ORPHEUSZ KÖNYVEK
SCRIPTUM

Géczi

KÉPVERSEK

RÓMA

elképzelem

most, minthogy ez is szabadságom lehetősége, hogy visszatérek, mint régész. És a kutatóárokban, amely (példaképpen) a Via delle Terme nyomvonalát követi, a sárga kövecsek, bikavérvörös falmaradványok és elszórt, darabjaira tört fibulák és csatok között találom magamat, mint régészt, aki kutatóásást végez. Hogy feltárni – önmagamat – mennyire reménytelen feladat, azt Pompeji példázza, persze csak akkor, ha folyik a *romok* feltárása.

Persze a Via delle Terme egy regényben is húzódhat, vagy keresztben a napos Róma–Nápoly sztrádán, a korszerű történettudományi technikákban, Nietzsche 1872. novemberi, Rohdénak írt levelében, avagy éppen a Veszprém, Ostrom lépcső 5. számú ház tetőtéri szobájában, ahol majd megnyílik egy árok, s benne egy gipszfehér alak, ahogy kiönti saját múltja és jövője poros, fehér figuráját.

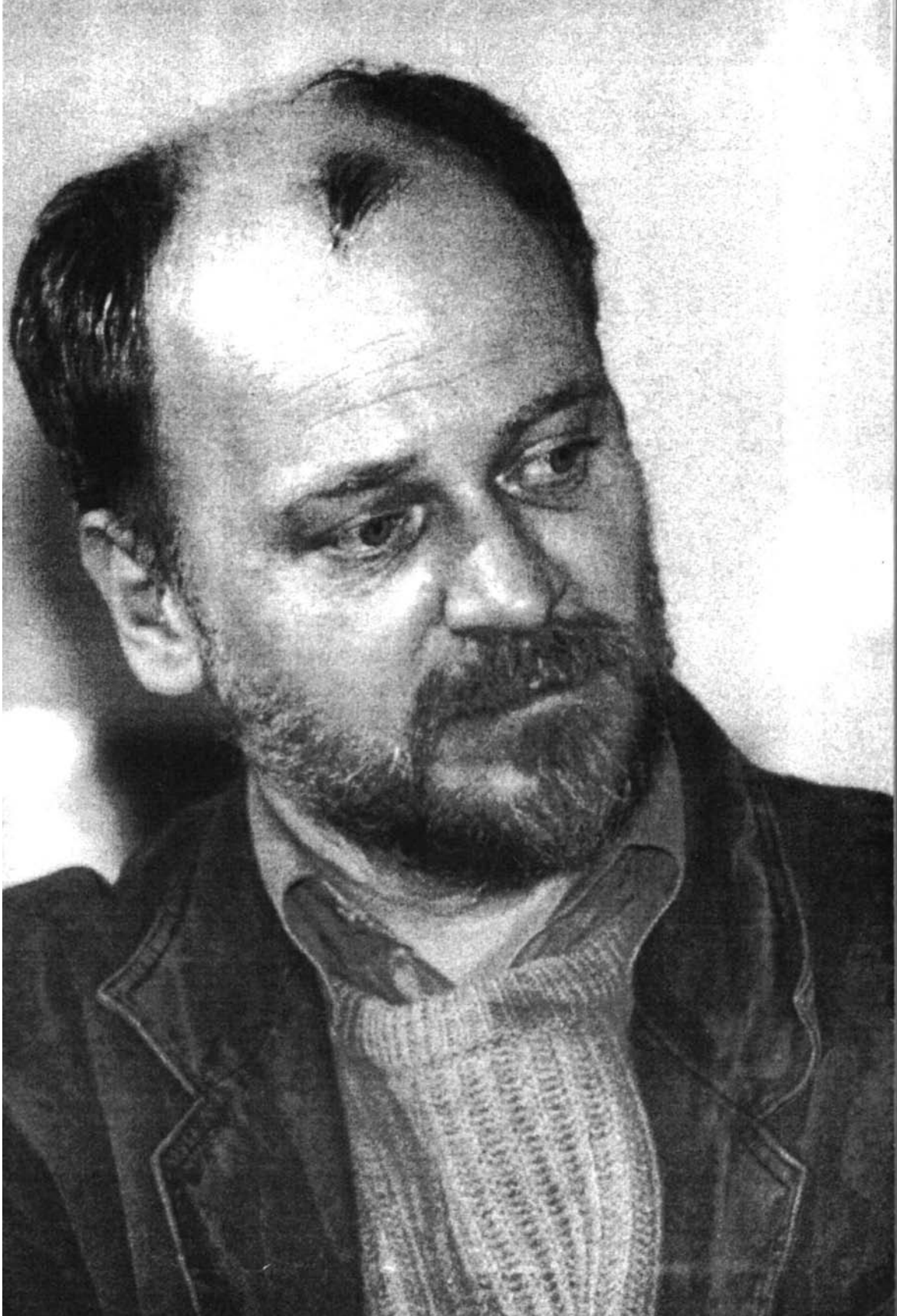

Géczi János KÉPVERSEK

Géczi János

KÉPVERSEK

Róma

ORPHEUSZ KÖNYVEK
SCRIPTUM

A kötet megjelent a Magyar Könyv Alapítvány támogatásával
a IV. Hungarológiai Világkongresszus (Róma–Nápoly,
1996. szeptember 8–15.) alkalmával

ORPHEUSZ KÖNYVKIADÓ KFT.
SCRIPTUM KFT.
Felelős kiadó: Deák László,
Monala István

A kötetet szerkesztette: Tóth László
Tipográfus és tervező: Baráth Ferenc
Nyomdai előkészítés: Csánki János

A szerző arcképe
Koczka István felvétele

Kiadványszám: 91

ISBN 963 7971 76 9

© Géczi János
© Zalán Tibor, Tandori Dezső,
Bohár András, Mányoki Endre

Egy költő magánútjai

Géczi János egyik magánbeszélgetésünkkor mondta bágyadtan: volt idő, amikor azt hittem magamról, hogy népszerű vagyok. Ezt semmihez sem fűzhetően mondta, nem is volt rá válaszom. Mert ebben a mondatban sokféle más mondatok voltak. Kitapinthatóan. „Nem ilyennek képzeltem el a pályámat." „Nem ilyennek képzeltem el az olvasókat (olvasóimat)." „Nem ilyennek képzeltem el a jelenemet (jövőmet)." „Belebuktam." „Megbuktattak a körülményeim." „Elgáncsolt az irodalom (irodalmi élet)." „Én nem így akartam." „Így akartam, de nem így akarják mások." A spekulációk persze nem takarhatják el, hogy a mondat mégiscsak első síkján szólalt meg.

De hát miért ennyire fontos Géczinek a népszerűség?

A dolgok álcázása

A válasz – a kérdés álnaivsága nyilvánvaló – talán nem túlzottan bonyolult. A magyar kritika ugyanis bámulatos következetességgel nem foglalkozik Géczi munkásságával. Pontosítsunk: költői munkáival. Ugyanakkor szívesen időz el a *Vadnarancsok* szociográfiai köteteinél vagy a – nyugodt lélekkel félresikerültnek minősíthető, túlbonyolított – regényénél. Holott ő elsősorban költő, aki két (három?) verseskötetet kínált fel eddig közönségnek, kritikának a megmérettetésre. Utóbbi nem válaszolt a felajánlkozásra, így nem is óhajtott hatást gyakorolni az előzőre. Ez a gyakorlatban: a kritika elmulasztotta a költő munkáinak közvetítését a potenciális olvasói, érdeklődői réteghez; magára hagyta őt.

Géczi népszerűségi – mennyiségi? – komplexusa tehát abból eredeztethető, hogy hosszú ideje hiába vágyik méltó, műveihez méltó megméretésre, megerősítésre – legalább elutasításra –; munkái mintha nem lennének elegek a velük való komoly és elmélyült foglalkozáshoz.

Amikor tehát az elkövetkezőkben bizonytalanságról, erőlködésről, a költőszerep vissza-visszatérő fölemlegetésének érthetetlenségéről és fölöslegességéről beszélünk, az említett kiváltó okot, torzító tehetetlenséget tudottnak – bár nem elfogadhatónak – fogjuk tekinteni.

Miről van még szó? Hat évvel megírása után jelent meg Géczi második kötete – a harmadik után két esztendővel. Skizofrén állapot, megalázó

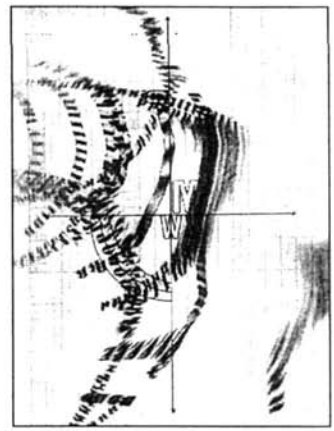

mindenképen. Érett könyve után az útkeresés fragmentumai. Ha ezt legalább – szemben a korszakos jelentőségű *Elemek*-kötettel, amelyet nem – recenzióra méltatják a lapok, Géczi bizonyára nem fogja elkerülni érte a jól megérdemelt dorongokat. Hogy ezeket – ha lesznek kritikák, hangsúlyoznám… – hogyan viseli, aligha kétséges. Ahogy az lehallgatás időről időre visszaveti őt, úgy a várhatóan elmarasztaló kritikai megjegyzéseken sem fogja könnyen túltenni magát.

Persze a fenti állításnak ellentmondani látszik, hogy minden bizonnyal ő nemzedékének a legtermékenyebb alkotója. Ez igaz is, ám látható, hogy munkássága önnön törésvonalai mentén épül, azaz nem fejlődésről, hanem ugrálásról beszélhetünk nála, nem koncepciózus előre/valamerre haladásról, hanem pánikhangulatoktól sem mentes, a kapkodás látszatát nem elkerülő, erős váltásokról.

A sokműfajúság így vélhetően művészi kielégületlenséget takar, s jóllehet ez a költői bigámia nem kevés haszonnal jár (ígéretesen mélyülő esszéírásaira, drámai munkáira gondolok itt), valamennyi föltalált mozzanatban ott munkál az egyetlen szerelem görcsös akarása: a költészeté.

Ehhez persze minden joga, tehetsége, képessége és fölkészültsége megvan Géczinek, viszont hiányzik a magabiztossága, vagánysága, az a kockázat és merészség, amelyért – hogy a megkezdett hasonlatnál maradjunk – bolondulnak a legkonzervatívabb, legkékharisnyább, legfrigidebb női lelkek is, hogy a tőlük kedvezőbb hőpozícióban lévő hölgytípusokat ne is említsük. Ez (is) lehet a magyarázata, miért nem sikerült eddig a költőnek áttörnie az irodalom ellenállásán, annak ellenére, hogy például a *Vadnarancsok I.* szociográfia olyan kedvező pozícióba juttatta az olvasói berkekben, amilyenről legtöbb társa és kortársa egész életében csak álmodik.

Nagy mulasztása volt ez Géczinek, de nagyobb annak a könyvkiadásnak és könyvterjesztésnek, amely ilyenkor – pénzt, reklámot nem sajnálva, illetve legalább megkockáztatva – nem próbálta a harsány érdeklődés nemesebbik részét a költői munkák felé fordítani. Ez esetben végképp nem lehet arra hivatkozni, hogy a költészet nem adható el (egyébként eladható, és erkölcstelen, szemtelen manipulációkkal próbálják kiszorítani a könyvpiacról, ahol még mindig, *másképp* változatlanul, lenne rá igény); a

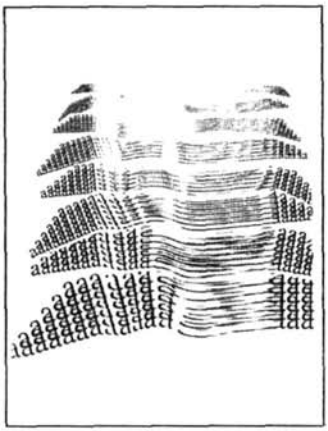

név, amit Géczi a szociográfiával teremtett magának, sok ezer verses könyvet vitetett volna el a polcokról. De erre, úgy látszik, senki sem gondolt, az is lehet, ilyen gondolatokra nincs is igény. Emlékezetem szerint az azonnal hiánycikké vált szociográfiát *sem* adták ki újra...

...

Elszórt csikkeket látunk
az ismeretlen udvaron, néhány,
kövek közül kibukkanó,
partizán fűszálat

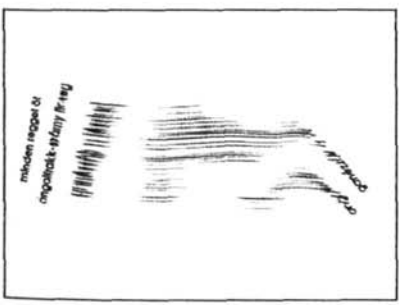

Géczi János első volt nemzedékéből – remélem, ebben nem csal meg az emlékezetem –, aki vizuális költészettel kezdett foglalkozni, illetve komolyan vette ezt az alkotói lehetőséget. Első művei kalligrammikusak voltak, azaz tradicionális költői mondatokat fosztott meg linearitásuktól, s alakított képi formációkká. Ezekre a művekre jellemző, hogy visszakereshetőek voltak a verbális alkotóelemeik, s csak ritkán léptek túl az illusztrált mondatokon, szövegrészeken. Vélhető, irodalomtörténeti helyük önértékeik fölé emeli őket.

Mielőtt igazságtalanok lennénk: a hetvenes években – azok közepéről, végéről van szó! – kevés a minta, a fogódzó még a modern művészetekből Magyarországon, sem az irodalmi tudat, sem a technikai eszközkészlet nincs felkészülve erre a radikális váltásra. Amikor a vizuális költészet tért nyer irodalmunkban, s gyakorlatilag ezzel egyidőben, ettől elválaszthatatlanul stabilizálódik a Magyar Műhely itthoni pozíciója, Géczinek is át kell gondolnia vizuális törekvéseit. Megszűnt gerillaműfajnak lenni a lettrákkal megsegített verstábla, értékéből immár kivonódott az az ellenálló/radikális íz, mely eddig pikantériáját adta – egyben esztétikai felmentését is ígérte.

A *Gyónás* második ciklusa, *»A titkos értelmű rózsa«* már ezt a letisztultabb, átgondoltabb, leegyszerűsítettebb és leegyszerűsödöttebb periódust demonstrálja. A tizenkilenc tábla mindegyike betűismétlésekkel előállított sűrűsödéseket, ritkulásokat tartalmaz, geometriai ábrákká rendezve a két-három különböző betű számtalan megjelenésével létrehozott teret. A grafikai elemek itt már nem akarnak értelmet hordozni, üzeneteket továbbítani, legkevésbé összerakásukkal létrehozható szavakat megjeleníteni, tehát – még elemi szinten sem – gondolatokat illusztrálni.

Visszafogott, jó arányérzékű munkák az itt közölt vizuáliák, a két külső borító tanúsága szerint színesben még inkább megnyerőek és megkomponáltak.

Amíg tehát a költő egyfelől küzd új nyelvi lehetőségei megteremtéséért (s – ekkor még – csak nagyon részleges eredményeket ér el), addig biztos érzékkel rendezi át vizuális szemléletének alapjait, ezzel közvetlenül vizuális eszköztárát is. A *Gyónás* így lesz Géczi eddigi legellentmondásosabb verseskötete.

A fentebbi súlyos szavak elmondásához nagyban hozzájárult az a tény, hogy az *Elemek* című kiváló verseskönyv – mely, ismét hangsúlyoznánk, a *Gyónás* darabjai után íródott verseket tartalmazza – bizonyította, a küzdelem nem volt hiábavaló.

Talán mégsem fölösleges megjegyezni, hogy a könyvkiadás ellenállásain nehezen átverekedett könyveknél időnként fontosabbak a belső verekedések és megveretések; fontos, hogy megjelent ez az óvodás korú kézirat, de bizonyára többet profitált volna esetleges akkor fogadtatásából a szerző, mint most, az én dohogásaim hiábavaló idején.

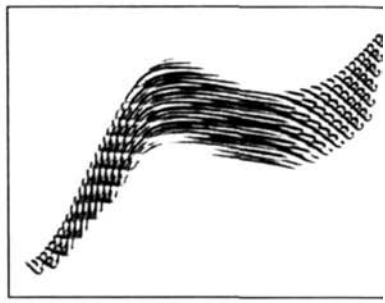

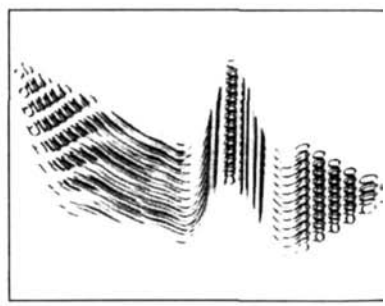

Csak nem sérült meg?
Felelősséget érzünk érte, elvégre

Ez év tavaszán Géczi János *barátom* váratlan ajándékkal lepett meg. Néhány könyvforma valamit nyomott a kezembe, szeretettel, ábrándosan. Akkor még nem tudtam, nem is sejthettem, milyen emberi és könyvészeti értékekkel, dokumentumokkal ajándékozott meg az a nap. A könyvforma valamik *valódi* könyvek voltak, Géczi *egypéldányos* könyvei, önszamizdatjai. Vizuális munkák, címekkel ellátva és címtelenül némelyik, igényesen egyszerű külsőségek közé rendezve el. Valamennyi könyv ó az *ucmopŭ* című, talált, rontott lapokból összeszerkesztett, érdekes, de itt most nem tárgyalt „antológia" kivételével – egyetlen alapmotívum, azaz alapkép variánsainak a sorozata.

Izgalmas, elgondolkodtató, kitűnő *vizuális akció* valamennyi. A dolog irodalmi jellege ezen a ponton kimerülni látszott. Minél tovább birtokol-

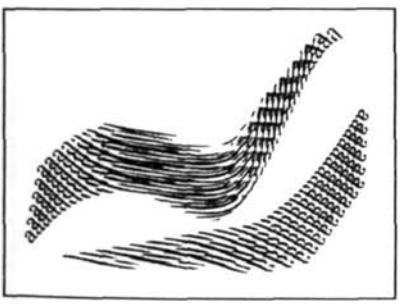

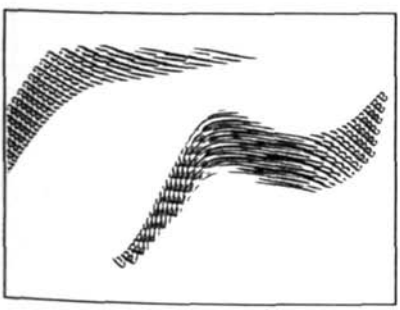

tam azonban ezeket a könyveket, annál több kérdésre kellett választ adnom magamban, magamnak – sikertelenül. Az első, legnyugtalanítóbb az volt, miért maga Géczi készítette el ezeket a könyveket? Hiszen meg sem próbált, tudomásom szerint, számukra kiadót keríteni. Lehet, nem is akart. Egy példányban a létezésük majdnem annyi, mintha nem is lennének. Ez így nem igaz, hiszen a szobrok, festmények is „egypéldányosak", általában. Az egypéldányosság kétségtelenül megnöveli az áru kuriozitását. Szerepelhetett ez a szempont a szándékai között? Aligha. S alighanem: igen. És kinek készültek ezek az egypéldányos vizuális remekek? Nekem bizonyosan nem, én csak utólagos rátalálása voltam Géczi bizalmának. Nagyon valószínű, hogy saját magának készültek. Úri passzióból a legjobb vizuális műveit tartotta meg magának, és őrizteti most velem. Igen, erről van szó.

Nem tarthatta őket az íróasztalában, mert a mindennapos látás lehetőségével megfosztotta volna magát munkái misztikájától – attól, hogy az egyedi mű *eladható, elidegeníthető alkotójától*. Másrészt: műalkotás (lehet) az, aminek legalább egy élvezője, befogadója, dekódolója, közönsége van. Az én szerepem tehát a szentesítés akciójára korlátozódik.

Azután végigjárta még az agyamat, hogy e könyvek a magány szülöttei, a költői magányéi. Az alkotó érezte, világra kell jönniük a munkáknak, s tisztában volt azzal is, nem tudja megteremteni (kiharcolni, kikönyörögni, kijárni, kizsarolni) létezésük feltételeit. Érzet és tudás egyezett ki az egyetlen és erkölcsileg vállalható kompromisszumban.

Ezerkilencszáznyolcvannyolc nyara-ősze Géczi Jánosnak a lázas és reménytelen alkotás időszaka volt – valószínűleg valamennyi könyvet akkor készítette el. Azért *csak* valószínűleg, mert a hatodik könyv nemcsak váratlanul nagy méreteiben üt el a társaitól, de különbözik abban is, hogy a dedikálás nem tünteti fel sem a mű címét, sem születési idejét.

Az *Exitus (átdolgozás-xerox)* című könyv, mely „július harmadik hetében" készült, egy tízsoros verset variál huszonnégy oldalon keresztül, hajlítja, forgatja, emeli, megnyújtja, elmossa a konvencionális grafikai tömböt. Maga a vers nem sugallja a megformálás szükségességét:

Ahogy felhasad az ég, a kidőlő fénytől
az árnyékod kibomlik, mint szövőszékről
leesett szőnyeg, s barna-kék-veresen kiterül
mögötted, hosszan, puhán. A perzsa mintából fölmerül
– mintha vizen járnál – szálvékony tested,
máris süllyedsz, az idő hullámai átcsapnak feletted,
s a tiből a te örök kisebbségbe szorul,
az i embrióvá hajlik, s az ékezet kiszabadul
a gravitáció kötelékéből: az i pontja
felpirosló jelet üt homlokodba.

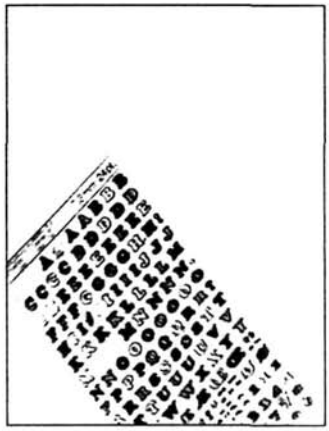

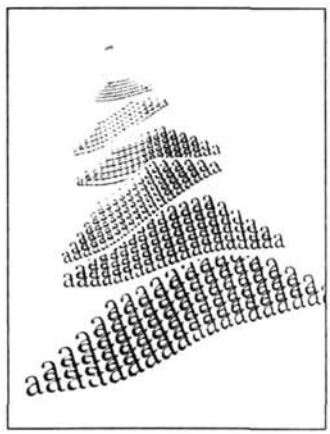

A *Búcsú* című, július 28-ra datált könyv a címadó szó huszonegy megjelenését tartalmazza. Egymásba csúszó, különböző méretű szóalakok hajlonganak a térben, mosódnak egymásba, mosódnak bele a semmibe, mosódnak el szomorú lágysággal az időben.

A *Forsythia* című, augusztus 16-án elkészült kötet korrekten – tehát bravúrosan, ez esetben – megmunkált virág-kalligrammát enged szabadon a térbe, kínál oda a xerox-rontásnak, az elmosódó formákká emelő homálynak. A hatvannyolc oldalas mozgástanulmány-kötet Géczi eddigi összes leleményét tartalmazza. A virágok – hatvannyolc *elmozduló nézőpont* szerint – néha esőmaszatoknak, néha kőkori csipkelevélnyomatoknak, halotti lepleknek, s ki bírja találékonysággal, minek látszanak még; fantázia és vizuális felszabadultság dolga. Megjegyzés: üdítően hat a kötetbe applikált tizenhat narancssárga oldal.

A szeptemberben készült *Pressers* című kötet Pressers-típusú lettraset-lapot állít figyelme középpontjába. Géczi határozott elmozdításai a xerox-masinán fantasztikus, megrendítően szép formációkat hoznak létre. Ahogy festékcsíkok látszatává nyúlnak meg a betűk, ahogy kanyarognak, ahogy visszatérnek önmagukhoz – valamit nagyon kitalált és *végigvitt* a költő.

Szintén szeptemberi termék az *1978*. Benne a szerző egy konstruktivista jellegű vizuális kompozíció mozgáslehetőségeit kíséri figyelemmel. A sorozat izgalmát a kiinduló munka egyeneseinek merevsége és a variánsokban mindenfelé elhajló ugyanezen vonalak lágy ívelése, puha elmosódása között feszültség adja. Hosszú és reménytelen leírási kísérlet helyett annyit: a huszonnégy tábla közül a legtöbb érdeklődésre azok tarthatnak számot, amelyekben a kiinduló mű egyenesekre ráépülő eredeti mozgási-

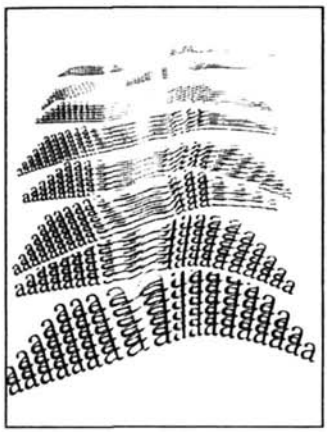

rányai megmaradnak, ugyanakkor a kép egyes részei lehajolnak a térben, mintegy szétrobbantva az eredeti szerkezetet, homogenitást.

Utoljára maradt a *Gyónás* (című?) datálatlan, A4-es méretű gyűjtemény. A legnagyobb terjedelmű könyv (113 oldal) a fentebb tárgyalt magvetős füzetkönyv vizuális anyagának az alig-felismerhetőségig elvitt transzformációit tartalmazza. Kétségkívül ez a leglátványosabb, legváltozatosabb, a legtöbb technikai találmányt felhasználó, az eddigi invenciókat leginkább összefogó opusz a hat közül. Ha *»A titkos értelmű rózsa«* arányos és visszafogott, kiszámított és konstruált tömbjeit hasonlítjuk össze a belőlük felmutatott újabb dimenziókkal, meg kell döbbennünk, mennyi megjelenési lehetőségre és kialakítási másságra mutat rá bennük Géczi, mennyi leleménnyel és szakmai hozzáértéssel (= szeretettel) bánik anyagával.

Együtt indultunk útnak

Hogy mennyi ezekben a sorozatokban, mozgástanulmányokban, vizuális akciókban és kísérletekben a játék, a passzió, nem állítható meg, de feltehetően nem is tartozik a dolog lényegéhez. Örömteli mozzanata Géczi János újabb irányú tájékozódásának, hogy bennük sikerült feloldania azt a görcsöt, mely jelenkori vizuális művészetünket – talán a jugoszláviai magyar képköltőket leszámítva – arra kényszeríti, hogy csupán egy-két *közös megoldást* kanonizáljon, alkotóit pedig arra, hogy az önmaguk által elfogadott szűk keretek között vergődjenek.

Amit Géczi csinált ebben a hat kötetben, azt minden, vizuális költészettel foglalkozó vagy foglalkozni szándékozó fiatalnak tananyagként ajánlanám. Igaz, nem követésre, mert hogy mennyire folytathatlan, azt az is igazolja, a költőtől utolsónak átvett könyv dedikációjának egy része így szól: *...az* utolsó *xerox-könyvet is...* Nem ebben látom tehát az egypéldányos Géczi-opuszok jelentőségét. Végigjárt – méghozzá konzekvensen járt végig – egy olyan utat, mely a látványosságtól elvezette őt a lényeg felé. Eredményeinek beépítése újabb vizuális költészetünkbe fontos elmozdulási lehetőségünk.

Zalán Tibor

Széltorony, hús-vér beton

Szélház, nincs fala – nem szó és jel szerint idézem Kormos Istvánt, akinek tártan érzékeny szívéből kezdett megteremtődni a 60-as évek derekán valami gyakorlati lírai lehetőség sokunknak, vagyis publikálási. A „szélház"-at egy verséből idézem, s nem is „Pisti Pistika Pista" (egyike ezeknek, írja ő maga, lónév; tessék, a ló! ugye...), s a dolog nemes értelmében, ám breton-normandiai szabadsággal volt fogalmazva ez, és Kormos István úgy volt „pannon", hogy Párizs kis utcáinak, kávéházainak én-nem-tudom-mit-játszó fia is lett, és erről úgy mesélt, mint második, de csak mint második hazájáról, a szabad széltorony tele volt fájdalommal is – az „itthoniak miatt" –, mindenesetre igen natúr emberséggel és a műveltség józan finomságával megteremtett egy mintázatot, mely nem kapcsolódott ugyan az „avantgárdhoz" (én ezt a szót az „új érzékenységgel" s társaival szemben ugyanúgy megtartanám, ahogy a királyság vagy a köztársaság fogalmát se szokás váltogatni önmagukban, s nem szerencsés a jelzővel-illetésük), nem kapcsolódott ahhoz úgy, hogy Jékely Zoltánt meg ne védte volna, mint az egyik legnagyobbat, bár az avantgárd asztalnál ült ő maga; de nem jöhetett hiteles kísérlettel az ő asztalához senki úgy, hogy támogatását – Kormosét, ugye, róla beszélünk – ne remélhette volna méltán.

Megannyi el-egyoldalúsított divat, sőt érdekszövetség kavarcainak idején – tehát ma (is, de ma igencsak így) – érdemes egy ilyen szellemalakot előhívni színpadunkra, és követni valamit abból, ami sugall. Annál az asztalnál, ha jól emlékszem, Parancs János (a már hazatért), Nagy Pál (igen, talán Papp Tibor nem, vagy ő is?) ült, és Kormos István. (Pap Tiborral Párizsban a place de la Contrescarpe-on találkoztam aztán – előtte? ld. Nemes Nagy Ágnes: „mint aggastyán, ki összevéti, hogy mi az új s az ötven évi"), és a *magyar műhely* (akkor *Magyar Műhely*) dolgairól volt szó, Kassák-díj etc. Milyen keveset találkoztam én velük, Bujdosó Alpárral meg még soha. [Senkit nem akarok megsérteni, de egy évszám után – a hatvanas évek végétől jó sokáig – csak akkor „találkoztam", ha muszáj volt; jöttek azután Szpéróék, az én „plus royaliste que le roi", mondjuk, királyabb a királykánál – a királyka az egy madár, *regulus, regulus,* milyen szép lónév –, és nem is volt mód az ő életbeosztásuk mellett, ma is élnek, a legjobb, ha ma sem találok annál több lötyörgésre módot, mint átmenni a Krisztinavá-

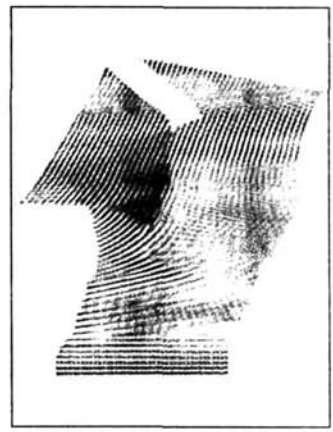

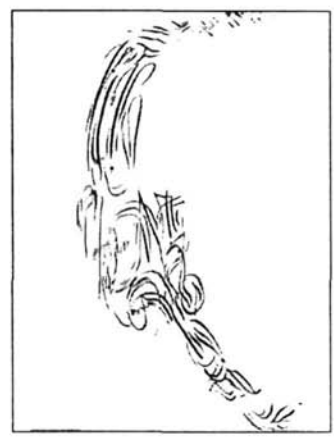

rosba, üldögélni a Le Figaróval a Vérmezőn, vagy anélkül, és nem és nem bocsátkozni összejövések kalandjaiba. Rettentő veszteség! De – az enyém. A birtoklás rossz ízei nélkül.] Zárójelbe be, onnét ki: valami efféle volt, hogy aztán a „Műhely" is térben távoli, de egyebekben közeli jóbarát marad, fogalmi és műben konkrét jóbarát, a számomra.

Géczi János jellegzetesen itthoni, pannon „magyar műhely" alkotó, *és* Kormos István világának is „embere". Az a két kötet, mely írógépem mellett, elolvasás és átnézegetés után az én gyarló dolgozatomban kényszerül értelmezhető nyomot hagyni, feketés színén túl még valamiben egyezik. Abban, ahogy némelyünknél – gondolom, nem kevesünknél azért – a „műhelyes" alkotásevidencia (na ja, a „plus royaliste az: evidencia-hitű; nekem egyik kedvenc lovam volt Párizsban az Anjou Rose) és a „hagyományos" próza összeegyeztethető; már amennyire ma az érdemleges próza hagyományos lehet. Bár – igenis lehet.

Most akkor itt körülbelül már nyilvánvaló, miféle lappangó értelme volt a messze-lasszózó bevezető-félének. Géczi János az elmélyülést a dinamizmussal kb. ugyanúgy egyezteti (ezek egymásnak ugyanúgy evidens komplementerei, feltételezői), ahogy az avantgárdot a viszonylag konzekvens és köznapi logika jegyében kifejtett történésképződmény prózájával. A *concrete* nem csupán konkrét költészeti alkotás-együttes, de eredendően intermediális mű, mert „festészeti", grafikai eleme túlnyomó.

Ahogy ez így kioldozódik, ez a meghatározhatóság, úgy játszik egymásba, kölcsönös erősítéssel és feltételezésviszonnyal, Géczi Jánosnál jelentős művekben a két áldott-átkozott pólus. (Mert hát *nincsenek* érdemben ilyen pólusok – sem! –, ez csak megnyilvánulási forma, és az avantgárd felfogásig, semmiféle „új"-nak a jegyében nem, csak a Kormos-féle *szélház*ában, el lehetne jutni könnyeden. Magam ezt jobban megértem, mint hogy valaki a marxizmushoz jut el például. Amivel senkit bántani nem akarok, csak mondom. Magam így vagyok ezzel. Az avantgárdig bármikor el lehet jutni szépen, nem is kell ott maradni, a materializmushoz bajosabbnak, furcsábbnak látom az utat; bár szintén úgy látom, nem történt sok maradéktalan ottmaradás.) Persze, „új érzékeny" se lennék.

[Természetesen minden furcsálkodást elfogadok magamra nézve is.]

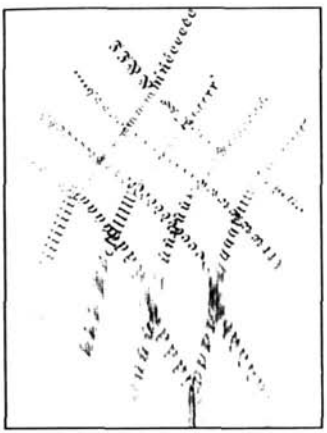

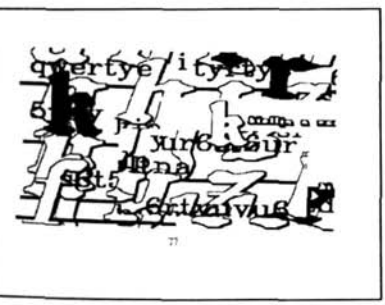

De mindezt talán végre – ma, méltósággal –: hagynánk.

A fentebbieket csak viszonyításként mondtam. Természetes és evidens út lehet bármihez is eljutni; csak művészetre hivatódott emberre értettem, hogy mégis az avantgárd irányába(n) lehetne üdvre nyitottnak lenni. Ahogy Kormos István, gondolom, mindenféle meggyőződése ellenére is *volt* az; habár annál az asztalnál, az említettnél, engem hívott fel – jó ég! – tanúul, hogy ugye, Jékely mekkora költő volt. Kicsit mint bolondra nézett rám mindenki, s én nagyon is tanúsítottam, hogy Jékely nagy költő volt. Most hadd ne idézzem. Jót mulattunk, nem volt nézeteltérés, persze. Csak hát ezek a dolgok így mennek.

Sok mindennek kellett történnie ahhoz, hogy ekképp lehessen beszélni. Az alapkérdés mégis szakmai. Hogy egy Géczi János, egy ilyen jelentős alkat és alkotó miképp egyezteti „össze" evidensen a többféle, a világ által szétzárni szeretett jelleget. (Irodalmi életünk fejetlenebbnek látszik a maga kirekesztőlegességeivel és túlfavorizálásaival, mint a Music TV, ahol technótól óangol daltípusig, mű-rocktól blues-ig, megrázó indíttatású zenéktől fülhasogatásig minden megy, s ha a reklám előre-futtat is ezt-azt, ez nem a többiek eltaposásával egyenlő.) Géczi János munkásságának „kétfélesége" engem a legnagyobb örömmel tölt el, és általános kitekintésekre is alkalmat adott, íme.

Már az is, hogy Kormos István juthat az ember eszébe itt, mutatja, milyen tiszta munkásság a Géczié. Megkapóan tiszta. Mindjárt a *concrete* (nem betonkemény) elemzését adnám, utalásokat, inkább kilógó vas-szálak ezek csak; s látható lesz, felfogásom szerint miért gáncs nélküli munka ez a kötet, önmagában összetartó, kohéziós, szekvenciás – szóval, semmi kapkodás; és hogy amit vállal, *azt* teljesíti be.

A *concrete* cikluscímei – ezúttal csak magyarul írva –: *Xerox, Kréta, Nemzeti földrajz, Színezett I-II., Hó a mandulaágon, Fegyverengedély.* A ciklusjelölések némelyike szakmai utalás. A XEROX-ciklus emitt-ott rokonságot tart a SZÍNEZETT-tel, fő erénye az árnyaltság, sőt, árnyalatosság (a kivételre értem). A nem tudom miféle névvel illethető „rend", mely számomra – 1944 hasonló ronda drámájával együtt – 1945-től már ígéreteiben jócskán tartott (a szovjet megszállás kezdetével kezdetét véve, azonnal, és semmiféle felszabadulási határvonást nem engedélyezve a náci uralom s nyilas variációja után; ez a rend, melynek „Rákosival" jelölt szakasza, ld. tanárom közlései, Ottlikéi (N. N. Á. mondta, hogy akkor az az idő egysze-

rűen olybá tűnt, hogy végtelen lesz!), melynek ez a szakasza tehát látszólagos szélsőségekbe torkollt, de a komoly irodalom műfordításszerű megjelenését (hazug kontextusban) engedte mégis, majd a Hruscsov rendszeréből Brezsnyevébe forduló éra, a kizárólag fenyegetéskiadásszempontú, egyebekben zagyvaságokat, lazulásokat tűrő, csak lanyhán irtó el-nem-képzeltség jegyében a „szellemet", a „humanizmust" úgymond favorizáló „világ", mind e különféleségek valamelyest azt a tévhitet hintették el (nevetségesen cáfolva az állítólagos „anyagelvűséget", magát a valós anyagot tulajdonképpen meggyalázva, s a tudatban is, a köztudatban általánosan hamis preferáltságokat alapozva s gyámolítva), azt a tévhitet tehát, hogy „kézművesség" és „művészet" az irodalom *terén* feltétlenül különváltan kezelendő, a „szellemnek" – az a „szellem", a szép szó, a szép vers etc., és az anyagérdeműségnek a maga helyén – nyilván: iparművészet, kiszolgáló szobrászat, témafestészet – van a helye sic.! (Ilyen föl nem szabadult világ regénye *A torony*.)

Tekintsük a Magyar Műhely érdemeit emígy vagy úgy, feltétlen alapvetés volt „onnét", hogy ez – amit ők megvalósítottak – valóságosan *van*. Hogy: lehet. Ez a tény megannyi bátorítást adhatott *kezdeményeknek*. (Nem volt mindenki olyan eredendően kivételezett, erős tehetség, világbéli evidencia, mint Erdély Miklós, aztán másképp Hajas, Szentjóby, Maurer, folytatható. Meg hát ha Maurer, akkor Jovanovics György nagyon, de nagyon, ám az intermediálist kivédő művészeket hadd ne említsem.)

Géczi János intermediális. A Műhely-jelleg egyértelmű „(is)" megvalósítója. Itt mintha a maga műfajának Fautrier-je volna, tökéletes mester. A XEROX betűátmosásai, a konkrét kiindulópont „elkenései", a tiszta értelmi forma füst-átalakításai (amorfba etc.): sugárzó szürkeséggel érvényesülnek, hogy így mondjam, s ez a legnagyobb eredmény ily nemben. A geometrikus alak-átfedések szellemesek, ám nem akarnak öncélt követni. A faktúra esetlegessége ihletett pillanatokat árul el, a betűk – az egymásraxeroxozott v. gépelt betűk – színsűrűsége nem monolitikus, egyrészt a vonalak elhajlása, másrészt a festékintenzitás (vagy egyéb) tárgyi világra vonatkoztatható elevenséget ad a merőben szellemibe kifutó műnek. (A xe-

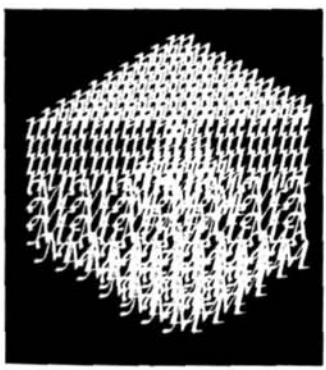

rox, az indigó stb. – mintegy akaratlan válasz is a „humanizmus"-jegyű, „brutalitás"-ellenesen *brutális* alapfelfogásra. Gondolom, veréb-royalizmuson is egy ellenbirodalom-képző, v. képzelő, *képező* hajlandóság, azaz evidencia kifejezése *is* volt; a valós anyagszerűségen túl. Ekképpen volt könnyű bármi – bármily evidens anyagszerűségű – mozgást, mozgalmat szeretnem, s közben kívül lennem rajtuk. De ez már „az aggastyán szava". Annyi halottam után...?!)

A XEROX darabjai e műnem legszebb honi képződményeinek – gazdag – sorába tartoznak.

A színes lapok meghökkentenek. Mert csak másolatukat látom a könyvben, szinte el nem hiszem, hogy e roppant változatosságú, sziporkázóan szép dolgok „kréták" lennének. Nyilván kollázsok valahogy, ám ezt Géczi Jánostól kell megkérdeznem.

Nyilvánvaló lassan, hogy „akár az életemben", sétálgatok itt e kötet világában, ill. abban, ami „a magyar műhelyes mivolt". (És mi*van*.) A geográfiás ciklus az esetlegességekből rántja vissza tematikáját – természetesen a megvalósult műre mint témára gondolok, nem a „szerzett anyagéra". Géczi határozottan felbátorít, hogy egy 1972 körüli National Geographical-es könyvemet (képkivágásmappa szöveggel) előkotorjam, s valami legyen vele.

Ez természetesen folyomány: a visszaihletés. A xeroxoknál kedvem támadt, hogy ezt a régi-sokunk-műfaját, ahol mindig Erdély Miklós nyomdokaiban éreztem magam, meg Maurerében (szóval, Seymour és Buddy mögött félig-meddig Zooeynak), kedvem támadt Géczi János xeroxainak láttán, hogy kezdjek valami ilyen – Jékely szavával élve a velencei verséből, melyet az asztaltársaságban idéztem – „szeánszot". S a Geographical-nél (NEMZETI FÖLDRAJZ) a rekapitulálás fizikai elvégzendője jött elő, nézzük majd meg Géczi János művének hatására, mit is ragasztgattam a hetvenes évek legelején.

Mindez így függ össze, így is. Felhívom még az olvasóközönség figyelmét a FEGYVERENGEDÉLY hatalmas formai tökélyére, s arra, hogy Géczi nem játssza túl a témát, itt is remekül áll le mindenféle „technóba-átmenés"-ek határa előtt. a FEGYVER...-ciklus tökéletessége, s még impozánsabban...!, a XEROX-ciklusával vetekszik.

Hű, de jó kis könyv, mondhatnók lezserebben. Fontos tökélyű munka. Ezek az ügyek maradnak fenn aztán, mint egy régi szonett etc.

Tandori Dezső

A mű-egész alakváltozásai

Géczi János jelen könyvben összegyűjtött Róma-emlékképei, metaforái nem minden előzmény nélkül valók. Komplex művészeti törekvései változó formatartalmak közvetítésével láttak napvilágot a nyolcvanas évek eleje óta sorjázó könyveiben – a regénytől és szociográfiától a mű-egészt reprezentáló könyvkísérleteken át egybegyűjtött vizuális munkái jelölik azt a horizontot, ahol Géczi János munkái teret és papírt találnak maguknak.

Már első átfogó művében (*Elemek, 1986*) megtalálhatóak a mű-egészbe komponált vizuális munkák változatai. A talált tárgyak poétikai jellegzetességei éppúgy helyet kaptak itt, mint a konstrukciót rendbe szervező lettrista indíttatású munkák. Ebben a könyvműben – miként a későbbiekben is – a különböző nyelvi entitások egymásra vetítései jelentik az értelmezés poétikai többletét. A szabadversek, képversek, esszék, talált költemények és idézetek az asszociációs bázis eltérő irányú intenzitásait hozzák mozgásba. Az elemek egymást követő sorjázása egyszerre idézi a megtervezett könyvművek szükségszerűen bekövetkező előre-haladását, ugyanakkor a különböző időintervallumok függvényében a meditációs esélyeket is kitágítja.

Jelentékeny fordulatként regisztrálhatjuk Géczi 1991-ben közzétett *concrete* című kötetét, ahol már pusztán a vizuális-nyelvi entitások hatóköre és az ikonikus és indexikus szerkezetek jelzik a poézis auráját. Ebben a komplex munkában is megtalálhatjuk a különböző lingvisztikai struktúrák egymásra következését, ám itt már a kezdőakkordként megmutatkozó *Xerox* fejezet jelzi az új típusú médiumok iránti elkötelezettséget. A fénymásológép által létrehozható effektusok előtérbe kerülése más motivációs bázist hoz létre, mint a hagyományos írógéppel, betűsablonokkal komponált strukturalista ihletettségű munkák. A másolás folyamán bemozdított alapkép az időpillanatok egymásrakövetkezését, a poétikai terrénum behatárolhatatlanságát érzékelteti. Így az elsődleges nyelvi jelentéssel rendelkező költészeti struktúrák felbomlanak, ám ugyanakkor emlékidézően megtartják a kiindulópontokat, lehetőséget adnak azok mindenkori felkutatására.

Azonban ez a kötet is szerves egységet alkot, s például a *Kréta* ciklus konkrét valóságfoszlánya, a talált tárgyak költészetének érzéki darabjai.

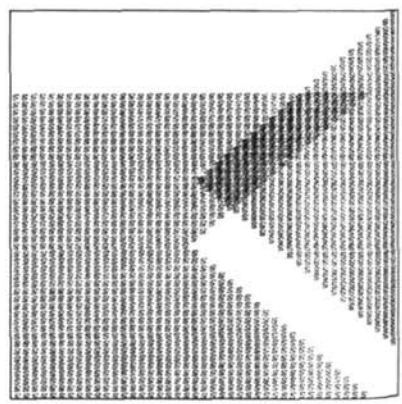

A színes fotók élet- és művészetekvivalenciáját, a személyes élmények kiválasztását hozzák közelbe. Ehhez kapcsolódnak a *Nemzeti földrajz* és a *Színezett I., II.* ciklusok bemozdított kollázsképei, ahol a fénymásológép poétikai funkciójának új vetületeivel ismerkedhetünk meg. A különböző egybeszervezett valóságlenyomatok mobilizálásával egyedi textúrák jelennek meg, s a munkák ideákat és kulturális attitűdöket egybejátszó törekvései az individuális értelmezések feltérképezhetősége felé mutatnak.

Nem véletlen, hogy feltétlenül emlékezetünkbe kellett idéznünk Géczi János Róma-kollekciójának áttekintésekor az előzőekben jelzett könyvek műegészre és vizuális problémáira vonatkozó kérdéseit. Ez a könyv ugyanis az előző eredmények szervesítését és továbbgondolását éppúgy magába fogja, mint a mindig jelen levő tematizációs redukciót. Mert Géczi programjára nemcsak a különös, mindent átívelő poétikai le- és átírás jellemző, hanem azokat a megoldások is keresi, ahol a csökkenés, létfogyatkozás dimenziója megjeleníthetővé válik.

Mindezt azonban egészen különös formában vetíti egymásra legújabb munkáinak egészében. Öt alapvető mentalitást, poétikai megformálást teszi itt szemléletessé, amelyek már jelen voltak az említett köteteiben is, de talán csak most érzékeltetik a vizualitás poétikumának rétegzettségét, s a különböző dimenziók természetét.

A „Róma" szó-jelébe, metaforájába applikált tárgytöredékek, talált, illetve használt valóságidézetek jelzik az ott-lét jelenvalóságát, közelségét. Minden emlék felidézhetővé válik. Csak nem ama hétköznapi értelmezés keretében, amelyet konzumrögzítések (amatőr fénykép, video, napló stb.) adhatnak. Mert Géczi számára mást jelent az a bizonyos emlékezés: az időbeliség és időtlenség határzónáinak átjárhatóvá tételét. Így jelentést kaphatnak összegyűjtött jegydarabkák pöttyei, s bármi, ami kopírozható, beépíthető az ő Róma-metaforájába.

S nem véletlen, hogy a kollázsképek következő darabjai, már nem ezt a személyes odafordulást reprezentálják, hanem a jelképekkel való kapcsolat lehetőségét sokszorozzák meg. Róma szövegtestébe applikálva láthatjuk a jellegzetes épületek, szobrok sziluettjeit, fotóit. Azonban ezeken az alkotásokon is áttetszik a személyesség és a költői program mozgó jelenléte. Géczi kicsinyítéssel, nagyítással, megsokszorozással és más vizuális

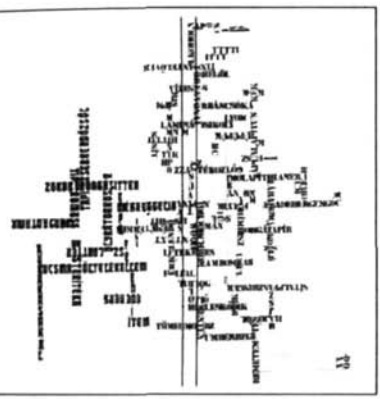

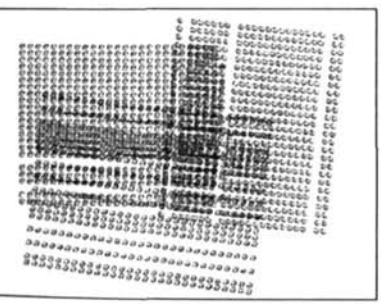

effektekkel jelzi a szimbólumok állandóságát, ugyanakkor a kitörölhetetlenül jelenvaló másképpértelmezés poétikumát.

Azonban a személyes jelenlét érzékelő-érzékiesítő sorozataihoz szervesen kapcsolódik a Géczi János munkásságát végigkísérő biológiai-antropológiai monománia. A természeti alapok, a körülöttünk lévő élőlények – jelen munkák sorozataiban: feketerigók, fenyőrigók s még jónéhány énekesmadár – életünk tartozékai. A kulturális metaforák szakadatlan áradásában is újra és újra megjelennek. Teljesen mindegy, hogy valóságos vagy virtuális-e az adott kép előzménye: a lényeges, hogy az a költői valóság kitörölhetetlen részéve avatódott, s nemcsak a veszprémi légtérben, hanem bárhol.

S hogy mennyire ez a kettős természeti és kulturális identitáskeresés, s az ezzel társuló hullámzás alakítja poétánk módszerét, azt ragyogóan bizonyítják az e mostani könyvében is megjelenő tradíciókat megidéző, bemozdított xerox képek. Amelyeken a római latin kultúra előzményei és a lehetséges következmények egyaránt helyet kapnak.

S az utolsó személyes rögzítettségű és konkrét jelenvalóságot megidéző színes képek bezárják a kört. Róma metaforája csillogó kollázs-emlékkép, amelyből a legvégére csak sziluettek maradnak, női szemek és szájak: a kívánság, hogy még egyszer, legalább még egyszer...

Bohár András

A tárgyiasult idő

Géczi János útja a honfoglalástól a teremtésig

A *Vadnarancsok* ciklus és a korai képversek idején Géczi Jánost *honfoglalóként* jellemeztem. Olyannak, aki a hódítók után halad, s a megharcolt terepet belakja. Zegzugait járván térképez, leír; hol szabatosan lajstromoz, hol pedig emelkedett, lírai rendszerbe fogja össze a tényeket s látványokat.

Mindig a flórához volt több köze, mint a faunához. S ha ehhez, akkor is jobbára a futóvad-világ érdekelte inkább. Minden, ami alig-alig szakad el a földtől. Ebben a síkban lelte föl a virtuális teret, aminek mélységei izgatták. Most látni csak, ennyi év után, hogy miért.

Géczi a sciencitás szabadságának terhe alatt költő, és minden mozdulatában az. Számára a föld síkja a papír, és viszont: a papír síkja a földközel valósága. Minden, ami *van*, ebben a kettős, egymásra vetülő, egymásba hatoló síkban mérhető föl és jeleníthető meg; a tér maga is. A tér tehát absztrakció: a metszet abszolútuma. Sohasem ő maga, mindig a *képzete* valóságos.

Ezzel a szemlélettel s a hozzá társuló következetes magatartással Géczi mintegy el is távolította magát a magyar költészet, de tágabban: a magyar irodalom s legkivált az irodalmi élet jelen-valóságától. Hiszen az paradigmatikusan másként működik: a teret tekinti valóságnak és a síkot absztrakciónak. Valójában nagyon is érthetően: ezen a történelmi tájon a szellem századok óta arra kényszerült, hogy újra és újra, elszántan olyan virtuális tereket képezzen s fogadtasson el létezőnek, amikbe majdan az élet 'beköltözhet', belegyökeresedhet és kialakíthatja a maga organikus vegetációját. Igen, a szellem szinte minden erőfeszítése erre irányult, csaknem függetlenül attól, hogy miféle csoportnevet adott magának.

Géczi valahány nyűge és minden erénye abból származik, hogy más kiindulópontból más eredményre jut. Őt már-már érthetetlenül érintetlen hagyja az ideológia, legkivált annak társadalmi utópia változata. Nem képes és talán nem is hajlandó ún. pozitív absztrakciókból valóságosnak tetsző absztraktumokat szerkeszteni, amiket azután jól-rosszul s eseti sikerrel össze lehet vetni egyéb – politikai, ideológiai, noch dazu tudományos – képletekkel és konstrukciókkal. Géczi költészete, de általában: gondolkodásmódja tehát alig-alig kompatibilis a magyar irodalom, irodalom-

ról vallott közfelfogás *másként konzekvens* magatartásformáival és befogadói hagyományaival.

Arról ellenben szó sincs, hogy Géczi János eleve társtalan, mi több, hagyománytalan, s *így magányos* alkotó volna. Anélkül, hogy 'szabad vegyértékeinek' valamifajta lajstromát kísérelném meg összeállítani, néhány természetes kapcsolatra mindenképpen föl kell hívnom a figyelmet.

A magyar késő reneszánsz nagyon jól ismeri azt az alkotót, aki szellemi 'magánvalóját' tárgyhoz kötötten, gyakorta tudományos munkába oltva mutatja föl. A már említett *térképzés* ekkor, és még utána is sokáig, számtalan egyéni változatban és soksok műfajban, voltaképpen nyelvi természetű; a nyelv maga az, ami önálló entitásként *létesíti és kánonizálja* a gondolkodás-kifejezés valóságos terét, egyszersmind garantálja a megszólalás szabadságát. Ez, ha talán elfeledkeztünk is róla, megannyi *új dinemzió* volt, s csak ezen új dimenziók jóvoltából alakulhatott a magyar nyelv olyannyira árnyalttá és kifejezővé, hogy révén már a virtuális terek is képezhetőkké lettek. Ez a nyelvi egzaktumra és érzéki pontosságra törekvés olyannyira áthatotta a korát évszázadokkal túlélő magyar reneszánszt, hogy még a múlt század végén, sőt utána is sokáig alig választhatók szét a nyelvi megformáltság, plaszticitás szintjén a tudományos igényű dolgozatok és a magánlevelek, a hírlapi tárcák és a novellák.

A rokonvilágok másika: a szecesszió. A kor maga problematikus, miként a *viszony* is az; Géczi felől nézve ez merőben eltérő közelítést igényel (őrá ugyanis a *nyelvteremtő* jelző nem jellemző). Kétségtelen: a magyar szecesszió – csakúgy, mint a közép-európai, ha Közép-Európán nem csupán egy visszavetített térképet értünk – zsúfolt, képzeteket és szándékokat, stílusokat és magatartásokat egymásra terhelő-rétegző rövid korszak. Mégis érdemes figyelmet szentelni rá, kitakarván a szecesszió lényegét. Annál is inkább, mert Géczi szívesen vállalta, s a jelek szerint vállalja ma is a hozzá való szerves kötődést.

Mi lehet e rokonszenv s a vállalt viszony lényege? Az ornamentalitás. Az, ami miatt a szecessziót kényszeresen hárítja a fejlődés-elvű közírás; dekoratív, fölszínes, funkciótlan – mondván. Géczi ellenben fölleli ebben a sík-szerűségben a kihívást. Fölteszi: hátha csupán a *megjelenése* fölszíni,

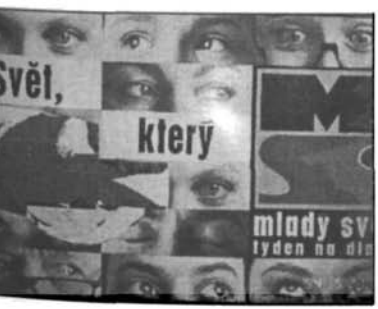

a lényege viszont mély? Nincs kizárva, hogy az ornamentika maga a tiszta, a végsőkig szublimált metafora, ami éppenhogy nem a vége, hanem kezdete a gondolkodásnak.

És valóban: a szecesszió magába sűríti a századforduló minden korábbi vívmányát a romantika transzcendencia-igényétől és fölvilágosult humanizmusától a pozitivizmus tudománykultuszáig, de mindezt egy olyan időtérben, ahol a személyiség csakúgy mint a társadalom egésze már az elhatalmasodó válság tüneteivel terhes. A szecesszió, legkivált annak hazai és közép-európai változata, az ornamentikát olyféle jel-szinten alkalmazza, ahol a jel valójában nem díszítmény, hanem metaforikus, néhány kivételes pillanatban pedig metonimikus sík. Elég Gulácsy *Na'Conxypan*-ciklusára vagy éppenséggel Lechner Iparművészeti múzeumára utalni.

Ráadásul a szecesszió Nagy Közvetítő is, egyszersmind Nagy Túlélő. Amiként képes volt magába olvasztani a múlt kulturális örökségét, tiszavirágnyi életét bevégezvén ugyanezen értékek és dilemmák átörökítőjeként is korszakokon átívelő hatást fejtett és fejt ki máig. Korántsem véletlen tehát, hogy Géczi János, a képíró költő (de ha nem a felületi, hanem a szerkezeti ornamentalizmust tekintjük, akár a regényíró is) joggal s okkal tekinti magát a szecesszió kései rokonának.

Hasonló a helyzet az avantgárddal is, bár ennél némiképp' bonyolultabb. Azért is, mert a magyar avantgárd számos okból más gyökerű, tehát nem oly szerves, mint a szecesszió, de azért is, mert Géczi és generációja számára nem maga a magyar avantgárd hagyomány mutatkozott fontosnak, megkerülhetetlennek és folytatandónak, hanem csupán e mentalitás fölidézése; annak az üresen maradt szellemi és mentális térnek a kijelölése, ahol anno az avantgárd szerveződött. Ez természetes is; több évtizeddel a háború után, egy kényszerkonszolidált társadalomban az eredeti romantikus vagy szélsőségesen racionális művészi *és* társadalmi gesztusoknak nincsen *ideje*. Kivált ha azok eredendően csoporthoz, mozgalomhoz és nyilván ideológiához kötöttek.

Maradt a formai visszahagyományozódás egyfelől, másfelől pedig az avantgárd kései folyományainak, következményeinek számbavétele; a nyelvi-vizuális experimentalizmus. Ez a lehetőség Géczi számára is adva volt, és ő élt is vele; a különféle vizuális nyelvi technikák hamarosan bekerültek költői eszközkészletébe. E meglehetősen hosszú korszak legértékállóbb képversei minden bizonnyal a xeroxok, már csak azért is, mert a költő alapvetően konceptualista művészi magatartásában csak ritkán jelenik meg a *véletlen*, az *esetleges* mint formaszervező elem. Továbbá: művei, köztük a korai *letraszet* képalkotások, valóban inkább a hatás, a felület ornamentalismusa révén tartottak kapcsolatot a századfordulóval, míg ezeken a vizuális műveken már mélyebb rokonság fedezhető fel.

Hozzá kell tenni rögtön: Géczit és társait ekkor, a hetvenes évek végén váratlan és rendkívül erős hatás éri a vajdasági Új Sympozion folyóirat felől. Az akkori jugoszláv autonomizmus közvetlen következményeként – ha súlyos belső harcok árán is – délvidéki közvetítéssel jelent meg a magyar irodalomban a képiség és irodalmiság összekapcsolásának erőteljes igénye (más, itt nem tárgyalandó szemléleti változásokkal egyetemben). A hatás Belgrád (Zágráb és Ljubljana) felől érkezett, s révükön a francia, brazil, német, japán lettrizmus is fölidéződhetett. Kialakult egy viszonylag rövid ideig tartó, általánosnak mondható 'generációs pszichózis', melynek hatása alatt a huszonéves korosztály saját hagyományra szinte tekintet nélkül ontotta magából a különböző értékű, de javarészt nem különösebben jelentős képverseket – mintegy egyszerre gyakorolván a lázadás és az artisztikum iránti elvágyódás erényét.

Valóban különös történet ezé a magyar kései, vagy talán nagyon is korai avantgárdé. A megszakadt – mondjuk – Kassák-i tradíciót mint konzekvens művészi programot se nem folytatta, se meg nem tagadta; a klaszikus kor, a tízes-huszas évek radikális költészeti-formai örökségét nem vállalta és igazán nem is kutatta; a háború utáni, többféle hiányból és számos invencióból keletkezett vizuális lírát csak érintőlegesen és esetlegesen ismer-

te, mégis mintha ezt a hatást vállalta volna a legszívesebben; és ami igazán fontos negatívum: nem tartotta, s nem is kereste a kapcsolatot a saját közegében élő, részben szamizdatos, részint másként alternatív poszt-avantgárd törekvésekkel sem. Mindez együtt mást nem is jelenthet, mint hogy az avantgárdra ebben az új magyar költészetben elemi igény nem volt; a magyar líra a megújulás útjait valójában a korábbi nyelvi és kommunikációs rendszer más típusú átszervezésében kereste s találta meg.

Ellenpéldául jószerivel csak Tandori Dezső kínálkozik (illetve a továbbélő avantgárd néhány vokális költészetet művelő csoportja). Tandorira itt csak hivatkozni van tér; az ő grandiózus alkotói műve korántsem a vizualitásban teljesedett ki, bár kétségtelen, hogy a kortársak közül neki tulajdonítható a legtöbb mélyen struktúrált képvers.

Géczi 'társtalanságát' Tandori valójában másként oldja. Ő az, akihez a Géczi-féle *inverz* alkotói szemlélet a legközelebb áll. Ő az, aki számára a tér szintén a metszet abszolútuma, s nem fordítva. Tandori világa olyan nyelvi síkként írható le, ahol a teret a szavak, szó- és szintagmaszerkezetek, valamint a rendre fölkínált elágazási lehetőségek képezik meg. Tandori tere a költői nyelv végtelen síkja és végső soron kiaknázhatatlan gazdagsága, az örökös esély abszolútuma, írjon bármilyen műnemben-műfajban.

Géczi számára az abszolútum nem a nyelvhez, hanem mindig a tárgyhoz kötődik. Géczi nem megjelenít, hanem leír és értelmez, vizsgál és elvon, a tapasztalatot próbálja újra meg újra érzékíteni. Egy valóságos világ valóságos objektumaiból szerkeszt, konceptualista elszántsággal, olyan metszeteket, melyekből egy virtualitásában is valóságos belső térnek kell teremtődnie.

A természetes kapcsolódások között van még egy, s talán a legelevenebb, ami szintén inkább távolítja befogadói közegétől, semmint hogy rokonítaná vele: a mediterránum iránti elemi erejű vonzalma. Korábban a görögség rurális kultúrája, tömbökből épített vaskos harmóniája, a görög táj és vegetáció ősereje, nyers fényei és hers hangjai kötötték magukhoz, olyannyira, hogy súlyuk alatt rendszeralkotó szándéka szinte összeroppant; Géczinek paradox módon nincsen 'görög korszaka'.

Ezzel aztán végképp nincs egyedül: a civilizált Európa jószerivel a felvilágosodás óta képtelen megbirkózni a maga görögségével, s ha megkísérli, folyvást kudarcot vall. És ez korántsem véletlen: a modernnek mondott civilizáció valójában nem a görög hagyományon, de még csak nem is a görög demokrácián nyugszik. A *polgárnak* semmi köze sincs Athénhoz, nemhogy Spártához vagy éppenséggel Mükénéhez. A polgárnak kizárólag ahhoz az *eszményhez* van némi köze, amit utóbb vontak el a görög világból, de oda visszahelyezni már lehetetlen. A polgárnak *Rómához* van köze, a Birodalomhoz, a birodalom által teremtett különféle struktúrákhoz és az e szerkezetekkel szemben vagy éppen párhuzamosan kialakított szellemi és egyéb magatartásokhoz. Nem véletlen, hogy a magyar kultúra s benne a magyar irodalom is rendre megalkotta a maga Róma-eszményét (*anti-eszményét*), miközben számottevő görögség-eszményről (Babits és Németh László jellegzetes műveit kivéve) nem tudunk.

Géczi János útja is Rómába vezetett. Nem az európai kultúra, hanem az európai civilizáció forrásvidékére. A Nagy Metaforához. És Róma bőkezű, miként adakozóak a mindenkori hatalmasok; 'tudják', hogy önzetlenségük nekik kamatozik.

Róma az egymásra rétegződő korok egésze, ahol bármely tér bármelyik metszete, legyen az horizontális vagy vertikális, valóságosan is az egészet mutatja, vagy legalább annak képzetét sugallja. Rómában teste van a történelemnek, és tere magának az időnek. Róma egy hatalmas enteriőr, amelyben minden tér *belső*, mert a város ilyen: akár ha maga a természet alkotott volna köréje gömböt. Rómában az ember belülről megy belülre. Róma egyszerre maga a sík és maga a tér; e mértaniasszemléleti fogalmak benne értelmüket veszítik. Róma a tárgyiasult idő. Róma az idő teremtménye.

Géczi János számára pedig az igazi, a méltó kihívás. Hogyan érvényesítse *inverz* szemléletét, a síkból táguló teret egy olyan térben, ahol nincs sík, mert az maga is tér? Hogyan vizsgáljon olyan valót, melyben a metszet Alice tükreként viselkedik, s elnyeli a vizsgálódót?

Mit kezdhet a virtuális tér valóságával az, aki Rómában eleve a virtuális tér valóságába merül, ha akarta, ha nem? Miféle nyelv, miféle kép az, ami érzékíteni képes az eleve érzékit?

Ez a képvers-ciklus, ami tősúlyát adja a költő mostani kötetének, válasszal még nem szolgál. Itt annyi látható, hogy Géczi elfogadta a kihívást, s képes fölmérni annak alkotói tétjét. Mozgósította is az ismert, vagy általa kimunkált technikákat, vizuális nyelvi eszközöket. A xeroxon, kollázson, betűmezőn, roncsolásokon és gyűréseken kívül elsősorban a jel-archeológiára: a tervezett véletlenre gondolok. Ez utóbbi, eleddig esetlegesen, szinte csak kísérlet-szinten alkalmazott technika (a tépés nyomán kialakult struktúrák műként való megjelenítése, illetve a tépés mint műalkotás) a Róma-szériában már lényegi kompetenciához jut: ő vetíti egymásba a síkot és a teret. A horizontálist latens vertikummá tágítja, s úgy, hogy a mélység valójában a síkban jelenik meg. Sík és tér itt már egymás inverze; egyként virtuális és valóságos.

Maguk a jelek még inkább metaforikusak; *utalnak* a mélystruktúrákra, felidézik azt a sokszorosan rétegzett valóságot, ami valójában, metonimikusan nincs jelen. Róma, *a jelek szerint*, előhívatta a költővel a vizuális költészet hagyományának szinte teljes formakészletét, s megújította saját képi líráját.

Géczi Jánosnak lesz római korszaka, mert már van. Ez a korszak talán élethosszon át fog tartani. Hiszen Rómában föllelte minden eddigi szellemi törekvése eszenciális valóságát.

Mányoki Endre

KÖNYVTÁR

képversek

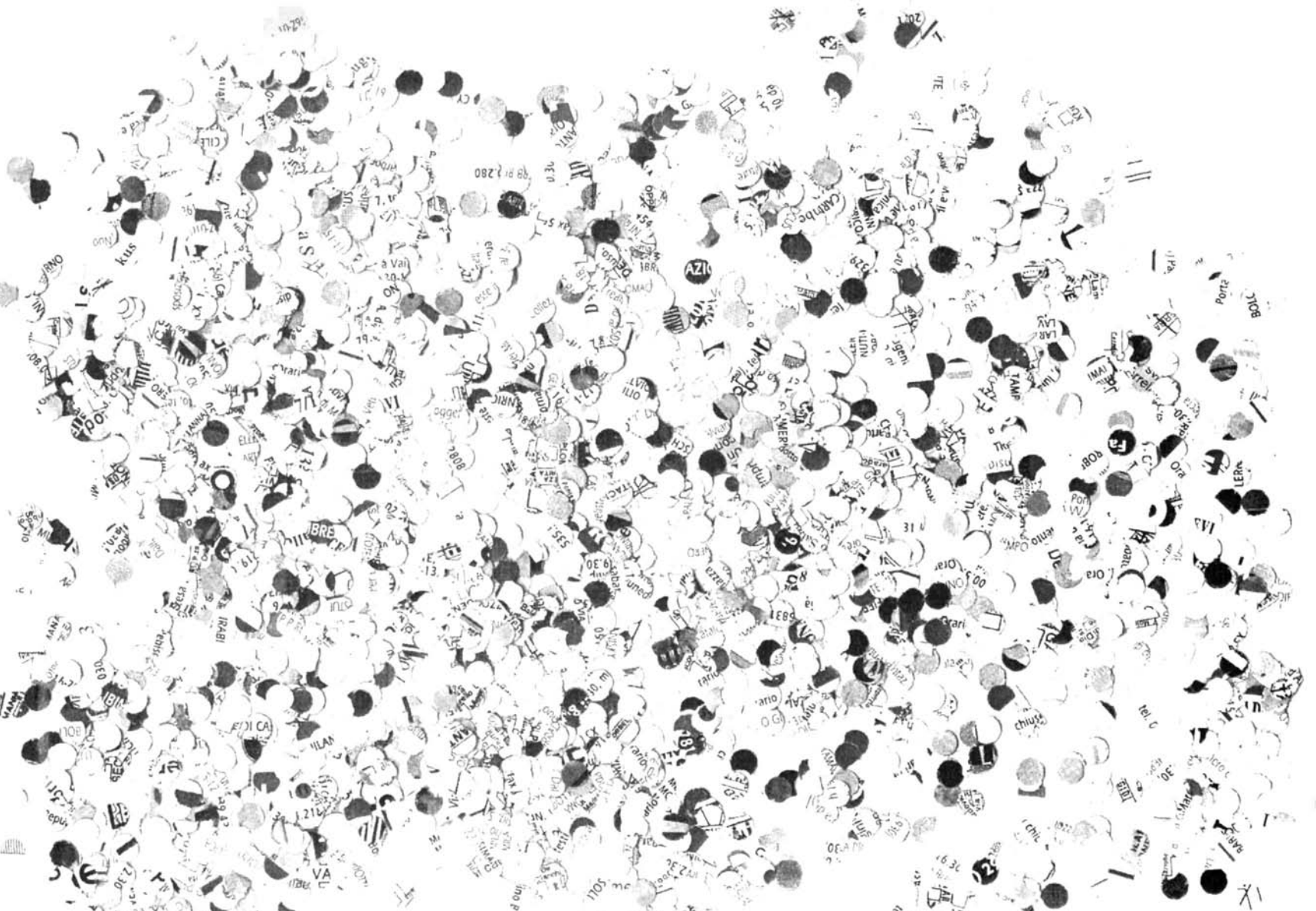

...pare a Ma...

...IL

Mese

...per

...surrez

...el Signore

...sto.

...ato

...o

...pi...e

...Messa,

...icor...zione,

...Com...ne,

...o uniti

...l Papa.

...Me... il quarto

...gat...

...domenica

Con la

...dizione e

...bu...ne

delle ...e

inizia la

...ttin... s...

che ha ... suo

culmine nel

...fuc... sol...

...nian...

Gesù che muo...

e ... per

...1 ...enica

Pasc...

Risurrezione.

Mar... ...uida

...nella co...zenza

dei misteri del

Signore

con ... ...

... ...ato

della Ris...rezio...

...gun... ...

28 giovedì

...nivers...

...or... ...one

sacerdotale di

S. Massimili...

Maria Kolbe

(Roma 1918).

Festa di S. Lu...

Maria Grignion

...

...Centro Nazionale ... via S. Teodoro ... 118

N. 4

...LE ...05

ON...ACP...ZIONE QUOTID...NA

Vergine ... ...lat... Madre ... Ma...
...rinn... ...a ...e, ogg... per se... ...e,
...cor... ...razione di tutto me stesso,
perché Tu disponga di me
... ...er... ...de... ...anime
...c... ...d...
o mia ... ...na ... ...dre della Chie...
...oop... ...e fedelmente ... Tua missione
per ... ...ento del ... ...no ... Gesù ... mondo
T... ...ertanto ... Cuore imma... ...o di Mar...
...eghie... ...azioni ... ...

Perch... ...i ... ...ini
vedend... ...le nostre ... ...op...
...edicano il Signore.

...Ma... ...pit... ...nza pe...
...rega ... ...che a... ...ric...
...e p... ...quar... ...a Te non ricorrono
particolare ... ...en... ...a santa Chie...
e per q... ...di ... ...raccomand...

...A DELL'IM...CO...TA - Moviment...
...po... ...mariano fondato ... ...rti.
M... ...RI ...BE

roma

róma róma róma

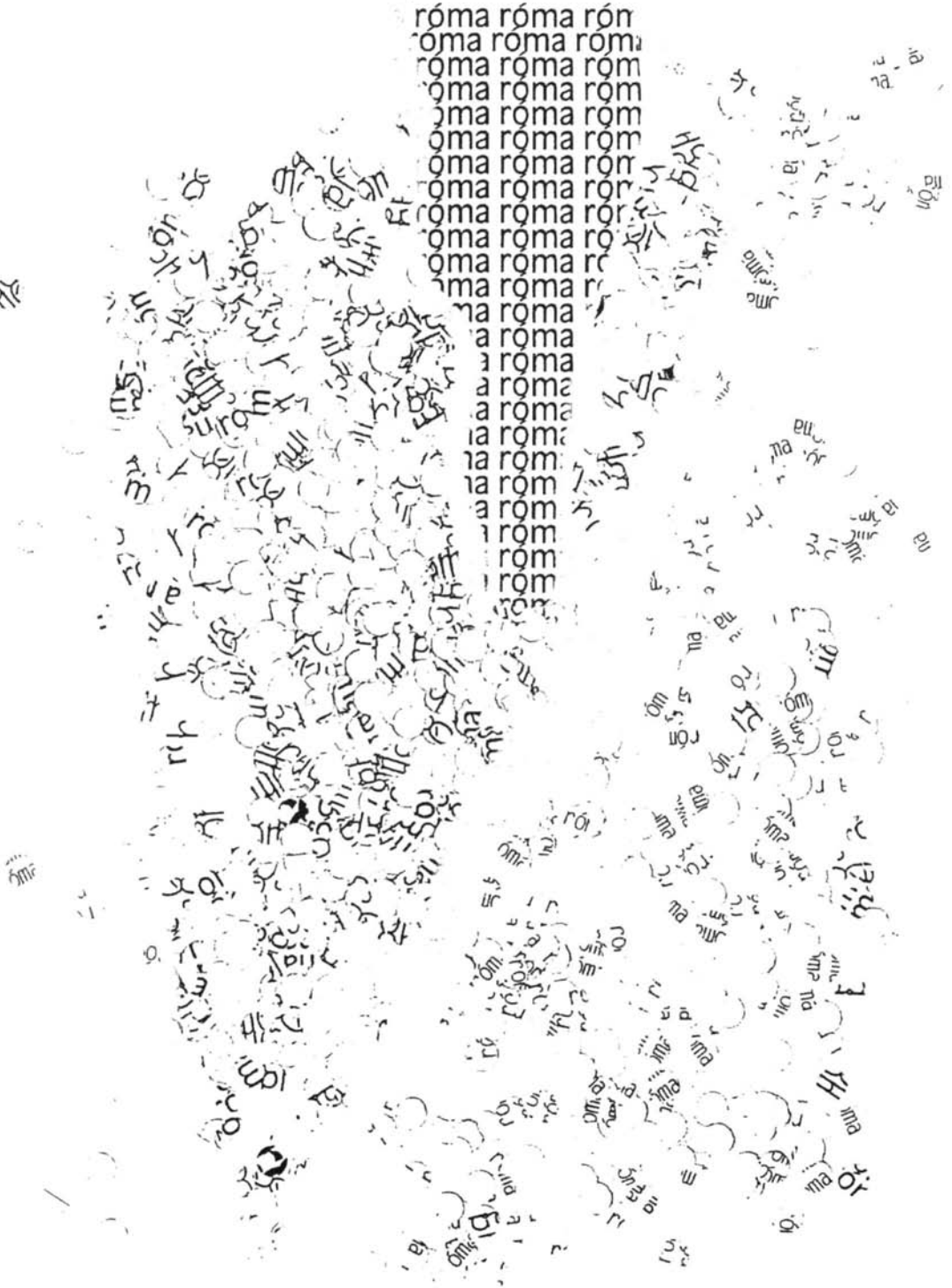

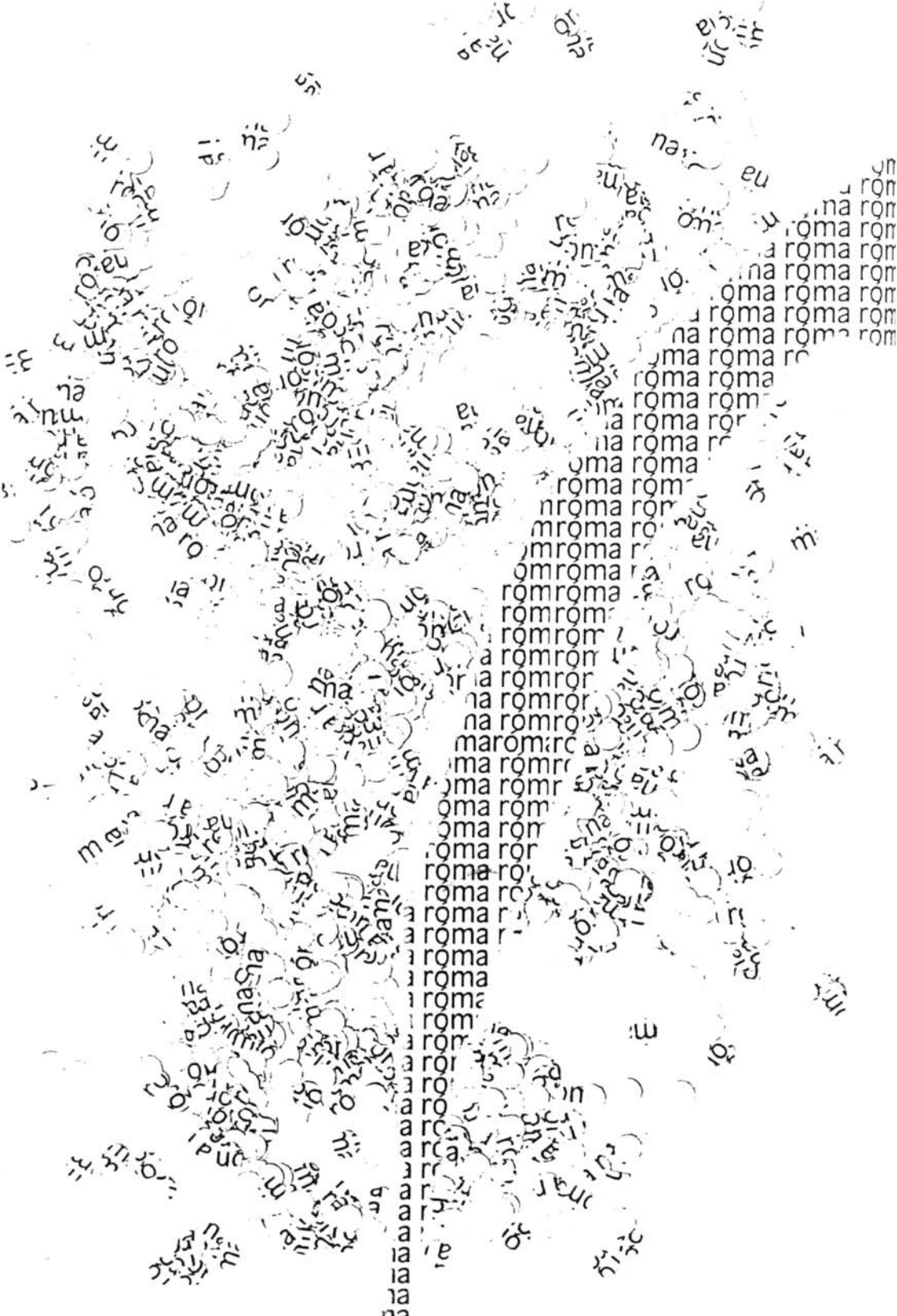

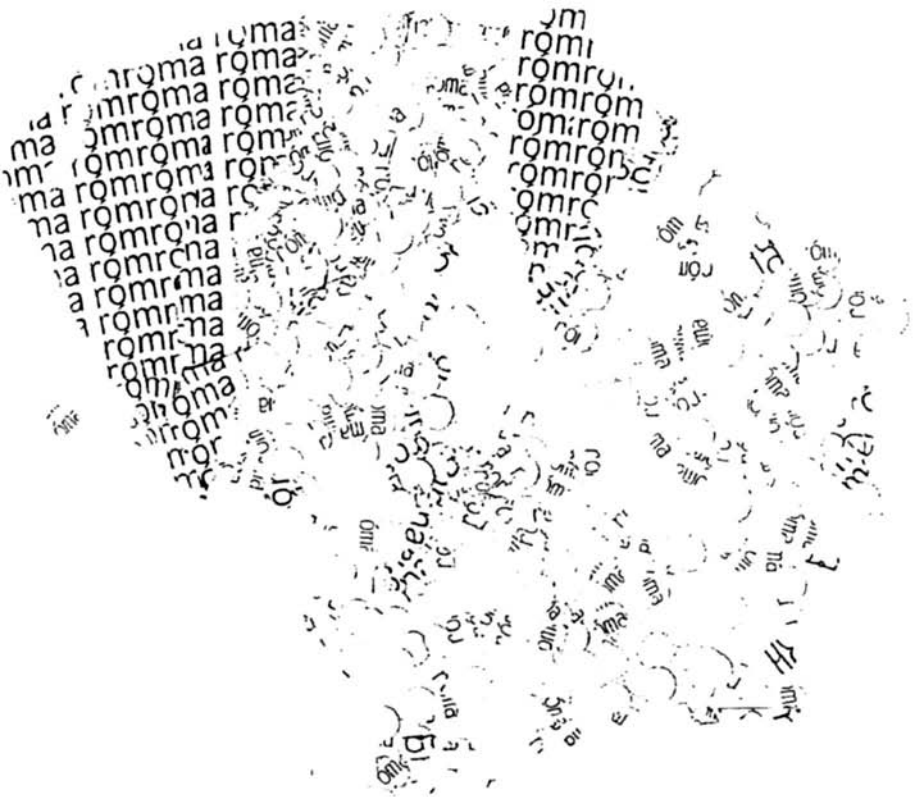

PARIBAS

PARIBAS

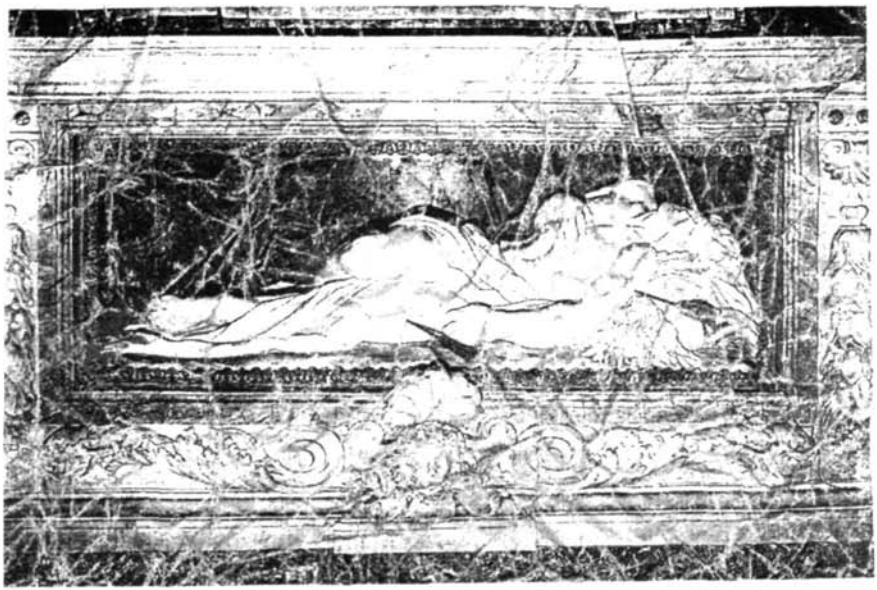

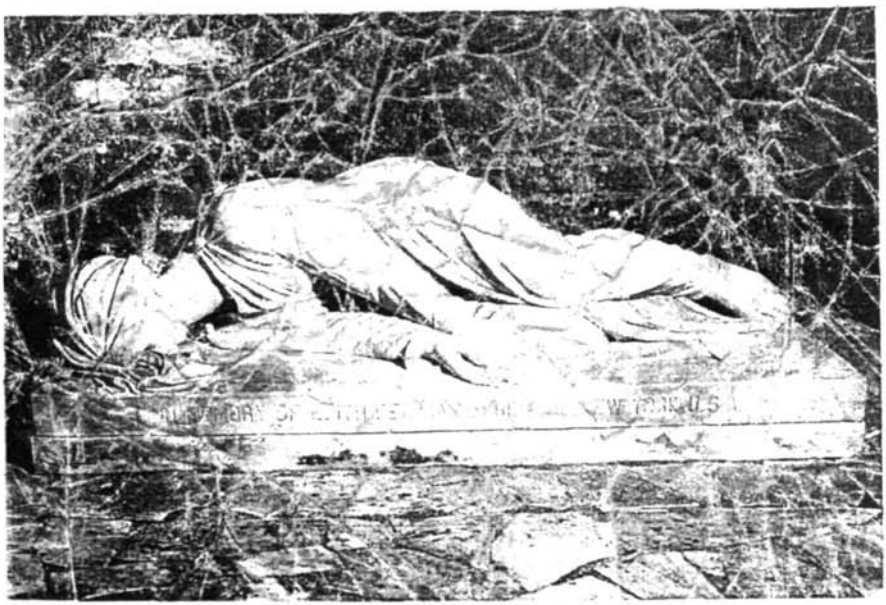

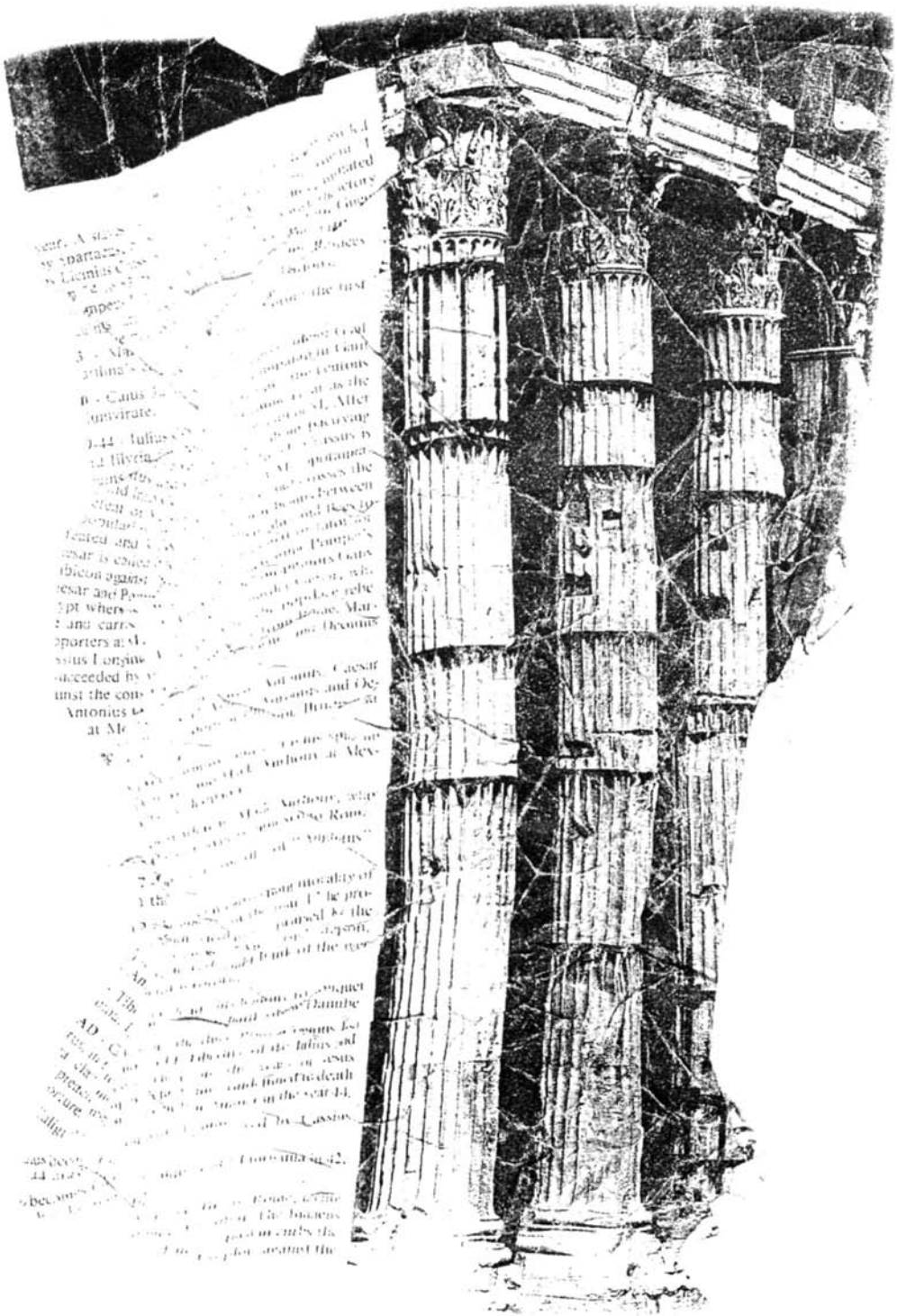

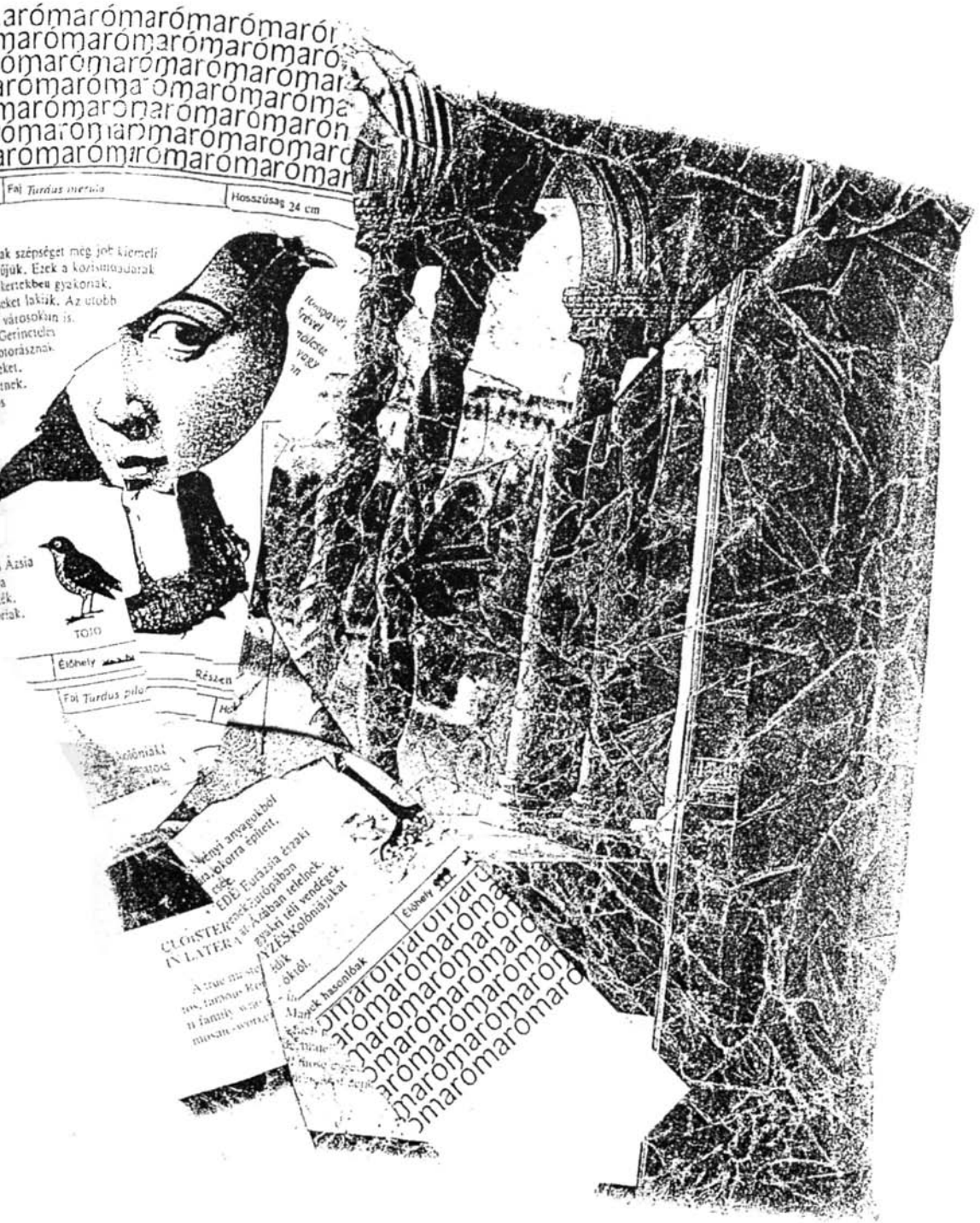
Faj Turdus merula
Hosszúság 24 cm
TOJÓ
Élőhely
Faj Turdus pilo
CLOISTER
IN LATER

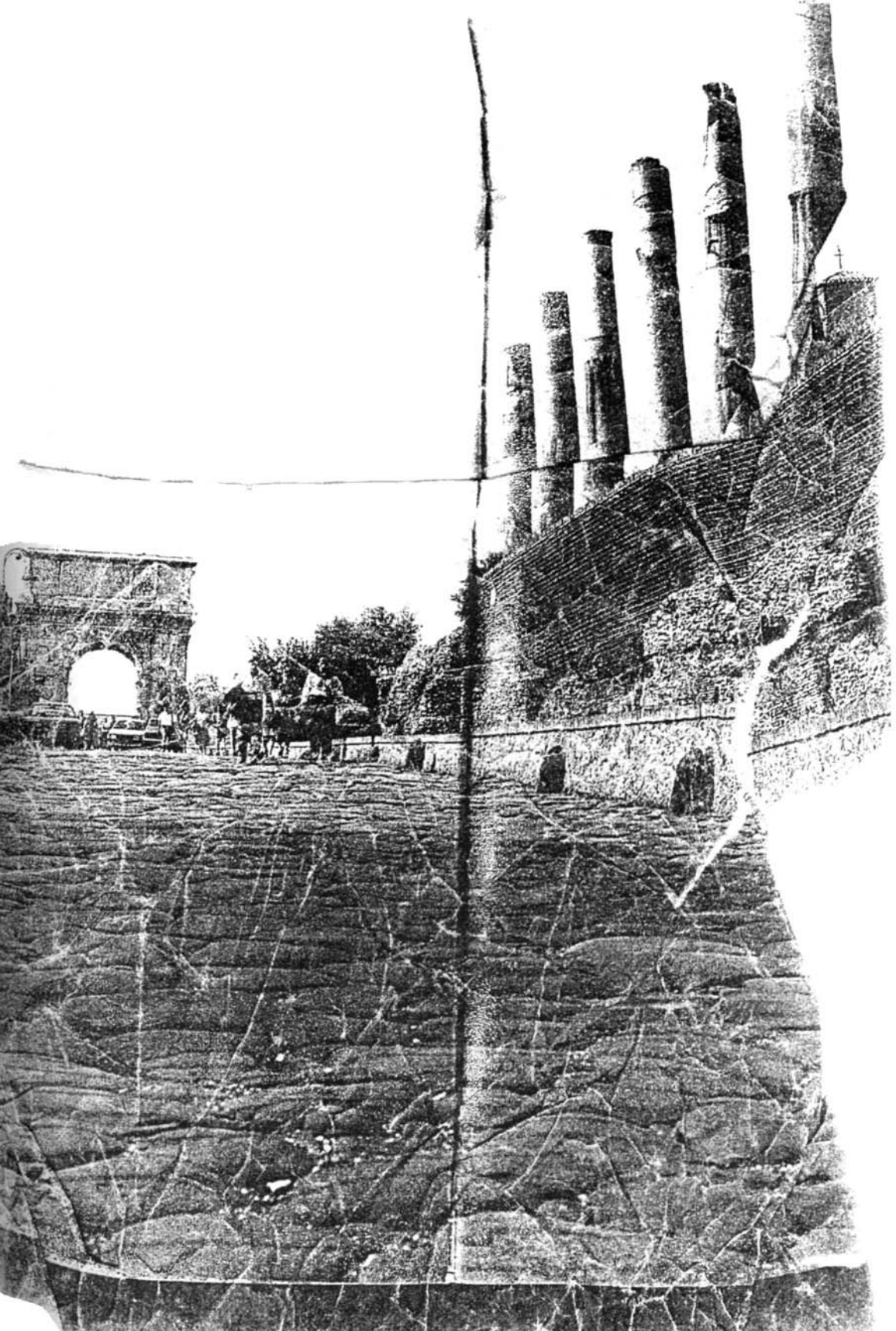

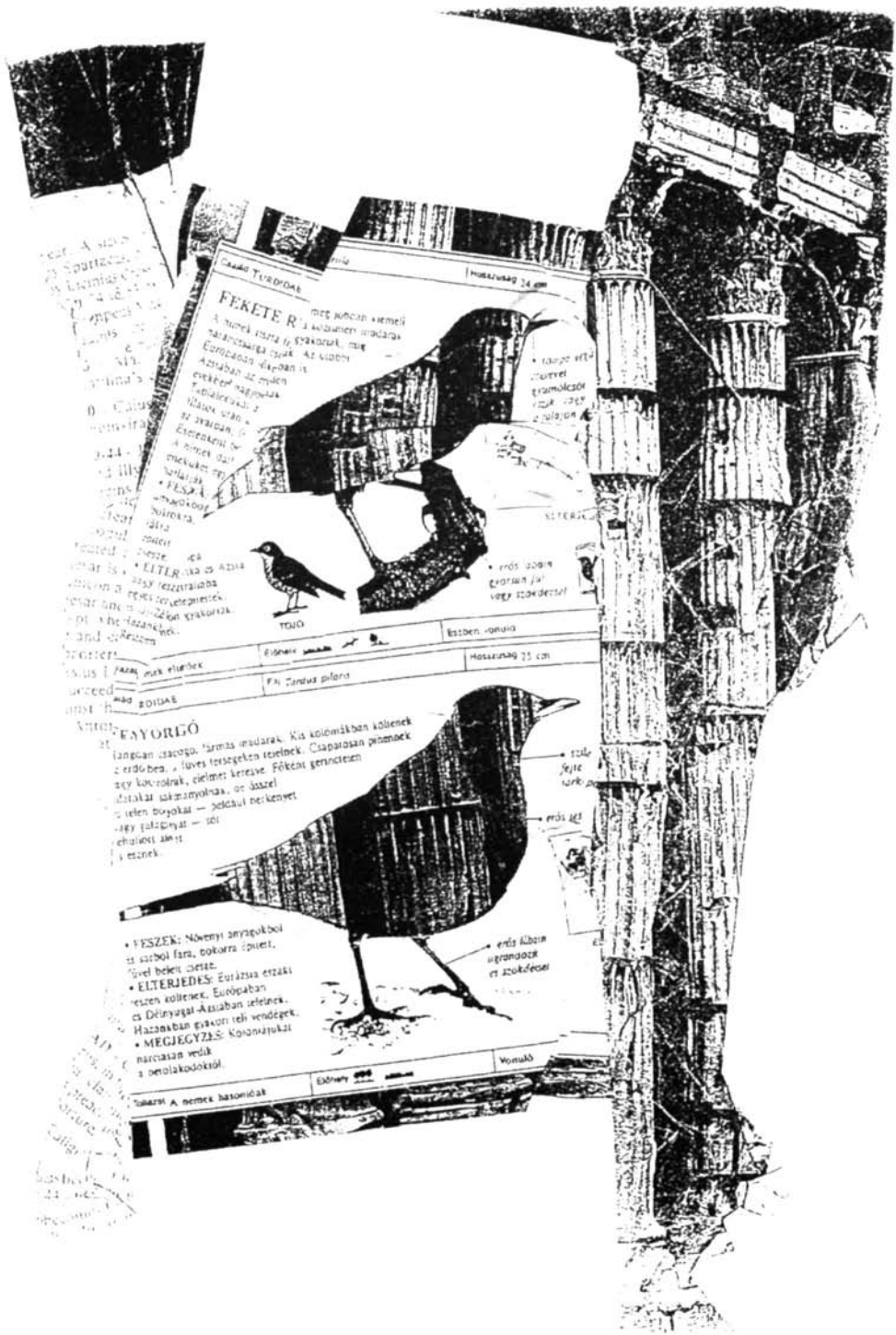

erfiképmás és a *Noi képmás* ...
...nakat; a tiszta szépségű *Szűzanya a* ...
a *San Giovanni*... *ngyalokkal* c. Botticelli-művek...
Fra' Bartol... *...ant családját* és Perugino
Szűzanye ... ...it kell még meg-
emlit... ... di
Cre...

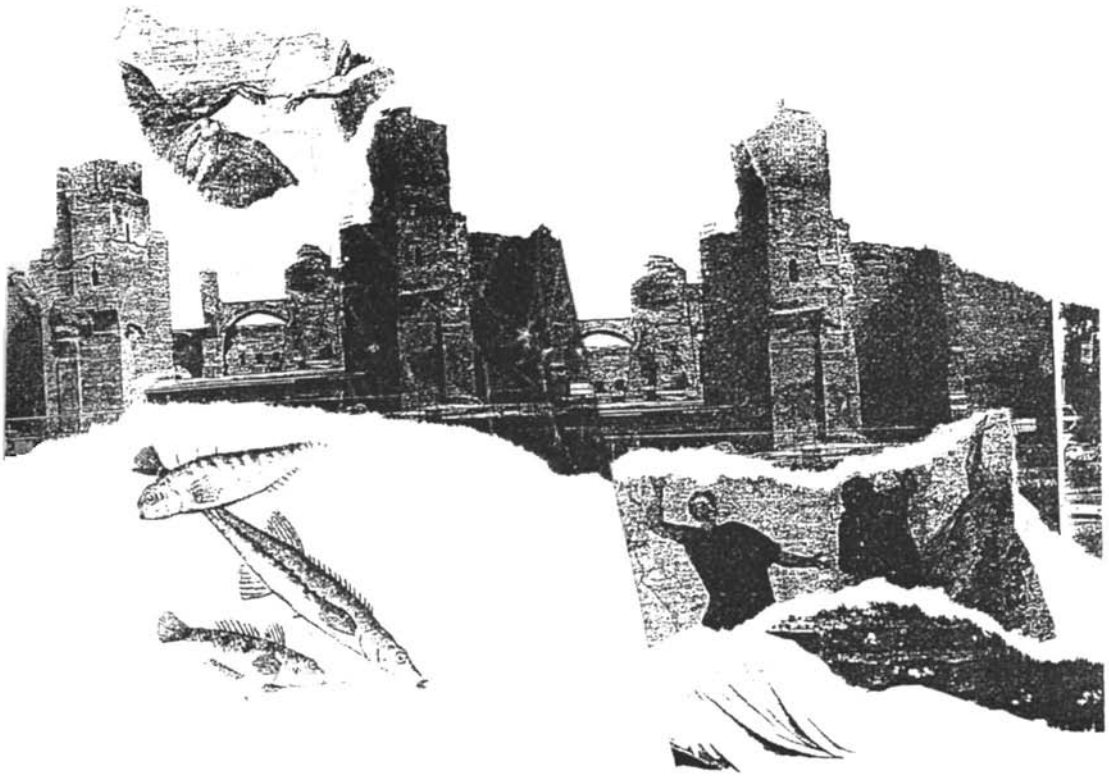

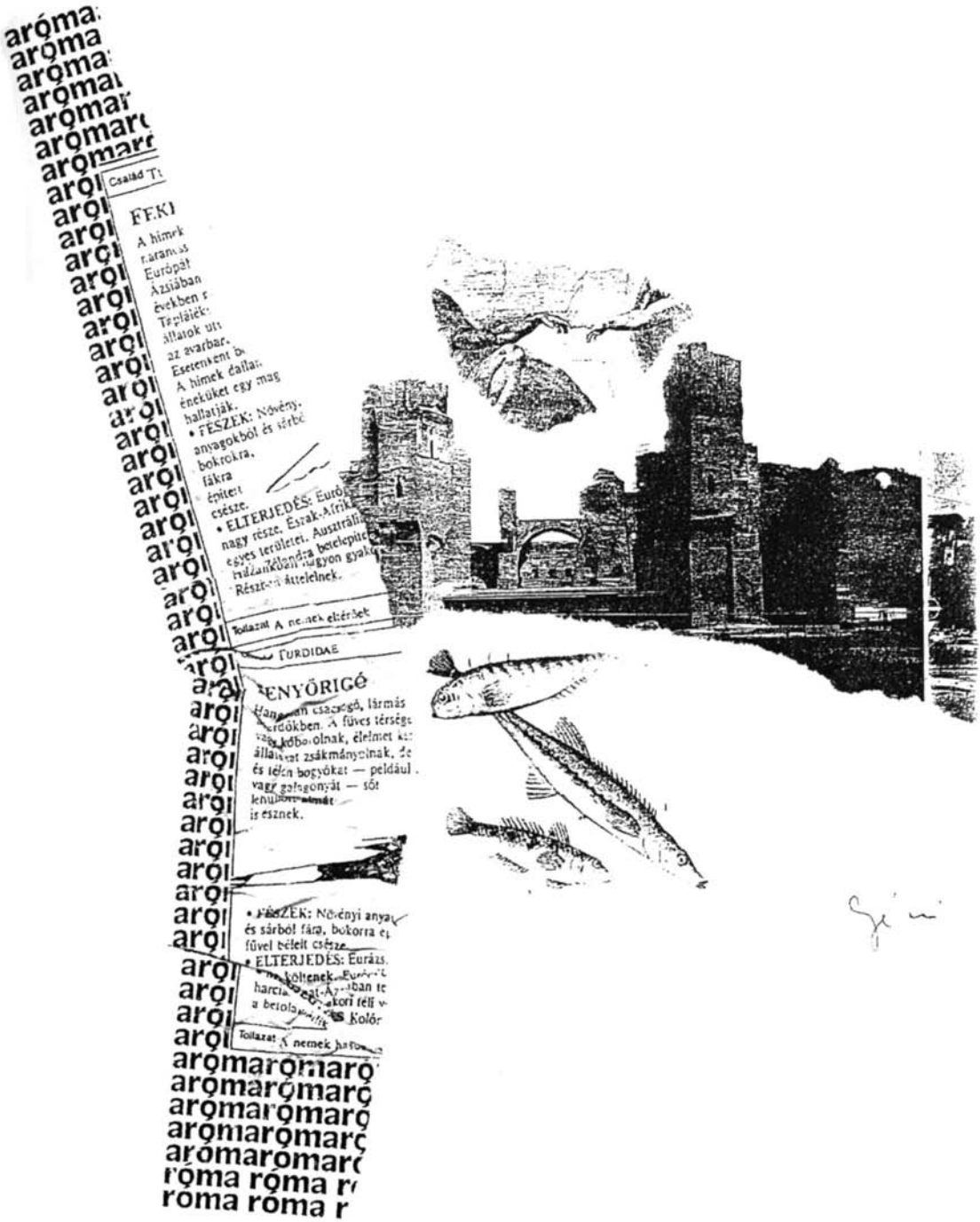
Család Tr
FEKI
A hímek
Európál
Ázsiában
években
Táplálék
állatok utt
az avarbar
Esetenként
A hímek dallan
éneküket egy mag
hallatják.
• FÉSZEK: Növény
anyagokból és sárbó
bokrokra,
fákra
épített
csésze.
• ELTERJEDÉS: Eurő
nagy része, Észak-Afrik
egyes területei. Ausztráli
Hozzánkban nagyon gyak
Részben áttelelnek.
Tollazat A nemek eltérőek
TURDIDAE
ENYŐRIGÓ
Hangban csacsogó, lármás
erdőkben. A füves térsége
kóborolnak, élelmet
állatokat zsákmányolnak, de
és télen bogyókat — például
vagy galagonyát — sőt
lehullott almát
is esznek.
• FÉSZEK: Növényi anyag
és sárból fára, bokorra
fűvel béleit csésze.
• ELTERJEDÉS: Eurázs
költenek. Eurő
harcia Ázsiában te
a betola kori téli
Kolór
Tollazat A nemek hasonlóan
arómarómaró
arómarómaró
arómarómaró
arómarómaró
arómarómaró
róma róma r
róma róma r

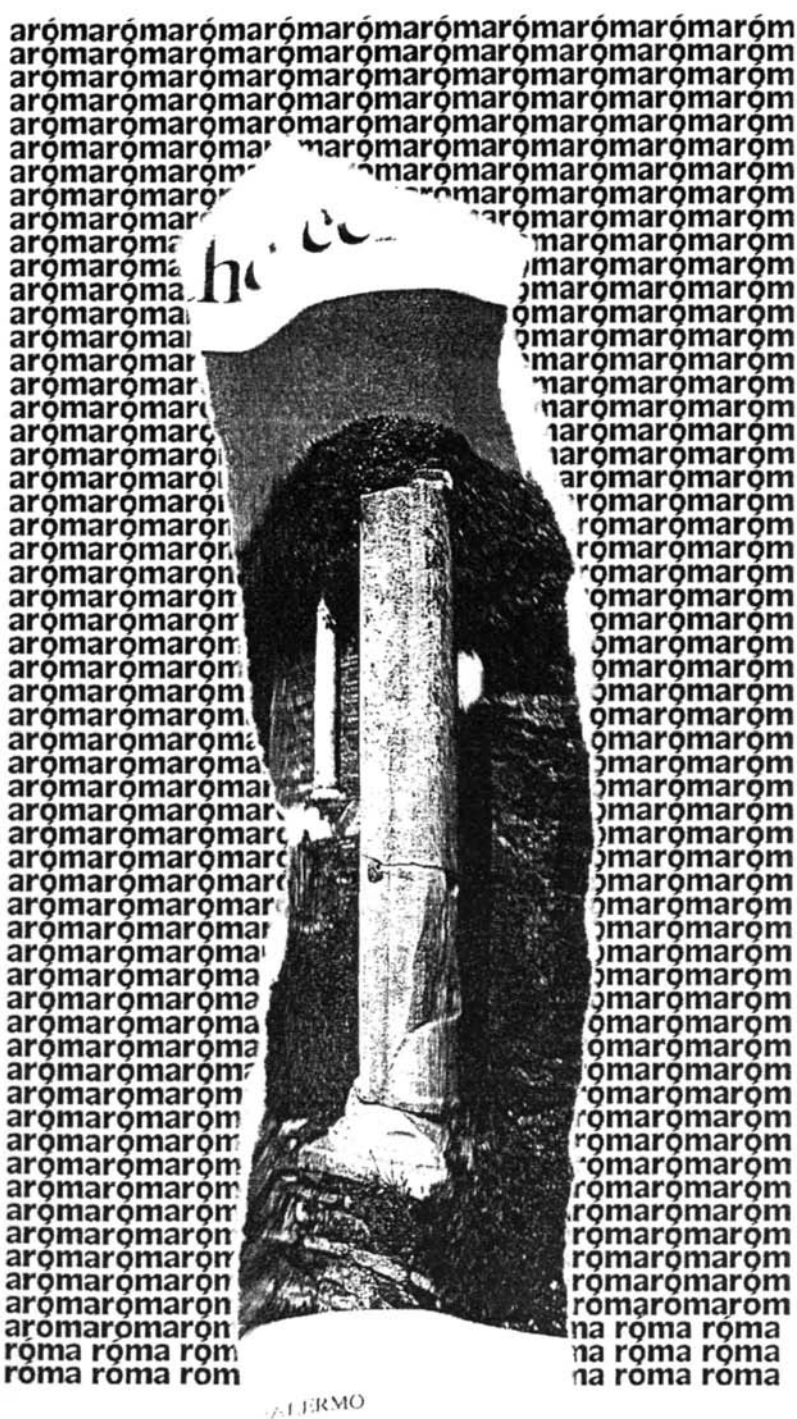
aromaromaromaromaromaromaromaromaromarom
roma roma roma roma roma roma

ALERMO

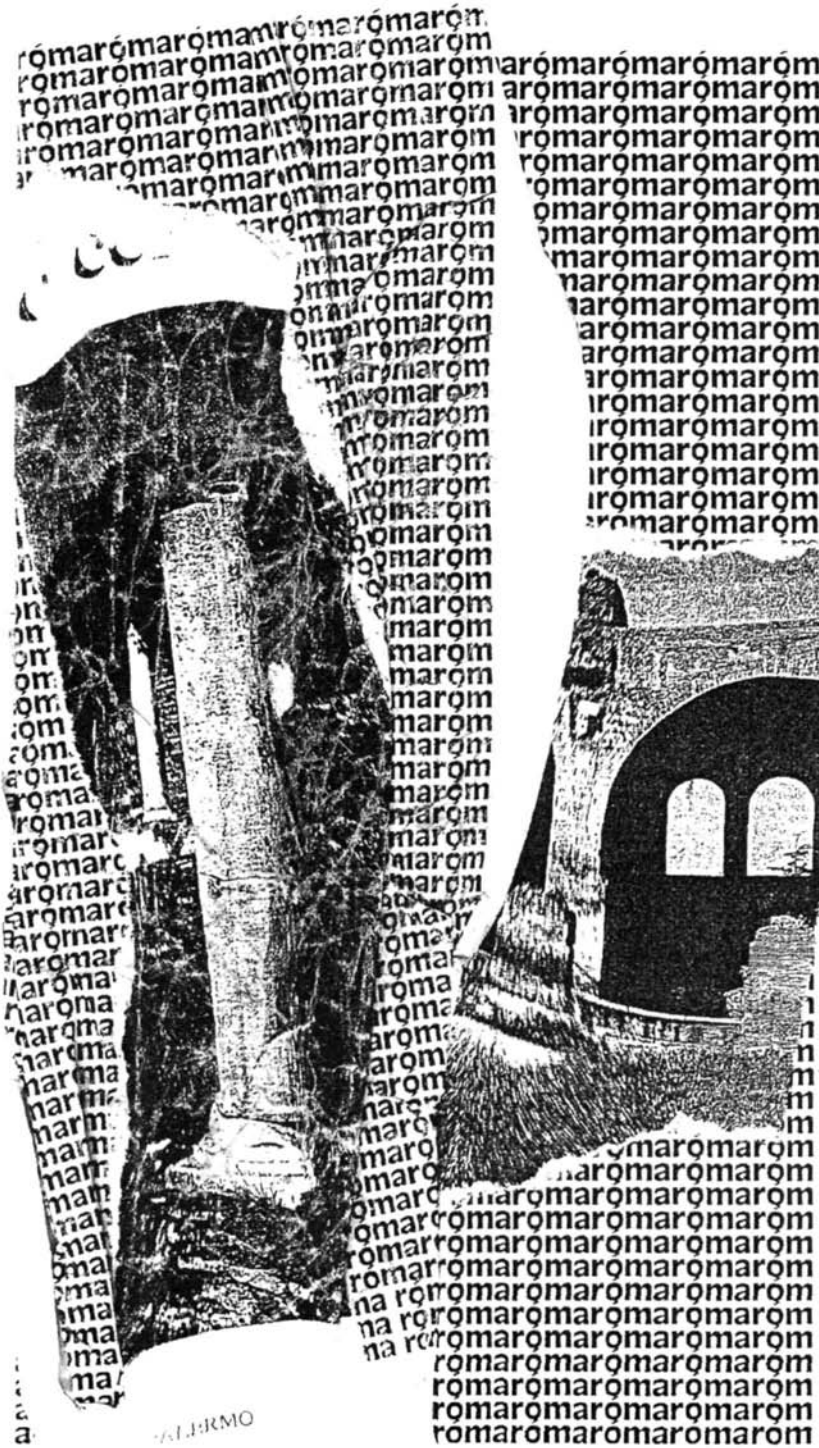
ALBERMO

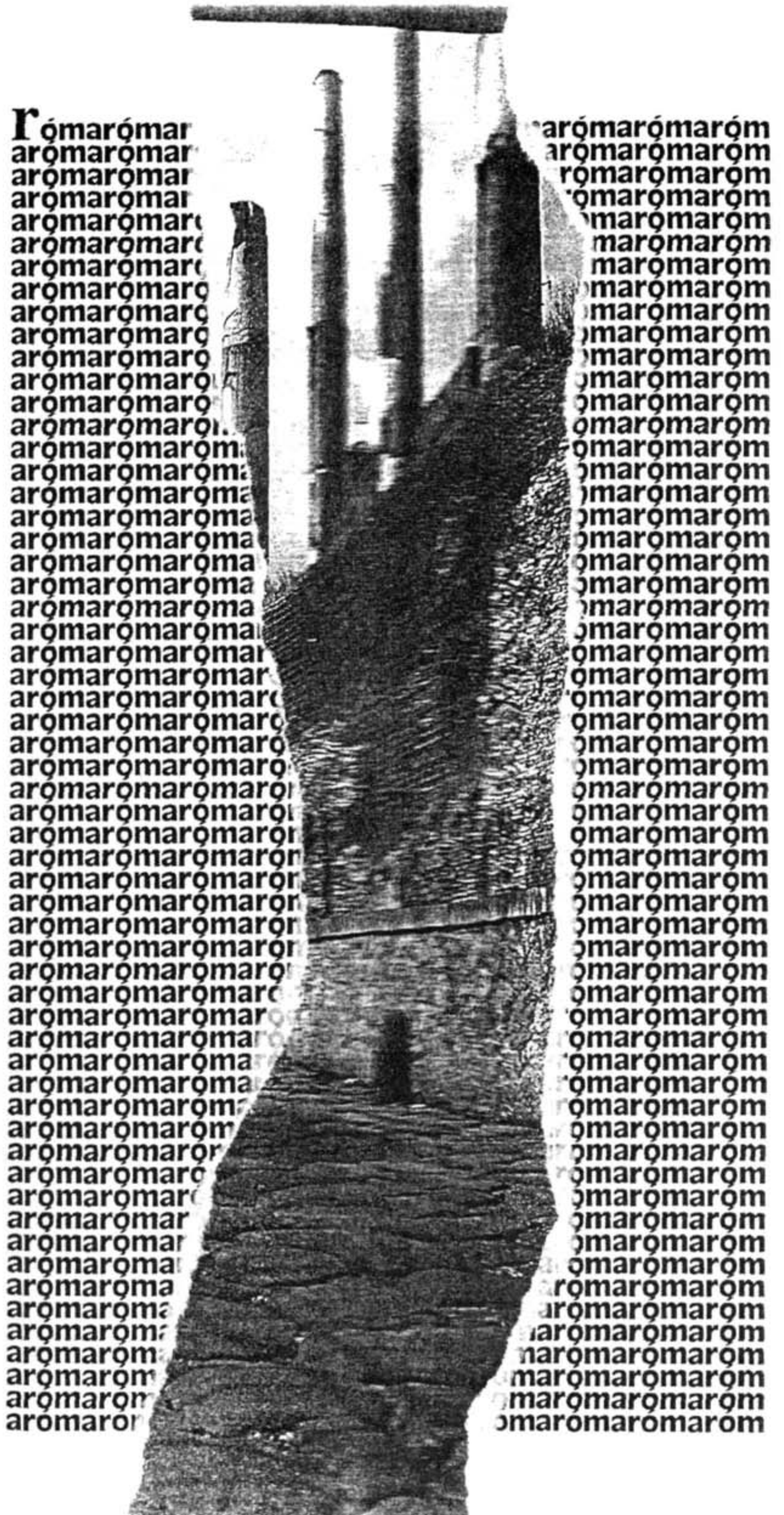

rómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómaróma róm
arómarómaróma róm
arómarómaróma óm
arómarómaróma óm
arómarómaróma óm
arómarómaróma óm
arómarómaróma óm
arómarómaróma óm
arómarómaróma óm
arómarómarómar óm
arómarómarómar óm
arómarómarómar óm
arómarómarómar óm
arómarómarómaró óm
arómarómarómaró óm
arómarómarómaróm óm
arómarómarómaróm óm
arómarómarómaróm óm
arómarómarómaróm óm
arómarómarómaróm óm
arómarómarómaróm róm róm
arómarómarómaróm róma róm
arómarómarómaróm aróma róm
arómarómarómaróm aróma róm
arómarómarómaróm aróma róm
arómarómarómaróm aróma róm
arómarómarómaróm arómaró róm
arómarómarómaróm arómaró róm
arómarómarómaró narómaróm róm
arómarómarómaró narómaróm róm
arómarómarómaró marómarómar aróm
arómarómarómaró marómarómaró aróm
arómarómarómaróm marómarómarómaróm
arómarómarómaróma ómarómarómaróm
arómarómarómaróma rómarómarómaróm
arómarómarómarómar arómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm

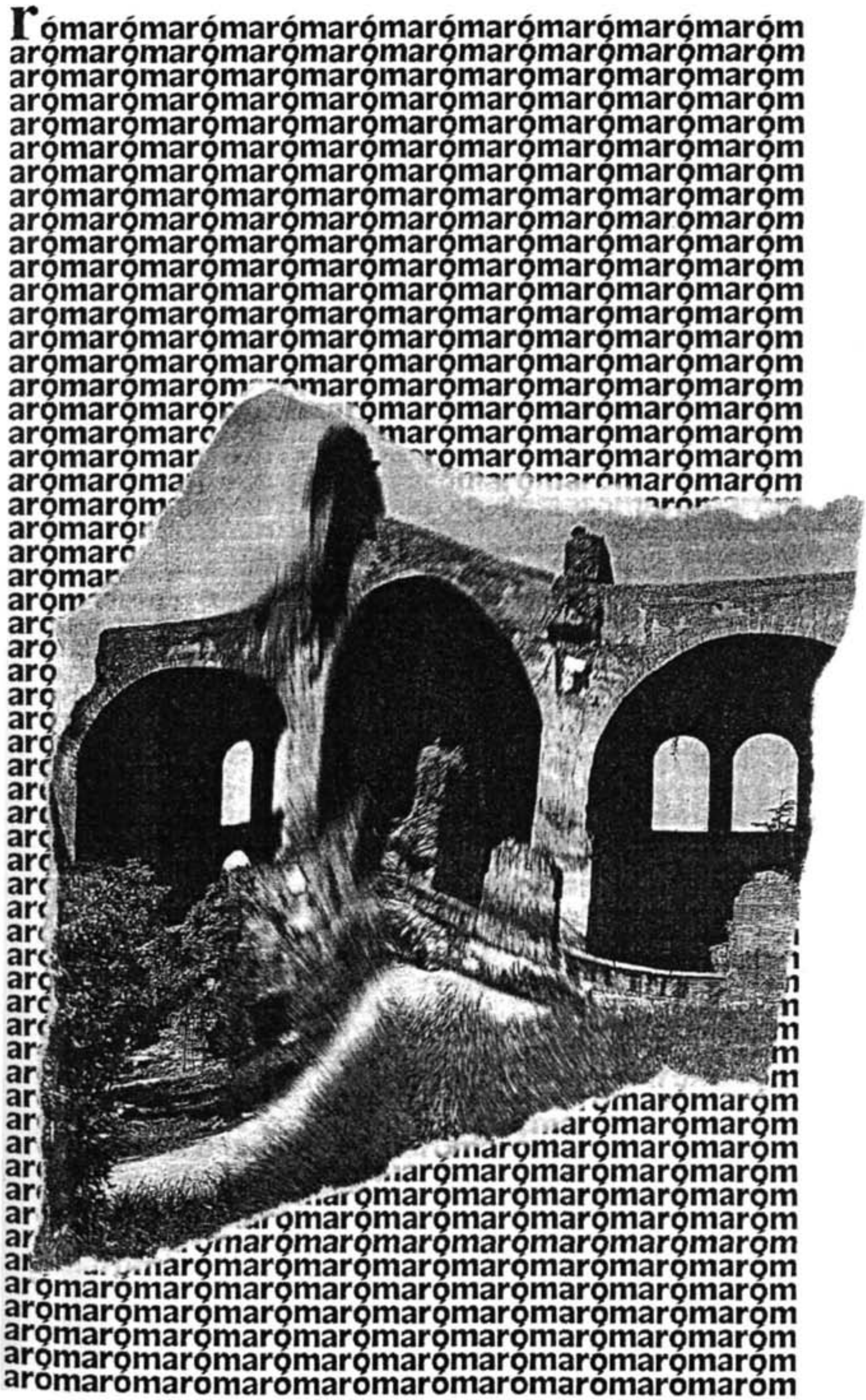
rómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm

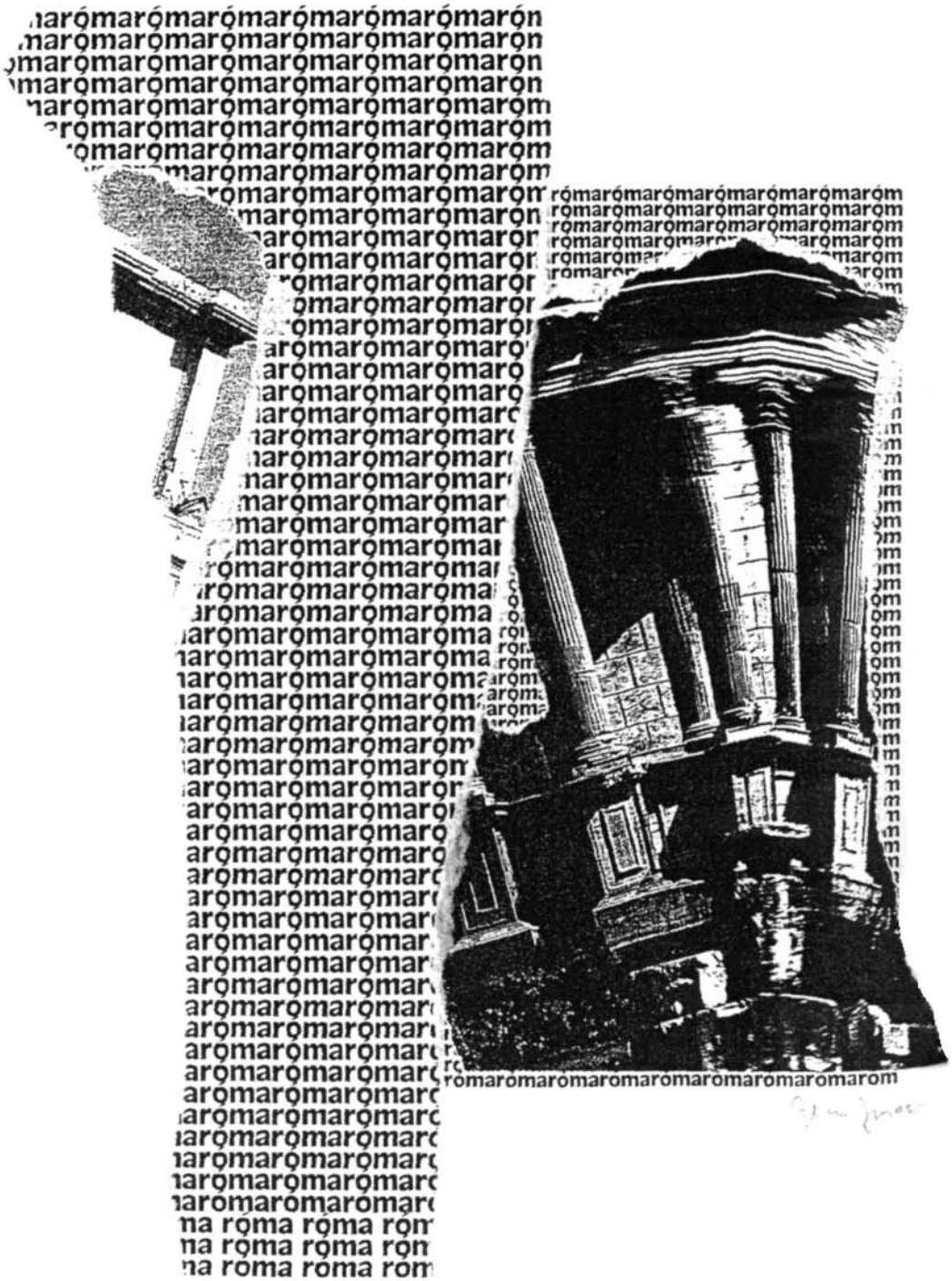
romaromaromaromaromaromaromarom
na roma roma rom
na roma roma rom
na roma roma rom

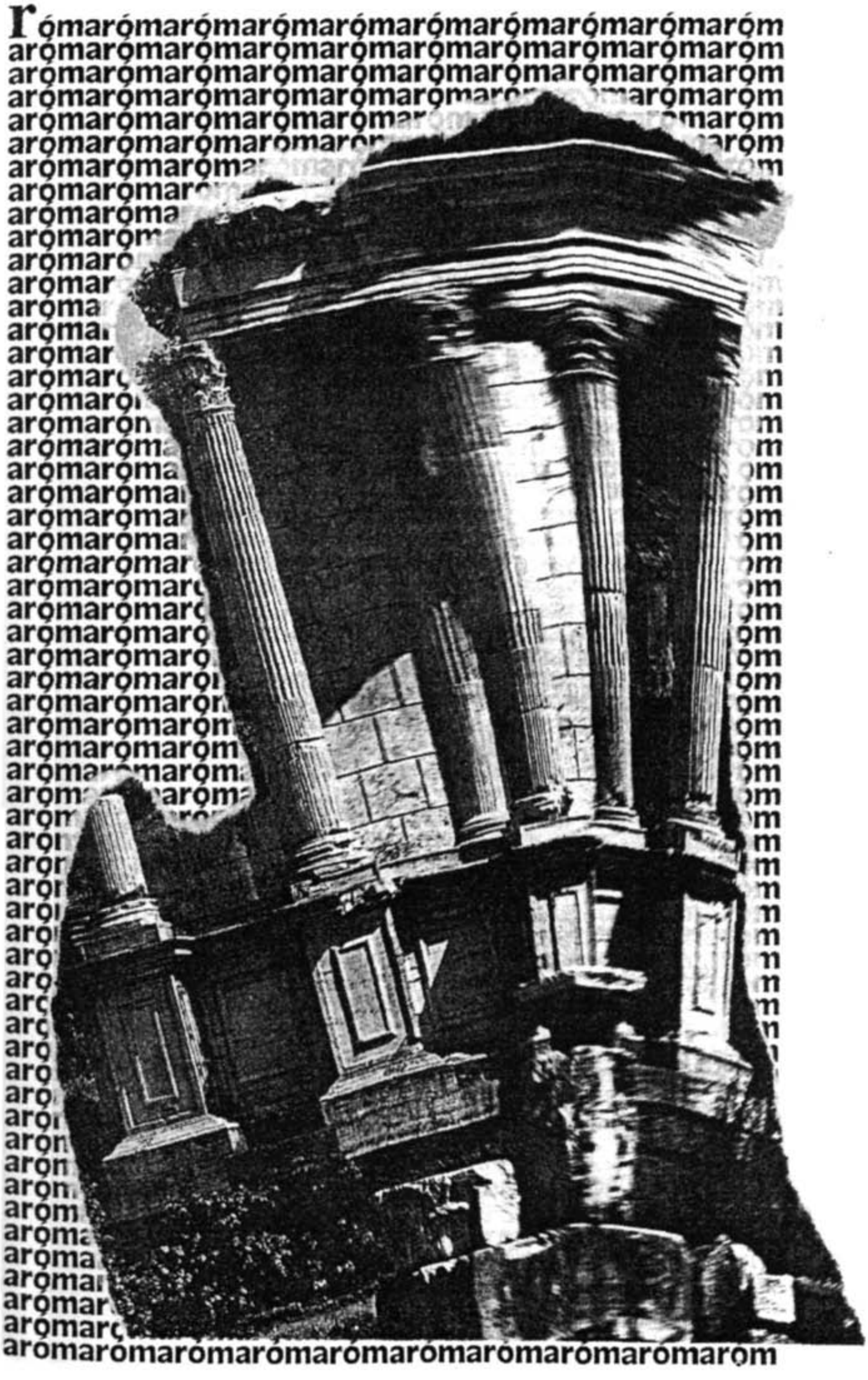
rómaromaromaromaromaromaromaromarom
aromaromaromaromaromaromaromaromarom

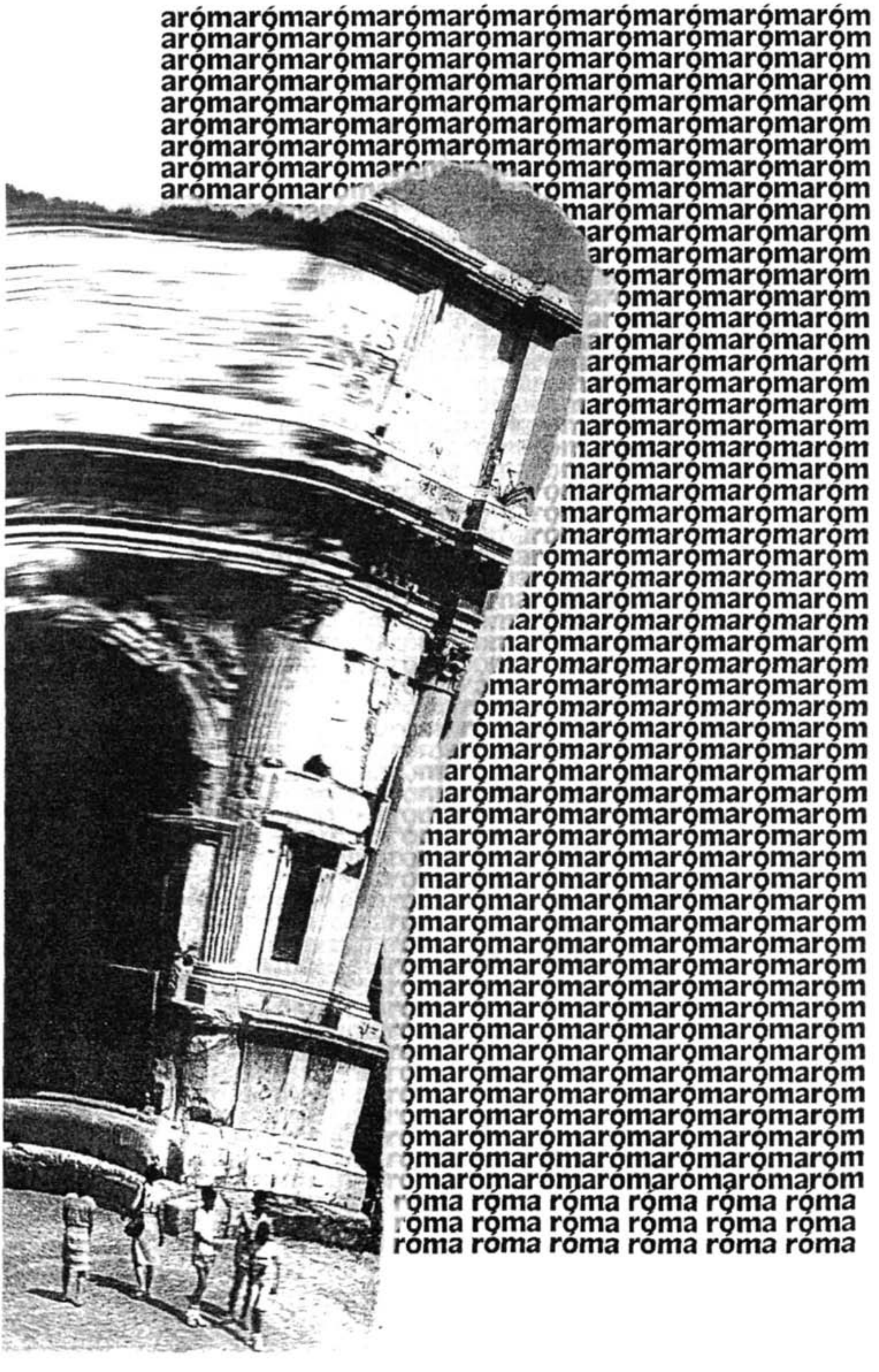
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
arómarómarómarómarómarómarómarómaróm
róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma

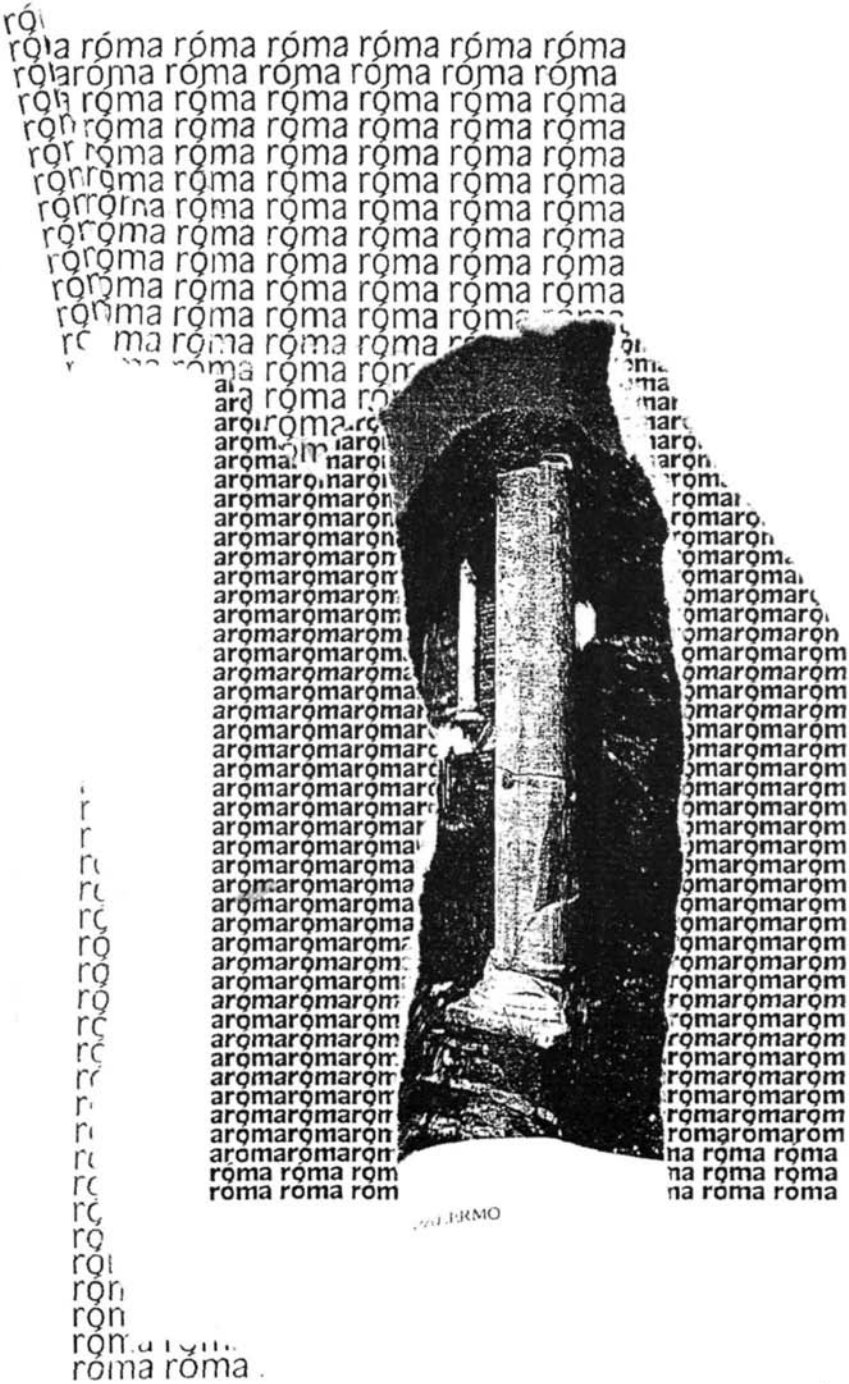
róma róma

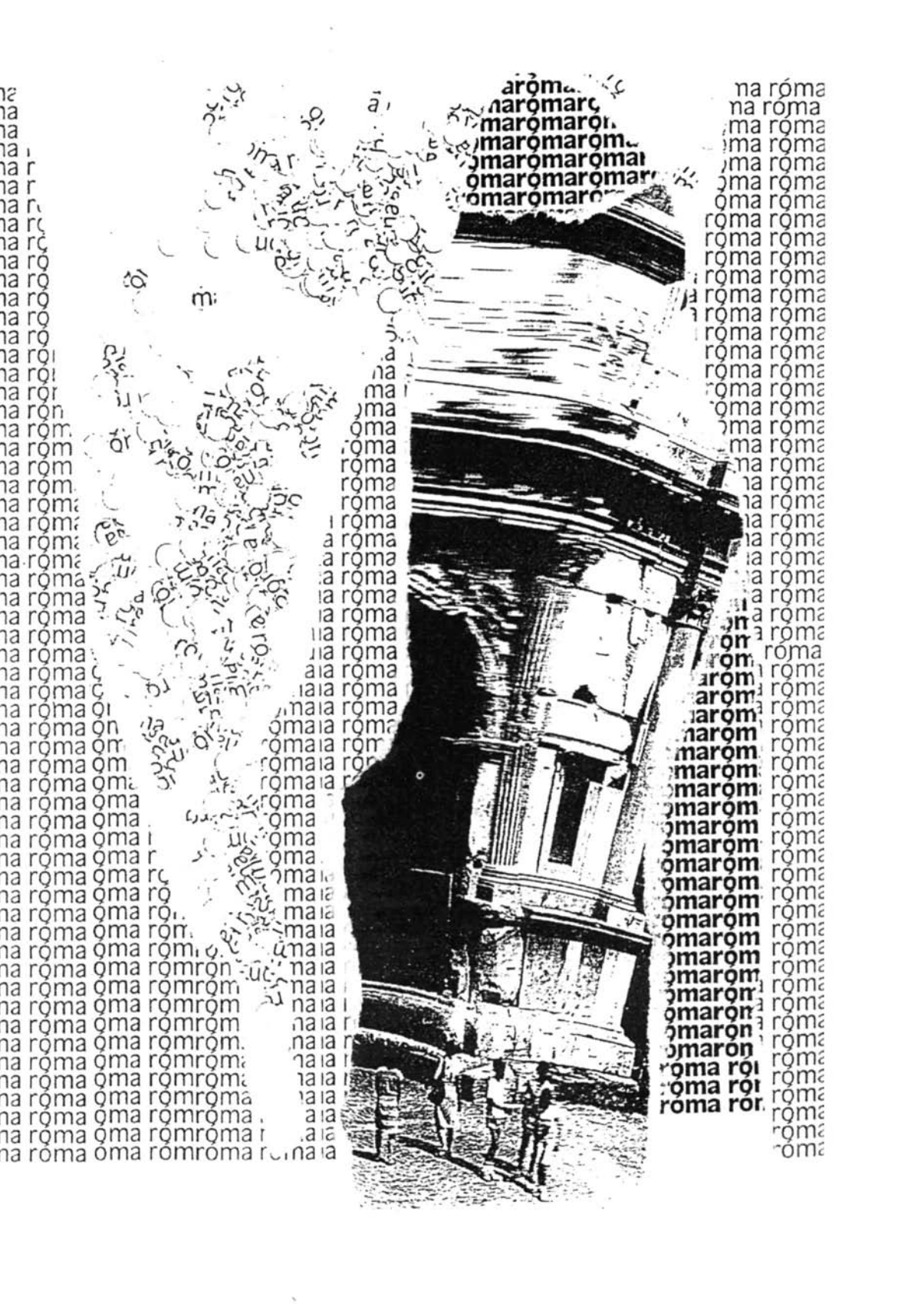
roma

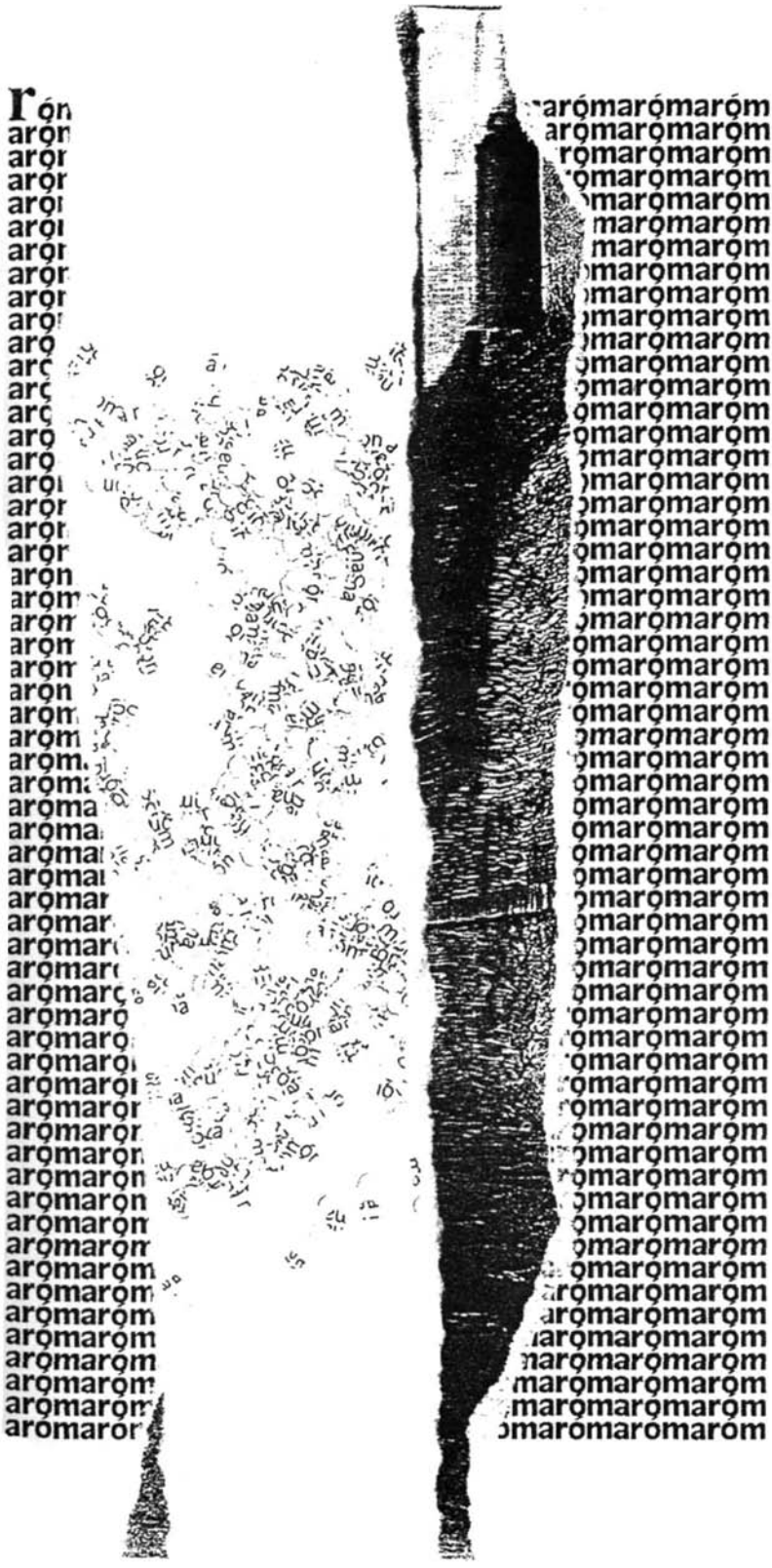

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos énekük egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fára épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• szürke fejtető, tarkó és pofa

• erős test

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

• erős lábain ugrándozik és szokdécsel

ELTERJEDÉS

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus merula*	Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos éneküket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

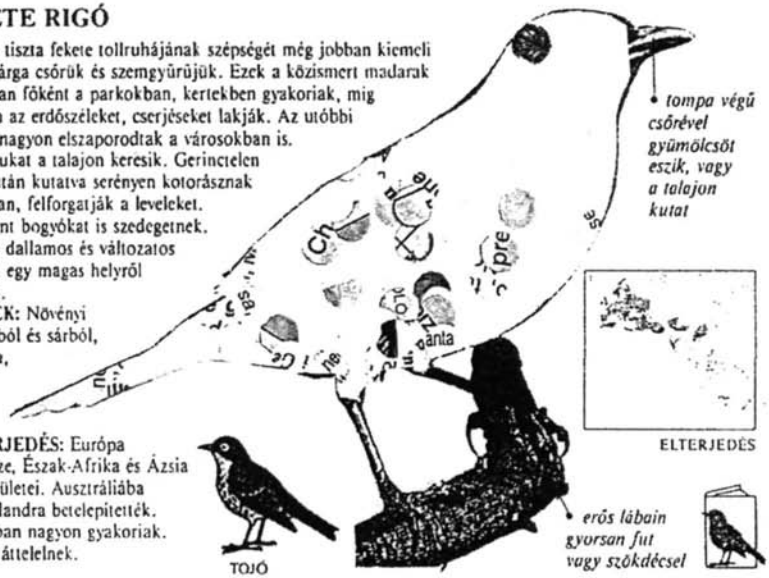

• *tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat*

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• *erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel*

Tollazat A nemek eltérőek	Élőhely	Részben vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus pilaris*	Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

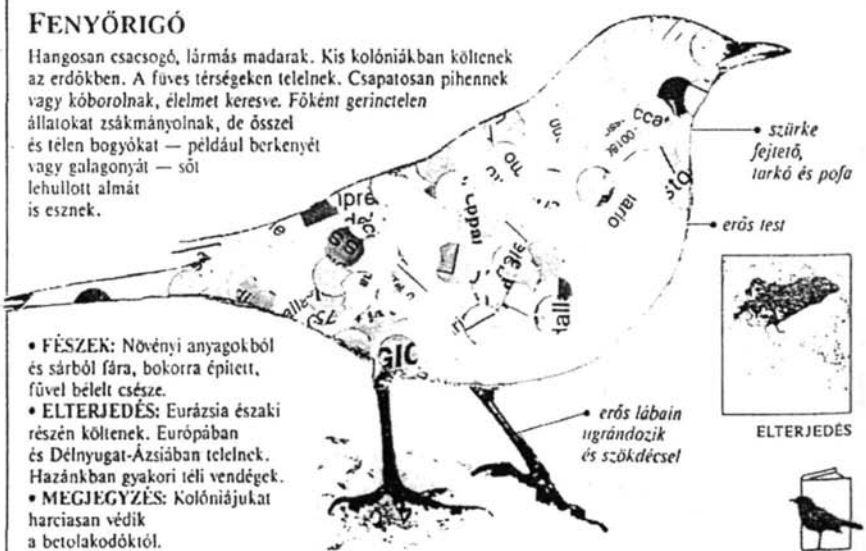

• *szürke fejtető, tarkó és pofa*

• *erős test*

ELTERJEDÉS

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

• *erős lábain ugrándozik és szökdécsel*

Tollazat A nemek hasonlóak	Élőhely	Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépséget még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos énekűket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

• *tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat*

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• *erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel*

Tollazat A nemek eltérőek | Előhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy koborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

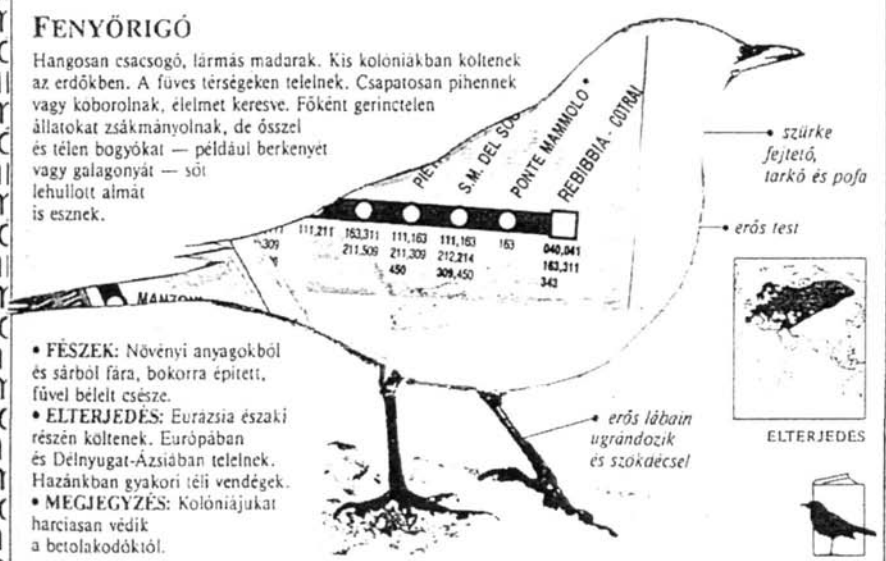

• *szürke fejtető, tarkó és pofa*

• *erős test*

• *erős lábain ugrándozik és szökdécsel*

ELTERJEDÉS

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

Tollazat A nemek hasonlóak | Előhely | Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva szerényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos énekük egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része. Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

• *tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat*

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• *erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel*

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

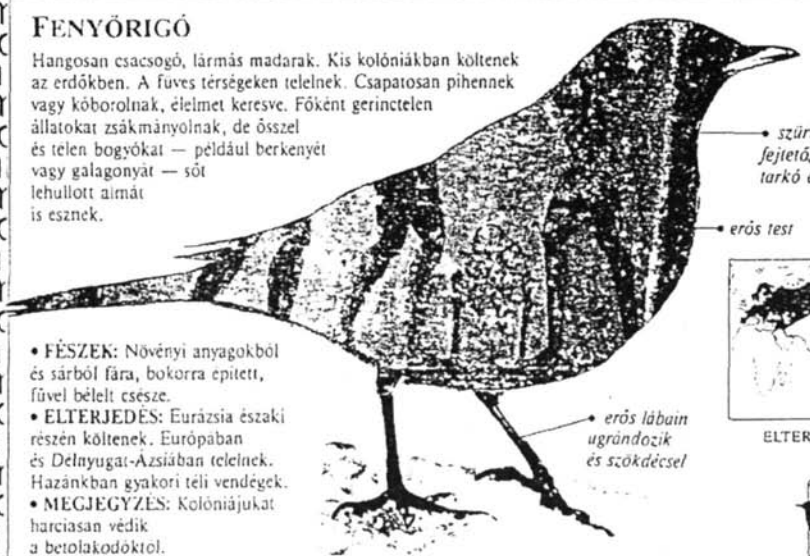

• *szürke fejtető, tarkó és pofa*

• *erős test*

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

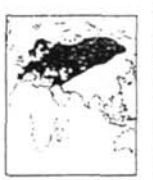

ELTERJEDÉS

• *erős lábain ugrándozik és szökdécsel*

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszeleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva szerényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A *hímek dallamos és változatos* énekük egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

• *tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat*

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• *erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel*

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• *szürke fejtető, tarkó és pofa*

• *erős test*

ELTERJEDÉS

• *erős lábain ugrándozik és szökdécsel*

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos éneküket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

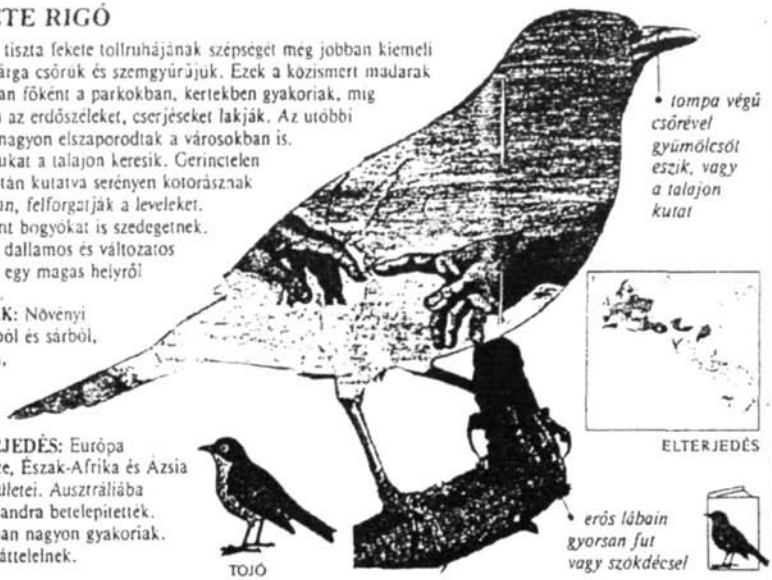

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• szürke fejtető, tarkó és pofa

• erős test

ELTERJEDÉS

• erős lábain ugrándozik és szökdécsel

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos énekük egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

TOJÓ

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• szürke fejtető, tarkó és pofa

• erős test

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

• erős lábain ugrándozik és szökdécsel

ELTERJEDÉS

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus philomelos*	Hosszúság 23 cm

ÉNEKES RIGÓ

Északnyugat-Európa jól beültetett parkjainak gyakori és közismert, sűrűn pettyezett testaljú madarai. Elterjedési területük egyéb részein az erdőségeket lakják. Gerinctelenekkel, főként csigákkal táplálkoznak, melyeknek héját rendszeresen ugyanazon a kövön, mint egy üllőn törik fel. Bogyókat is szedegetnek.

• **FÉSZEK:** Növényi anyagokból, fára, bokorra épített csésze, melynek belsejét sárral vagy agyaggal vonják be.

• **ELTERJEDÉS:** Európa, Észak-Afrika, Közel-Kelet és Közép-Ázsia. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánk gyakori fészkelői.

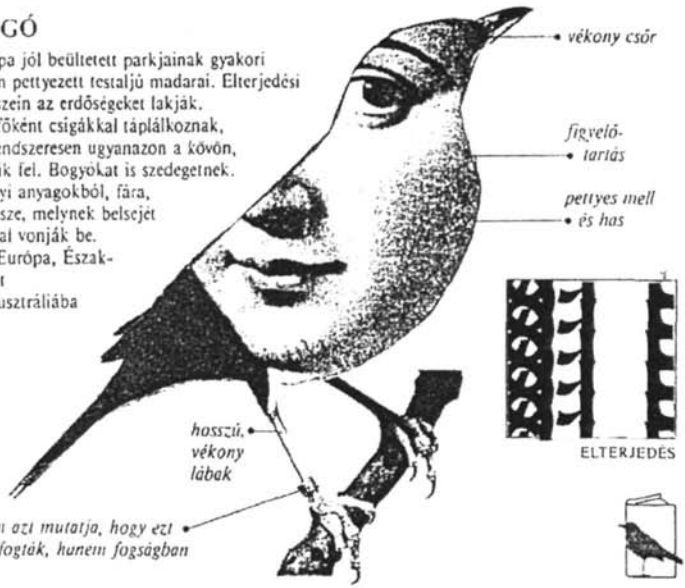

Tollazat A nemek hasonlóak	Előhely	Részben vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus viscivorus*	Hosszúság 28 cm

LÉPRIGÓ

Feltűnően pettyes testaljú, nagy testű madarak. Többnyire a talajon tartózkodnak, ritkán az ágakon kémlelnek. Párokban vagy családokban gerinctelen állatokat gyűjtenek a talajon, vagy a fák, bokrok bogyóit szedegetik. Ha télen egy jó termésű fára akadnak, akkor azt harciasan védelmezik más rigókkal szemben. Röptükben érdesen cserregnek, míg a fák hegyéről tisztán hangzó énekük rövid, dallamos trillákból áll. Jó és rossz időben egyaránt szólnak.

• **FÉSZEK:** Fűből és mohából, ágvillába épített csésze. Más rigóknál magasabban fészkelnek.

• **ELTERJEDÉS:** Európa, Északnyugat-Afrika, Közel-Kelet, Közép-Ázsia. Hazánkban elszórtan költenek, de gyakori téli vendégek.

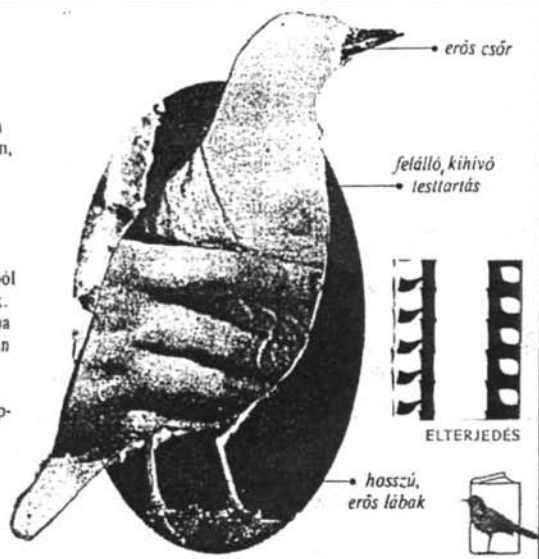

Tollazat A nemek hasonlóak	Élőhely	Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos énekük egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

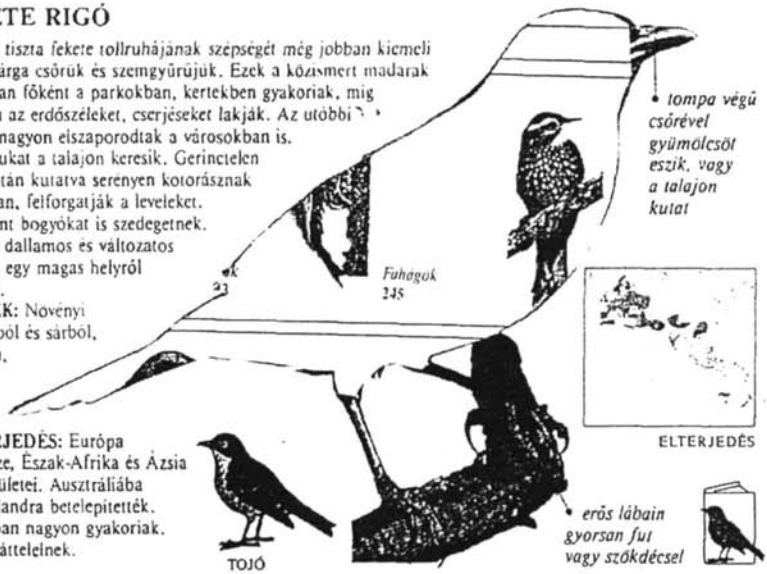

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

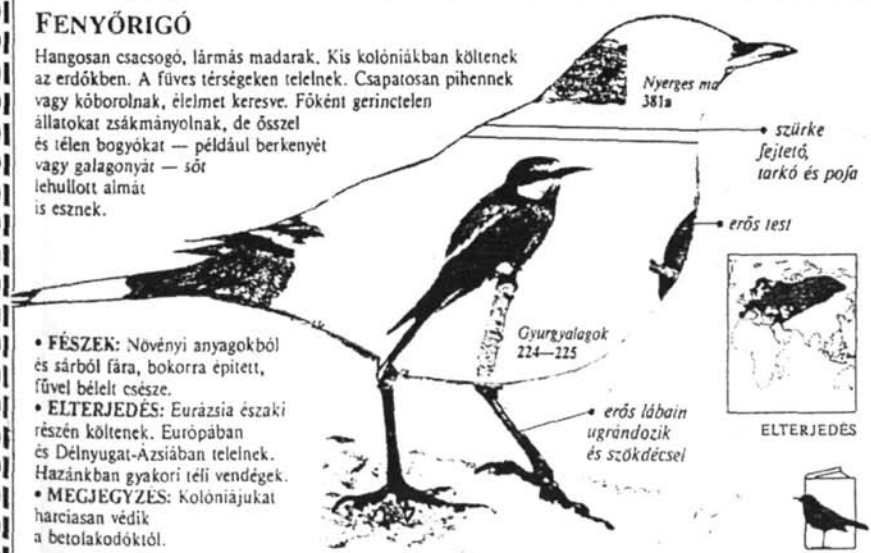

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépséget még jobban kiemeli narancssarga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos éneküket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

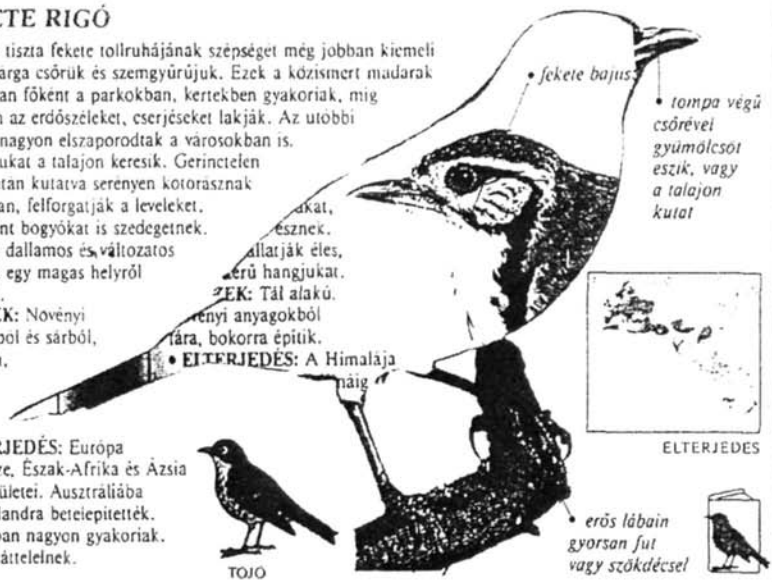

ELTERJEDÉS

TOJÓ

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

ELTERJEDÉS

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépséget még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszeleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos éneküket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakori. Részben áttelelnek.

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• szürke fejtető, tarkó és pofa

• erős test

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

• erős lábain ugrándozik és szökdécsel

ELTERJEDÉS

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus merula*	Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos éneküket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

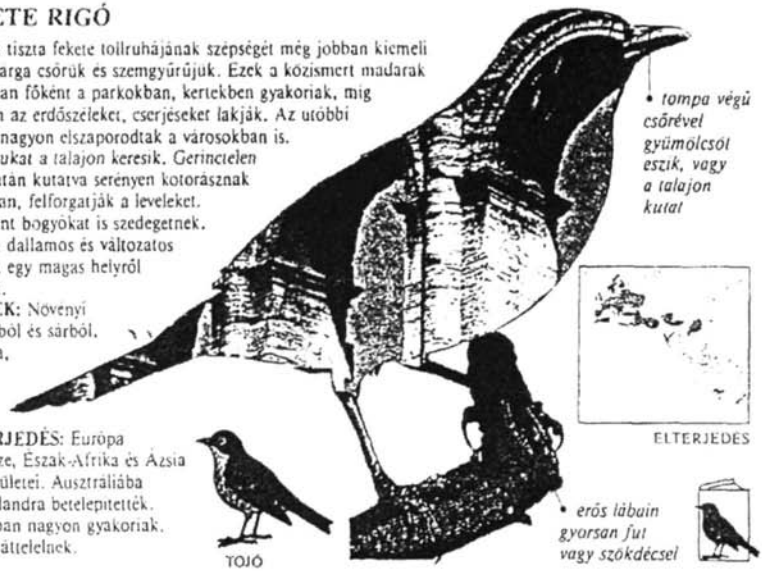

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

Tollazat A nemek eltérőek	Élőhely	Részben vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus pilaris*	Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

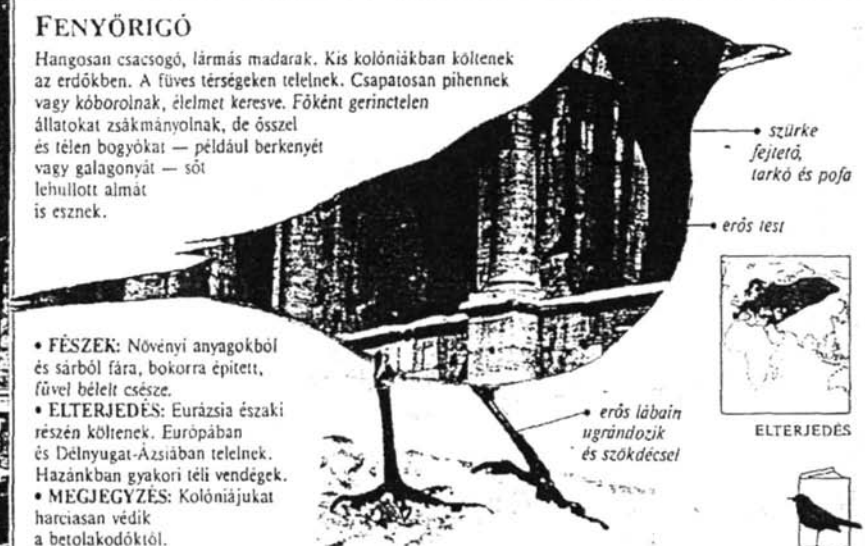

• szürke fejtető, tarkó és pofa

• erős test

ELTERJEDÉS

• erős lábain ugrándozik és szökdécsel

Tollazat A nemek hasonlóak	Élőhely	Vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszéleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos éneküket egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

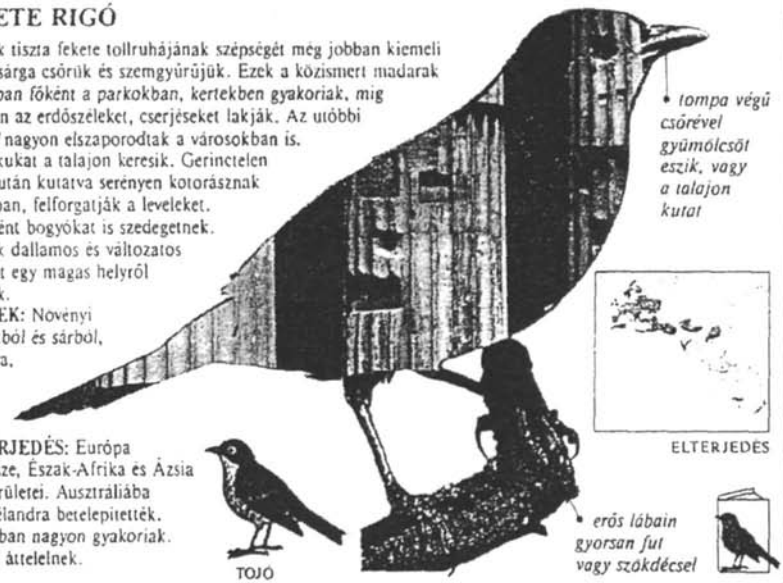

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

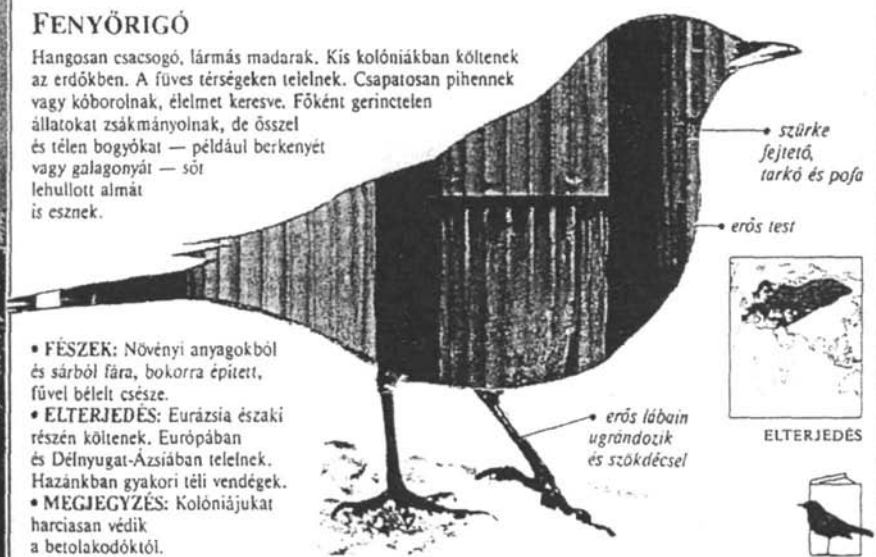

• szürke fejtető, tarkó és popa

• erős test

ELTERJEDÉS

• erős lábain ugrándozik és szökdécsel

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma
róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma róma

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert ma

• fekete bajusz

Család TURDIDAE | Faj *Turdus philomelos* | Hosszúság 23 cm

ÉNEKES RIGÓ

Északnyugat-Európa jól beültetett parkjainak gyakori és közismert, sűrűn pettyezett testaljú madarai. Elterjedési területük egyéb részein az erdőségeket lakják. Gerinctelenekkel, főként csigákkal táplálkoznak, melyeknek héját rendszeresen ugyanazon a kövön, mint egy üllőn törik fel. Bogyókat is szedegetnek.

• **FÉSZEK:** Növényi anyagokból, fára, bokorra épített csésze, melynek belsejét sárral vagy agyaggal vonják be.

• **ELTERJEDÉS:** Európa, Észak-Afrika, Közel-Kelet és Közép-Ázsia. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánk gyakori fészkelői.

• vékony csőr

• figyelő-tartás

• pettyes mell és has

ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették.

ELTERJEDÉS

hosszú, vékony lábak

a gyűrűn lévő szám azt mutatja, hogy ezt a példányt nem befogták, hanem fogságban nevelkedett

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Részben vonuló

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

ben vonuló

Hosszúság 25 cm

Család TURDIDAE | Faj *Turdus viscivorus* | Hosszúság 28 cm

LÉPRIGÓ

Feltűnően pettyes testaljú, nagy testű madarak. Többnyire a talajon tartózkodnak, ritkán az ágakon kémlelnek. Párokban vagy családokban gerinctelen állatokat gyűjtenek a talajon, vagy a fák, bokrok bogyóit szedegetik. Ha télen egy jó termésű fára akadnak, akkor azt harciasan védelmezik más rigókkal szemben. Röptükben érdesen cserregnek, míg a fák hegyéről tisztán hangzó énekük rövid, dallamos trillákból áll. Jó és rossz időben egyaránt szólnak.

• **FÉSZEK:** Fűből és mohából, ágvillába épített csésze. Más rigóknál magasabban fészkelnek.

• **ELTERJEDÉS:** Európa, Északnyugat-Afrika, Közel-Kelet, Közép-Ázsia. Hazánkban elszórtan költenek, de gyakori téli vendégek.

• erős csőr

• felálló, kihívó testtartás

ELTERJEDÉS

• hosszú, erős lábak

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus merula* | Hosszúság 24 cm

FEKETE RIGÓ

A hímek tiszta fekete tollruhájának szépségét még jobban kiemeli narancssárga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek a közismert madarak Európában főként a parkokban, kertekben gyakoriak, míg Ázsiában az erdőszeleket, cserjéseket lakják. Az utóbbi években nagyon elszaporodtak a városokban is. Táplálékukat a talajon keresik. Gerinctelen állatok után kutatva serényen kotorásznak az avarban, felforgatják a leveleket. Esetenként bogyókat is szedegetnek. A hímek dallamos és változatos énekük egy magas helyről hallatják.

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból, bokrokra, fákra épített csésze.

• ELTERJEDÉS: Európa nagy része, Észak-Afrika és Ázsia egyes területei. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánkban nagyon gyakoriak. Részben áttelelnek.

• tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat

ELTERJEDÉS

TOJÓ

• erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel

Tollazat A nemek eltérőek | Élőhely | Részben vonuló

Család TURDIDAE | Faj *Turdus pilaris* | Hosszúság 25 cm

FENYŐRIGÓ

Hangosan csacsogó, lármás madarak. Kis kolóniákban költenek az erdőkben. A füves térségeken telelnek. Csapatosan pihennek vagy kóborolnak, élelmet keresve. Főként gerinctelen állatokat zsákmányolnak, de ősszel és télen bogyókat — például berkenyét vagy galagonyát — sőt lehullott almát is esznek.

• szürke fejtető, tarkó és pofa

• erős test

• FÉSZEK: Növényi anyagokból és sárból fára, bokorra épített, fűvel bélelt csésze.

• ELTERJEDÉS: Eurázsia északi részén költenek. Európában és Délnyugat-Ázsiában telelnek. Hazánkban gyakori téli vendégek.

• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat harciasan védik a betolakodóktól.

ELTERJEDÉS

• erős lábain ugrándozik és szökdécsel

Tollazat A nemek hasonlóak | Élőhely | Vonuló

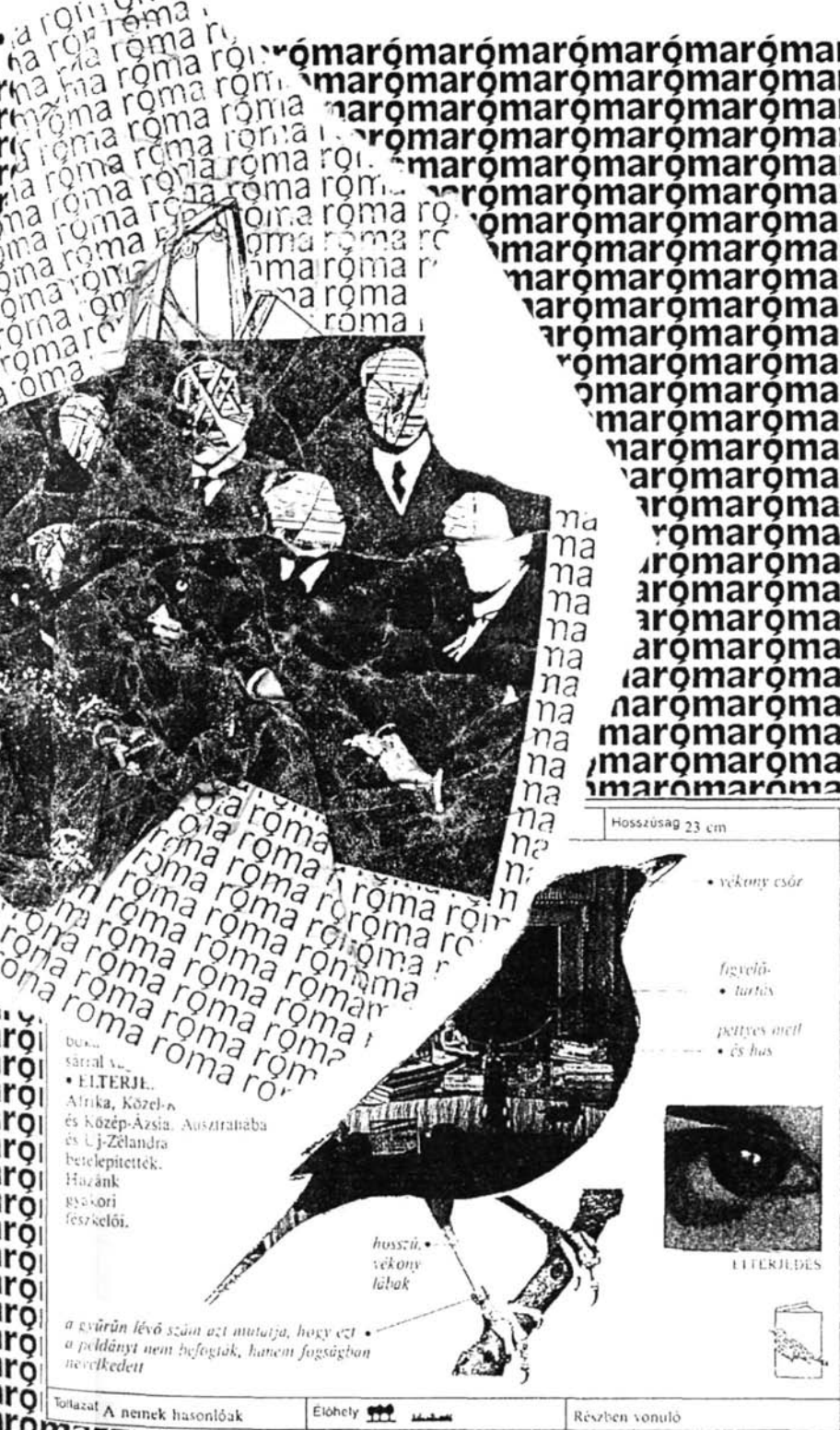
Hosszúság 23 cm
• vékony csőr
fügyelő-
• tartás
pettyes mell
• és has
hosszú, •
vékony
lábak
a gyűrűn lévő szám azt mutatja, hogy ezt •
a példányt nem befogták, hanem fogságban
nevelkedett
ELTERJEDÉS
Tollazat A nemek hasonlóak
Élőhely
Részben vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus philomelos*	Hosszúság 23 cm

ÉNEKES RIGÓ

Északnyugat-Európa jól beültetett parkjainak gyakori és közismert, sűrűn pettyezett testalju madarai. Elterjedési területük egyéb részein az erdőségeket lakják. Gerinctelenekkel, főként csigákkal táplálkoznak, melyeknek héját rendszeresen ugyanazon a kovon, mint egy üllőn törik fel. Bogyókat is szedegetnek.

• **FÉSZEK:** Növényi anyagokból, fára, bokorra épített csésze, melynek belsejét sárral vagy agyaggal vonják be.

• **ELTERJEDÉS:** Európa, Észak-Afrika, Közel-Kelet és Közép-Ázsia. Ausztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánk gyakori fészkelői.

ELTERJEDÉS

Tollazat A nemek hasonlóak	Előhely	Részben vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus philomelos*	Hosszúság 23 c

ÉNEKES RIGÓ

Északnyugat-Európa beültetett parkjainak gyakori és közismert, sűrűn pyezett testaljú madarai. Elterjedési területük egyéb részeaz erdőségeket lakják. Gerincteleinekkel, fő t csigákkal táplálkoznak, melyeknek héját renderesen ugyanazon a kövön, mint egy üllőn törik l. Bogyókat is szedegetnek.

• FÉSZEK: Növénynyagokból, tára, bokorra épített csés melynek belsejét sárral vagy agyaggvonják be.

• ELTERJEDÉS: ...ópa, Észak-Afrika, Közel-Kel és Közép-Ázsia, ...sztráliába és Új-Zélandra betelepítették. Hazánk gyakori fészkelői.

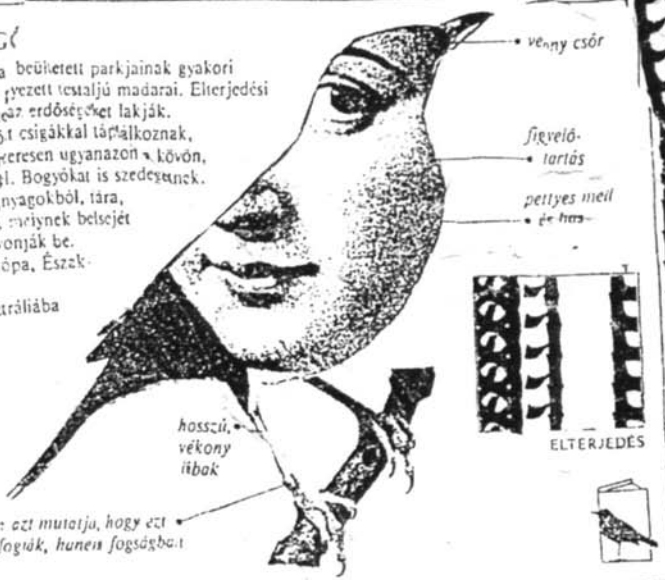

Tollazat A nemek hasonlóak	Élőhely	Részben vonuló

Család TURDIDAE	Faj *Turdus viscivorus*	Hosszúság 28 cm

LÉPRIGÓ

Feltűnően pettyes testaljú, nagy testű madarak. Többnyire a talajon tartózkodnak, ritkán az ágakon kémlelnek. Párokban vagy családokban gerincteleen állatokat gyűjtenek a talajon, vagy a fák, bokrok bogyóit szedegetik. Ha télen egy jó termésű fára akadnak, akkor azt harciasan védelmezik más rigókkal szemben. Köprükben érdesen cserregnek, míg a fák hegyéről tisztán hangzó énekük rövid, dallamos trillákból át. Jó és rossz időben egyaránt szólnak.

• FÉSZEK: Fűből és mohából, ágvillába épített csésze. Más rigóknál magasabban fészkelnek.

• ELTERJEDÉS: Európa, Északnyugat-Afrika, Közel-Kelet, Közép-Ázsia. Hazánkban elszórtan költenek, de gyakori téli vendégek.

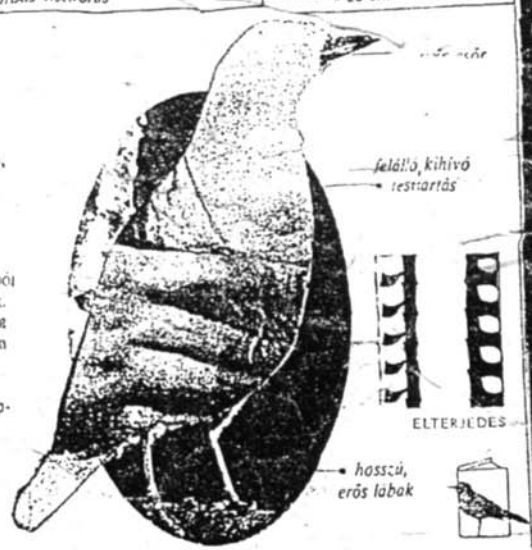

Tollazat A nemek hasonlóak	Élőhely	Részben vonuló

Hosszúság 24 cm
Turdus merula
Család TURDIDAE
FEKETE RIGÓ
A hímek tiszta fekete tolkertekben gyakoriak, míg
narancssárga csőrük éseket lakják. Az utóbbi
Európában főként a városokban is.
Ázsiában az erdőben. Gerinctelen
években nagyon kotorásznak
Táplálékukat szedegetnek.
állatok utváltozatos
az avar helyről
Eset
A hnyi
sárból.
• tompa csőrével gyümécsi eszik vagy a tajor kui
ELTERJEK
• erős gyorsan vagy csel
TOJÓ
Részben vonuló
Hosszúság 25
Turdus pilaris
Család TURDIDAE
FEYŐRIGÓ
Harcon csacsogó lármás kolóniákban költenek
erdőben. A ... Csapatosan pihennek
... gerinctelen
... dául
... almát
... és pofa
• erő
FÉSZEK: Nyi anyagokból
és sárból fára orra épített,
fűvel bélelt
• ELTERJEK: Eurázsia északi
részén kor. Európában
és Délnyat-Ázsiában telelnek.
Hazánkban gyakori téli vendégek.
• MEGJEGYZÉS: Kolóniájukat
harcban védik
a beolukodóktól.
• erős lábain ugrándozik és szökdécsel
ELTERJEK
Vonuló
Tollazat A nemek asonlóak

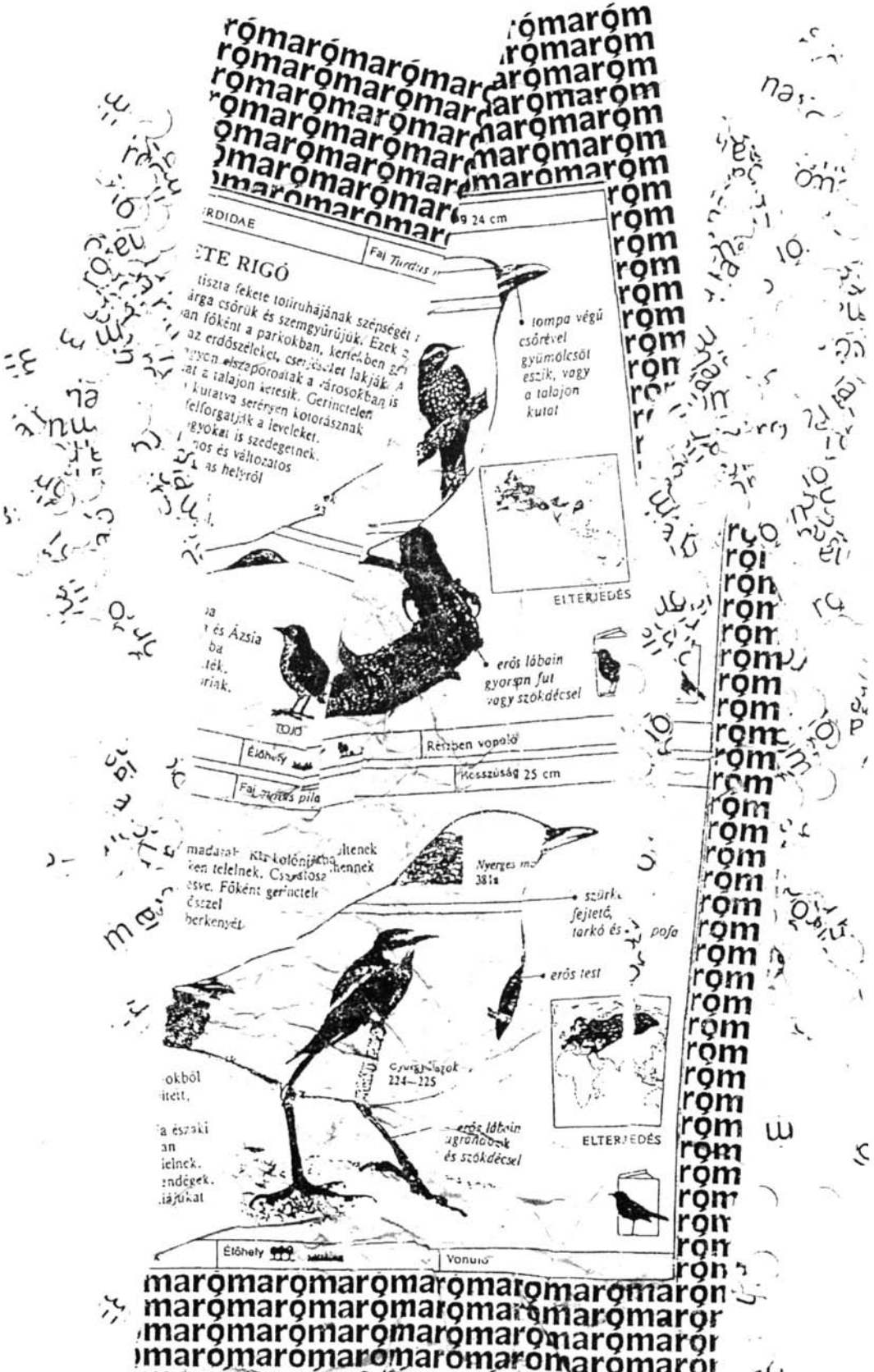

RDIDAE
Fai Turdus
ETE RIGÓ
tiszta fekete tollruhájának szépségét
árga csőrük és szemgyűrűjük. Ezek
an főként a parkokban, kertekben
az erdőszéleket, cserjéseket lakják.
gyon elszaporodtak a városokban is
at a talajon keresik. Gerinctelen
kutatva serényen kotorásznak
felforgatják a leveleket.
gyokat is szedegetnek.
nos és változatos
as helyről
9 24 cm
tompa végű csőrével gyümölcsöt eszik, vagy a talajon kutat
ELTERJEDÉS
és Ázsia
erős lábain gyorsan fut vagy szökdécsel
TOJÓ
Részben vonuló
Élőhely
Hosszúság 25 cm
Fai Turdus pila
madarak
ken telelnek.
esve. Főként gerinctele
összel
berkenyét.
Nyerges m
381a
szürk
fejtető,
tarkó és
pofa
erős test
224—225
okból
itett,
a északi
an
ielnek.
endégek.
iájukat
erős lábain
ugrándozik
és szökdécsel
ELTERJEDÉS
Élőhely
Vonuló

nő, akinek a
kete. Ezt a férfiak
Hát még azok az ass
kik céltudatosan válog
a ruhatárukat, asze
endő vagy már meg
üket milyen anyi
minta vonzza
y elég legyen
gy tapintás.
e ön,
a

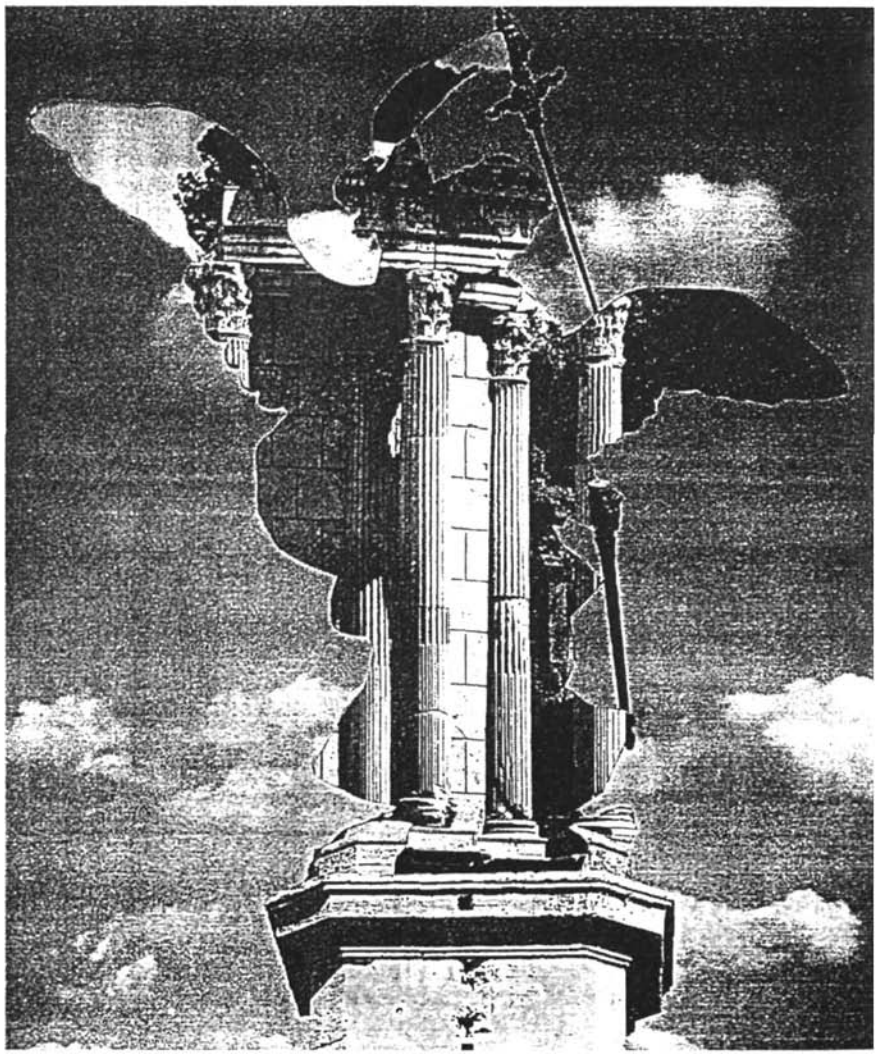

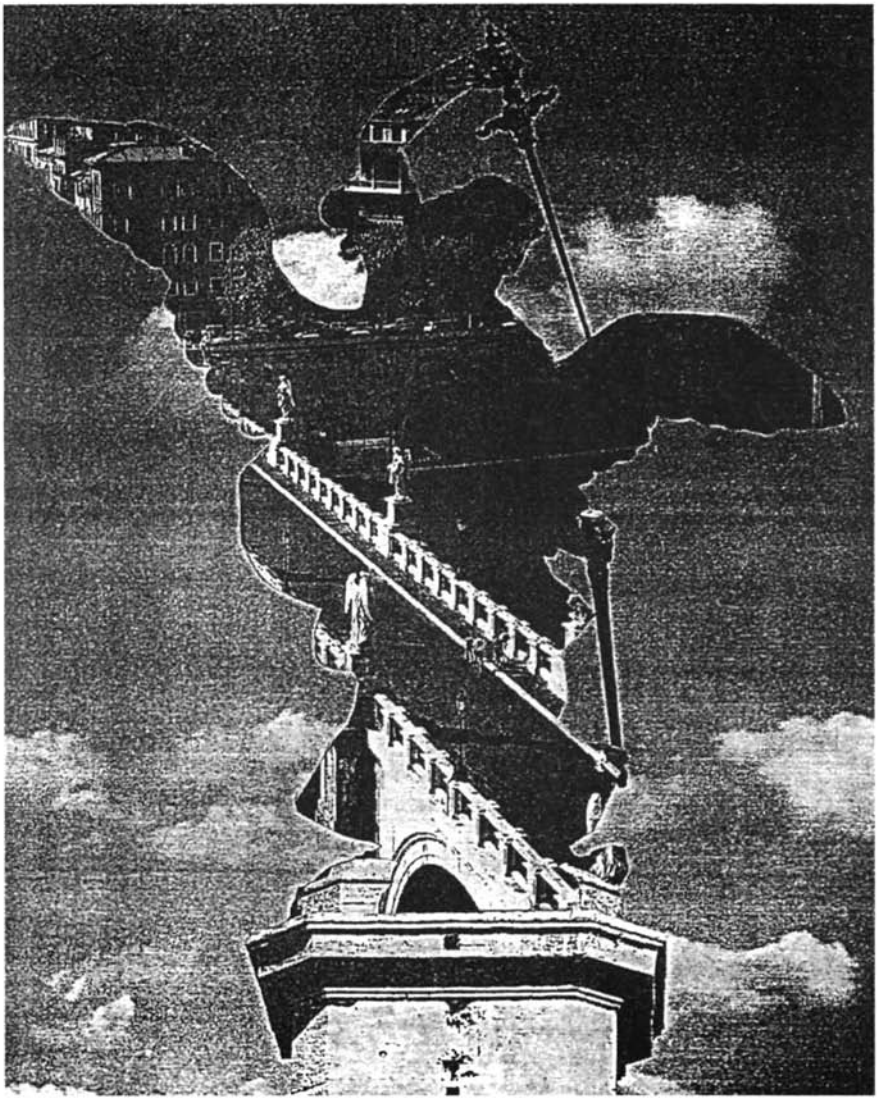

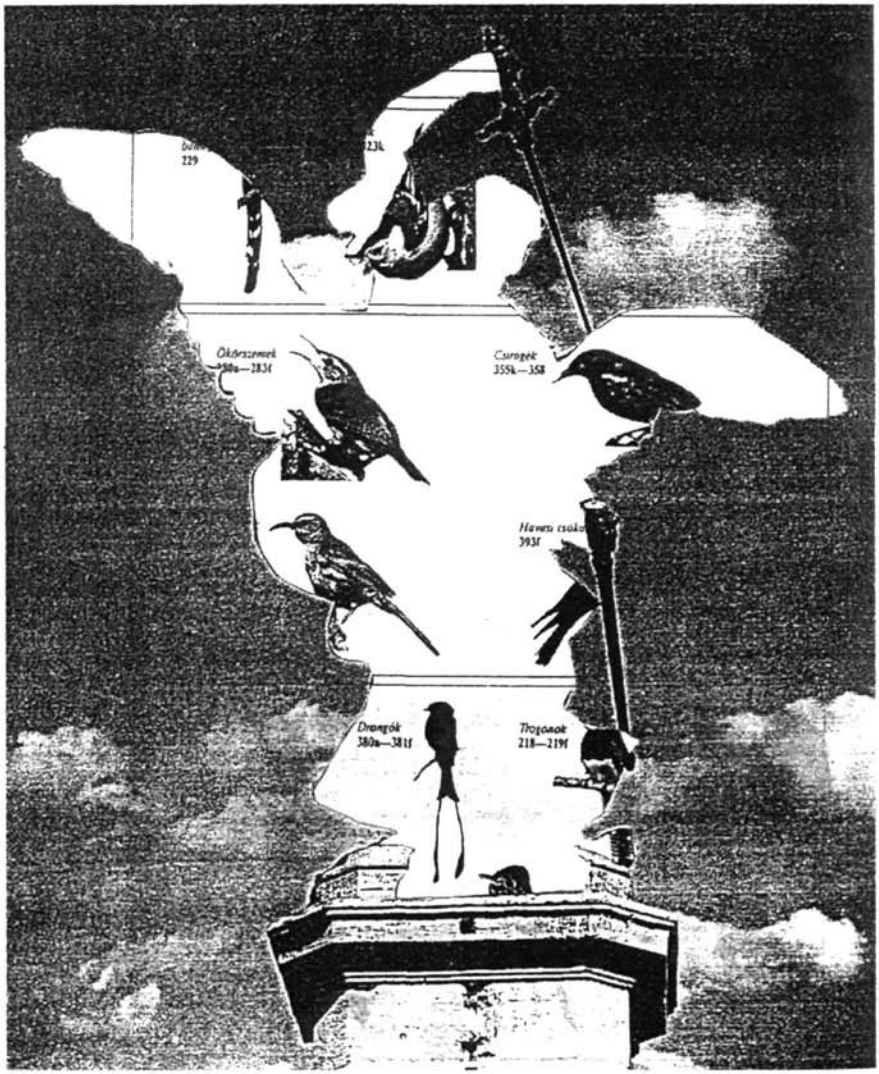
229
Ökörszemek
Csirögék
355k—358
Havasi csóko
393f
Drongók
380a—381f
Trogonok
218—219f

merula
gyümölcsöt
eszik, vagy
a talajon
kutat
Turdus pilaris

Család CORVIDAE | Faj *Pica pica* | Hosszúság 48 cm

SZARKA

Hetyke járású, harsány hangú, elénk madarak. Eredetileg a sűrű lombú cserjeséket, erdőket lakták, de ma már megtelepedtek a szántókon és a városok környékén is. Szinte mindent megesznek, amit találnak. Többnyire rovarokat és más gerinctelen állatokat, ritkán kisebb gerinceseket zsákmányolnak. Ezenkívül dögöt, gyümölcsöt, magvakat fogyasztanak. Kirabolják a madárfészkeket is, bár ezt a tevékenységüket sokan eltúlozzák. Röptük nem kitartó, de hosszú farkuknak köszönhetően gyors támadásra, hirtelen irányváltoztatásra képesek.

• FÉSZEK: Fákra, bokrokra gallyakból zárt fészket építenek, melyet sárral tapasztanak és gyökérszálakkal bélelnek.

• ELTERJEDÉS: Észak-Amerika, Európa, Északnyugat-Afrika, Közel-Kelet, Közép- és Kelet-Ázsia nagy része. Hazánk gyakori fészkelő.

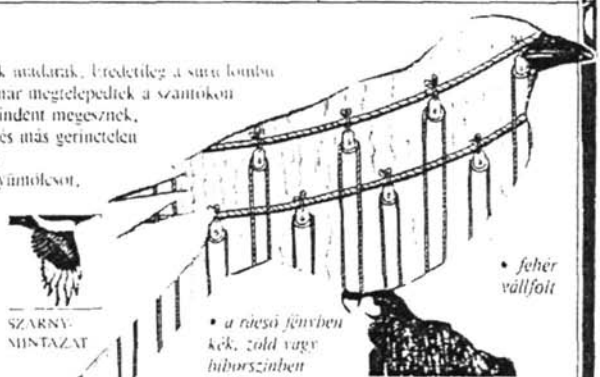

SZÁRNYMINTÁZAT

ELTERJEDÉS

Tollazat A nemek hasonlóak | Előhely | Nem vonuló

Család CORVIDAE | Faj *Pica pica* | Hosszúság 48 cm

SZARKA

Hetyke járású, harsány hangú, elénk madarak. Eredetileg a sűrű lombú cserjéseket, erdőket lakták, de ma már megtelepedtek a szántókon és a városok környékén is. Szinte mindent megesznek, amit találnak. Többnyire rovarokat és más gerinctelen állatokat, ritkán kisebb gerinceseket zsákmányolnak. Ezenkívül dögöt, gyümölcsöt, magvakat fogyasztanak. Kirabolják a madárfészkeket is, bár ezt a tevékenységüket sokan eltúlozzák. Röptük nem kitartó, de hosszú farkuknak köszönhetően gyors támadásra, hirtelen irányváltoztatásra képesek.

• **FÉSZEK:** Fákra, bokrokra gallyakból zárt fészket építenek, melyet sárral tapasztanak és gyökérszálakkal bélelnek.

• **ELTERJEDÉS:** Észak-Amerika, Európa, Északnyugat-Afrika, Közel-Kelet, Közép- és Kelet-Ázsia nagy része. Hazánk gyakori fészkelő.

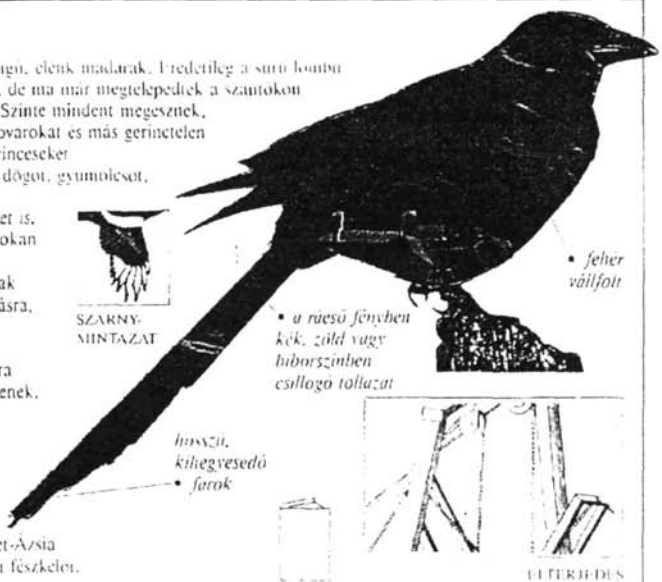

Tollazat A nemek hasonlóak | Előhely | Nem vonuló

SZARKA

Hetyke járású, harsány hangú, elénk madarak. Eredetileg a sűrű lombú cserjéseket, erdőket lakták, de ma már megtelepedtek a szántókon és a városok környékén is. Szinte mindent megesznek, amit találnak. Többnyire rovarokat és más gerinctelen állatokat, ritkán kisebb gerinceseket zsákmányolnak. Ezenkívül dögöt, gyümölcsöt, magvakat fogyasztanak. Kirabolják a madárfészkeket is, bár ezt a tevékenységüket sokan eltúlozzák. Röptük nem kitartó, de hosszú farkuknak köszönhetően gyors támadásra, hirtelen irányváltoztatásra képesek.

• **FÉSZEK:** Fákra, bokrokra gallyakból zárt fészket építenek, melyet sárral tapasztanak és gyökérszálakkal bélelnek.

• **ELTERJEDÉS:** Észak-Amerika, Európa, Északnyugat-Afrika, Közel-Kelet, Közép- és Kelet-Ázsia nagy része. Hazánk gyakori fészkelő.

Tollazat A nemek hasonlóak | Előhely | Nem vonuló

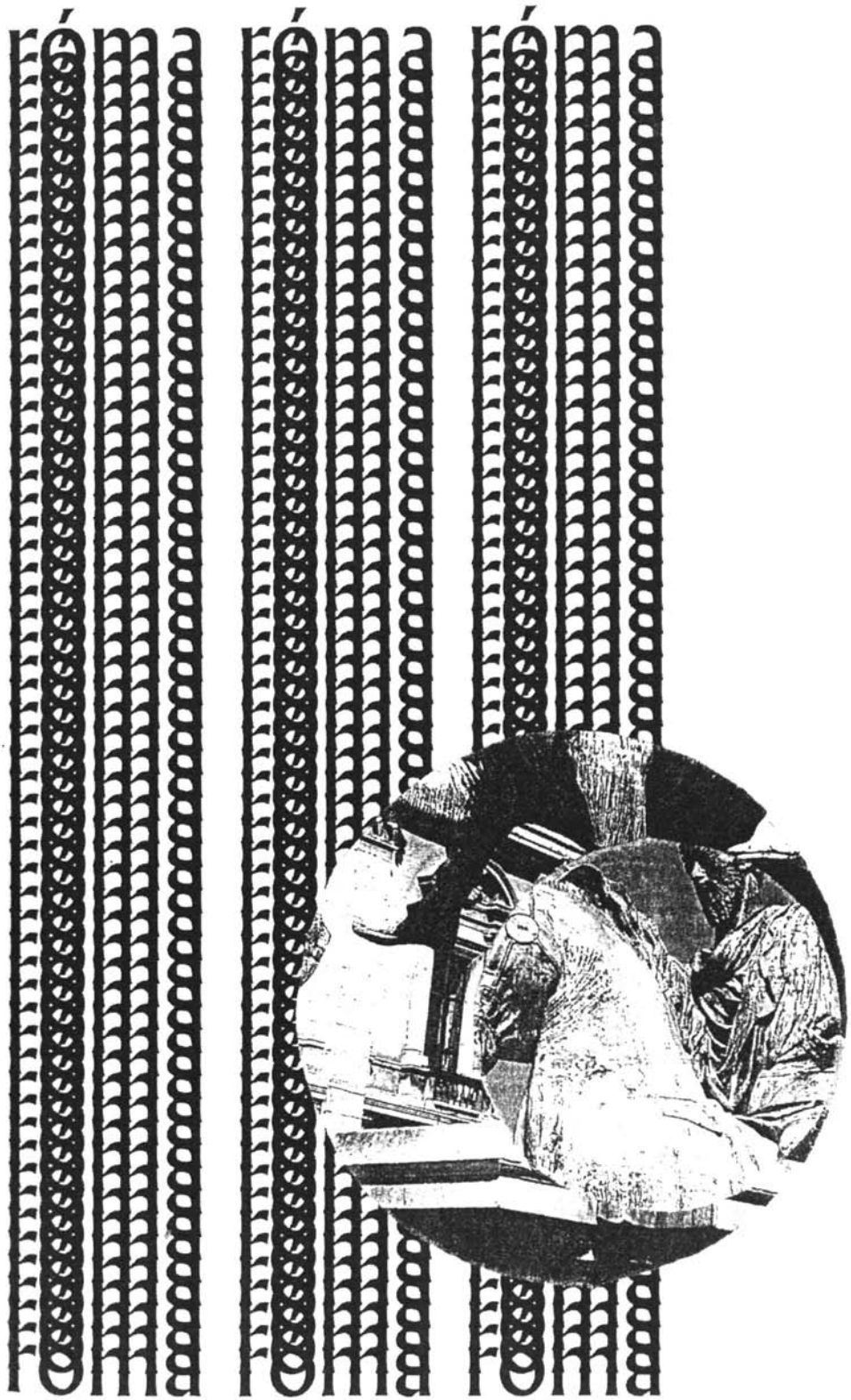
róma
róma
róma
roma
roma
roma

CORVIDAE
Hosszúság 48 cm
SZAR
• fehér vállfolt
• a fiaso fényben kék, zöld vagy bíborszínben csillogó tollazat
hosszú, kihegyesedő
• farok
ELTERJEDÉS
A nemek hasonlóak
Élőhely
Nem vonuló

róma róma róma róma

OMAGGIO A

FRANCESCO

MESSINA

DIO NELL'UOMO

BRACCIO DI CARLO MAGNO

PIAZZA SAN PIETRO - CITTÀ DEL VATICANO

DAL 26 NOVEMBRE 1993 AL 13 FEBBRAIO 1994

dalle ore 10 alle 19 • mercoledì chiuso

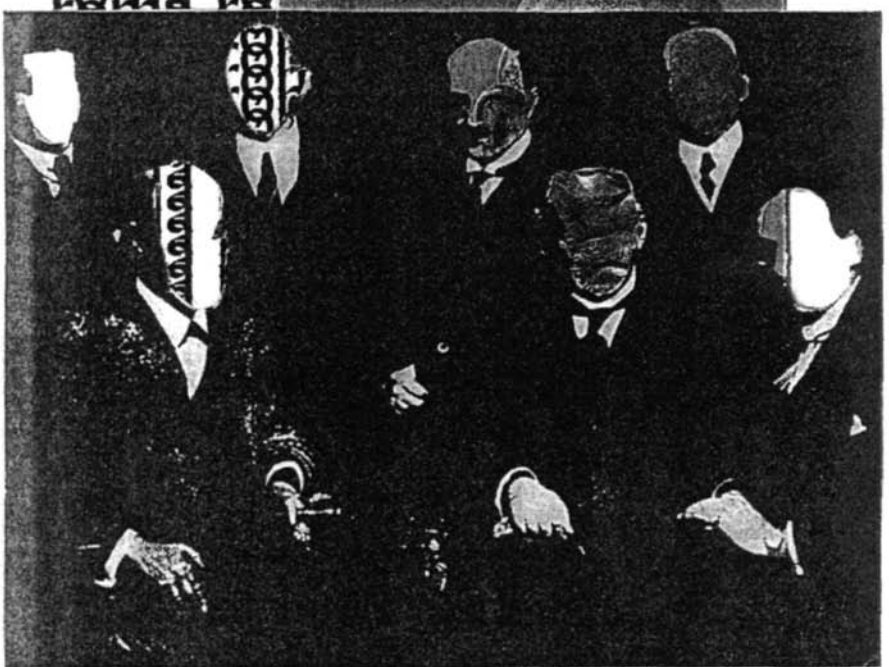

roma roma roma roma

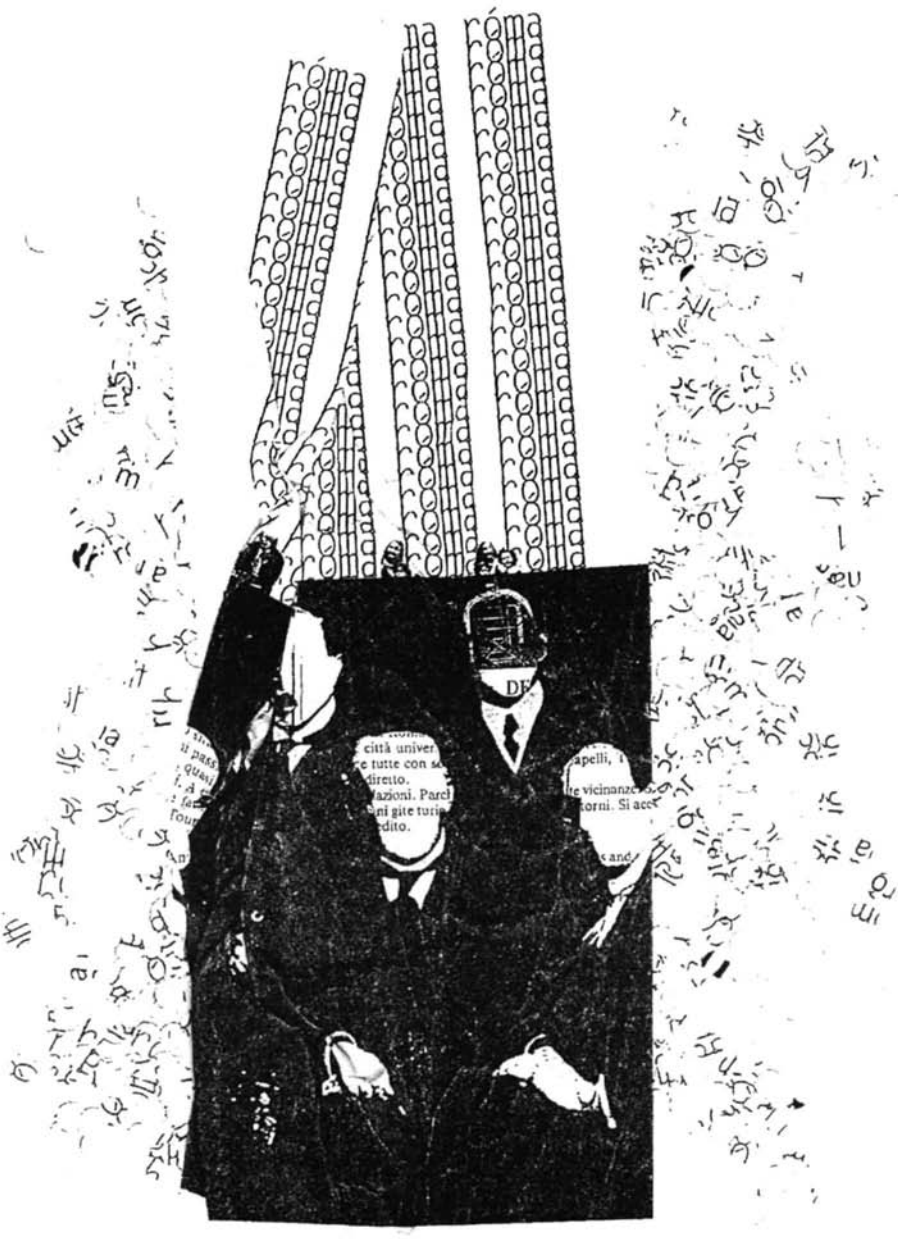

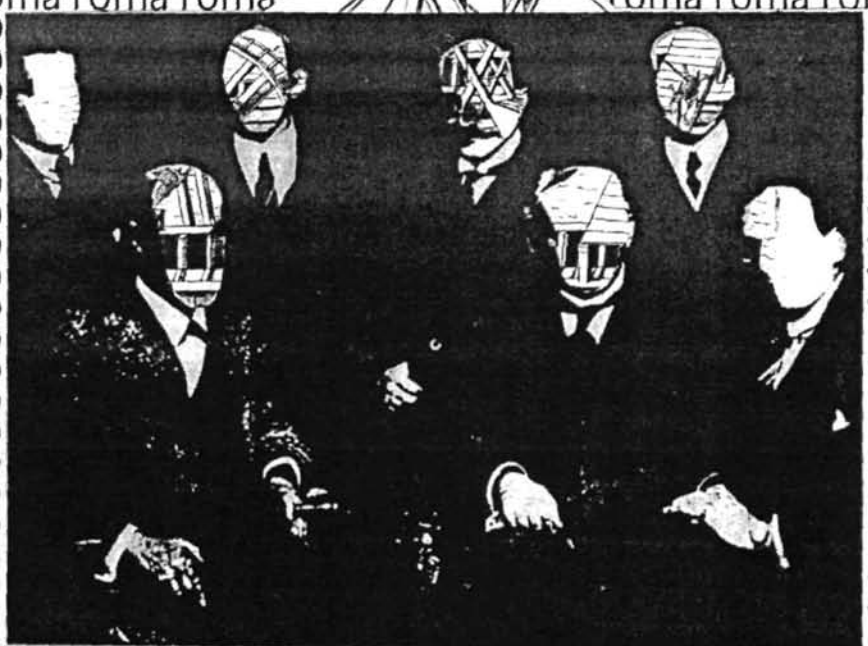

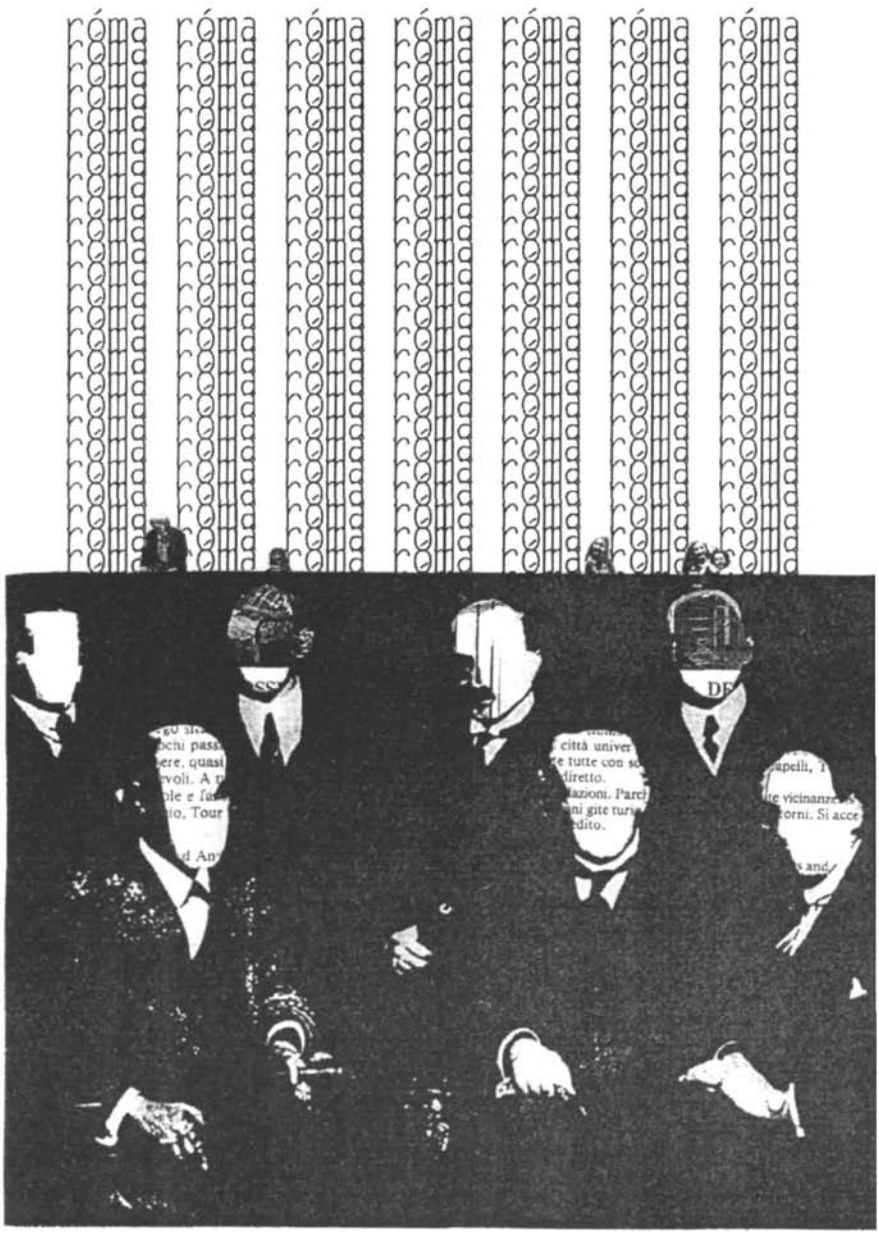
roma

AN

irring painting in
apel, and one wh
extraordinary ger
re of Adam caug

the moment
Omnipotent. M
sublime, as it render
human, yet still creates the

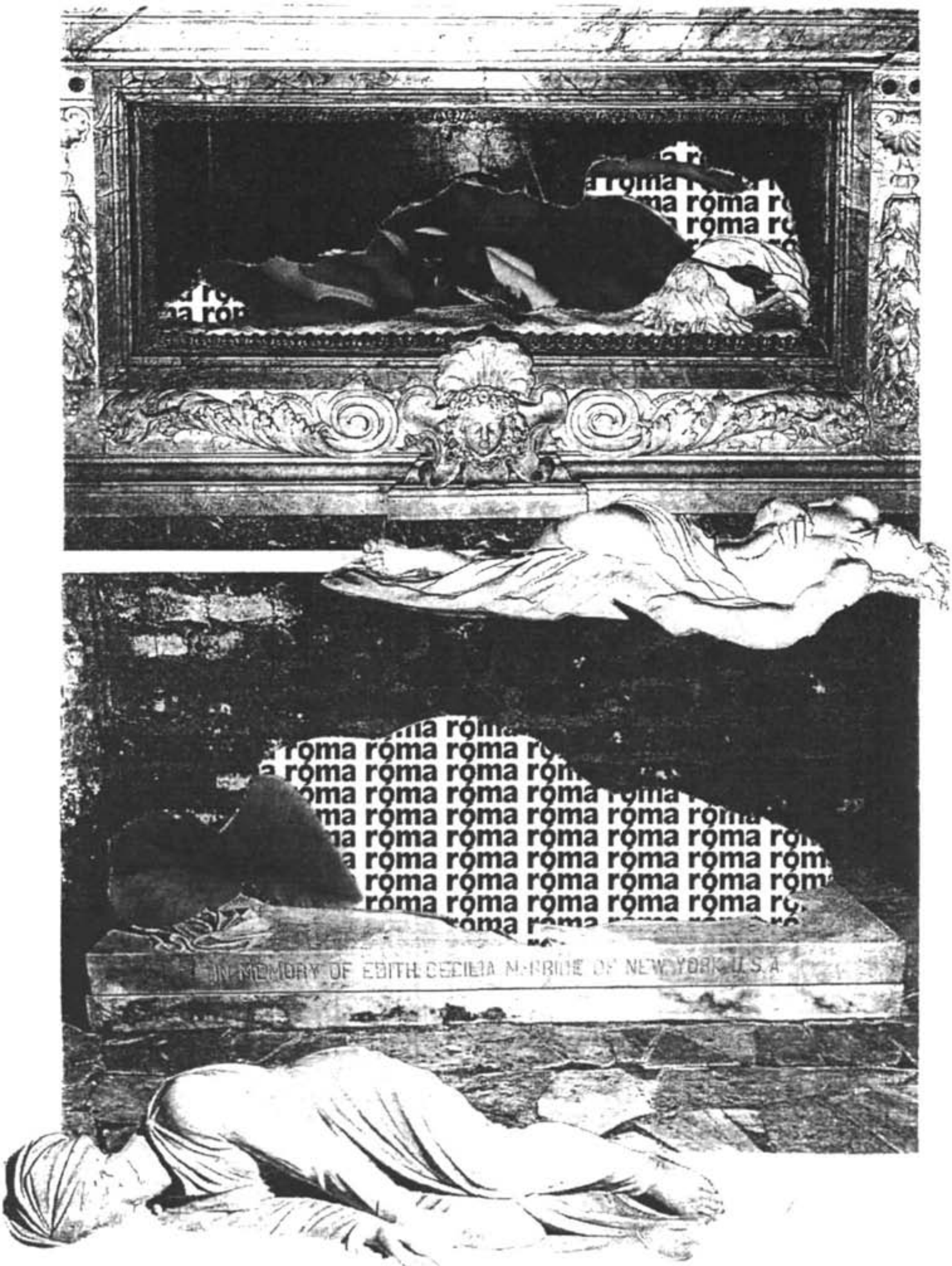
roma roma roma roma roma
IN MEMORY OF EDITH CECILIA MCBRIDE OF NEW YORK U.S.A.

róma róma róma

róma róma róma

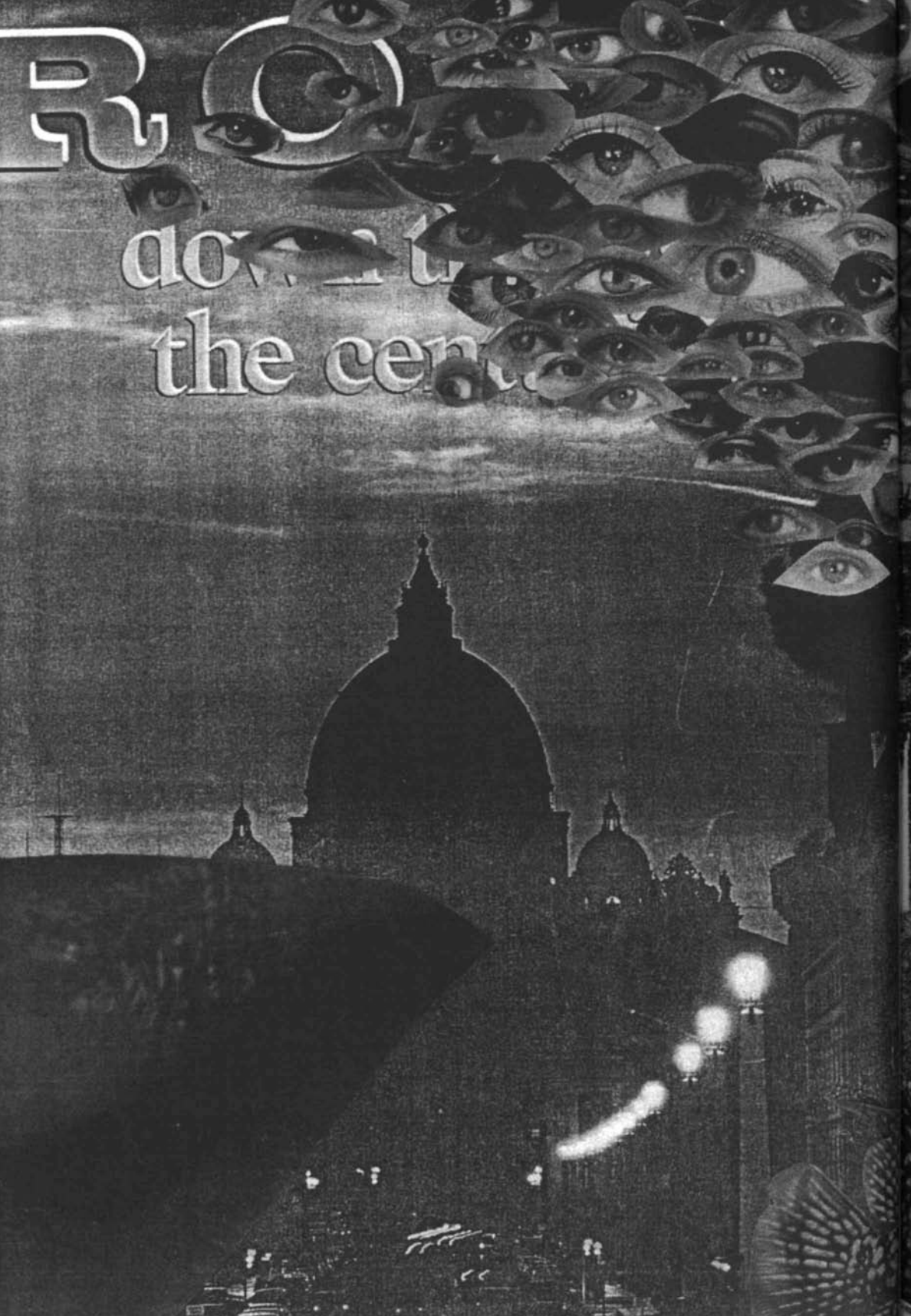
R
the

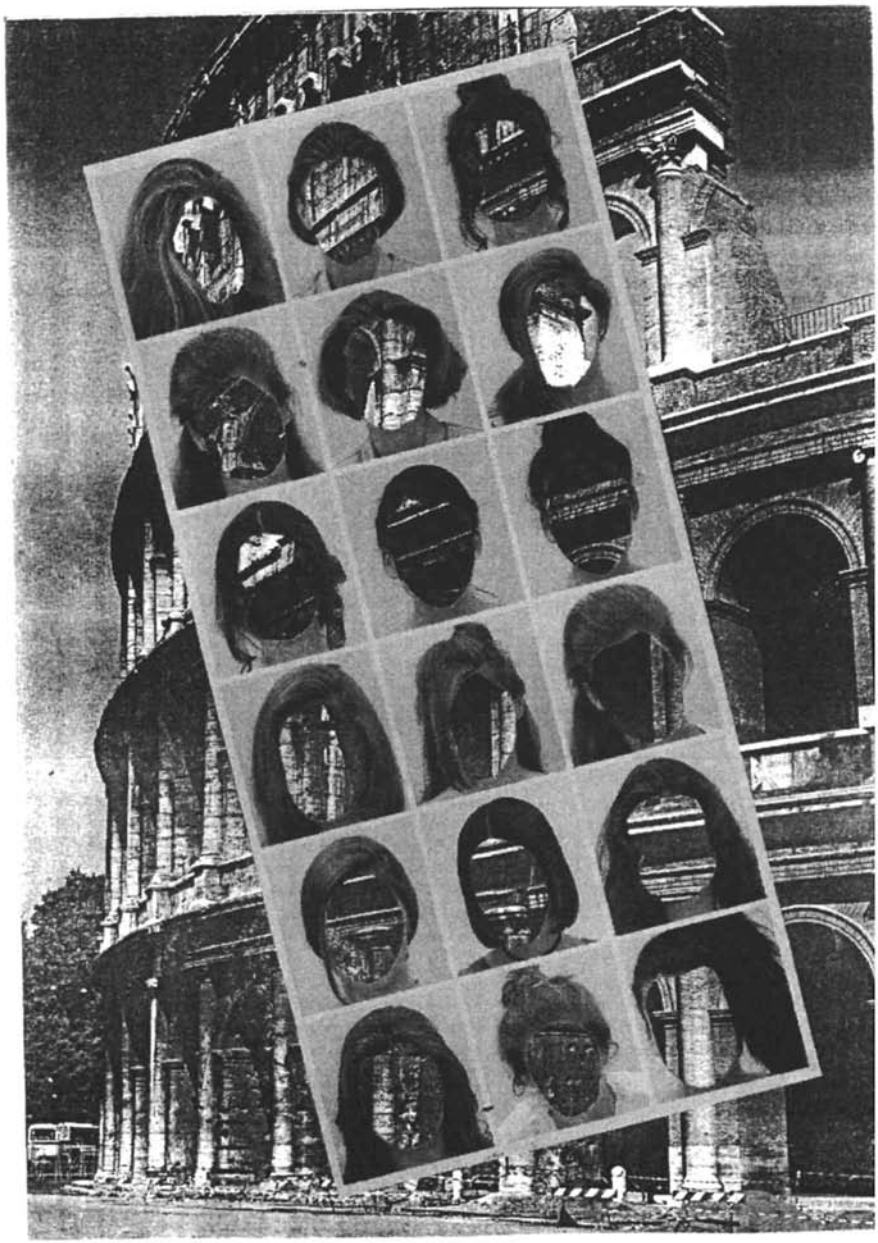

PVRGANS

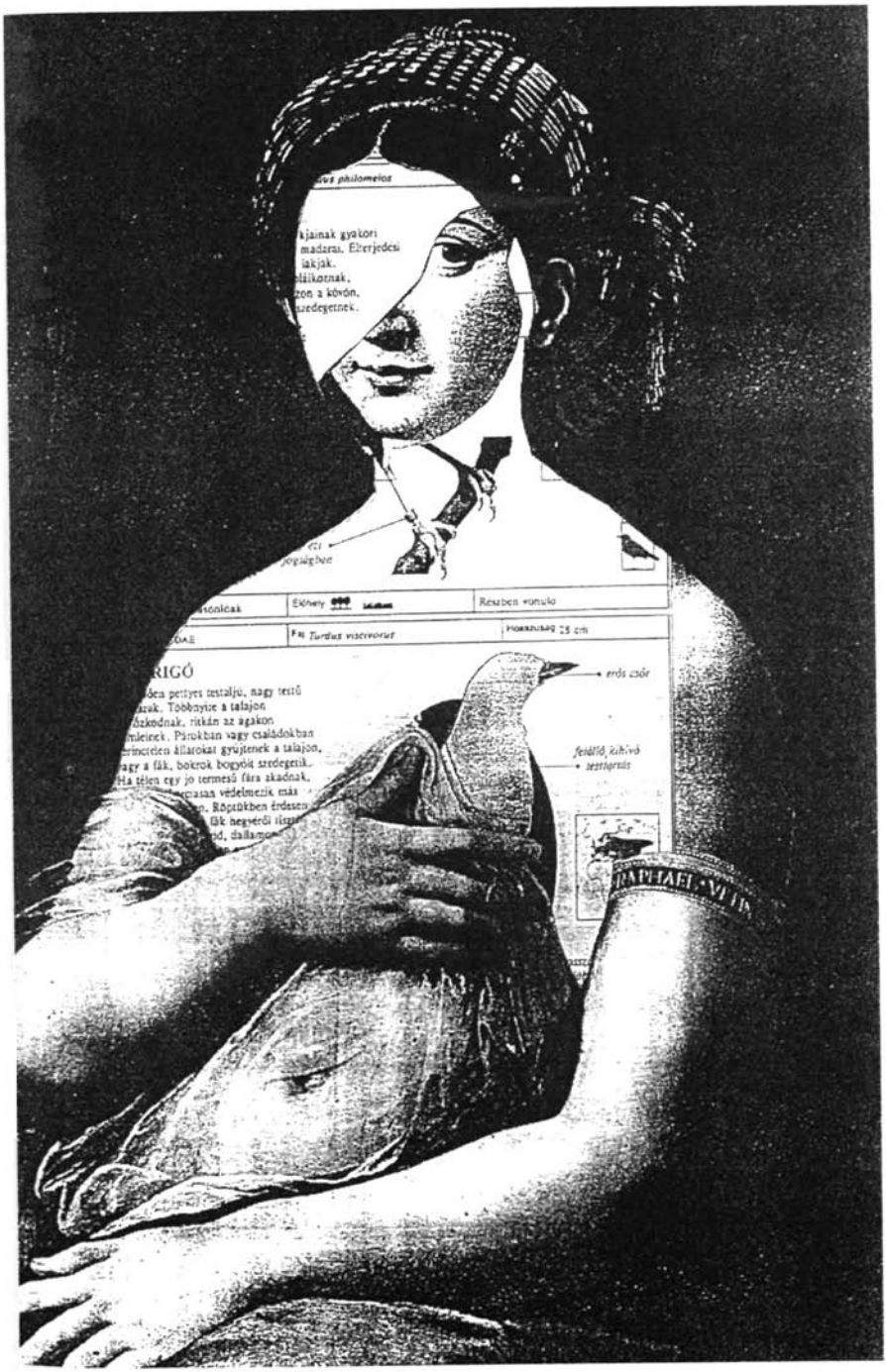

Előhely
Részben vonuló
Fajt Turdus viscivorus
Hosszúság 25 cm
RIGÓ
erős csőr
fejlálló, kihívó testtartás

tiltott ábrázolások könyve

naplóregény 2. rész

Róma

ahogy lefut a kocsi a külső útgyűrűről, mi mással is fogadhatna, mint két mosolygó apácával. A mellettünk lévő sávban áll a mikrobuszuk – bámuljuk őket húsz percig, s nem zavarja őket, sőt, láthatólag tetszik nekik, hogy bámuljuk őket. Lestilizáljuk a délutánt, annyira, hogy az másnál akár verssé lehet.

Goethével

máris látszik, baj lesz. Mindent előjárt, s összefogdosott és bemasztolt apró, izzadtságtól csúszós tenyerével. Odaírt, lábjegyzetet fűzött, széthasgatta a motívumokat és apró, szentimentális jeleneteket rendezett bele a helyszínekbe. Ráadásul összelopkodta az ibolyák magvát, hogy aztán azt otthon – az ő otthona környezetében – séta közben szórogassa, vesse, rágicsálja.

a svéd templom

teraszán nagy mellű, szőke, félmeztelen lányok tornázgatnak és napoznak, s unalmukban, ha nem figyel rájuk a szemüvegszigorú, felügyelő apáca, papírgalacsinokat dobálnak a térlakókra. A két törtzöld gránitkút vizében is kövér, sárga fények bukdácsolnak, egyáltalán, ez a decemberi késő délután csupa langy és villó szőkeség.

Átlósan hajt át a téren a sötétkék rendőrautó, kis kört rajzol a kádak köré, végül beáll a francia követség kapujához. A közegek kiszállnak, a motorháztetőre dőlve napoznak, taksálják, a ricsajos lányoknak mennyire tudják ellopni a figyelmet a legszebb palotától, száraz lepénytésztát majszolnak, unottan vakaróznak.

A tér pediglen elhagyatott, a rómaiak leginkább a virágok terére mennek, itt kizárólag a szökőkútból kiálló, vizet csorgató liliomok és a harang alatt svédtornázó apácák randalírozhatnak.

1,5 liter

borral feltöltve, ahogyan itt egykor. A V. D. Giubbonari és a V. D. Capo di Ferro összekötő utcácskáján, akár a piactér után jobbra, a szabályos borbazárból. Hosszan kortyolgatva, válogatva a nehezebb fehér Orvieto, a tündöklő fényű Fonte de Papa, a száraz Frascati, s nyárédes Lacrima Christi és a veres Monte Pulciano között, de amint évek óta tudható, a kezdet mégis a pápavíz.

De a grappát majd a Via Monserrato egyik kiöblösödő terének falatozójából, a vizet a San Eligio degli Orefici sarkáról vagy pedig a máltai lovagrend nagymesterének, Zondadarinak hajdan bort köpő szökőkútjából akarom. A fehér pizzát pedig a virágpiac azon oldaláról, ahol este szurkoshordókban lobog a tűz.

a virágpiac

ból este kilencre növénytörmelék, hulladékok, piszok, szenny marad. Mire a tömött, okkerhúsú fénnyel együtt lerohad róla a nap, látni a lényegét, a belső vázat, ami megtartja: a silány mocskot. Ez azonban, minden híresztelés ellenére, emberszarszagú.

hogy

a platóra dobálják a finom lécekből egybeszegezett gyömölcsládákat, alacsony narancsdobozokat, haltartályokat, kartonlapokat és megszaggatott vásznakat, rá a káposztalevelekre, a szúrós articsóka szirmaira, a tört virágokra, csokorlazító zöldekre, bádogpikszisekre és a kutyatetemre, mégiscsak ki kell mondani, a neont csorgató tűzfalak alatt az a kőre csíkokban visszafolyó, teherautónyi fény a fontos.

te

mondogatod, hogy megtaláltad, amit más az énednek mond, vagy a szubjektumodban az énednek, és csak mondogatod, te, te, te.

zokog

követeli, hogy menjünk haza; szőlőpálinkától részeg, ezért áttetszően gondolkodik s odaengedi magához a hosszú indás, lugast alkotó mondatokat. Vádol és sért, káromol, fröcsög. Nem tudja elfogadni, hogy a műalkotás felesége.

Róma, 1993. december 3.

éjfélzaj

vagy éjfél utáni zaj a neve, tavaly nyáron kapta, azóta viseli. Kell hozzá egy Tevere, a partján lassan, így tehát szabályos koronájúakká növeke-

dett platánok, kevés esti harmat kicsapódása az aszfaltra hullt levelekre és a kilencvenről fékező gépkocsik félrossz gumijú kerekei.

Az éjfélzaj sűrű, monoton és szaga van.

Az éjfélzajhoz meleg, izzasztó takaró tartozik, amely lerúgható az ágyról, és akkor pucéron hallgatható.

Ha valami más hang belevegyül, mondjuk valaki csoszogva közlekedik a folyosón, vagy az utcára nyitott ablak alatt töszmörögnek, sejthető, más hallgatója is van ennek a morajnak, ahogy majd lesz százhúsz vagy éppen ötszáz év múlva.

napokig

szembefordulva. Kapargatva a meszet, amíg elő nem bukkan alóla a kő. Az a nyers, az a megmunkálatlan, az a szürke, benne keskeny és hosszú, s végül eltűnő márványos erekkel. Állni a falnál, a fallal szemközt, szorgalmas, apró mozdulatok rabjaként, a tevékenységhez kötözve, és hallgatni a morzsákban aláhulló törmelék súrlódó hangját, s a bokrok alá hevert türelmes pulik szuszogását.

a via giulia

elejétől a végéig, valljuk be őszintén, el van előlünk írva. S ez, miközben még annyi más is, meglehetősen szomorú: az egyik sarkon Nemes Nagy Ágnes van a sarokkőben, a szökőkútnál, hiszen messzebb nem jutott, Otlik motyog, aztán az ablakpárkányon Genthon István, Szántó Piroska Vas Istvánnal, a tetőteraszon a nőkkel körülvett Szörényi László – s így tovább. Ebben az utcában nincs tégla, nincs kő, nincs plakát és nincs rezgő szoknyaalj, amelyet ne sajátítottak volna ki a magyarok – s ne írtak volna el előlem.

miközben

együtt halad a múlt a jelennel, kart karba tett idősebb barátné és kevésbé koros barát. Ha az egyik, teszem azt, Illés Endre után halott kráternek mondja a szicíliai vulkánt, akkor a másik biztosan teliholddal megvilágított kihűlt kráternek állítja a Colosseumot, Tolnai Gábor alapján, persze. Így tovább és így tovább.

mégis

látnunk kell, és ezt a higgadt, éjszakai város visszaigazolná, különösen itt a Campo dei Fiorihoz közel, a tizennégy fokra lehűtött Vicolo dei Chiodaroli és a Benvenuto Cellini utca sarkán, a Hotel Smeraldo előtt, hogy a

leghűségesebb római mondatokat mégiscsak az esszéisták tudták írni, és nem a hivatalok nélküli művészek.

Most pedig képzeljük el – mert bizony, csak azt lehet –, Rómában összefut Cs. Szabó és Tolnai Gábor és Genthon István és Lénard Sándor, s beszélgetni kezdenek a minden festőt felizgató, húsos–vaskos padlizsánokról, okker és smaragd cukkinikről, csúcsukon azokkal a hivalkodó, aranysárga virágtölcsérekkel, na meg a márványsarkú palotákról, bögyös–szagos ékszerésznékről, pomádés fiúcskákról a rojtos függönyök mögött, majd pedig, egy kiskocsmában elköltött vacsora legvégén, egyharmad víz – kétharmad bor keverékét kortyolgatva szót ejtenének az urbsról is, amit sehogyan sem tudnak megismerni.

ne feledkezzem el

arról se, ha már ennyire tökéletes gondolatkísérletet végeztetek az olvasóval; mindezt Márai Sándor kihallgatja, s gyors, valóban keresetlen szavakkal leskribálja az aznapi újság trippától zsíros szegélyére. Ő azonban nem kortyolgatja a fröccsét. Szörpölgeti.

ideje

megmutatkozni. Holott a nők háttérben, mint minden nagyratörő nő, amíg csak lehet. O. ő nem: ő írja a magáét. Én pedig: mint mindig, továbbra is én. Háttérben laza foszlányú felhők és a lassú, mélyeket légző mediterráneum.

hátrább

az agarakkal! Ezt a bőven termő fügefát, a kriminalisztikai múzeum parkolójával és az állami iskola agyonfirkált vaskapujával átelellenben, ahogyan a romház vakablakai alatt a vaskorlát lekeríti, mégiscsak én írtam meg!

A hétvégi piaccal, a mélyudvar különös szagú kifőzdéjével, a leginkább jadezöld s csak egy–egy víz fölé hajló águkban hars platánokkal nem tudtam mit kezdeni.

ilyesmi

mondatokra bukkanni? Ez az! Itt most ha ráhajolok a fénytől szétfeszegetett térre, a koszorúra fölállított 158 centiméteres szoborra, a talán karszékben ülő fiatal nőre, ahogy törzse kissé balra fordul, arca felém néz, ott, az alagsor borostyánrácsos ablaka mögött, a gyengéden hajló kilincsekre

és a cékla színű kövekre, rögtön érzem, de még azokban az apró tudományokban is, amelyek kiformázták és a hideg falakra feltűzték a rovarokra vadászó, brosstűnyi gyíkokat, két szív dobog erőteljesen.

senki

de senki, meg nem írta volna, hogy ez a sarokba állított posztamenses szobor mennyire rút! Reggelente, elsétakor, ráborítok egy zörgős nylonzacskót, estére lehámozzák róla. Éjjel, elmenet, új anyagokkal borítom, változatos technikákat eszelek ki, csak ne kelljen akkor meglátnom, amikor a holdfénylakók megjelennek és vendégségbe hívnak.

És mindent levet magáról, csak a teremtőjét, azt a bazi nagy közönségességet nem akarja; állítja magáról: vers ő, modern, mostanság már ösztöndíjak után kuncsorog, trópusi barátok után, menne Kanadába is, kanadai versnek lenni.

Így volt ez két éve, figyelem, így lesz ez jövőre is.

Az Angyalvár ligetében láttam, hozzá hasonlatos csúfság, asszonylábakon, csókdosott egy suhancot, és feltűrt blúzujjas karja belesüppedt, mozgékony ujjaival turkált a csapzott fiú nadrágjában.

ha a fény

természetesen csakis feltételes módban, kitágítja a kolonnádokkal kikerekített teret, kell a két gyújtópontba állítani valamit, pápát, győzelmi oszlopot, elefántot, belülről megvilágított, csobogó szökőkutat, télen – mondjuk – gyárháznyi betlehemet, szüksége van a helynek arra a két megnevezett pontra, hát megnevezi, miközben kapkodva visszaveszi a feltételes módot: de hogy ettől kissé hamis–gyöngyös lesz, annak a barokk kifejezés az oka, a mesés vagyon, a szemkápráztató pompa, a törekvő építészet, háttérben pedig az a gondos művészettörténet, melyet már meg is írtak.

E megformált helynek fényessége, behunyt szentszeme és kiterjesztett karja van; szóval alkalmas a tartalmas költői eszmefuttatásra.

van

férfi, aki, mert poszméhzoknis lábánál esténként nagy nyelvű agár kuporog, kis szomorúságot rejtő szeme mélyén arányrendszerek guggolnak, nem kíván idő előtt megválni a kettős ívekre felültetett egyházatyáktól és az oszloptövekhez ültetett cserépedényes illatos levelű gyógyfüveitől, s mert alakítása szünhetetlenül dekoratív, nem mehet el a Piéta előtt.

A férfiakról, akik pedig elmehetnek, nem nekem lesz szólnivalóm.

a térd

a térd! Ez már ott látható a *rovinj 21*–ben, hogy lezúzza a kalácsot főhősöm kőzetkalapácsa, de vissza is lett volt hamarosan ragasztva, pótolták, ahol pótolni kellett. Igaz, én, mint teremtő, nem tudnám megmondani, ki vagy kik végezték el rajta az utolsó simításokat, tehetetlenül bevallom, ez a hatáskörömön kívül esett. Egyébként sem akartam, hogy legyen közöm hozzá.

A térdet megnézheted. Mások már nézik, mint a hajnalban sütött, a sötétet is magába szívó ostyát – merthogy mint afféle kiskurva, magához ragasztja a reá sóvárgó pillantásokat. Hát esténként alig látszik ki a felrétegződött, millió tekintethártya alól, nem csoda, ha a világos, kevés árnyékkal motivált és a nagy fény–árnyék ellentétekkel tagolt felületeket: az eszméhez közelférkőzött anyát és fiát amúgy meg sem látják.

a homokóra

nyakába csúsztattam be a tízfilléresemet, de az alumíniumtestű pénzen is áthatolnak a homokszemek.

Baloldalt, hátul, a sekrestye ajtajára vérmárványból faragott, sokredőjű drapéria hull. Azt emeli meg, hogy aki kényelmesen, fejlehajtás nélkül be akar menni, tehesse, egy életnagyságú csontváz. Szabad kezében bronz időmérő, pereg benne a homok; igyekszik az állandóságban helyet találni magának a neurotikus pillanatnyi.

színpadunkon

az elefántcsontok elöregedtek. Ezért feketék az aranyozott bronzba és a színes kövek közé szorult egyházatyák, mint a nyelvtani szabályok szerint összerakott mondatokban a csöppnyire visszacsiszolt, szabálytalankodó szó, rövidre szelt, jelzősködő főnév. Én pedig a baldachintól a trónusig végig azt hittem, odaértem a feneketlen pokol díszes–bűzös bejáratához, ahol szenvedéstől görcsös tartásba merevült, lobogó ruhájú, szurkos alakok várnak. S érteni véltem azt a bő selymekkel beburkolózó japán lányt, aki ennyi sötétség előtt a padlóra hullt, s mint a tetszhalált védekezésre használó ízeltlábú élőlények a veszélyben, holtnak igyekezett magát mutatni.

Annak is láttam esélyét, hogy valamennyi afrikai és indiai elefánt visszajön az agyaraiért, hogy egyszercsak összeszedik testükből kifejtett, szavannákról elhurcolt csontjaikat, amikor a lobogni látszó bronz növények, virágok, finom függönyrojtok között megjelent egy közönséges veréb, s minthogy számára fává váltam, egy gallyamra szállt és behúzódott lombom levelei közé. Arra pedig ügyelt, hogy csak annyira változzak olaj-

fává, hogy ne csorbuljon néhány tulajdonságom. Megmaradt a lábam, hogy a székesegyházból kisétáljak, megmaradt a kezem, hogy tartsam könnyű testét s az előcsarnok lépcsőin ágaskodva, tenyeremből kiröptessem, s a szemem, hogy mielőtt nekiveti magát a hatalmas térnek, lássam verébszemének elefántcsonszín karimáját.

ki

építette volna, ha nem én, legyen a világ hozzám igazságos, templomot a térdednek!?

a folytatás

is következtik.

Valami Enrico Caruso–hangú énekes dalolt a szélfogó előtt, rekedt és mély hangon harsogta a *Tu, ca nun chiagne*–t, a *Mamma mia che vo sape!*– t és az *O sole mio*t, én pedig fehérbort rendeltem a balatoni nyáresték emlékére. Erős mondatokra gondoltam, keményre hívott fényképekre és arra a hét dombra épült városra, ahol tizennyolc éve élek. Ott is majdnem annyi a templom és a kápolna, amennyi Rómában lehet, vagy majdnem annyi...

Szögletes zárójelbe tenném, hogy milyen az a borkimérés a sarkon, leginkább, mert zárójelekhez hasonlatos vasrácsok védik a sarok mindkét oldalán a kirakatait. Az üveg – a tiszta! és a mocskos! helyi keveréke – mögött polcokra helyezett palackok, különböző címkékkel, a déliek lenn, az északiak fenn, a veresek a bal, a fehérek a jobb, a rosék a középső sávban. A palackok között aztán a zöldüvegűek, a színtelenek, a barnák és a halványsárgák, no és a szabályos formájúak, a nyújtott nyakúak, csavar szájúak, felesek, literesek és kétliteresek – ezek vannak a legtöbben, talán csak a két és fél lityisek lennének ennyien, de azok a belső, falhoz állított fémlemezpolcokon sorakoznak –, s a háttérben, az utcáról alig láthatóan, a padlóra állított öt– és tízliteresek.

A ház kőből rakott, annak hűvösében tarthatók csak a fajborok, helyenként a vakolat alól előbukkannak a szürke dolomitlapok. A környék házai téglából épültek, pecsét van mindegyiken, így tehát millió egy pecsétnyomatot, egy vagy több iktató életművét rejtik magukban.

A bejárat előtt „kert" is van, talán fél négyzetméternyi, csavaros törzsű lián nő abban, de hogy mifajta, nem tudom – ez is indokolja a zárójelet –, csupasz és hosszú ágakkal kapaszkodik emeleteken keresztül, fel, talán a tetőteraszig, vagy az alatta lévő, csarnoknyi fedett balkonig, ahol aztán levelei is lehetnek, virágai is, ellenőrizni pedig nem tisztem.

A dal addig a magasságig hatol, ahol ez a kúszónövény véget ér: látom, mert lejjebb nem ereszkednek, csakis ott cikáznak és vijjognak a sarlósfecskék.

a sarlósfecskék (Apus apus)

gyors és változatos röptű madarak. Gyakran látni, amint fészkelőhelyük körül villámgyorsan cikáznak a levegőben. A költési időszakot leszámítva szinte soha nem szállnak le, a levegőben alszanak és párzanak. Röptükben isznak is, ilyenkor alacsonyan suhannak és csőrükkel szántják a víztükröt. Sziklafalak repedéseiben, üregekben fészkelnek, de szívesen megtelepednek a háztetők és a házfalak réseiben is. Szélesre tátott csőrrel repülnek, elkapják az útjukba akadó rovarokat. A szülők nyelvük alatt, kis tasakban gyűjtik fiókáiknak a táplálékot.

Róma, 1993. december 4.

elöl

is kiabálnak, s a hátam mögött is. A másfél ezer év az üvöltözőket egymástól távol tudja tartani, de hogy meddig tart az ereje, nem tudom. Megvallom: kíváncsi vagyok. Mikor szakad le a homlokzatról, hogy belevágjon abba a rühes pofájába, ő pedig mikor mászik föl a szökőkút sokszínű csempéből kirakott, felső peremére, hogy szemközt próbálja eltalálni köpésével.

A trasteverei térlakók közönyösen bámulják az őrülteket (egyik háromkirály–ruhában, a másik echte római csőlakóéban), elvégre nap mint nap fordul elő itt ilyen, minek szólnának bele, ezek előbb–utóbb elmennek, ők meg itt lesznek, egyedül, a szégyennel. Ahogy itt maradtak már, mert a sors erre vetette őket, vagy négyezer éve.

a húgyszag

állítja, a fülledtebb napokon árad a falakból. Arról pedig nem tehetnek, itt vagy vizelnek éppen valakik (holott a folyóparton ott állnak a betonfalú, nyilvános budik – nehogy teljesítményeddel együtt felborítsanak! –, ha ott végzed a dolgod, a teljes csúcsforgalmi kocsisor bámulja jugócipődet és a bokádra tolt kordgatyádat), vagy nyirkos és nyomott az időjárás.

kívánatos

úgy látni ezeket az utcákat, mintha eddig négyszer vagy ötször láttad volna, és ezek után, persze négyszer vagy ötször láthatod. Aztán az is, hogy véljed, naponta több ezer ember így látja, köztük mindezt, persze né-

hány évtizeddel korábban a szüleid, őket megelőzően pedig a nagyszüleid és a dédszüleid. Gyermeked hasonlóan elfogult lesz itt, reád gondol. A mécses az ajtó fölötti szögön megmarad, égni fog, pirosan kapkodó, apró lánggal, a szomszédos, elektronikai cikkeket kínáló boltból pedig minden ajtónyitáskor (korábban hegedűket reparáltak benne, tehát akkor is) zene szűrődik ki. Ettől lettél annyira érzelmes, hogy szégyelled.

Mindez hozátartozik az örökkévalósághoz, amit örököltél, és ez az, amit tőled örökölni fognak. Az utca felett, az utcányi kék hasadékban felhők, azokat a szeretők fogják nyestszőrecsettel festegetni, ahogy a patkányoknak is megvannak a maguk rajongói, az utcai rongyárusoknak és a bíbor jégsalátalevelekbe burkolt arab lepényekkel házaló, foltos bőrű vénségnek is.

belátható

a történet mellékszereplő. Meg kell írni a testvéreket, ők aztán eleget előnaplóztak ehhez neked. Látod, mégis többen vagy. De, hogy ki fog benned először meghalni – talán éppen temagad? –, arra más lesz kíváncsi, afféle istennek lehetne átnevezni, ha addig nem az lett volna. És éppen olyan szépen, mint a ferencesek vízparti templomában az az eszement, esztétikusan vonagló Ludovica Albertoni, aki, bár tudjuk, hogy selymesre csiszolt márvány, mégiscsak úgy faragtatott, mintha viaszból lenne, nos, az maradjon kétséges.

Jó lenne nem úgy. Eredj mellékszereplőnek.

egy ház

teteje fölé hatalmas nyugati platán tornyosul, az az alfaj, amelynek fülledt ősztájon a levele – kissé – bőrszerűvé vastagszik. Csendes utca torkolatába állt be, egyébként a Tevere éles metszésű partján.

Mindkét oldalán szakadék, délről a folyó rágcsálószürke kőtömbökből kirakosgatott magaspartja (rajta nagyfoltos, űzekedésre felszólító ábrák), északról téglából formázott támrendszer (üzengetésekkel, tigrisliliomokkal), keresztben, az utcának véget vetve.

A fa benéz az esküvő egy részébe, a nagyobbik fél a pálmáknak jutott. Több mondandója nincs, egy napra éppen elég ennyi megaláztatás: a vőlegénynek is, a mennyasszonynak is pöcse van (avagy puncija).

ilyenkor

mindenhol esküvő van, talán otthon is. Kórusok formázzák karélyokká a délutánt, magas hangfekvésből kanyarognak feljebb, feljebb, legalább

egyszer tapasztalják meg énekükkel a teremtő tiszta arcát. A nercbundák meg elhevernek a karfákon, a köveken, az egyházi házasságkötéseket csupa ezüstszürke és barna, feles szőrmék állják körül, azok naftalinszagától, azok érintésétől, azok surrogásától menekülnek ki, hát feljebb, feljebb, még feljebb.

meg nem mondom

és az esküvő bonyolultabbá teszi a helyzetet, hogy az extázisban egy márványtömb, egy, holmi isten tömény súlya alatt vergődő s testét a halálnak boldogan kitáró, szétlapozó asszony, egy, az anyagot összefogó szobrász, vagy maga a szobrász (Bernini, a kéjenc) élvez el.

Aminthogy az is kétséges, a római esküvőkön (péntek reggeltől szombat estig tömeggyártás), a templomi szertartás végén (a gyűrűhúzás pillanatában) miért durran el annyi férfi az ünnepélyre összesereglett jelenlevők közül. Markolgatják is zsebükben az itatóspapírt, hasuk előtt összefogják a posztó, nagyszárnyú hosszúkabátot, öntik le a sliccüket pezsgővel, pálinkával, folyékony süteménnyel.

Így aztán az sem meglepő, olyanok leszünk hamarosan, mindannyian, mint a/egy sokszereplős Szabados–grafika; ha a főhősnek ágaskodik a ceruzája, felágasokodik a szerzőé is, nem beszélve rólam, (na, de ki vagyok én?). Hát hamarosan – már legalább – három ceruza írja, mintha egymás halaványkék árnyékai lennének, ugyanazt a szót. Lesz, egyszer vagy többször, amikor visszapofázik a szöveg is, belenyúl az elejébe, kiemeli pl. a szúrkás igét, átrendezi a csontvázát, a városi könyvtárból magába helyezi azt a könyvet (most pl. *A város az Adrián* is lehetne), melynek utódjában, mondjuk úgy százötven *én* múlva, az örökkévalóságát érinti meg.

nézzük

és lássuk, ha már ennyien összegyűltünk: a márványvergődést nem csak mi, erekciós férfiak és szövegek álljuk körül. A karzat, a párkány, a keret s az ágy feletti fal ilyen–olyan anyagából sok–sok angyalfej túrta ki magát, így bámulnak ide a dolgok. De, ha csupán e két mondatra tudunk ráhajolni, mert oda, abba a jelenbe nincs módunk, akkor is láthatjuk, egytől–egyig gipsz – vagy olyanszerű – ez a számos fej, s úgy csorog le a szemükből a könny, olyan állagban és színben, vastag nyákkal, majd túrosra összecsapódva, ahogy – egyébként, a coitus interruptus végén – a hasfalra lövellt s lecsorgó ondó.

Ó, ó, ó.

eltűntek

de vajon hová, a város térdalatti szintjének – jogos, állítom, mert tudom – tulajdonosai. Elképzelem azt a hajnalt, amikor hajtóvadászatra indult a negyed valamennyi emberi fajhoz tartozó és seprőt, botot, ostort kézbe fogni képes egyede, s elűzték a térdalattiakat. Hogy megunták a jáspis és türkiz szemek izzását az éjszakákban, a dorombolást és a bagzás sivalkodó hangjait. Gépkocsikerekek zúzták pépesre a kényes jószágokat, hurkokba szorulva rángatóztak a testek. Eltűntek, kevesebb a világ, több a rágcsáló, bogár, magas a macskabőrkabát ára, a leánder kisebbre fogja lombját, és a márciusi szél arra riad, hogy egyre gyakrabban decemberibe téved át. Gép leszek és síkság, egymáshoz kapcsolt, csakhogy megtörténjenek, együtt és külön: közelednek a városhoz, nagy, sűrű, büdös tömegben özönlenek, csak, jaj, azok nem ők, hiába olyan a szaguk, hiába annyira éles a sok karom, hiába hurcolják magukkal a bödönöket, olajfényű szerkezetek, és hiszen e csíkos, gatterozó gépek a kopasz nyárfákat akarják, a növésben szundikáló ciprusokat és a pszichotikus tiszafákat, kicsipkedni a parkerdőkből, a folyó mellett futó galériából, a temetői ligetekből.

fürdik

peremig alámerülve belső fényében, az illuzionizmusban gyakorlott Farnese palota előtt, és minden erejével azt igyekszik bizonyítani, hogy ő ugyan nem több közönséges szökőkútnál, bármi közönséges antik főjű forrásnál, szürkészöld egyiptomi gránitkád, valahonnan a Caracalla–termálfürdőből, derekán III. Pál erőteljes kezének lenyomatával, sápadt és nagy fülű kőliliommal, a máltai lovagrend mesterének exoticus rendi szagával.

orchidea

feltűnő puncival. Odakínálja magát az oltárnak, hosszú nyakú vázából hajolgat előre, a csöpögő és csillogó vérhez, a kásaforró zenéhez, s lelkes kis faragványoknak ígérget ilyen–olyan semmiségeket. De amit elér, nem több, mint az, ha belépek majd a következő templomba, akkor biztosan megelőzött. És elöl, talán kevéssel bal vagy jobb oldalra, megint ő az orchidea, feltűnő pinával, amely odakínálja – ártatlannak mondott – magát az oltárnak, ezért hosszú vázából hajolgat előre, a csöpögő vérhez, a kásás kora barokk zenéhez, az aranyozott, lelkes kis faragványoknak ígérget ezt–azt, semmiségeket; de amit elér, az nem több, mint ha belépek egy másik templomba, akkor biztos lehetek, már megelőzött.

négy

páncélos babavitéz a szeméttartó keretén. Őrködnek, szurkálják az estélig vásárlók tömegét, hajtják őket előre a Corsón, aztán pedig vissza, fel–alá az Angyalvárhoz ívelő híd és a habostorta között. Hogy jobbra, valahol egy setét szegletben ott a jezsuiták barokkja, benne a legnagyobb kék féldrágakővel, az nem érdekli őket. A dolguk: terelni.

márai

írt valamit, könyöklősen, éppen 1950–ben, Bolognáról. Hiba, ismét: a szöveg!

a bőséges

olasz vacsora, a sok bor sem indokolja azt a követelőzést, aminek kiteszi a világot, s aktuálisan engemet. Ahogy az este arra se ad magyarázatot, hogy én miért rágok be attól, ha utasítanak s bérsofőrnek tartanak.

Róma, 1993. december 5.

teakorrekció

reggel hétkor, álom után, csörömpölve. A szoba immár négy embernyire tágult, a csípőjébe illeszkedett két szekrény előtti és két szekrény mögötti ágy, de így is a legkisebbik lapjára állított hosszú doboz, kétoldali, spalettákkal megkergített fénnyel, nyikorgó lépcsővel (alatta széles asztal, na és egy rémes telefon), régi hangokkal és sok hajdani veszekedés, szeretkezés és hányás szagával. A kések tiszták, a fürdőszoba, az ágy, a szőnyeg és minden az. Éjszaka fogható Petőfi, egyébként csak Svájc és az Adria–parti adók. Trieszt riportokat sugároz, Dubrovnik atletikus, német rockot. A falakon semmi, a konyhaszekrényben élelmiszer – ecet, olaj, paprika, fokhagymafej, gríz és tubusaljnyi mustár –, az előző lakó hagyta örökül.

Béke, boldogság, élet.

Tea után mezei csiperkeíz a szájban.

a főház

tetőteraszát magas testű, kétarcú szobrok állják körül. Ezek már csak olyanok, hogy egyik arcukkal szédülnek, tériszonyosan fordíta-

nak a mélységnek hátat, másikkal pedig a városba akár bele is merülnének, ha lenne hogyan mód a bélszagú, páraprém alatti zsibbadt vidékbe zuhanniuk.

Nagy barokk-érzés, ív, pompa, teátrális kagyló, rafinált vascsiga, a szél a szöveg alá kap és repíti, micsoda panorámát mutathat neki, de ne kövessük.

felhő

Veszprémből érkezett három napra, repülővel, s felhőnét is hozta magával. Restaurátorok, évek óta Pápán, Tihanyban, Zircen és Veszprémben dolgoznak, s nyaranta a Balaton-parti kis települések kápolnáiban javítgatják a tájat. Mondja, ez az év mással se telt, mint angyalfestésekkel meg égboltreparálásokkal. Megfestette a megye valamennyi piros hasú felhőjét, több nyájnyi fehérkékes bárányt, haragzöld cummulust, s előre tudja, ha belép egy csarnokba, hajóba, melyik plafonsarokból zúdul az esőhozó októberi és a hótól nehéz novemberi, a pünkösdi fényesítő, a késő tavaszi vízárasztó, vagy a villámokkal csattogó augusztus második felei.

Az asszony a káváházban ülve, vérrel telt csizma a lábán, csupa mosoly, mást se lát, mint a tér fölé feszült, négyszögletesre szabott égselymen miként robognak keresztül/át – északnyugatról délkeretre – a szétszálazott, dagi párapamacsok.

zsebes

néplány, nyugodt, kimért. Dolgozik. Ez a munkája, még tart a munkaideje. Az ócskapiac a birtoka, ő a szívben a szabály, törvényben a rend. Rendet vág a tömegben, minden negyedik pasi kifosztásra alkalmas, adogatja a portékát kísérőinek, pénztárcát, lapos zsebórát, fényképtartót, fóliázott kotont, mindazt, ami egymásra következik, mégcsak nem is titkolózik, nem érdekli a rejtőzés, módszeresen tör előre, kivétel nincs, nem néz bele áldozatai arcába, nem lesi tekintetüket: tudja, ki a győztes.

Kétszer is észrevették; mind a kétszer megfogta és birizgálni kezdte áldozata pöcsét. Majd visszaadja a prédát, és új munkára fel, indul.

a rakparton

visszafelé jövet a zsibiből, csőlakók napoztak és diáklányok. A platánok szikomorfákká képezték magukat, nem vettek tudomást a résekben kuporgó, piros kabátos hidegekről. Látszottak az elmúlt és az elkövetkező napok. A kórházsziget hídjának korlátját zokogó úr markolta, csupa könny arcán szégyen. S az, hogy néhány órán belül levéllakóvá válik.

a motívum

mire az Il Gesuba ér, megereszkedik a bőre, görbe lesz a háta, de továbbra is marad szálfatermetűnek. Színes gönceit leveti s pamutruhába bújik, barna, gumis harisnyát húz a lábára, a cipője, ó, a lakkos, magas sarkú, kopogós körömcipellője puha mamusz lesz, kitaposott kérgű, félrefittyedt nyelvű. Szép matróna, odaillene az oltárkorlátra vigyázó elefántcsontalakok közé, holott ő még csak a lapozó; nyálas ujjal forgatgatja az előolvasó apácának a Bibliát.

lop

finomabban szólva: véletlenül eltulajdonít. Leemeli a becsületkassza mellől a kötetet, belelapoz, szórakozottan forgatgatja, de a homályos hajóba beeső fénysugár, egy megkonduló távoli harang átszabja a figyelmét. Hát tovalép, és zsebébe süllyeszti zsákmányát. De, hogy éppen Loyolai Szent Ignácot, az fölér egy műalkotással. Vagy olyan akcióval, amely a műalkotás felé (kisvers, szótagszámláló, rímes) tendál.

vissza

a térdhez. Lassan már mézszín s nem opálsárga. Így marad, vagy így is, bennem, hogy majd velem együtt pusztuljon el.

a másik

térd, az obeliszk–elefánt mögötti templomban, tökéletesebb. Az, kissé meghajtva, nemcsak fiatalabb, hanem láthatóbban tartja az embertestet. És, mert nem olyan szép. És kevesebben is látják.

vak cholnokyk

jönnek, szaglanak és dűtögetik egymást. Liliomokat cipelnek, de nincs olyan virágfej, amelyről ne hiányozna egy–két szirom, ne lógna megtörve a bibe, hat közül valamelyik porzó, gombócokat köhögnek, csúszkálnak és botladoznak a talpcsiszolta márványkövön, s kéjjel, visszafojtva böfögnek, ahogy csak a nagyon silány és olcsó bort vedelők tudnak. Átbukdácsolnak a székek között, odaözönlenek a feltámadott Krisztushoz, és a csókok koptatása ellen bearanyozott lábat tapogatják, szagolgatják, van–e alatta bronz.

Körbetolongják a keresztet magához ölelő meztelen Krisztust, váll a vállnál, s a sok kéz, az összes ujjal megérinti. A bokát tapintják ki, millió hússzín féreg, koszos körömkoronákkal bozsog a testen, majd feljebb, egy-

re feljebb csúsznak, a Rómánál többet érő térdig, a csontos csípőig, fenékig, az izmokkal arányos mellkasig, kuszán lehulló fürtökig, antikoktól ellesett, tökéletes arcig. Egymás vállára ülnek, hogy együtt legyenek magasak, ujjaikal bebújnak a hajlatokba, leszívják a domborulatokat, letörlik a márványtest harmatját, a Megváltóról így vesznek mintát.

fáraóhangyák

itt is: borostyánszínűek, illenek Rómához, a sólymok palotájához, s végső soron hozzánk. Közülük néhány dolgosat majd hazaviszünk a bőröndben, még akkor is, ha útközben – hiszen a Ford csomagtartójában lesznek, akár az íriszgyökök, babércsemeték és a citromhajtás – megfagynak.

Róma, 1993. december 6.

reprint

persze, akár a narancsfára aggatott (háztáji) napok, a decemberi jaffasárgák, nem is akar más, több vagy kevesebb lenni. A Casa Lívia előtt pompásan virágzó, időtévesztett íriszek. Nincsenek sokan, álldogálnak a kőfal meredékén, vastag, kardszerű levelek között, s olyan derűs kékek, amilyen a Földközi-tenger lehetne, vagy az én szemem, ha azt a tengert nézem. Múltkor hadtestben álltak, nyárderék és Sevenaletta-kapkodás, most pedig a múltkor, de úgy, hogy rárétegződik az a két év, ami időközben elmúlt, és egy kicsit odaáll, hogy beleférjen a gyorsképbe, az elkövetkező jövőből néhány csonka hónap.

Líviának a Ferenciek terén áll még egy bérháza, plusz Egyházashetyén is van egy háza. Lívia ilyen: mindenhol van, virágokat lóbálgattat a széllel, de nincs benne semmi szentszerűség, semmi az angyali üdvözletből. Mintha tudná, hogy mi kell az örökléthez, pedig nem kedveli a rózsát.

megmondtam

egyszer, a kétszívű mondatnak két élete van, amint a fénynek a Curia-króm-vörös téglafalán. Egyszer az, amellyel addig dobog, amíg éppen a falhoz ér (merészen szaladva át a finom, szállongó portól homályos csarnok terén), a másik abban, ahogy torzult kört rajzol fel: a fénylő síkban a porladozó, több ezer éves téglák kipirulnak.

Érintsük meg a pillanatot, vagy ha nem, a mondatot, mert annak a hasából is kidudorodik: igen, lenni jó, mégha van is mégha. És így tovább. És így tovább.

(Én szeretek elbukó és feltámadó főhős lenni; a tömeg, aki ezt a balfácánt körbenézi; a történetíró – és persze géczijános, aki mindezt egyszer mégiscsak leírja.)

jugoszláv

festő a hortenziákkal, dérboroszlánokkal, mikulásvirágokkal (te atyaég, sárga és fehér fellevelű mikulásvirágokkal), a csokros nárciszokkal ékes Spanyol–lépcső legtetején, ahol mint várható, egybegyűlik a teljes város, jelen időnek is, háttérnek is. No, ez a jugoszláv festő más se csinál, mint apró ecsetvonásokkal s harsány színekkel Jugoszláviát fest. Van aki rémülten bámult, én pedig belevihogtam a fülébe: nem menekülhetsz, itt is ott kell megrohadnod, ne légy nyugdíjas.

volt albán is

de Veszprémben, utólag elképzelni (visszaképzelni) sem tudom. Ott maradt volna valami mégis?

zalán

állt, igen, valóban ott állt minden sarkon és sorban: hosszú, csapzott hajkoronával, megint soványan s részegen. Szart arra, hogy figyelmeztessen. Ide ezt, oda azt írt, bámulta a festett szájú nőciket, képzeletben mindegyiket megtapogatta, majd megbaszta, a legolcsóbb, büdös grappát vedelte, nézte a puha agyú külföldieket, tornacipőt vásárolt s nagy alakú képes albumokat, de leginkább föltalálta magát.

nézzük

akkor azt a magamat, amelyet a grammatika táplált és nevelt. A kizárólagosságához lenne mit fűznünk, ha szüntelen ki nem nőttük volna új ruháinkat, miközben másokba bele, s mégha kétségek között vergődve: ugyan bizony ki (mi) az, ami nincs? Vagy, nem lett volna, ha én nem leszek? Vagy, ha az nem lett volna, ami a grammatika ketrecében ődöng? Vagy: azok?
Valójában: hogyan állunk (fekszünk) ezzel a létezéssel?

amúgy

az tetszene legjobban, ha kiderülhetne: semmi formában nem lehetek más, mint ami belőlem a grammatikába kapaszkodva átkerül egy/a másik partra. Hogy másként leginkább nem léteznék.

Ez a város szívósan, mindenféle vöröstbe és barnába ágyazva, romlottan, megomolva, félig készen, de mégiscsak ott nyugágyazik az öröklétben, de lássuk azért azt is, ez a változat mégcsak nem is érdekli.

mondjam

a kórusba beállva: mondjuk meg, mert előre, az első könyv első sora előtt tudtuk, s most a második közepe tájékán se feledtük el, ez az *egész* nem egyéb dadogó, réveteg, szükségképpen töredezett, hiányos és fantasztikus kommentárnál; olyan szöveghez tartozik, amely sem nem ismerhető, sem nem tudható, legfeljebb csak homályosan érzékelhető.

szívesen

beszéltem volna vele, ott, a plafonfreskó alatt, a süppeteg fotelek legkényelmesebbikébe süllyedve és az ő whiskyjét kortyolgatva, abban a palotaszobában, amely az irodája: arról az énről, amelynek viszonya van saját énjével, ha nem lett volna kimért és kockás, ha nem az a legfontosabb napi feladata, miként távolíttassa el gépkocsinkat az általa képviselt intézmény tágas udvaráról, ha nem láttam volna benne a fikciót, azt az apró, nyüzüge hernyót, amely majd, miután bebázozódott, egyszer csak afféle lepkévé változik, s lerágja az összes levelet az Olaszországnak nevelt fügefáról.

kelemenről

akkor se csinálom meg, mégha tőle kifelé menet, a becsattanó ajtó hangjától megrettenve, hogy pontos maradhassak, méreteket vettem az első, kis vázlatomhoz.
Megvárom a szimpozionistákat.

az én

ha szólítja az ént, teként is viselkedhet, kevés perspekívát nyitva a citromliget fái között: alant a Fórum. De itt mégiscsak érdekesebbek azok az albedóval alaposan kitömött, bumfordi végű, nagy termetű, sárga, rücskös bőrű citromok, bár mindebben, lehet, a döntőbb szerepű mégiscsak a lehetőség a viszonyra, mint az a valaki, akit sosem szeretnék a regény olvasójának. Aki lehetne a megszólító. Szóval ugyanúgy, mint mindig.
A látványban szüntelen apró elmozdulások: filmes, grafikai, szövőgépen a textilszalagé s miegymás.

Itt pedig abbahagyom, hogy tisztán beszélhessek; hiszen beleolvastam önmagamba.

a narancs

savanyú, mint e nap. Fel–alá járkál a düh, mindig léggömböt talál és belenyúl üveggyöngyfejű gombostűjével, elkapja a macskák farkát és megtekeri, megfogja az MTI–tudósító újságírót, feltár és alkot, szinte rémes. Még egy kazánt is fölrobbant a düh, a nap, a narancs, feszes illóolajmitesszerek gyűlnek, tárolnak és felhasadnak a jaffabőrön.

Úgyhogy nagyon nehéz elviselni más – fürdőszobából kiszivárgó – szarának szagát.

Stendhal

se volt rosszabb bírálója az Il Gesunak. A jezsuiták barokkja nagyvonalú, mégis nyomasztó, a kék kövek sem ígérnek kevés nyugalmat. Fenyeget a tér, jáspis végű botokkal integetnek a herélt angyalok, türkizzel a négy ark. Nekem nincs kocsim, hogy beutazzam az utcákat, ájulásomat se az angyali üdvözletekhez tartom, Firenzére sem a kultúrsokk miatt emlékszem. Itt akkor űr van a produkció és a produktum között, hogy látom a tömegjelenetet: dagadt, öntudatos szentek tömködik a résbe a szántóvetőket, elméleteket és glóriákat, csakhogy kitöltsék és átjárhatóvá tegyék a martok közti teret.

Elképzelem templomnyi birodalmamat, ahol én lehetek a teremtő, tudom mindennek a helyét és én főzök a hívőknek. Lehet, nem vagyok tökéletes, de a szerepem se az! Azért vannak olyan pillanatok, amikor helyet hagyok.

istenben

és Stendhalban – belenéztem a szemükbe – van valami közös.

Róma, 1993. december 7.

alaposan

nézzed azt a negyvenévest, aki egész éjszaka hánykolódik az ágyában, hiába didereg s hűl ki a tarkója, csurog róla és átáztatja hálóruháját a veríték, belefülelt ismét az örök városba, eszébe se jut a megértés, már beérné

sokkal kevesebbel, de nem tudja magát belealudni a kevesebbe, forog a lepedőn, és a következő perc plázsán találja mindegyre magát, ott is rásüt a városi hold, zizegnek körötte a csillagsütésben gyorsan sárguló lombok és Ibikos halai átugrálják a folyó habókos zúgóit, aztán majd levegőt se kap, fullasztja a pára, front érkezett, az, éppen az; s éppen ugyanezt látta a regény olvasója.

a tegnapi nap

hiánya egy anyakönyvvezető. A Capitóliumban dolgozik azóta, hogy megláttuk és otthagytuk.

A lépcsősoron fölmenet, a múzeum jobb oldali földszintjén, a bejárat melletti szobában (talán jobbra, de kizárólag ebben vagyok bizonytalan) ül, vállán átvetett, széles trikolór, tekintetében csöpp csipa és szabadság. Időtlen, miként a munkája. Karmester csapkod a háta mögött, a kórus pedig teljességgel lényegtelen, az én hangom bízik a kórusában, ily módon az együttes hangját is feltárom.

: megnézem, amit láttam. Elolvasom, mit írtam. Az írott és a nem írott valóság között, meglehet, ott vagyok, de azt azért mégiscsak érzékelnem kell, hogy ezek, ezek... ezek csöppet hajlandók egymást kiegészíteni; egyébként örüljek, ha ez is, az is megtűr, engem, épp engem, aki mindkettő vagyok.

Azt kell hinnem, hogy a szövegemnek van egy jelenidejű olvasója, aki a tegnap hiányát olvassa a fejemre, igazgat, igazít, kiegészíti azt, amit lehet, miközben éli az életét, az életedet, s félig–meddig az életemet.

az éjszaka

i eső után kigyűltek a magas rakpartra, az iskola tornacsarnokának kopár és megromlott falára, a parkoló bádogkerítésére, a lehúzva felejtett üzletek rolóira, az ékszerészek templomának ajtajára a szöveg nélküli versek. Nedvesek és fényesek, frissen ragyognak, pompás színeiket mutogatják, hol megdarabolják, hol összerakosgatják a szavakat, –hoz, –ra, –nak, hozzája illenek a helyi mindenhez. Fikciót csinálnak, úgy alkotnak, hogy közben befogadják az alkalmit, ragyognak, ha alájuk sétál egy–egy zörgő kabátos férfi, a kockaköveken, vagy a kockakövek közé dermedt aszfalton cipője tűsarkával kopogva elhalad köztük egy–egy nő, mert nekik szerep osztatott – nélkülük nem tud értelmes lenni. Jó együttműködés!

Már csak egy te vagy egy ő hiányzik, vagy olyasmi, ami nagyon képes hasonlítani egy tere vagy egy őre, hogy megint ki legyen mondva, nagylelkű lesz az, aki esztétikai értelmét megalkotja ennek a vékony vízréteggel befuttatott, ezért néhány tíz percre csillogni tudó városrésznek.

az utca

legjobb galériájának kirakatában tűnt föl, mint könnyű, kékesen áttetsző és belülről (zümmögő) neoncsövekkel kivilágított oldatba belevetett jódkristály. Bontogatja a kontúrját, nagy szárnyakat hasogat a hátából, de ahhoz nincs ereje, hogy eltüntesse magát, s ahhoz sem, hogy minket. Azokat: akik nézzük.

Jódbarna páncélú krokodil a gyors folyású jódfolyó alsó szakaszából, ahol, hogy teste szabályossá teljen, elég sok lusta potyka, kövér keszeg, zsíros ponty jut táplálékául. A villany is hizlalja, kérget von a hátára, egyre vastagabb, kenhető kérget, kanállal lehet belemerni a zsírba, csak tudjuk eldönteni, kinek adjuk oda, kit ajándékozunk meg vele, milyen mécses tartályába töltögetjük.

A szeme negyvenwattos villanykörte, a polgári szalonok hangulatvilágítására – karosszékek között, a kicsi tikfaasztalon vagy a vitrinről a kanapéra lehajolva – éppen megfelelő. De hogy azokkal a muszlinvékony, rettenetes felületű szárnyakkal mit csinálna a tulajdonos, arra nincs semmi tippünk. Én bizony lecsatolnám, s magammal hordoznám.

etruszk

hashomorító: várja, s tudjuk, hiába várja, hogy modellt állhasson Giacomettinek. Hárman tervezték neki a helyet – Vasari, Vignola és Ammanati, emeleti terme homályos ablakából mégis a félkör alakú ívben osztott oszlopcsarnokokkal díszített hátsó udvarba bámul, a mélybe süllyedt koncerttérre, s mögé, a halastóba. Bírja a pózt, ki nem mozdul belőle, nem nézi jobbján a vörös anyagba égetett archaikus mosolyt, Vulca szobrász művét (a másikról, a szoptató farkasról, bizony, neki tapasztalatai voltak), nem pislant a szarkofágon heverő, boldogságba kapaszkodó házaspárra sem, elég neki, hogy ott van, hogy ott tud lenni köztük.

szandál

merev, fatalpú. Bőrszíjakkal csatolta fel, s azóta van a lábán, hogy ábrává lett a pecséten.

azúr daimonok

álltak hadrendbe, több teljes üvegpolcot benépesítenek. De kinn, a város utcáin is járkálnak, beférkőznek a marónisütő meleg zsebébe, a kristályboltok pultjainak zöldbársony alföldjeire, a rajzok előterébe, a pápaszobor orra alá s a lángnyelve alá tepsit tartó fáklyák nyelére. Ő az, aki

egyszerre otthon érzi magát, érti a város rejtélyét és nem dühöng az elmulasztott múzeumok miatt, kapaszkodik saját felébe, mutatja, mi az, ami benne a boldog. Pedig szünhetetlen permetez – a Viale delle Belle Artitól a Piazza del Popolóig, a Via Ripettától a Piazza Navonáig, s a Collégium Hungaricumig az aprószemű eső.

Végig a falakon, mintha oszlopok között suhognánk zörgő esőkabátjainkban, neccharisnyás, formás kisasszonylábak, és sok–sok messire, akik a gonoszka démonokat terelgetik.

a piacon

lila káposzták és foltozott kondérok takarásában sutyorognak, de a férfi, aki ezt mondja: „Ami pedig engem illet, hogy reám ne találjon senki, semmi, ezt a hét dombot benőtt várost, hiába ismerem utcáit és azt, hogy milyen romok közé gyökereztek a növényei, mint esznek a lakói, el kell hagyom, lásd be, szívem, szétemésztettük egymást", mihelyst kimondta, kilép a halom mögül: aszott, ráncos és kicsi a feje, reszketeg a szája, a szeme se él, éppen olyan, mint *A kísértet* (Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1980. Összeállította, sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és az utószót írta Fábri Anna) ötödik oldalán, csak a dallamokra hasaló bariton hangjában van még valami élet.

máshol

kopott fehérneműk, lepedők és gyerekruhák száradnak, a tereken Messina patinazöld szobrának fejéről készült plakátok csattognak, vannak vagy száz példányban. Ezek után másról sem fogok beszélni, mint arról, hogy létezhet olyan modorú szöveg, amelyből egy – bárki, szerencsétlen – szerzőt megkísérthet a történet hősének daimona. S egyébként is!

Ezért én, az eseményben helyet foglaló, tőlük jóval távolabb állok, nem véletlenül állapíthattam meg egyszer, nem vagyok azonos azzal, aki mindenféle másfél ívet leírhat.

érkezik, vonul, elhalad

akkora keblekkel, mint a görögdinnyék. Rengő görögdinnyék a blúza alatt. Előtte széthúzódik a tömeg, s hiába rémséges arcán a púder, száján a csillámló rúzs, hiába az orrára illesztett tükrös felületű szemüveg, hiszen még én is látom, ó, ő, ő Mamma Roma, a keblei nem romlottak meg a filmforgatás után, senki meg nem pocsékolta, azok a föld alatt is rengeni–ringani fognak, feszesek lesznek, s olyan pöckosak, hogy rájuk lehet állítani egy veresborral megtöltött talpas kristálypoharat.

nem tudom

hogy került ide a diszkoszvető keze. Csak azt látom, hogy anatómiai pontossággal van kidolgozva, minden szabálynak eleget tesz, ahogy a felszínén húzódnak az erek, ahogy feszülnek a kis csontokon az izmok, ahogy keményebb és feszesebb lesz a súlytól az öt ujjbegy.

a kőkutya

lehet, nem is kutya. A latin kutyák feje pumás lenne, vagy gepárdos? Szóval, macskásak voltak–e még akkor az ebek, vagy ez az, amit a sakálformának mondunk? Szép ragadozók hasalnak a padlón, ügyelnek a lábamra, ahogy császkálok a tárlók előtt, érzem meleg leheletüket, látom, hogyan szimatol az orruk, remeg lezárt szemhéjuk.

összevagdalták

s csak nyolc gránitból készült ión stílusú oszlop maradt belőle. Az oszlopok persze így is párkányzatot, mégpedig nagyon egyszerűen díszített párkányzatot tartanak. A felirata elárulja, hogy a tűzvész megrongálta szentélyt a szenátus és a római nép építette újjá. A hagyomány szerint a küszöbén mindig egy homloka havát összetaposta kék szarkalábnak kell hevernie.

Az összevagdalt kép alá fektess, olvasó, ha netán júniusban találsz majd a búzaföld szélén, boglyas szálú szarkalábat.

a kora esti

melegben és a mondatban ott lebeg a hibátlan félhold.

Róma, 1993. december 8.

szerda

reggel arra figyelek föl, hogy az éjszaka hullott, óriástenyérnyi platánlevelek mindegyike szivarként összesodorva áll ki a kerti talajból. A kisebbek pedig sárga és barna cigarillók a föld szájában. Percről percre rövidebbek, húzogatják alá a rózsaszín hátú földi giliszták, s mindezt olyan összehangoltan és határozottan, mintha itt nem lakna gereblyézni tudó kertész, s mintha itt lenne a végítélet.

Nem gondolhatom, hogy a férgek képesek felépíteni a palota alatti erdőben a téli hetekhez készülődő termetes platánt.

a só

az alagút hasából és a szállongó útporból belopta magát, hogy a hegyekből leutazzon a városba, egyenesen a járművekbe, a motorházakba. Reggelre mert dérharmat hullt s beférkőzött minden üregbe, lukba, résbe, és feloldotta a sóport, lemerült a Ford akkumulátora. A só nekifeküdt a savas csészéknek, kiszopta belőlük a villamosságot. Dagadtan nyúlik el a meggybordó lakkon, nyalogatja a mancsait, csavargatja az orrát, a szőre hull, hiszen a sav, mégha étel is, megteszi a dolgát: amire kerül, azt szétmarja. És mire tíz óra lesz, szépen, komótosan visszanyeri piszkosfehér, poros, szállongálni kész formáját.

genovéva

röpdös, távirányítóval nyitja a vaskaput, terel, áradozik, csupa illatos szappanszag, ropogós textília, harminckettes félcipő. Ő az, akinek mosoly a ruhája, derű az arca, gyógyír a keze. Nővér, akit hetente rabolnak ki a legforgalmasabb utcán, tépik le csuklójáról a szentjánoskenyérmag–olvasót, kezéből kiragadják a közösség déli ételének nyersanyagát, elveszik a rend járandóságát. Apró, topogó léptű patkómágnes, vonzza magához a bocsánatos bűnt, s ezt ő maga tudja, talán élvezi is. Így helye és értelme teremtődött a világban.

Megmutatja a kápolnát; sok–sok drága vitézvirág áll a mértéktelen színektől pompázatos oltár előtt, évszaknak megfelelő és egzotikus, benyit a napfényes ebédlőbe, fiatalka lányok terítenek az ebédhez, letörlik a csillárról, a porfogó függöny műanyaglapjairól, a korpuszról a port, néznénk meg a teraszt is, de előbb a konyhát mutatja, fő a szerény, ámde ízes étel, s a vendégszobákba visz, azok aztán az összes kereszténységhez szükséges kényelemmel el vannak látva. A földalatti garázsban pedig jó helye lesz a Fordnak, olvasgathat, szunyókálhat, összeszedheti a múltját, a jegyzetei rendszerezheti, csak majd hangosan dudáljon, ha idegen kezek tapogatják, nyitogatják.

a

vénasszonyarc mögött mennyasszonyruhába öltözött leányé ragyog.

a régi

gyerekkor végi viccből támadt fel és ért utol. Csavargatott, kínzott, szégyenbe akart hozni. C3–tól le a Gianicolense circonvallazionen keresztül a

Viale Trastevere–ig, és remény sehol, nyitott presszók, kocsmák, éttermek sincsenek délelőtt; tovább a Lungoteverére, ahol, ha az emlékezés nem csal van hely. A derült égnek, a sárga napfénynek, a villogó szemű leánykáknak nincs értelmük, a görcs kimérten kötözgeti a csomóit, lazítgatja a körkörös izmokat, színpadra készíti az ájulást. G6–ban végre valami, de abban basznak, csupa sikongatás, blúzsuhogás a helyszín. A másikban, a nők számára fenntartottban szudáni négerek laknak és zöldséget sütögetnek, a vas mosdókagylóban hónapos gyereket fürdetnek.

A szálláson, egyedül zajongva, van idő arra gondolni, milyen szép lehetne egy antik oszlop tövén habozni majd fosni.

hová

kell állítani az ember nagyságú angyalt, ha libatoll a szárnya, sárgára festett kóc a haja, gipsz az arca és a keze, a ruhája pedig ezüst lamé? Egy pont ilyen, el is helyezte a döntés, a kollonádok gyújtópontjának fényesebbikében áll, kihúzza magát, ablakából rálát a pápa is, láttam, hogy látja. És a többi – amelyekről egyéb szempontok szerint döntöttek? Mi lesz, ha angyal nélkül marad az akantuszokkal körbenőtt korintoszi oszlopfő, a városi tanács palotája, Septimus Severus és bevert orrú felesége, a franciák nemzeti temploma és a mozaikapszisok trónoló madonnái?

a dicsfény

a mozaik pápájának feje mögött négyszögletű – az ábra azt állítja, s a korai középkortól állítja tehát, hogy a szent életű személy életben van. Vagy csak akkor volt életben, amikor a templom építése befejeződött? Ez a változat nem sündörög a lábamhoz, megelégszik, hogy rávilágítottam, odafekszik a kőfal csillagos májmohákkal bevont tövéhez, nézdegél, amíg meg nem találja tekintetével a fogadalmi ajándékként fölajánlott, magas alapzaton álló márvány hajót, amelynek vadkanfőt ábrázoló orra a Colosseum felé tekint.

a pápahiányos

tömeg közepén magányos, tisztára mosott és kivasalt rongyokban hajbókoló férfi. Kék zsebkendővel integet, de mintha búcsúzna s nem az érkezőt köszöntené. Senki sem akar a közelébe állni. Lepedőt terít a kövezetre, annak a közepébe állva lobogtatja tovább a kendőt. A pápa arca feléje fordul, a tömegnek is arca lesz, tiszta ragyogású szentéllyé válik hát, kicsi oltárral, szószékkel, keresztelőmedencével.

Az ablakból másnak se integet a pápa, kizárólag neki. Galambok szállnak, csattognak a szárnyak.

Ő pedig a nyakába akasztott fényképezőgépét a szeme elé kapja, a keresővel befogja az egyházfőt, és exponál.

a párna

kemény, feltöri a délutánt. Iramlik az élet.

Róma, 1993. december 9.

második harmad

ez, a város, nem egyéb.

Szépsége abban van, hogy olyan elemeknek ad formát, amelyek önmagukban közömbösek és a szépségtől idegenek, s értéket csak egymás mellett nyernek. Ajándék tehát, váratlan, ha az enyém, nélkülem is az persze, de akkor másnak. Szerencsésebb esetben nemcsak másnak, de mindenesetre kevesebb hozzám szóló személyes idézettel. Az egyes dolgok viszonyára, persze bárhonnan rálátok, a viszony lényegét érthetem, bennük mossa szemcsés aranyát az ősz végi idő, de én nem akarok a közösségből továbbra sem kimaradni, csillogjon kezemben az aranyszita.

forgatom

hiába, ez lapos marad. Képzeljem magam kangyalnak, nem is kell a testen a toll, aztán visszavonom e képzeljemet. No de ilyen térfogattalan párnán aludni jófajta hallucináció, szinte kész filosznak nevezi magát benne az ember – és az az ember is én vagyok. Ha az emberérzetnél tartok, jussék eszembe és kérdezzek rá a helyzetre: milyen sakál az, amelyik, holott csak a hullát, a dögöt, a tetemmaradékot zabálhatná, most elkezdi harapdálni az élő húst.

(Szégyen! Megyek vissza az irodalomba? Holott másról sem esett szó, mint a szétrágott, nyálnedves párnacsücsök sakálfejformájáról és az utcám sarkain kuporgó kerékvetők falkájának csaholásáról.)

aki

hajnalban kimegy, az mind oda igyekszik. Hóna alatt füles bőrtáska, benne áttetsző zöld üvegpalack, otthon századfordulósnak mondanák, leginkább két és fél literes űrbele miatt, s okkal.

Mielőtt megtöltetné, ténfereg a pultok, szekerek, asztalok között, bennfentesként szagolgatja kopoltyújánál a halat, a zöldségesnél átáll ételmű-fordítónak, csirkeszárnyat is szopogat és kilopja a tálcából a nyers, félrevetett baromfiszíveket. Megemeli a márványedényeket, elhiszi azt a teljes kertet, amelynek teraszán használni tudná, káposztát szel, jéggel keveri, sózza, úgy tálal.

És aki hajnalban, az kimegy ebéd előtt is, majd vacsora előtt is.

ismert

technika ez! A pompeji, lábazat fölé felfestett freskón egy kerítésfal van, amelyre odamázoltak egy teljes narancskertet, s benne az is, aki leszedi a gyümölcsöt. A kerítés tetejére két táblát tűztek, azokon egyiptomi jellegű ábrázolás. A kertbe is kitűztek egy táblát, mi lenne más arra fölfestve, ha nem az a szoba, amelyben ez a freskó van, ha nem a helyiség élveteg asszonya heverne a kerevetén, bámulva egy pompás erekciót produkáló meztelen férfit.

S mindenhol madarak, az akkor ismert világ valamennyi szárnya ott van, vagy a kerítésfal tetején, vagy fölötte szárnyalja az eget, vagy az ábrázolt kertben, vagy a három miniatűrben. Miközben, persze, az egyik térből a másikba átjárnak, átnyúlnak innen oda, zsámányt visznek, élnek, ahogy tudnak.

A capitoliumi múzeum teremőre seprővel hadonássza végig az időszaki kiállítást, nem törődik az áttelepített és felépített romokkal, dűt, borít, csapokod, tör, verebeket hajszol, amelyek a territórium határáról elűzni igyekeznének a néma és kitartó freskómadarakat.

megérint

megmarkol, szíven üt. A falra festett is, habár méltósággal, figyelő testtartásban ül, fülét hegyezve, s farkát a földre fektetve; valójában őrt áll, a földre helyezett oszlopfőre/talapzatra helyezett színészmaszk előtt (77 N36473). Évezredes hűség ellen nem tudok mit tenni.

A másik, a valódi kutya, gerincemig megremegtet.

Az emberi tetem lábánál, bokájához görbülve, keskeny pofájú, agárforma jószág, leégett róla a szőr vagy csupán rátapadt, többé meg nem állapítható. Tátva a szája, vonítva érte utól a tüzes, kénszagú halál. Farkát maga alá görbíti, jobb mellső lábát törötten emeli, és bámul felfelé, ahol egy gazda áll, s aki éppúgy nem ért valamit, ahogy ő sem.

S mindez gipsz.

Az, amivel a maradványok üregét feltöltötték. Az.

a gyöngyök

előtt, éppen ezen a ponton beleszólt, hogy tetszett, őszintén. Azt hiszi – oldalaz –, hogy írásaimból ezek a minimalista szövegek tetszenek a legjobban. Semmi kimódoltság, akartság – nagyon élvezetes a szövegfelületek szenzualizmusa *és* (kurzivált és!) visszafogottsága.

S még, utóiratként: a versszerkesztő szerint a lap tipográfiája nem alkalmas képversek közlésére.

gyöngyök

ahogyan beígértem. A barátom, mint gyűjtő és zabrás úgyis elírja, nevezzem ezt előre az ő változatának.

Az enyémben homályos szemekkel figyelnek a gyöngyök, én ugyanis tudom, ha a kagylógyöngy sokáig nincs embertesten, nem érzi a bőr melegét, megvakul.

Ezek pedig zongoralakók, egy koncerthangszer réseiben vészelték át az elmúlt éveket, Liszt Ferenctől Mártha Istvánig. Tény, irigylem, időközben nagy lett a zenei tapasztalatuk.

Liszt – írók vetették papírra, tehát a nyelvi megformálás túlzásait leszámítva valós történeti alapunk van a zenei művelődéstörténet részére – olvasója e fűzött gyöngysor, amely egy római hangverseny után, hogy a háziasszony ügyetlenül gyürködte a mester kezét, beleszaladt a húrok közé.

Micsoda hangokat kelthettek, ó te kékszemű örökkévalóság, a feszes acélhúrokon a tökéletesen gömb alakú igazgyöngyök! S miféle kandüh lehet az, amely süketté tette Lisztet e mélytengeri zene meghallására?

nem tudhattam

hogy majd itt döf le a hír (és ez mindig így is marad), egy órája, hogy a veséje sem működött, a tüdeje begyulladt s elvesztette öntudatát: meghalt Baka István. Kórházban. Tünde, a feleség, szikár, pontos, tárgyszerű. István utolsó óráiban még beszélt, beszélt, látta azon a szomorúságtól és fájdalomtól sötétbarnára érett szemén, hogy csak hozzá, de mert nem volt képes artikulálni (morfium, Seduxen), nem is érthetett semmit belőle. A lányuknak nem mondta meg egyelőre a hírt. Tamás gyereküknek – keresztfiamnak – megengedte, hogy megnézze halottnak elkészült apját.

A parkban a gesztenye hull.

Huszonhat évnyi élet közösünk.

janus pannonius

állít be az átriumba, négy vagy öt új kéziratot hozott, ott lappangtak a vatikáni levéltárban, de hogy milyenek, döntse el az utókor. Ki van ő is Seduxennel tömve, viaszos, homályló a bőre, ott van mögötte Baka, és immár így is maradnak. Kapkodja a gallért a szél, a szakáll szőrei között morzsák, kevés farkasmosoly (a *Piroska és a farkas* ágyjelenetéből, ahová mellékeljük a mesepszichológusok egymásnak elentmondó értelmezéseit és megjegyzéseit), szegény, szegény barátom.

Jól megrendezett helyzet. Én itt meg folytatódom.

a hosszú séta

egyelőre a helyén van. Ott, ahol a múltkor hagytam. Nem látszik rajta az a két év, amit magányosan, tőlem megfoszva, minden ócska tekintetnek kitéve töltött el. Továbbra is két ablak között, a sárga sötétítőfüggöny avas szagával körbelengve, eldugott helyen. Tizenhétszer huszonegy centiméter, kerettel együtt.

November angyala téblából előtte, saruja talpával csiszatolja a nagy mintás parkettát. Fején Brueghel–zöld simléderes sapka, angyalhaját éppen csak, hogy alá tudta tűrni.

Rajtam is ilyen ruhadarab van, rokonok lennénk?

De akkor ő miért szeptemberben fog majd megjelenni, s miért akkor viszi el?

Követnem kell nekem is.

egy kevés

arany a lovon, s még kevesebb a császáron. Azért jókat tud síkolni a felületeken az északi szél, sikongat és ujjong is, pláne, ha nincs, aki meglássa.

A helyzet többje patinazöld, az eresztékeknél fehérre fakulva. De mintha ezt kevésbé szeretnék, a tömegnek más kell! Ide azért leszúrok egy felkiáltójelet.

Nekem tetszik Marcus Aureliuson az a kevés arany, a zölddel és a fehérrel együtt. A huzat se zavar. A város se. Ahogy együtt állnak, ahogyan nekik dűtöm a hátamat, az lehetne otthon.

lágy

szárnyú lélek, tollforgató és oldallapozó, irgalmazz s ne hagyj el.

Róna, 1993. december 10.

légyszárnyú–e

a kérdés ez. Így tehát a ráközelítésben a hártyaszárny kiélesedik s rögtön zizegni kezd.

Majd a helyi (Mikulás előtti) alkalomhoz illően azonnal márvánnyá változtatja magát, előbb a törzs, aztán a végtagok, végül az aszfalt, amelyen végigállta a teljes szerdát. Sajnálom, amiért nem jegyzetelhettem a teljes folyamatot, elfoglalt a celofánlila naplemente; a színpadi díszlet, amelyben itt–ott mégis maradtak (alvadt, vérszín) valóságszigetek.

egy sor

amelyből sosem lesz már vers. Nyolc hónapja nem akarok írni, s még vagy két évig, helyette Ezra Poundot olvasni, motoros hajót kormányozni az Adria viharelőttien hullámzó vizén, kéthetente megjelenő, konzervatív folyóiratot szerkeszteni, barátaimmal a hegedűk Mozartját hallgatni s közben jó fehérborokat inni – ha közben beesteledik – paloznaki, íriszektől pompázatos tavaszi kertemben. De érzem, hiába szólítom fel előre a történéseket, ócska lesz minden, hiányoktól foltos, s büdös is, akár egy hiéna. Azaz sakál.

Az utolsó verssor:

„a tenger hideg és mellkasban szűk vize".

Vagy ez:

„a tó hideg és mellkasban szűk vize".

én

de kijelentheted helyettem te is, azt mondom el, hogy miként kellene beszélnem. Nézz belém, te minden szövegek és regények élvezője s ura, győződj meg: azután pedig nem akarok beszélni.

kollázstér

s az emberszéles utca éppen – apró léptekkel – beléje fut. Nincs megvilágítva. Elég neki a csenevész fácska, a hordozható, hiányzó háttámlájú pad és a görkorcsolyákon átrobogó, sikolygyakorló gyerekek. A háttérben, dermedten állva a fényporondon a zsinagógát vigyázó, sisakrostély–arcú kommandósok, s a város felett a szelektől, a felhőktől és a napkorong oldalfényétől beszédes ég.

A technika ismert, abban magam is gyakorlatoztam, aztán játszani jöttek többen.

a mondata

elöl Júlia, hátul Romeo. Elegendő ahhoz, hogy többé ne higgyek neki.

a 139.

szám előtt, s ezzel jelentőséget tulajdonítani: ha van, akkor annál inkább meg kell hogy szülessen a magyarázat. Az egyik erkélyen V., a másikon J., a hároméves születésnap a téma, a telefon is csörög, azt pedig nem emeljük fel, a szürke hajból hull a délután belekerült vakolatpor (menjek–e vissza szőkébe). A 139 ráfonódik a díszműre, nemigen kerülhet jelentő módba. Ennyi elég a kiemeléshez.

Van történet, amit én is hallottam, de senkinek semmi köze hozzá! Fojtsam bele, expressz, a nyelvbe!

mielőtt

arról beszélnék, aki kísértetet vett feleségül és ez a kísértet elrabol tőle öt évet, az utcákról szólok, az utcákká egybetömörödött városról: az élettérről és a veszélyforrásról, a normalitásról és a jövőről. Eddig mindegyik írásomban előfordultak; elvégre arról a vidékről származnak, ahol felnőttem, onnan, ahol éppen nagyon vagyok. Gyerekkorom épületei és utcája lenne mindahány, ha azóta szétfakultak és a sok emberlépés okán keskenyebbé is fogytak. A fénytől csillogó köveken bárhol járhatok, mindig a városomét koptatom.

az se rossz

megoldás, ha vonósok és fúvósok hangeffektusaival elnyomjuk, csupán, hogy majd, akár mint beszédmelódia, egyszer, váratlanul felerősödjön. Kétszer ül ki a testre a hideg veríték, ugye, a kezdetkor, hogy most hégemónok vagyunk s mennyire, majd a végén, átöltözve, egészen extravagáns viselkedéssel, ezzel–azzal kiegészítve, öntörvényű láncokkal, lampionokkal, egyéb, meghittséget kínáló dekorációval.

A véletlen és a kiszámíthatatlan amúgy is rendelkezik eséllyel, pláne ha radír és filozófia a ruházata. Most pedig becézgessük a szörnyű nyüzsgést, a nagyváros kaotikus csikorgását.

fáj

a mellkasa, lilás, összeszorított szájjal ül téglatemplomunk tövén, araszolna befelé a látványba, de a sikerhez túl nagy a hideg, túl sok a pára, nagyokat csapkod reá és rázza a hidegfront. Megállapodhatunk abban, hogy kell egy tér a félelemhez is, s milyen megnyugtató, ha azon már egyébként is ott egy antik szentély, egy őskeresztény épület, aztán szökőkút, mozaikok, s gyors ritmusú kalapácsolás, távolból, vagy nem is kell megállapodni, tizennyolc évvel mögöttünk ez magától is megy.

Az egészben – egyébként – az a legrosszabb, hogy a városból csakúgy, mint az Istenből, az elmúló férfibarátságból, az asszonyból vagy az érgörcsből csak annyi látható, amennyit abból sikerül a papiroson felépíteni. S ez a papiros eközben fenemód zizeg.

identitása

van, ezért csomagolta be magát. Közönséges datolyapálma, s nem viselné el a fagy közeli hőmérsékletet, egy éjszaka elég a halálhoz. Alulról fölfelé – mint süldőlányok a szűk szoknyát – húzta magára a necczsákot, sűrűre alakítva lombját, kajla formáját, igazgatta, forgatgatta, sehogy se tetszik neki (se).

Mintha valami szenvedő szerkezetet csatolva vállban magára, visszavonulna, s a táj belehalna s közeggé válna; s rögvest hátsó udvarban állunk, mi, imigyen, nagyon szegény összességünkben.

a dombról

leszaladva, a legkisebb (zöld homályú) beszögellésben is állhat egy antik bordás oszlop, rajta kétárbócos hajó, és a verébtömegből kiágaskodva locsog–fecseg: arra valók vagyunk, hogy éljünk.

pillangók fala

és százméterenként repríz. Annyian vannak, hogy abba, kalauzként is, belekábulok. Állandóak lehetnek ezek a fellépési helyek, itt bárki járhat, orrára – a fény ellen – csöpp hímport púderezve, klubba, kocsmába, szökőkúthoz és kolostori koncertekre.

A pillangók közt nincs konfliktus, csak a nagyon nagy, autók elől elzárt téren lenne esélye a bűnözésnek, csak a múzeumban van kloroformszag, csak a mondatokban áll hálójával egy–egy lepkevadász, találtak maguknak és bevonták a málladozó kerítéseket, a bádoglapokat, a kopár tűzfalakat, egy–egy békességes rendű utópiát.

Róma, 1993. december 11.

dagadt

jáspiszöld szemek, fürtbe fogva. A szőlővásárlásnak – ne fogdossa, angolul – bosszankodás a járuléka, de a gyümölcs szép, illatos, ízletes, egy fürt másfél kiló, egy–egy szem akkora, mint a májusi cseresznye. Igaz, itt cseresznye is van, az van ráírva a táblájára, hogy karthágói cseresznye. Ha Cucci itt lenne mellettem, biztosan grafikákat csinálna a szőlőből, a cseresznyéből, az erdei szamócából, láttam a római albumát (nekem sosem lehet ilyen, nagy szerencsétlenség, de még veszprémi se lesz, pedig az járna, velem), s tudom, tudja milyen a cukrokkal telt, lédús és színes gyümölcs.

Cuccival kétszer találkoztam, egy kecskeszerű kutyával sétált, nagyjából velem egykorú és látni rajta, hogy világhíres művész. Imádhatja a kávét, a Farnese–palotával szemközti presszóban támasztotta a pultot, dagadt volt, a feje zöld és áttetsző. A kecskeformájú kutya selyemfülét gyűrögette, fogdosgatta, majd meg az állat nedves orrának gesztenyéjét. Nem szólítottam meg, arra várok, szólítson meg ő. Igyekszem.

Naponta egyedül téblábolok a piacon, kilóban vásárolom a leveles ágakkal szedett, dió nagyságú szicíliai mandarint. Az a legolcsóbb.

a nagykövet

úr fekete szövetkabátban ül a második sorban, nézi a betlehemi jászolt, majd hozzánk fordul (a vendégei volnánk), ujjal integet, láthatólag azt is tudja, mit vacsoráztunk tegnap s mit ittunk volna, ha tehetnénk, a trattoriában. Szörényi ő. A Santa Maria del Popolóban, sok egyéb diplomatával egyetemben: lesz majd közös egyetemünk is, ő tsz–vezető, én órákat adok, írunk, talán beszélünk is, vagy csupán sörözünk. Ő mutatta meg nekem, ezért pedig lehet szeretni, milyen írónak lenni Rómában.

A jászolnál Mária néger leányka, a tehénnek pedig dél–amerikai szeme van. A fáról hüvelyknyi magyar korsók lógnak alá, a szaloncukrok papírja pedig üres, a freskók világhíresek (Pinturicchio, Caravaggio, Lorenzetto, Sebastiano del Piembolo).

A szomszédos kapun vonultak be hajdan a városba a híres magyarok – most esernyőárusok helye: néha be–berohannak a rendőrkordon védte templomba, keresztvetés, kapkodó ima, mit nekik a kiöltözött sokaság, s tovább, igyekvés az üzleti életbe!

dió–

szagú zsoltárkönyvek, padok. Néró lelke démonként még visszajár, hiába vágta ki II. Paskál a fát, amely alá a kereszténytildöző császárt temették, hiába húztak fel a szép kapu mellé barokk templomot, hiába formázta itt az Ágoston–rendi frater Martinus Luter Mártonná magát, hiába szerelték fel az altemplomot kriptákkal és díszhullákkal, s a falakat is hiába borítják szent révületek és rémségek; e templomnyi Minden továbbra is egy diófát szolgál.

Az pedig csupán szöveghiba, hogy túl sok részletben nőtt fel egy tölgyfa, éppenséggel egy címer közepében.

fogadásra

alvóingben, felszakadt cippzárral – gyorslépésben (Babuino – Tritone – Barberini – XX Settembre – Nomentana), hogy időben odaérjünk és lássunk.

A diplomataarc lényege, konstatálom, hogy semmire sem reagál, még akkor sem, ha minden talpalattnyi helyen csapzottan, lógó bélésű bőrkabátban, a kilencvenes közép–európai évekbe beburkolózva mi állunk.

a kertész

pezsgőtöltnök, nem hagy üresen semmi kristálypoharat. Kicseréli a mákos rágcsát, az üvegzöldre sózott pisztáciát és fekete olajbogyókat s udvariasan figyelmeztet, ha mégis lehamuzott a szomszéd ország kulturális attasséja. Ő lesz az, és ez a közeli jövő látható rajta, aki máskor kaput nyit a mi autónknak is, lapokba sorolja a lehullt leveleket, kartotékot nyit és udvarol.

Homloka nem hat–, hanem nyolcszögekből áll.

azért

– rohanás közben – volt tizennégy perc ingyen–Holbein is, kár lenne letagadni. A szabad bejárású napban ennyi elég a múzeumból.

VIII. Henrikről, apró, okos malacszemeiről, zsírban feredő arcáról már írtam. Egy rémes ember, aki mégis: szép.

Megjegyzem, mások is vannak ilyenek.

hiába

kérdezed, barátom, marad–e a történet, nem tudok erre sem válaszolni. Ebben a történetben egyébként sem bizonyos semmi, gondolom, csak énmagam – vagy én, akit a hiányzó történet elmond? Természetesen a háttér

felvázolható (amelyet ismerhetek, hiszen magánemberi tapasztalatom is tanúsíthatja a létezését). Ha pedig teljes lenyomata lenne az alakoknak, a jellemüknek vagy éppen cselekedeteiknek, igyekszem szétsatírozni, hiszen a dolgok ezt kívánják. Most azt állítom, rajtam kívül más senki és semmi sincs – ettől a mondattól kezdve pedig nevezzük így –, aki megszólítana engem. S azt is: most létezem, és éppen addig, amíg az utolsó betűt ráhelyzem a papírra.

Tőlem függ, a mindenségemben mennyire lesz kontúrja a mindenemnek.

De a bizonytalanságba belebújt írásmód, nem kell, hogy bizonytalan írást eredményezzen. Tehát tudd: a középföldön járunk, abban a fűnyesedéktől dinnyeszagú, földbarna városban, amely annyi magyar regénynek adott és kínál ezek után is tág helyet, hátteret vagy terepet, s amelynek sószagú, dohos levegőjét oly sok gyönge tüdejű közép–európai hős lélegezte be, vagy talán, ha a befogadó műnek megadatik néhány éves vagy évtizedes örökkévalóság, most is lélegzi.

A *hiába* egy másfajta reménytelenséget egybekötöző és egybetartó fonál.

szívritmuszavar

a rádióban.

Itt elindulhatna egy belső – látom előre, kompakt és – rejtett történet, de nem fog. Erős vagyok. A referenciális kérdések egyikét megoldja a fellapozott, emlékeztető naptár, amelybe – a dátumokhoz – bejegyezték, mire illik a népnek, a tagságnak (vagy bármi közösségnek, amelyre a naptár vonatkozik) azon a napon gondolni. Az események máshol zajlanak, nem az enyhén hisztérikus, zavarodott – egyébként pedig kitartóan rágcsáló – tömegben.

mikor

kell egy igekötő? Ha nem tudjuk feltornázni pohos testünket az utolsó lépcsőfokra, és bizony jó lenne addig fölágaskodni.

az utolsó előtti

lépcsőfoknak több enyves karja is van, minthogy több választ is elfogott. Ettől aztán annak, aki csak az egyik, a legközelebbi marokban tartott szuszogó, riadt (szürke szőrű) zsákmányt látja – egyképű, másoknak pedig nem. Esetleg ambivalens.

Az utolsó előtti lépcsőfokon lehet, hogy elbotlottam, lehet, hogy elestem, de lehet, hogy nem. Gondoltam–e a vendéglátónkra, akihez indultunk, vagy arra a puha húsú, nálam (mint a vonatkoztatási középnél, a pontnál) fejjel nagyobb diplomatafeleségre, akinek ölében kucorogtam az

autóút ideje alatt s közben – ó, éjszakai megvilágítás, ó, te sokszor megbaszott, sokpinájú Európa – egy korai közép–ázsiai birodalomról csevegtünk, ahol a szobrokat antracitból faragták.

Az utolsó előtti lépcsőfokon, talán ezért jegyeztem meg annyira (magamnak), nem történt semmi?

édesköménygumó

azt hiszem, sütve.

A rekonstrukció: az édesköményt megtisztítjuk, megmossuk és negyedekbe vágjuk. A zsenge köményzöldet nagyon finomra aprítjuk és félretesszük. A köményt forrásban levő sós vízben negyven percig főzzük. Egy tűzálló formát vajjal kikenünk, és a sütőt kétszázhúsz fokra előmelegítjük. A megfőtt gumót leszűrjük, és egy egész két tized liter főzőlevet kimérünk. Két dekagramm vajat felolvasztunk, két evőkanál lisztet rászórunk és folytonos keverés közben világossárgára pirítunk. Felöntjük a kimért főzőlével, a tejjel, és állandóan kevergetve néhány percig főzzük. Sóval, borssal, szerecsendióval fűszerezzük. A lecsöpögtetett édesköményt beletesszük a tálba, rászórjuk a köményzöldet, és leöntjük a mártással. Meghintjük reszelt parmezánnal, valamint elforgácsolt vajjal, majd a sütőbe tolva tíz percig pirítjuk a tetejét.

miféle

alakok ezek a veszprémiek – kérdi Zsuzsa asszony, s néz apja őt ábrázoló festményeiről ismert fényes, kerek szemekkel –, ugyan miféle link cholnokyk? A parlament levélfogalmazójaként telefonált az egyik neki, kérte, kerítsen támogatót, majd kiadót az otthoni, kormányhű költők itáliai kötetéhez. És ajánljon fordítókat, ingyen, esetleg kevés pénzért. Persze, a könyvet ő állítaná össze, de csak ha már háziasszonyunk minden formaságot elintézett.

Hiába bontom le gyorsan városomat s építem kicsit oldalra csúsztatva újjá, mégis marad terük az ilyenfajta életélvezőknek.

Nagy ollókkal járkálok, hajlandó vagyok – ezen az estén – legalább azokat szeretni, akik mindent lefalnak az asztalról, s addig nem vonulnak a vackukra, amíg ki nem isszák az előlük elrakott palackból az italt.

mindenkinek

kell hogy legyen egy Tóth Józsefe, akinek az anyja, vagy az anyjának a rokona ismeri azt a Tóth Józsefet, aki az én anyámnak, vagy az anyám rokonának az ismerőse. Kerekedünk, kerítünk, otthonossá, ezzé, azzá.

az atya

állítja, hogy a bazilikát vörös drapériákkal vonják be, Péter bronzszobrát főpapi ornátusba öltöztetik, Kalazancius kolosszális szobrát állandóan égő villanykoszorúval fonják körül, meggyújtják az összes csillárokat (egymillió gyertyafény!), s összegyűjtenek cirka hatvanezer embert. A pápa nagy udvartartással vonul be, melyben az egyházi és világi méltóságok, apátok, püspökök, bíborosok nagy tömege kíséri a hordozható székről áldást osztó egyházfőt, aki, mikor az apszisban lévő trónusán helyet foglal, fogadja szentté avatásom ügyvivőit.

És az se szól helyettem, ha Velence kincseit, Firenze híreit és a régi Róma gyönyöreit összegyűjtöttem s felkínáltam, nem lesznek királyok, hősök, művészek, akik értem szólnának – nem esik nehezemre, nekem kell beszélnem: hiszen akkor már csak a szavak maradtak meg belőlem.

Az ügyvivők először instanter, majd instantius s végül instantissime kérik a szentatyát a kanonizáció kihirdetésére. A kérdésekre adott válasz szerint az atya, bár maga is a szentek sorába óhajt iktatni, először az égi seregek közbejárásának megnyerésére s mindenszentek litániája, majd a Szentlélek segítségére, a *Veni Creator* elmondására szólítja fel a híveket, s csak harmadszori kérésre hirdeti ki a pápai csalhatatlanság jegyében a szentté avatási formulát.

S amikor felhangzik a hálaadó ének, a *Te Deum*, az ünnepélyes szentmise celebrálása előtt azt fogja motyogni maga elé: frászt.

piros

reverendájuk miatt kis bíborosoknak nevezi őket a nép, és hogy mi egy házban lakunk velük, láthatjuk azt is, e diákok képesek diákként viselkedni: gőzfürdőbe járnak, végigröhögik az éjszakát, egész kupolákat rajzolgatnak a női fejek fölé s el nem tudják képzelni, minek hordoznak az avatáskor kisebb tárgyakat, gyertyákat, galambokat, énekes madarakat, bort magukkal a szerzetesrendek képviselői, s minek a nyolcvan lépcsőházas és húsz udvaros palota s az az állítólagos tizenegyezer különféle helyiség.

hárman

mindig csak hárman. A festményen, a nagykövet úr feje fölött, az albumban, a mitológiában stb. A mellényzsebembe három ujjal nyúlok, ott is festőket és minisztériumi hivatalnokokat találok; áttörök a széken kuporgók között, a teraszra, nagy légzés és városnézet.

Látható, ennyi kell legalább ahhoz, hogy körbeállják.

azzal

a rádióhanggal találkozom, kezet fogok, majd társalgok vele a leves kanalazgatása közben, aki éjfél körül a Luxemburgi Rádió és az Amerika Hangja közé tolakodott, s már akkoriban – a Bee Gees elhalkult nótái miatt (*Massachusetts*; *World*; *Words*; *Holiday*) – nagy könnyzacskót gondoltam el az egyik szeme alá.

De azt mégsem viselem el kacagás nélkül, hogy nyakló nélkül issza a hazai kékfrankost, ropogtatja az aprósüteményt és mutatóujjal nyúlkál csíkos zoknija gumija alá és időnként a Gibb–fivérek *Every christian lion hearted man will show you* című dalának sorait dudorássza.

az atya

a puha szalvétákat addig gyűrködte (egymás után, mindet, a karnyújtással elérhetőket), amíg nem hajtogatott, sodort, csinált stb. nekik szárnyakat. Volt szalvéta, amelyiknek négyet, de olyan is, amelyiknek egy szárnnyal kellett megelégednie. S közben rendkívül lebilincselő módon társalgott, riposztozott, macskasímogatva nyűgösködött és – habár apró falatokkal – falt.

Szárnyteremtő tevékenységét mellékesen végezte.

De az esti lakoma végeztével hiába üldögélt az asztalon száz–száztíz krémszínű, puha szalvétaszárny (mindegyik szélén kelletlen remegés), nem röppent fel, nem szállt el sem az asztalkendő a terítékkel és lerágott csontokkal, sem a vatikáni brancs, amely a megváltás lehetőségeit latolgatta.

szélesvásznú

történet, ahogy a rezesbanda fújja a magáét a templomban – azóta is, hogy beállt a nap történetébe. Piros–arany csikozású fekete, illetve hamukék díszegyenruha, csákó, lakkcipő, kesztyű és pitralonszag, domború mellkas és zengő hang.

A zenekar azonban mintha nem szórakozna: üvegből a szemük, porcelánból a szájuk, a kordannal lekerített diplomaták meg már csak programlapozgatók, esélylatolók és derűs karrierek.

Jó. Akkor. Mozgó célpont.

Már megint láttam valamit, ami helyére odatolakodott az a látvány, amelyben azt a valamit nézem, és hát – persze – ez mindent eltakar.

A mondatok is debella kurvák!

ölében

a csupaszáj zenésznő, a zenésznő markában – első ülés, kezemenet – ő. Azt mondja, mindig be lehet fordulni, akár egy sarkon, a tévedésbe.

Vagy – állítom – egy (akkor éppen élt, s még csak el sem tervezett) regény lapjaiba.

Hát itt vagyunk. Akár kurziválhatnánk.

kedd

délelőtt kilencre, mert mindenhol előbukkannak – bicskával, bőrfejtő pengével, hangosan és fekete földszaggal – a bácskaiak.

Előjegyezni, felkészülni!

Ablakából – elvégre azért pszichológus és pap – a Trevi-kútra nézhet, nagy csöcsöket, pattanásos képű kamasz Anita Ekbergek forgolódását, s aprópénzcsörgést hallhat, ott/itt kint és itt/ott bent. Amilyen egyszerű a világ vagy a mondat, olyan komplikált is.

találkozni

egy lánnyal, aki széles karimájú, rózsaszín kalappal a fején heverészik a keskeny erkély egyik napozóágyában, mindig a rakpart felé fordul és kitartóan számlálgatja a Garibarditól fehér csúcsú hegyet. Ruhája, vállra borítható utazóköpenye is rózsaszínű lesz. A lánynak ezen kívül nem lesz semmi egyéb sajátos tulajdonsága, s ezért már meg is lehet szeretni.

Róma, 1993. december 12.

ne

tagadjam le, ez az asszony a hálószobájában, igaz, hogy mindegyikkel külön és saját viszonyt folytat, tizenhárom Szőnyivel alszik együtt.

Képzeljük most mindezt el. Mondjuk egy regényben vagy egy novellában, vagy csupán egy lejtőalji ház legfelső emeletének teraszos lakásában. S legyen e terasz az a helyszín, ahová minden elképzelt formánkba belátunk, sőt, ha akarunk, azokba be is sétálunk (a peripatetikus élet!).

A szereplők megszámozhatók, de nem szükséges, olyan kevesen vannak, és egyébként is, más se látható belőlük, mint az a tér, amelyet nem töltenek ki. Szóval: a hiányuk, ami jelent.

Vannak még egyéb figurák is, meglehet, festve, sürögnek–forognak, a cselekményt férceli össze a sorsuk, s ez szokványosan nevezendő sors.

S ha már itt tartunk: építsük magunk köré (ugye, az elképzelt terek, a teraszos lakás, a lejtőalji ház legfelső emeletén, a város, a birodalom a Földközi–tenger medencéjében stb.) egy hálószobát, falain tizenhárom Szőnyivel – legyen hol, rövid és fájdalommentes szívrohamban meghalni egy éjszaka.

az én

mögötti én (amely egyszer–egyszer a beszélő, illetve – értelemszerűen – másszor–másszor pedig a beszéltető) lenne tulajdonképpen az egyes szám negyedik személy? A többesük pedig a többes szám negyedik személy?

Az én mögötti én (az egyes szám negyedik személyes) ugyan hogyan teszi a dolgokat, a dolgaimat? Szereti–e azt, amit én, hogyan tesz különbséget, ismeri–e a hehezést, s az–e számára a veszély, ami a számomra? S a hagymás hallal hogyan áll?

ott van

például (ott áll) a folyóhoz merőlegesen kifutó, szomszédos közben Raffaello temploma, melyet a saját istenének épített – persze, nem saját, hanem az ékszerészek (vásárlóinak) pénzén. S az épület úgy van belülről megfestve, ahogy az (egy) saját Isten (isten) számára szükséges, azaz illő mértékben megrombolva, degradálva, elsemmisítve (de csak annyira, hogy azért az isten – Isten! – legyen).

De az Isten hányadik szám hányadik személy?

volt

egyszer, hol nem volt a *másik*. És van, aki csupán róla hajlandó beszélni.

a doboz

ugye, hozzá közel férkőzve látható, tulajdonképpen: herma. Egy fej van benne; a fej maradéka, arc– és agykoponya, kibontva a húsból, lefejtve az agyvelőről. Emlékeztet, ennyi a szerepe, nem mintha ez szeretett vagy akart volt lenni – nyolcszáz évvel korábban, amikor még *együtt* s egyébként is: volt.

Értéktelen domborművek borítják négy függőleges oldalát (még a jelenetek címe is giccses), a tetején ernyedt tartású meztelen, merengő alakok, drapériák és korsók, szarvasmarha–koponyák s felhők között, az alsón – úgysem látná senki – semmi. Fonnyadt és száraz rózsacsokrok illenek

hozzá – hát ilyen bukéták veszik is körül, porszagú mind és zörgő celofánba burkoltak.

Látom, ez az egész egyetlen mondat; az alany sokjelentésű és vitustáncát járja, a főnév komor és csontsovány alkoholista, egyébként pedig természetszépe tudós, a névelők mániákusok, de mind–mind másért, szóval ahány szó, annyiféle haladás és annyiféle össze/széttartás, lassú séta, no és száguldás, sikoly, zavar, perverzió. Ez az egész mondat, úgy ahogy van, a részeiben éli az életét; és hát nagyon sok része van.

A herma a közösük.

a kreol

mise hajnalban veszi kezdetét, s tart éjfélig. Két kapun keresztül közelíthető meg, ha nyitva van, akkor a szép homlokzat alatti bejáraton, ha nincs, akkor a Via Giuliáról, a portársnak fölajánlott némi borravaló segítségével. Aztán tejfel, méz, nyakig.

A kreol misében részt vesznek, mert már az első hangokból előgurul a baloldali kápolnából a két Borgia–pápa teteme, III. Kallixtus és VI. Sándor, a márványkompozícióból kilép és aláereszkedik Szent Anna harmadmagával, a templomszolgák és a Pietro Montoya bíboros. Aragon és katalán dallamok, sok sárga és arany és hamukék, herétlenek kórusa, hús, hal, tésztaféle, kendő, cipő, szövet, takaró, használt órák, csempészett külföldi cigaretta, jutányos árú útikönyv (ötödik, javított kiadás).

Tejfel, méz.

a harangok

úgy háromszázötven év után, már ha bronzból készültek, megöregszenek és betegeskednek. Ijesztő hangokkal kongnak, ha egyáltalán megszólalnak, vagy egyszerűen megrepednek, és egyik pillanatról a másikra elvesztik múltukat, nem emlékszenek semmire, s ha korábban vallási tébolytól szenvedtek, más harangnak hiszik magukat.

három

apáca mázolja a homlokzat magas mellvédjének korlátját, időnként odatartja a csuklóját, arcát, nyakát a napfénynek. Felváltva dolgoznak, napoznak, holott nem is skandinávok; csak éppen hívei a sapphoista svéd királynőnek és a templomának.

A háztetők felett átlátnak a spanyolok templomába, motyognak eleget, ott mindig dőzs van, érzékeny, pornográf dallamkák úsznak fel az égbe, lányos arcú papok úsztatják a sóhajaikat, szerenádoznak, olajos szemmel

áhítoznak, pácolódnak a tömjénfüstben, rozmaringszagban, sóvárognak, majd ismét szerenádoznak.

ocelotbundák

műanyagból, de csak azokon belvárosiakon, akiknek otthon, molyzsákban, hermetikusan elzártan ott lóg az ocelotbundájuk. Az ocelotbunda-másolatot azok kapják, pótszerként, akik bár megvették a valódi szőrmét, de nem merik viselni; a környezetvédők tintát, olajat, sarat kennek rájuk, csikket nyomnak a hátukba, néven nevezik őket, bevonják családjukat zöldes patinával.

ciklámen

lopni a Via Venettón – filmcsillagok, hozományvadászok, üzletemberek, bankárok és Ady mindenkit lelejmoló szelleme! –, felszólító módban és csupán a felvigyázók szeme láttára szabad. A virágárus kislány sikolya, rendőrsíp, lábdobogás se riaszt, mindig elő lehet adni a szórakozottat, aki kart karba fűzve sétál a parmezánsárga holddal, mereng a nagyvárosi sétán, büszke női nyakon. Dr. Tóth K. János se tesz mást, nézzék csak meg (Kunsthistorische Gesellschaft, Wien, 1988), bár szerényebben, ahogy egy művelt úrhoz illik.

olyan

innen a dombtetőről nézve, hogy elhiszem: ez a szépség Isten egyetlen (nagykockás, háromnegyedes, sétára és fogadásra egyként alkalmas) kabátja.

az istenben

és stendalban van valami közös. Nem több az négy betűnél, mégis megjegyzendő. Éppen elég ahhoz, hogy szeressék Rómát.

Stendal egyébként – jellemzően: a naplójában – leírta, hogy a római Borghese-villa előtt látott egy istenformájú figurát, ott aludt, papírdobozban, a lépcsők alatt; s azt is szükségesnek tartotta feljegyezni, hogy ettől a pillanattól kezdve néhány napra (mit napra! évekre!) elvesztette a tisztán fogalmazás képességét, s nem tudta megállapítani, hogy ő írja-e a saját szövegét, vagy ez a szöveg írja őt, esetleg mindkettőjüket az az olvasó, amely a kész művet olvassa (majd).

Róma, 1993. december 13.

állapodjunk

meg abban, hogy ha valaki útközben gombostűt tűz a kabátja hajtókájára, egyszerűen láthatatlanná válik. Mindenkinek joga van rá, hogy – együtt, de – külön kirándulásokat tegyen Itáliában, vagy akár vissza is térjen Magyarországra anélkül, hogy ezzel vétene az udvariasság ellen! Ezt a chartát azonban mi nem írtuk alá, mint Stendhal a barátaival, ezért tudni kell: hazatérőben már nem ugyanúgy kedveljük majd egymást, mint amikor elindultunk.

Finom kis foltok a szaruhártyámon, de éppen elégségesek ahhoz, hogy ne lássam olyannak a barátomat, amilyennek egy barátot látni szabadna.

S ettől kezdve, innen olyan is lehetne, mint aki önző és gyilkos.

most

azonban kevesebbek vagyunk. Bár átsodródtunk a túlsó partra, azt még nem tudjuk, nem látjuk, vagy éppen nem akarjuk. Ezt én sem fogom megtudni, s ez a tudatlanság sosem fog zavarni. Egyelőre azt kell eldönteni, hogy sofőr vagyok–e vagy turista, szempont vagy unatkozó– s bosszankodótárs, műalkotás, amelyről annyit beszélnek, vagy pedig a műalkotó s belékarolva egy műalkotóné. Az utca elején, a boltívbe beépített dráma szundikál, megrendülten álldogálok alatta, szép kis kirándulás, csak nehogy másolata legyen!

elveszítettem

egy gombot, marokkövet vagy barna fényű lógesztenyét, amelyre hiába sosem szükségem volt, mégis hosszabb–rövidebb ideig hozzátartozott az életemhez, mégis a részemnek mondhattam s mondtam. Beleszédülök abba, hogy tetten ért a múlt, a múltunk, s már csak én állok fénycsóvája közepén, talpig megvilágítva. Rövid séta, mély lélegzés, lassított szemle.

felírtam

és többé nem tudok mit kezdeni vele: bőr, tízezerért. Nem tudom határozottan, mit akartam e két szóhoz kötni, miféle fürge lábú helyzetre raktam volt billogot – amely aztán mégis elkóborolt, lompos mozdulatokkal visszavonult a megnevezhetetlenségbe.

a porta portese

feltartja a kezét, nyújta az ujját, jelentkezik, de miután felszólítom, egyik lábáról a másikra áll, húzogatja a vállát, nyújtogatja a nyakát, forgatja a szemét, nem képes megszólalni. Megmutatja a pokrócra kirakott, alig használt cipőket is, hasított bőrből készült valamennyi, átható szaguk van és semmi por rajtuk (frissek, fényesek). Rámutat az árra – franciakockás papíron látom: 10.000, – Li –, de nem tudok benyúlni a látványba, hogy kiemeljem onnan a cetlit és ellenőrizzem, hamis–e vagy sem, a képzelete teremtette–e, vagy az enyém, netán csupán így alakult, így, a korrekt emlékekből a mondatokba ennyi fér bele.

keleti

zöldkőelefántok, körbecsörtetik a pult kiszáradt szavannáját, nem találnak füvet, lédús leveleket, dagonyának pocsolyát. S ha kiemelnek egyet–egyet a csordából (ki más, ha nem a gazdálkodó Isten), meg sem riad az állatsereglet, nem indul vágtába, nem burkolózik porba, nem zúz, tör, tombol. A dologban a rend másban található, talán a végeredményben, a turisták gyűjtögetőkedvében, a zsíros tapintású faragvány ásványrétegeiben vagy éppen az ünnepi várakozásban.

az igazgató

számára csupán az a kérdéses, hogy elég gyors lesz–e a kiadó a könyvkiadásban. Mert persze hogy ismerte az írásainkat, persze hogy le kell fordítani, persze hogy ennek a megszervezése élete központi kérdése, s persze hogy persze hogy.

Látom, hiába dugja azt a digócipős lábát az asztal alá, ha a márványlap túl keskeny ahhoz, hogy eltakarja: a félfrottír szürke zoknija lyukas.

márvány

asztallap az új lakásában. Akkora, mint egy teniszpálya, a színe is teniszpályás, jól mutat majd rajta a húsos spagettivel telt üvegtál.

Olívaolajat önt a lobogó vízbe, aztán beletördeli a durumbúzából készült tésztát, s mire megtölti borral a poharakat, meg is főtt az étel.

Igen, állapítom meg félhangon, miközben a kőlapon koccan az edény, a háziasszonyunkhoz illő, dekoratív a helyzet.

Talán ezt az olasz helyzetet kirakhatnánk a borítóra.

dippold

– a rovatvezető – húga ripakodik rám, leteremt, mint egy a sok vendég közül, amiért hangosra csavarom a CD–lejátszó mikrofonját: valójában az ő éles hangját akartam zenei dallamokba takarni.

Róma, 1993. december 14.

lesz

olyan nap, nem kell évtizedeket várni rá, amikor mást sem hallhatsz, mint diókopogást. A dióhullás hangját: leszakad egy zöld burokba foglalt csontgömb, nekiverődik és megreccsen a fahéjszín kérgű ágakon, s rögtön meg is nyílik, hogy mire immár különváltan hull alá a csonthéjas mag és húsos burka, figyelni lehessen azt a zörejt, amely a harmatnedves, sárga diólevélavarból hallatszik ki rögvest. Az érkezés, igen, a megérkezés zaja az, és az indulásé. Mert az avarból, diólevélszag kabátjában füstnyurga alak áll fel és lép ki, imbolygó léptekkel nekiindul a hegyoldalnak, hogy utolérje a gerinc túlsó oldalára kúszó őszfényt.

diópáccal

készült rajzokat nézegetek az utca egyik kisgalériájában, lényegtelen anzikszok, buta tekintetű figurák keresik maguknak a helyszínt, kút–szimpóziumot tartanak a verebek, antik szerelmi légyott, fotóbrancs, de a festék: az igen! Értem, hogy Borsos Miklós milyen okból vezéreltetve festette az Arnót diókivonattal, s értem, hogy ha már kirohantam a galériából, akkor miért a Teveréhez indulok, s miért mázolgatom át a folyóparti látványt lazúros, barna színsávokkal.

Aztán Szabados Árpád jön, jön az ékszerészek dús templomából, barlangsötét foltokat helyez a városi tájba, beléhelyez egy (vagy több) szerkezetet, odabiggyeszt néhány ripacskodó pinát és kókadt faszt; eközben észre sem veszem, néhány lépéssel mögöttem, a folyópart falánál eldőlve fiatal, csupasz pár toszik, sikong, és hörög, és élvez, s összpontosítva figyeli őket a túlsó partról a helyszín.

homlokán

az isteni ihlet szarvacskái: s lényegtelen, hogy mindez a hibás szövegolvasat következménye. Elég ha valamit rosszul értelmezel, máris van kö-

vetkezménye, épület kerül és eszme is rá, belé, hozzá. Szép kis vircsaft, állapítja meg és vizslatja a sereges bámészokat, akik elébe állnak, őt nézni, a tévest, hiába mutat át a kisázsiai láncokra, a fémvázákba helyezett fehér liliomcsokrokra, a megfolyt, festékes keretű barokkra, tovább vizslatják, a szépségét, a konokságát, azokat az arasznyi, csálén kunkorodó szarvacskákat a fején, amellyel böködi a pökhendi rendet.

sejteni

lehet előre (utólag?), ez az Isten csak valaha volt (lehetett) házigazda: most, itt nem egyéb nagyhatalmú élősködőnél, amely rászívta magát, amint az idézetek is mutatják, a szöveg testére, és mint hatcsíkú pióca, szívja magát tele a szövegvérrel. Parazita lény, igyekszik jelentéses, egyértelmű lenni. Pontosan tudja, hogy figurális lett, és ehhez, de csak ehhez, megvan az akarata. És ezért nem képes elillanni.

oda és vissza

lopkodjuk a jelentést a Villa Borghese előtt. Nem tulajdona a papírdobozban alvó, borostás, sovány férfinak, ez rögtön kiderül, ahogy a paravánok labirintusának szívében, a sárga fényeket elnyelő párában rábukkanunk. Hol a szöveg mondja ki, hol a szöveg szerzője, hol meg a szöveget olvasó, ez tudható... Ezért nem folytatjuk.

De hogy rongyos kabátba burkoltan az öreg Isten feküdt volna a kartondobozban, tudatalattijában valami álommal, hát az nem fejthető még meg semmi dekonstrukcióval sem ebből a nyolcvan szavas szövegből.

az etruszk

gyűjtemény: felliniáda. Összeálltak a terrakotta szobrok, eszközök, edények, hogy megcsinálják a maguk jövőjét: kitalálták a Mestert, aki szépen filmmé másolja át azokat a jeleneteket, melyek közben ők, a szobrok, az edények, az eszközök, s természetesen a freskók létrejöttek, s itt-ott azt is becsempéssze a filmjelenetekbe, mely égi és földi szerelmetes dolgokat ábrázolják a tárgyak.

Aztán kivárták néhány száz évet.

haza

(otthon és itthon ellentéte!). Végig a városon (a Villa Borghesetől a Piazza del Popolon át a Piazza Navonáig, onnan pedig a Via Giuliába): égszakadás. Olajos, szürke hólyagok a tócsákon – hiába igyekszem, nem vagyok képes eltaposni mindegyiket.

messina

zöld patinás, de itt–ott bordó, sárga vagy éppen bíbor. Kiderül, hogy a patina egy felületkezelési eljárás és olyan szín adható vele a tárgynak, amilyet a szobrász éppen akar.

Messinának vannak bordóra, sárgára és bíborra patinázott szobrai is, bár a plakáton pl. zöldként mutatkozik meg Jób. Messinában minden tárgy olyan, mintha Pompejiben ásták volna ki a megkövesedett láva alól, szóval majdnem regény, annyira giccs.

De hangsúlyozzunk: majdnem.

(A kolonádok bal karja aranyszín drapériába vonva hosszú, torkig – egy kapuig – szűkülő folyosót képez. Vagy százötven méteren át haladunk, ezen a fémsárga, csillogó garaton. A tölgyfakapu után az addig vízszintes zárólap emelkedni kezd: de itt, a ki tudja hová vezető kaptatón jobbról és balról már szobrok, ama sajátossá patinázottak állnak, bibliai és egyházi alakok, helyzetek, allegóriák és szimbólumok – egyre szűkebb, melegebb, páráteltebb, nyomasztóbb és rejtett izzóktól fényesebb térben, zsúfoltan, ahogyan a mennyországban lehetnek az időközben oda kerültek.)

Róma, 1993. december 15.

mindabból

ami látható (a jobb parton álló hatalmas épület, hozzá, az Angyalvárhoz fut az Angyal–híd; eredetileg Hadrianus császár mauzóleuma volt, a középkorban erőd, végül pápai menedék, ma pedig emlékmű), Várnagy Ildikó a következőt csinálta: porcelántálra helyezte a Castel SantAngelot – valójában citromízű mignon, tetején kandírozottgyümölcs–ízű, zöld angyalka –, s ráillesztett egy kecses tortavillát: aki bírja, egye.

S mindezt kiállította a Collegium Hungaricum galériájába. (Jött is vagy három magyar minisztériumi kiállításrendező – csak a művésznőt hagyták otthon.)

az emlékmű

tetején kivonta kardját hüvelyéből Szent Mihály, s figyel, szuggerál, de nem veszem észre figyelmeztetését: a reszketeg férfinak segítek. Ott állt az útpadkán, igyekszik meglépni a húsz centis mélységet, de egyre nagyobb pánikba esik s egyre inkább reszket. Megfogom a könyökét, átsegítem az úttesten, s a rakpartba cementezett vaskorláthoz vezetem. Ernyedten támaszkodik, na-

gyokat lélegez és mégsem látja helyettem a várost, de könyökének szaga – forrázott csirketollé vagy bármi más szárnyasé – rajtam marad és megjelöl.

valóban

a világ legszebb tere–e, eszembe sem jut eldönteni? Mások már állást foglaltak, szolgának álltak a kapkodó tekintetű zsenialitáshoz, legyen igazuk)együtt és külön(, kapjanak benne örök életet.

Azonban, ha a Caligula–obeliszk és a két monumentális szökőkút között észrevesszük – a tér ellipszisének nagytengelyén – a két kerek márványlapot a kövezeten, s rá is állunk, azt is láthatjuk, hogy azokról a helyekről a kolonádok négyes oszlopsora egynek fog visszafogyni s a székesegyház trapéz alakú, emelkedő tere is négyszögletesnek látszik; mindezért biztosan állíthatjuk: van egy apró, ujjbegynyi pont, ahol az öröklétbe igyekvők és a Tiltott Képek Ábrázolása egymáshoz fér, éppen összeér, ha nem is forr eggyé.

Itt járhatnak át azok, akik mindkét labirintust be kívánnák lakni!

itt sétál

a nagy író, gondolataiba feledkezik, belebámul a kövek arcába, félszegen, kisfiúsan mosolyog és jegyezget, húzogatja háromnegyedes, fekete posztókabátja szárnyait, roskatag lesz a bazilika adatolásától, és eszébe jut az a nekrológíró úr, aki éppen annak a nagy írónak az (eddigi) életművét nevezte monstrumnak, aki őt éppen látja és írja. A nagy író arra is kitér – a szakma a visszfények keltése –, hogy Vas István szerint egyedül Krležánál nagy nemzet a magyar. A jegyzetelő író pedig alkalmat kerít megírni, hogy aztán soha többé ne kelljen vele, csak az írásaival foglalkoznia, hogy egyedül a látott író az, akinél még nagy irodalom a magyar.

Közben kattog mindkét feleség marokba fogható, automata fókuszbeállító fényképezőgépe.

gyűlnek

a galamfejű, pici elhatárolódások, belekortyolnak a porfír medence vizébe, fel–felröppennek, s ott kereng egy kifordult pihe még néhány percet a kiürült, bágyadt fényben, felszállnak a száznegyven szent közé, azok elég magasak ahhoz, hogy a redőik között fészkelni, költeni, ivadékot gondozni lehessen.

És ezeknek a galambszerű elhatárolódásoknak egyként két fekete keresztsáv húsódik a szárnyán, olyanok, mint a szirti galambok félvad populációinál, s a nyakukon is olyan fémfényűek a fedőtollak és a lábujjaik is hasonlóan rózsásak.

a Via della Conciliazione

végén jobbra térve, ahol a via Pio X. ráfut a Viktor Emánul–hídra, nem messze a torkolattól, a Borgo Santo Spirito sarkán áll egy komor épület, magas drótkerítés futja körbe az előkertjét. Itt nőtt egy görbe törzsű, mézgás őszibarackfa, s mert nem metszették, nem permetezték, mindig tafrinás lesz a lombja: a levéllemezek piros bibircsókossá gyűrődtek, akár az idős, állatkerti páviánok segge.

Az előkert mélyén vasrács húzódik, mutatóujjnyi fémpálcák állják körbe az épület földszintjének teraszát, benn tartva a kórház – merthogy egészségügyi intézmény ez a hely – elmebetegeit. Akik ott levegőznek, és közben siránkoznak, nyögnek, éghez sóvárognak, forgatják kifordult szemüket vagy nyakgolyvájukat simogatják éles, metsző hangon jajgatva követelik az utcai járókelők könyörületét.

az emeleti loggia

– amely hármas osztatú, s Borromini–féle barokk – hiába néz a Teverére, pillanatnyilag érdektelen. A mögötte álló termek egyike, ahol a plafonról egy koponya nélküli női arc pillant alá, az érdekes: vagy ez az arc csupán a Palazzo Falconieri belső homlokzata – s a koponya maga az épület lenne?

Ez az arc figyelné a házban elhangzó vitákat, koncerteket, előadásokat és kiállításokat, ellenőrizné és számon tartaná az eseményeket, dolgokat, tárgyakat és hangokat? Vagy netán lenne ott más, koponya nélküli, kicsit püffedt és sok ráncba süppedt arc is?

Ha már a városban – akár az országban – az a szokás, hogy a házak helyett az utcára nyíló ajtókat számozzák, miért ne lehetne számba venni a házba benéző arcokat, tekinteteket, amelyek ügyelnek és figyelmeztetnek a felügyeletre?

a pókháló

megfigyelése, kiolvasása, értelmezése, ahogy portól súlyosan remeg a felszálló meleg levegőtől, valamilyen finom szerkezetű, s tükörezüstös hiányból ered: a tudás hiányából, feltételezve, hogy a tudás létezik, ott van az enyves pókháló *szövegében* (igaz, számára tudhatatlanul), az olvasónak csak ki kell nyernie. Az olvasás vágya ekként a szőrös szkafanderbe öltözött olvasó vágya is a tudás után, amely a Másik hálójának szövegében (vagy a szövegben, mint Másikban) rejtőzködik (idézik is többen Feinmant). A sarokban kifeszült (portól mégis alálógó) szöveg vágyik saját elrejtett tudásának tudására (a pókhálóban elrejtett más pókhálókra), az értelmező pedig arra, hogy a szövegből kiemelje, mint pókhálóból a pók a zsákmányt, a számára hiányzó tudást. A találkozás(ok)ban rejlik az ideális kapcsolat lehetősége!

Pompeji, 1993. december 16.

jelenbővítés

jegyében: tengerparti úton Nápolyig, s Nápolyon keresztül a Vezúv tövébe, a lávával, hamuval, kövekkel betemetett településekre.

Bizony, kitágítom a jelent, hogy minél nagyobb időt fogadjon magába, bekebelezze a sírmellékleteket, a hullák után maradt üregeket, a freskókat: december 16–a terepét és táját, még akkor is, ha a megnyitott és egyre terebélyesebb résen át bezúdulnak a papírdobozból készült külváros lakói, a rossz arcú, késelő gyerekek, a kátyús utca a magasvasút betonlábai alatt, a vízzel telt gödrök, az ürülékszag és az égből alázuhanó koszorúk, a kéregető koldusok, a fürge kezű zsebesek, a rémes autózás a városperemen, ahol megfogadom, még a nápolyiról is le fogok szokni, csak jussunk ki élve e szörcsögő, puha húsú, kopoltyúbűzös pokolból.

Két olajszállító kamion közé beszorulva, amíg a bőrruhás sihederek a mellettünk álló, az útról az árokba kényszerült mikrobusz utasait tőrkésekkel hámozzák ki ruháikból s mindenüket elrabolják, a romház korlát nélküli balkonján ott látom, régi kék és sárga papírlapokkal a kezében Cholnoky Viktort: csak ő lehet az, hiszen oly gyenge a szeme, hogy nem bírja el a fehér papír csillogását, ezért mindig színes papírra pingálja óriás betűit a lágy kohinor ceruzával. A papírlapok szerényen, bátortalanul összepöndörödnek, nem a vénségtől, sem az idő verejtékétől: a nyiroktól, hanem a félelemtől, hogy sokat váró kézzel nyúlok utánuk, elvárom tőlük, hogy a kitűnő objektív üveg módjára mutassák vissza azt, aki itt hagyja őket árván.

zabzsákkal

a fején álldogált a fényesre kefélt, barna szőrű ló a Porta Stabiánál, s mind a négy bokájára káprázató pompejivörös, kötött zokni volt húzva.

az időben

a jelent lakom, abban vagyok jel vagy semmi. Ahogyan magába fogad és körbenő az új jelen, úgy dől ki belőlem, mint széles árnyú, nagy törzsű platánfa a korábbi jelen, s belefekszik a múltba. Hogy a jelenek morzsás, ásványi anyagként, szervetlen és szerves törmelékként egymásra rétegződnek – látom; visszanyújtom a kezemet és kitárom a tenyeremet, s mire markom megtelik a hulladékkal, már nem tudom a jelenbe visszahúzni, ott marad a múltban, ahogy ott maradt a kutyám is.

elképzelem

most, minthogy ez is szabadságom lehetősége, hogy visszatérek, mint régész. És a kutatóárokban, amely (példaképpen) a Via delle Terme nyomvonalát követi, a sárga kövecsek, bikavérvörös falmaradványok és elszórt, darabjaira tört fibulák és csatok között találom magamat, mint régészt, aki kutatóásást végez. Hogy feltárni – önmagamat – mennyire reménytelen feladat, azt Pompeji példázza, persze csak akkor, ha folyik a *romok* feltárása.

Persze a Via delle Terme egy regényben is húzódhat, vagy keresztben a napos Róma–Nápoly sztrádán, a korszerű történettudományi technikákban, Nietzsche 1872. novemberi, Rohdénak írt levelében, avagy éppen a Veszprém, Ostrom lépcső 5. számú ház tetőtéri szobájában, ahol majd megnyílik egy árok, s benne egy gipszfehér alak, ahogy kiönti saját múltja és jövője poros, fehér figuráját.

a vásárcsarnokban

különös alak állt (a rég kiürült, harsogó és nedvdús zöldségektől, véres színhúsoktól és gyönge illatú gombáktól elfeledkező, téres piacokon tiblábolók mindig különösek), akit lehetetlen körvonalazni, elszigetelni mindentől, ami vele összefüggésben látszik; most is azt kell látnom, hogy teljes lehetetlenség őt bármennyi vonallal is úgy körülzárni, hogy az idomból ki ne ütközzön nemes feje mosolyogva, hogy nem fér el ott bent, hogy a vonalak közül ki ne dobbanna a szíve és hogy az egyik szögleten ki ne esne valamelyik hozzája tartozó történet, mivel számára nincs hely a poligonban; mert bizony legalább három – vagy négy! – figura vonásai vannak – ahogy nézi a pék kemencéjét, majd ahogy ideges tekintettel rácsap figyelme a halakat tároló medence vöröskőből faragott kávájára – reá aggatva.

Határozatlan körvonalú, illatos tömeg lebegett, gomolygott előtte, s finom lelke készségesen megsejtette az emberi lét megtudásainak azon a pontjait, ahol jobb, ha a fül és a szem bezáródik. Innentől fogva ilyen marad: nemesen félénk lelke érzi, hogy a lét minden bizonyossága – a jó is – rideggé egyszerűsödik, mint a számtalanszor megálmodott nyáréjszakai vigalom egy korfui kültelki palotában, amelynek muzsikája a saját halotti indulóját játssza.

ő

aki a fotósnak és képzőművésznek vélt kísérővel, szakavatott Pompeji-járóval kávézgat és mászkál, mondja, hogy ő is ráfutott a macellumban a nagy lábú főhősre, de azt sem tudta kiszagolni, hogy drogista vagy metil-alkoho-

lista, mert riadtan, kapkodó mozdulatokkal, mint aki váratlan felfedez valakit a tömegben és igyekszik utolérni, hogy megállapíthassa, rég nem látott ismerőse az, vagy csak rá emlékeztet, bement a *stabian baths*–ba (64. stáció).

talán

csak a dél–amerikaiaknak készült könyvváltozat, az *Arte y erotismo en Pompeya*ban lesz majd fényképen látható a Vettiusok házában található pucér férfi, akit ott is a lararіumba tettek közszemlére. A víz vastag és erőteljes sugárban tör elő termetes faszából, a nagy testű, szőke svéd nők mindegyike ráhajol és perceken keresztül szívja, issza.
(Ui. a német változatban is benne van!)

tragikus

költőnk házának bejáratát, amint az tudható, kutya őrzi. Harapós kutya.
A római kutyák származásuk okán a mai kutyákhoz képest közelebb álltak őseikhez, a farkasokhoz és a sakálokhoz. Ettől olyan delfinorrszerűen erőteljes az arckoponyájuk, az állkapcsuk, a fogazatuk.

ahol

korábban kertek voltak, ott ma már datolyapálmák nőnek. A kert dísznövényei és állatai átvándoroltak s menhelyet találtak az átriumfalakon, a konyhák falüregeiben, a párkányok díszítésében. Köztük ékszereket kalapáló puttók, éhenkórász sáskák, évszázadokon át tartó, élveteg, mesteri pornók.
A datolyafákon nagy fürtben, szilványi szemű édes gyümölcs érett.

édeskömény

igen, igen, igen. A tavernában is úgy ajánlják, ahogy az aventínusi lejtőn élő világszép matróna készítette.

a szerző

immár szomorúan állapíthatja meg, hogy a Szöveg, bármennyire is bejárja a teret és bármennyit is igyekszik megtapasztalni, nem lát semmit. Szomorúan veszi tudomásul, hogy mert a szövege nem lát semmit, ő sem láthat mást, mint azt, hogy a szövege nem lát semmit. Az Olvasó pedig, aki az első pillanattól kezdve részese e háromoldalú viszonynak, azt láthatja, hogy a viszony két másik résztvevője egy nagyon is látható helyen nem látja azt, ami Isten a dologban, ezért gondolkodóba eshet. Például arról, hogy lopjon–e?

felhőrészletek

a sztrádán végig, fenn, mintha egy tébolyult festő gigantomán kiállításán. Ami szín csak létezhet a szubtrópuson, vagy egy koloristrából lett poétánál, mind összegyűlt s előadja magát. A felhők nem átallnak emberi alakokat formázni, csataképeket és pirospozsgás szüzikéket, csöndéleteket, eksztatikus Grecókat, teátrális Jancsókat, itt ott még a veszprémi restaurátor, a köpcös felhő is odapingálhatta kedvenc modellje csöcsös aktját.

Az oranzzsal lazított bíborba malachitzöld vegyül s belelóg egy aktualizálható hegyorom, majd mandulafenyves ágaskodik az égig, havasi varjúk keringenek kavargó, szivárványló olajfoltban.

Katalógus készül, s kimúlik, mint bármelyik nyilvános hasonlat, a 218 kilométer.

migrén

a Termini előtt, mint zsúfolt költészeti felsorakoztatás: csúcsforgalmi dugó, égéstermék, cigarettabűz, mesterkedések. A beszorítottság neurotizál.

Órák múlva az ágyban, nedves törülközőbe csavart fejjel, az este ízes levesét szürcsölgetve, mégis hányingerrel küszködve.

Rossz, rémálmokkal küzdő helyszín az éjszaka, amelyben kipufogódob nélküli félszigetek száguldoznak és traktorok szántják be a papírlapokat. A legegyszerűbb mondat is elég ok a gyilkossághoz.

Róma, Ostia, 1993. december 17.

a Casino Borghese

állami múzeum, de valamikor a család magángyűjteménye volt. Nem túl nagy, de kiemelkedő szépségű anyaga az Örök Városban is figyelemre méltó. A barokk épület is érdeklődést keltő, rengeteg domborművével, szobrával, változatos díszítésével.

A földszint első termének padlóját ókori mozaik borítja; a falak mentén római kori szobrokat helyeztek el. A következő terem közepén Canova híres szobra Napóleon nővérét, Paolina Borghesét ábrázolja. (Jellemző a szabados életű szépasszonyra, hogy mikor megkérdezték, hogyan is mutatkozott ilyen lengén – az egyébként csíra – szobrász előtt, könnyedén azt válaszolta, hogy a terem fűtve volt.)

A következő két szoba legfőbb látnivalója Bernininek egy–egy munkája: a *Dávid*, valamint az *Apolló* és a *Daphne*; ez utóbbiak a művész ifjúkori

alkotásai. A következő helyiségben római császárok alabástrom- és porfírképmásait láthatjuk, melyek azonban csak 17. századi, antikizáló művek.

Az emeleti helyiségekben a képgyűjtemény világhírű alkotásaiban gyönyörködhetnénk (Raffaello: *Nő, egyszarvúval*, Fra Angelico: *Utolsó ítélet*, Tiziano: *Égi és földi szerelem*), ha azok az elmúlt évtizedben nem lennének – restaurálás miatt – zárva.

találtam

s éppen egy mozaikpadló köveiben elrejtve, ettől olyan meghitt: hiszen a *Fegyverengedély* kulcsnovelláját (is) idézi (legalább: nekem), amelyben az apró-kövű bizánci mozaikokról és mestereikről esik (mint záporoz az eső) szó (valamint az olvasóról s rólam, ha éppen nem olvasó – s nem önmagam olvasója – vagyok). Mondatot is találtam, egyetlen rendes, magyar mondatot. „Az olvasó, aki a maga labirintusában hal meg."

szintén:

mindezt azért érdemes megnézni, hogy utóbb jele legyen az emléknek, egyébként egyáltalán nem érdekes.

A nagy falak négy termet alkotnak, a kései századok barbársága mindent elhordott róluk, ami mozdítható volt. A szobroknak csak a fülkéik maradtak meg. Barátom fölmerészkedett egy csigalépcsőn oda, ahol mozaik padlómaradványokat látni. Fölérve azonban azon lepődött meg, hogy milyen terjedelmesek voltak ezek a thermák. Együvé gyűjtöttek itt mindent, ami a testgyakorláshoz kellett, s az effajta torna még a gazdagok számára is rendkívül fontos volt, mielőtt a puskaport feltalálták.

A thermáknak nincsenek oszlopaik, ami, legalábbis szerintem, mindenfajta kifejezőerőtől megfosztja őket: az én szememben olyanok, akár a napkeleti romok. Volt itt valami, amit az antikok szerfölött csodáltak. Amennyiben Aelius Spartianus szövegéből kihámozható, egy bronz rácson nyugvó nagy boltív lehetett. Vannak napok, amikor az elhagyott romok határozottan örömet szereznek, de azt hiszem, annál inkább érdeklik az embereket, minél kevésbé bonyolult a leírás, amit róla adnak. Oly kevés a forma ebben az épületben, hogy egyebük sincs, mint a valóságuk.

Más szavakkal: az a művészet, amelynek egyetlen eszköze a puszta elbeszélés, s az is nyomban homályossá válik, ha egy kicsit részletesebb akar lenni – ez a művészet nem tud mihez kezdeni az ilyen formátlan romokkal; feltétlenül festői látványra van szüksége, és kevés festőnek volna elég tehetsége ahhoz, hogy jellegzetességet adjon neki.

Meglepett, milyen élénkzöldek a növények, amelyek a hatalmas falak tövében tenyésznek; ha hihetünk vezetőnknek, mind mérges növény.

ostiába

menet, ugyanabban a stílgalériában, mint tegnap, de most: kurvakiállítás. Szívós derekú, darabos, megfent fogsorú kurvák, vérvörös körmökkel, csipkebugyiban, csizmában. Óvszerlufikkal labdáznak, könyékig vájkálnak egymásban vagy éppen önkielégítenek az esernyőfenyvek szagos avarján.

Ide a francia irodalom jöhetne tanulmányútra, de magam is átképződök franciává, bunkósodik a bránerom, férfiú társam vigyorog a bal első ülésen, mert tán neki is lennének szándékai, jobbak, mint a regényeiben.

Megyünk az élvezésben elájultak merevségét utánzó uszadékfákkal s a szagos, nagy moszatokkal játszó tengerhez.

békés

látvány. Üres plázs (mit számít az a négy magyar), a betonúton egy bordó autó, hozzá tapadva egy másik (benne az elmerült, bankólapozgató úr), messze a bekötözött pálmák mellé kiült, szélfürdőző, rózsaszín házak és a kulőr lokál.

a bitang

ráállt az autónkra, s a nyitott ajtóban – látszólag – pénzt számlál és ügyel. A térde alatt elhasalt kölyök acéltűkkel és rafinált kulcsokkal igyekszik felnyitni a csomagtartónkat, legyen miről mesélni a haveroknak, legyen mit ellopni s eladni az ócskapiacon, pápaszemes kajmánért, indiai sáfrányért, Szent Antalról írott teológiai kistanulmányért.

hetek óta

számlálja a tenger az aprópénzt. Vagy kevésnek találja vagy lusta a kagylóhéjak közül kiválogatni a fémkorongokat, mert egy–egy maroknyit itt is, ott is kisodor a partra, lerakja a hullámzóna pereméig elmerészkedett dűnénél. A homokból kivillognak a keserű sótól tiszta, napfénytől síkos lírák, hogy megőrizze a szél, nem tudja a föveny homokjával betakarni, lecsúsznak róla a fontoskodó szándékok.

Nagy pénzpöttyök – igen, a pénzt szaró madár szennye is lehetne, vagy kávépénz, nekünk, borravaló Nápolyért, kortárs performance–művészeti fesztivál, ahonnan hiányoznak a pucér testek és az önmutogató, lefittyedő ajkú leszbikus lánykák.

Bármely történet vége lehetne e part, nem véletlen, hogy különböző módon, de mind a négyünknek felajánlkozik, előjátszik, majd tabula rasát alakít, visszamondja a jobb neorealista filmek forgatókönyvét.

Azért aztán az is igaz, hogy fenyegetően zúgnak a mélyén a kősót őrlő malmok.

a kavicssúrolás

a délelőtti pihenésben rövidke elfoglaltság. Nagy, tengermélyi kőtömbökből vagy a part leomló szikláiból azonos formákat csinálni, mint valami minimalista zenész egy végtelen ideig tartó koncerten, nem kevés bátorságra és eltökéltségre vallón.

A tenger belenyúl a gatyámba, megtapintja, kitartóan fogdossa a tökömet, nem hagyom, hogy belőlem kavics nagyságú golyóbisokat készítsen, vagy elhimbálgassa, hátha hangot hallattnak, ha megkoccannak a golyóim.

fülpucoló

műanyag pálcikák tömege hever a strand homokjában. Rózsaszín, babakék és neonsárga férgek, mindkét végükön vattabunkóval – sorjáznak, ritmizálnak. Darazsak és fémlegyek járnak rajtuk, egy–két fülzsírra szakosodott futóbogár keresi és találja meg itt a táplálékát.

A szél átemeli a pálcákon a sós permetet, a sugárzás melengeti őket, közelükbe se férhet a tenger lapos, habos szélű hullámnyelve.

kecske

az, ismét csak az, semmi kétség. Mintha 1992 augusztusától kérődzne a teraszon, pár szál szakálla leng az állán és rózsaszín orra is élénken rángatózik – talán a szokatlan étel– és italszagoktól.

A nyakörve viszont új. Most fémszögekkel van kiverrve a széles bőröv, így nem fogják elharapni a torkát a városnegyed démonai, nem ül rá se boszorkány, se tébolyult háztartási alkalmazott.

Abban a presszóban kérődzik, ahová Cucci jár, meg is fogom nézni, hogyan vált a grafikusunk motívumává, s milyen lett egy világhíresség által.

Szarni azonban kijár a Farnese–palota előtti térre; megfigyeltem, dolgavégeztével két lábra áll, felágaskodik a fürdőmedence pereméhez és apró, gyors kortyokkal iszik a vizéből – s mindez már az enyém, éppen belefér egy mondatomba, és ez megnyugvással tölt el.

a plafon

sarkából napi huszonnégy órán keresztül figyeli az öklömnyi, himbálózó kamera a három (térdig érő) Várnagy–szobrot, de talán a Gulyás Kati által készített (embermagas) porcelánoltárt is. A kiállításnak ez is része.

Annyi mindent tudhatott meg, hogy valószínűleg semmi ellenvetése nem lenne: mindezek után nem a műtárgyak lesznek kiállítva, hanem ez az öntudatra ébredt – drága és finom – szerkezet, s a falra fogja vetíteni a kameraszeme által korábban látottakat és rögzítetteket.

Róma, 1993. december 18.

nem

maradt utána más, mint enyhe gyomorgörcs s az a ritkán érzett savíz a szájban: nem sajnáltam se a múltat, amelynek sok helyszínén közösen léteztünk, sem pedig a jövőt, amely hirtelen két irányba mutat. Az egyik felé majd ő fog haladni, a másikhoz pedig bizonyára én fogok közeledni.

Előjele sem volt annak a helyzetnek, amelyben így összeroskadtak a dolgok, amint biztos vagyok abban, hiszen eléggé ismerem – vagy csupán ismertem – barátomat, s ismerem a saját reakcióimat is, következményei sem lesznek. Egyszerűen kitörlődik belőlem majd, egy éjszaka vagy egy hónap alatt, mindegy, az, amit tudok róla, és már semmi okom nem lesz arra, hogy tudni akarjam, mi az, amiért szükségem volt rá, s mi az, ami az én munkáimból és személyemből szükséges volt neki. Végül az a cinkos egység is eltűnik, amit a férfiak egy átivott és átbeszélgetett kocsmás éjszaka után megtapasztalhatnak, az erős, bizalommal telített kézfogásban, amellyel, mintegy futólag, elbúcsúznak egymástól.

Hogy teátrális is lehetett volna, azt nem gondolom, pedig írók között nem szokatlan a hisztéria kulturált formája. Az azonban egyelőre a rémülettől bénító – tíz év kellett ahhoz, hogy kiderüljön: alkatrésznek kellek egy sikerbe zuhanó élethez.

goethe és stendhal

de erről Márai írt valahol a naplójában, mintha – harminc év különbségével – nem is ugyanazt a várost járná. Goethe cserfes szeretőt, Stendhal gusztusos pletykákat hajszol, a német belebámul minden bokor alji virág kelyhébe, a francia a papok ritkán mosott fehérneműjét szagolgatja, miközben a romok között bukdácsol.

Mondom tehát, ugyan, ez pedig egy olyan város, amelyben több író is megfér. Sőt! Nézze csak meg alaposabban, Goethében és Stendhalban, Rómát kivéve semmi közös nincs.

miféle

fondorlat kell ahhoz, hogy majd azt hívja meg lapja vendégszerkesztőjének, aki néhány évvel korábban kilőtte a négy számot megért folyóiratot a barátai alól? S elég-e ehhez az a félmillió, amit, a vendégszerkesztése mellé, tehetsége bizonyítékául hoz?

hajnali

kettőkor, át a sötétben alvó városon. Kubai fehér rum és gyomorsavval keveredett bor szaga tölti meg az autót; majd utasításoké és követelésé. A kicsi, részeg csapat! Csapkodnak az ablaktörlők, szúrós, madárszemű eső permetez, a rájuk vetődő kúpos reflektorfényben látni, végig az úton, a Santa Maria Maggioretól a Colosseumig, majd a Circus Maximustól az Isola Tiberináig, ágyásaikban hogy hullajtják le szirmaikat a törpe növésű rózsák.

Plakátlopásra készül a nő, a *Giancarli Finit*, a *Pompejit*, a *Hét mesterlövészt* és *Messinát* nézte ki magának, s haza, ajándéknak, hogy elfelejtem s nem állítom meg az autót a plakát előtt, a Via Giuliába bekanyarodtomban, a csupasz villanykörtével kivilágított utcasarkon feltépi az ajtót, kiront az éjszakába. Férj is iramodik utána, sötét kabátja, mint a szivacs, szívja magába a fényes nyirkot.

A palota udvarát elsárgult leveleivel kitapétázta a folyópart matuzsálemkorú platánfája. Az esővel együtt levelek hullnak, méltóságosan vitorláznak, becsapódás előtt még adnak maguknak egy kevés időt, hosszabbítják a jelenlétüket.

76-tól 98-ig

és vissza, erős mozdulatokkal, hiszen senki sem veheti észre, semmi célja a rohanásnak. Csupán oka, az a nagy pofájú, az lóg ki a kabátszárny-lobogásból, a cipőtalpak nyiszorgásából, az ököltől kidudorodó zsebből, látszik, hogy a perc bolond.

Fel és alá, ajtótól ajtóig, ez az útszakasz is tébolyultnak marad, s ha valaki óvatlanul belefut, rögvest bele is gabalyodik abba a hálóba, amelyet reá vet a múlt, az, amelyet a részeg magyarok, azaz mi teremtettünk és hagytunk magunk után.

célkeresztek

üldögélnek az oszlopfőkön, minden oszlopon öt-öt, hogy bármely oldalról látni lehessen – s könnyebb legyen a célzás és a találatok megszámlálása is.

Látom, itt az oszloprend már római változatú, fallal egybeépített féloszlopos, félpilléres, ál. Köztük, a kör alakú teret átszelve – majdnem termé-

szetesnek találom ezt –, eredeti, tektonikus szerepe szerint is felhasznált, kanonikus formájú korintoszi oszloprend, szép metszésű, az olajfa leveleinek eleganciáját utánzó oszlopfővel (azonban a legelsőn telt leveles, egyszerű már ez a forma: mint régi metszetek tövén a rézmetsző, alatta ülök).

Rámutatok a függőleges irányú arányok megváltozására is: az oszlopok posztamensre – oszlopszékre – való felállításával és a párkányzat súlyosabbá tételével, a koronázópárkány fölött magasodó attika hozzáadása révén, aminek indítóoka a boltíves és gerendázatos rendszer társításából fakadhatott.

A párkányok tagozatainak formai kiképzése, értelme is változásokat szenvedett. A profilvonalak hellén könnyedségét, természetességét és eleganciáját a mértanias jelleg, a körzővel való megszerkeszthetőség váltotta fel. Ugyanakkor a díszíthető tagozatok aránytalanul megnagyobbodtak, így a görög párkányokon megvalósult rend a római oszloprendeken felbomlott, ami abban is kifejezésre jut, hogy azok a tagozatok is ékítményekkel zsúfoltak, amelyeknek szerkezeti szerepük van.

A józanságra és racionalizmusára oly büszke római a részletek megoldásaiban nem maradt következetes alapelveihez.

Ismétlem magamat, és újból én szégyenkezem.

s Stefano Rotondo

a Via S Stefano Rotondón (és a 92. oldalon) áll, éppen az ötödik század óta, a hetedik századtól átellenben S Maria in Domnicával, azaz a templom előtt látható, hajócska alakú szökőkúttól kapott nevén, az S M in Navicellával.

A keresztény mészárszék harmincnégy visszataszító freskóján minden szenvedés: keresztrefeszítés, akasztás, lefejezés, fölnégyelés, szemkiszúrás, nyelvkitépés, hasfölmetszés, elevenen elégetés, vadállatoktól való szétmarcangolás, vízbefojtás, nemi erőszak. A dobszerű kupola alatt, középen egy alacsony falkerítés, festett képekkel: az egyikről Sarolt, a fehér menyét, ez a lovon járó, poharazó, férfiakkal vadászni induló, kemény kezű asszony ügyeli a bestiáriumot, de tisztességes fejedelemasszonyhoz illően széles leplekbe burkolózott, hiszen éppen – jobb könyökére támaszkodva – Szent István fiát szüli.

E felzaklató helyszínen gyűlt össze valamennyi római magyar: a kiszenvedett miniszterelnökért lett mindegyik ékes szavú, pompázatos bundákba öltözött, kiillatosított és szétsírt arcú.

De olvasó, térj inkább vissza országépítő első királyunk emlékéhez!

az elhúzódó

engesztelő mise ideje alatt a fehér dobban két ablaknyit haladt – egymást követő hat színt kivilágítva, majd azokat vissza is adva a félhomály-

nak – a kupola ablakán bevetülő, intenzitásából semmit nem veszítő fényfolt. Kétségtelenül hatásosan és jól rendezte a látvány, a szenvedésükben fetrengők sem tudtak rajta sokat rontani.

Utoljára egy kanonoki díszű, életnagyságú féldombormű gyújtja fel a szavait: Vándor, ha látod, hogy római sír födi azt, aki a hideg Dunánál született, nem fogsz csodálkozni, ha meggondolod, hogy Róma volt és marad mindannyiunk hazája; és a sok futkározó sárkány egyike is, mint a selyemkendőbe beleköhögött tüdővérzés.

bérköltő

károg, jambusokban kántál és saját hangszínétől elkápráztatva énekel a lelke üdvéért. Mentségem sosincs: igen, kénytelen voltam egy borvörös nyaksállal kitömni a számat, ott, a főoltár előtt ülve, a második padsor szélén, elragadva a szomszédomban ülő nő kecses nyakáról, mert vihogva röhögtem a szószék szűz homlokú poétájának Pasolinitől eltanult zsoltárán, a templomtérben terjengő bakszagán, kivikszolt, erotomán saruján.

Mégis; az a révület, amelybe beletornázta magát, az, amelynek rácsai között ugrabugrált, az!

ismét: miféle

az az írásmű, amely a városról szólva elvonja a figyelmet a városról: azt állítja, hogy a tetőkön kupáscserepek hernyó–sora tolong, s alant, az utcakövek megnagyobbított mozaikkockák, keskenyedő véggel, ezt a véget egyszerűen beverik a földbe, s attól kezdve a kő áll, mint állkapocsban a fog. Persze. Genthon.

Róma, 1993. december 19.

a félhomályban

a piac sarkán, a kenyérbolt és a húsbolt előtt nagydarab, melák ember, amint piros, csuromvéres kötényéből megállapítható: mészáros. Most ölt meg s trancsírozott darabjaira egy ökröt vagy egy rózsát.

a bank

előtti terecske két oldalán ugyanazon – s mégsem! – plakát: két paradicsom egy feltekercselt fémtubussal, ládabetűs felirattal körbefogva. Alig

látni a két oldal közti különbséget (a szemlélő a képek között! az a tisztességes), szemléletükben azonban egész világ választja el őket egymástól (hiszen köztük áll valaki). Ott, a napos térfelen a képi rendet zord tárgyak engesztelhetetlen szigora cövekeli ki, minden szín és minden kompozíciós elem a körvonal alárendeltje. Itt pedig a hűs homályban barátságos és egyéniségük birtokában lévő dolgok kevésbé látványosan, de sokkal humánusabban rendezik be a képmezőt, úgy, hogy a plasztikai értékek javára mégsem kell lemondani a festői értékekről.

zola

Rómájában a város merő mocsok. Ha zolaként nézem Rómát, látnom kell, nincs mentség, nincs szemlesütés: ez a város, igen, olyan! Az pedig új kérdés, de ekkor a futuristák felé illik fordulni, hogy kell–e hozzá a fölkiáltójel?

És így tovább, tovább, tovább, a kérdőjelig, vesszőig (a vesszőmig), s a pontig.

hatvanhetes

piros szám alatt fordul elő, hogy „veszprémi fotókönyv, nagy alakú könyvben: a motívumokban tündököljön az ezeréves város, de itt–ott azért bújjon szöveg hozzá, vagy maga a helyszín, portrépofával", de mára minden mássá alakult. Végül olyan egyszerű az ötlet, hogy egy fotográfus is kitalálhatja, akkor pedig pláne, ha évtizede nem hajlandó gépet venni a kezébe. Egyébként: közpréda a város valamennyi napja, s az is, ahogyan a várost látni tudja valaki. Amibe azonban nem lehet belerendezni, mert nem hagyja magát: a város.

szól

az Istenhez, mintát kínál neki, hogy milyennek is lássa a megszólalót! Megcsinált helyzet, spanyolosan árnyalt, vérmes, sok arany fonattal és kékszürke színű falakkal – középen pedig ő, reverendában.

De a mennyezetet hogyan nyitotta meg a pattanásos képű fipap éneke, a belső csarnok terének gazdagságát hogyan kínálta oda a végtelenségnek, hogyan, hogy csupa meglepetés a dísz, a dús fémek, a csavart oszlopok, a faragványok és a megtört ívű párkányok, hogyan az az érzés, hogy vele egészen ellátunk az égboltig?

S ugyan miért nem indul fölfelé, fel a levegő lépcsőin, egészen közel ahhoz, akiért létezni tud, hozzá, akit zúgó fejjel, dobogó szívvel, telt hanggal másnak se mond, mint szerenádnak.

ugyan

ha most én nem nevezem meg, ki mutathatna rá, s ki mondja el azt a reszketeg, csorgó nyálú, törpévé öregedett aggot, aki az oltártól jobbra, a kereszthajó tartóoszlopa alatt gubbaszt, aranyszínre mázolt ketrecbe zártan? Ki látja a vakarózó – pergamen bőrű – kezet, a megtört vonalakkal szerkesztett, manzárdos fejet, ezt a minden ízében barokk figurát? S ha a szenvedélyes, mély érzésekről árulkodó mellkasmozgás, a reverenda ráncainak fény– és árnyjátéka, s a lábon a mindezzel ellentétben lévő, kopott mamusz nem is, de érdekelnek, hiszen őt is, azok a folyondárszerű dallamívek, amelyekbe belekapaszkodik és emelkedik, aztán az a mozgó basszus s azok a lépcsős hangerőváltások, amelyek miatt folyton visszazuhan – a ketrecébe.

senor Gepida

az, aki délelőtt gyóntat, s a gyóntatószék előtt sorban állnak a hiányos fogsorú vénasszonyok. Rózsák nyílnak, korongszerű, tömött szirmú, lecsüngő virágú, rózsaszín virágok, külvárosi telkek és parasztkertek illatát idézik, azokét, amelyekben, akár a barokk zenekarban a magas– és mélyvonósok, négy szólammal képes megszólalni a hajnal és a korareggel.

Gepida úrnak kilógnak a függöny alól az ujjai, nagy csontfűrésszel közeledik feléje a fény, a tiszta tükrű kisbalta, s a falfülkék szentjeiből kiálló szikék, glóriatüskék, szeges övek is előbbre léptek, mint akik, mihelyt elmentek a hívők s kiürül a templom, gaztettre készülnek.

De a gyóntatófülke alján lassan felgyűlik a rózsaszirom, azon térdel, abban lábal, annak az avarját roncsolja mindenki valló – annak közelébe nem mernek menni az élettelen tárgyak.

kétségtelen

az a keszeg, félnótás férfi, aki szokásának megfelelően naponta zsebkendővel integet a tér fókuszpontjából a pápának, részese a világtervnek – ugyanúgy, ahogyan Róma városa, hiába, hogy minderről nem tudnak az égvilágon semmit.

Az emberi célokból és az emberből kialakult képződmények véletlen összenövése új és akaratlan esztétikai szépséget hoz létre, amelyhez számtalan egyén és nemzedék hozzápakolja a maga véletlen, egyedi életét, ízlését, hangulatát, s mégis egység születik és önállósodik belőle: most a zsebkendős alak lépett színre, s nem attól jelenik meg véglegesen, hogy másodjára felizzott és kontúrt kapott, majd kivált a félhomályos szöveg-

háttérből, hiszen a Csontvárys csuklómozdulatanak rég jelentőséget tulajdonított már a világ; a város már korábban bekövetkezett.

Róma mindent helyére tesz – s a félnótásban is mindent a helyére illeszt.

Ha már tőlünk független kapcsolat van a *fentiek* között, ne szégyelljük a rend lábához helyezni a magunkét, mert mindez csak megvilágítja a helyszínt, átjárhatóvá teszi az egyébként sötét és komor bérházakat, kivájja az idő tömbjéből a puha és omlatag részeket, s eltávolodunk a főhőstől (azért egyszer majd rálátunk) is (az ő lábához helyeztük legközelebbre a magunk kicsi, lábhoz rendelhető dolgait); mert, mint e regényszövegben is, mindenkiről könnyű ruhaként lehull a véletlen, és ami feltételes s megmutatkozik: az erő és a tartalom.

a trasteverén

még kopott, penészes lepedők és stoppolt, fűszín gyerekruhák száradnak, de a rakpartot elhagyva, a Vatikánba vezető utcákon, a közökből, sikátorokból és sugárutakból összeszedődő tereken Messina kiállítására invitáló plakátok csattognak, sorszámozott zöld példányok szólítanak meg, másról sem beszélnek, mint arról, hogy létezhet olyan modorú élet, amelyből bárki szerencsétlen élőlényt megkísérthet a saját története.

És a kolonád egyik (az arany drapériákkal bevont!) karja beterel a hajdani könyvtárba.

Mintha antik szobrokat festettek volna le vörössel, bíborral, arannyal s mellékesen középkori, vallásos szituációba illesztették volna bele valamennyit (a helyzet megkívánta mozdulatkorrekciók elvégzése után) – nem is mintha, éppen így van: Messina csupán erről beszél, ezért festegeti a bronzait, a fáit, a köveit. S mindezt olyannyira hitelesen, hogy nyilvánvalóvá válik a kétség: lehet, hogy Messina, e tárgyak elgondolója s -készítője: nem létezik.

Csak én, aki órákig bóklászom a termekben és tanulmányozom a kiállított anyagot.

mi

legyen a kerttel? Őrt állnak előtte a jégsíkos papagályselymekbe öltöztetett svájci gárdisták, belépti díjat kérnek, ami természetesen elriaszt. Ha döntenem kell néhány utált freskó megszemlélése és a szeretett fák, bokrok, növényformák és a kertalakzat tanulmányozása között, miért az előzőt választom? Ki az bennem, aki engem szeretne meggyőzni? S éppen arról, hogy mindaz, amit mélységesen elkerülök, mert tökéletesnek és ezért üres bábhüvelynek tudom, az nem is olyan szabályos, arányos és mértékadó?

A kertet egyébként magam is meg tudtam csinálni: ott lakom.

jó

ha van olyan ág, amelyet ha felfedezünk, akkor benne vagy mögötte az egész fát láthatjuk, ha van olyan mondat, amelyben az íróját, roskatag utcában a királyi múltat-jelent, ha van olyan megnyilvánulás, amelynek igazsága a legtöbb és a legmagasabbrendű lehet.

Ilyenkor lehet tudni: sohasem fejeződik be semmi.

Ahogyan azt is: a Tiltott Ábrázolások Könyvével annyiban vagyok azonos, hogy én sem fejeződök be soha.

shelleyből

nem maradt több egy ferdére állított sírkőnél. Amit bukszusok vesznek körül. Előttük meg ibolyák, egy tő, akár Genthon István *Római naplójában*, jobb oldalon, valahol a szív magasságában, egy szál virággal. Kék, pillangószerű szirmok, decemberben.

Egy repülő húz el a levegőben, gondolom, az is Genthontól érkezett, hogy zúgjon egy sornyit, majd távozzon.

S valóban van olyan sírkő, amelyre három mákgubót vésték.

Róma, 1993. december 20.

hol

lenne az a pont, ahol meg tudom nevezni? Vagy: van-e pont, ahol meglehet őt nevezni?

Egyszer majd, az *Okot* javítva, észre kell vennem, a kiadásra kész szöveg mellé – *„Vékony máz, de mint az üveg, kemény, s oly átlátszó. Tökéletes falu épült fel, szőlősgazdák pinceszereire épült lakásokkal, budikkal, lóállásokkal és szérűkkel, s az egész alacsony kőbástyával körbehúzva, hogy megvalósulva máris egyedül legyen"* – a maga szálkás, szerkesztői betűivel feljegyezte a szóismétlést és odafirkantotta: egyik helyett mást! Amelyet aztán a szedő tudomásul is vesz, és a második „épült" helyére „emelt"-et illeszt – hogy minderre csupán a könyv megjelenése után figyeljek fel.

Nem tudom, sosem tudtam a szedő nevét.

Pedig látnom kell lassan, sehol nem vagyok jelen.

névnap

az, ha kávét iszunk a kávéházban. De névnap az is, ha azért ülünk be, hogy emlékezhessünk (legalább) egyszer, miért is telepedtünk be az arc-

képkészítők, hosszú szempillás modellek, kényszerképzetesek és helyi operaénekesek közé, a hajlított lábú, A/4-es dossziénál nem nagyobb fedőlapú asztalkákhoz, tejszínes kávét inni, ásványvizet szürcsölni és félholdat formázó vajas kiflit eszegetni.

Alkalmat kerestünk, sejtetten az utolsót, hogy na, azért megpróbáljuk egymást elviselni, de úgy, hogy azért mégse kelljen a már elviselhetetlent megbeszélni, kibeszélni, szétbeszélni. Hogy mégsem egyeztünk meg (se szóval, se mozdulatokkal, se apró jelekkel), az természetes, hiszen már nem volt tétünk, nem maradt semmi, ami a városból közösnek mondható lett volna, nem volt többé a mi közösünk, s a csömör, az összezártság feszültsége, az unalom és a másik személyisége iránti érdektelenség mindent megmagyaráz és természetesnek állítja azt is, ami nem lehetne az.

A Cafe Grecoban ott maradt az aláírásom, közel Gogoléhoz és Lénárd Sándoréhoz, de Goethéétől és Milos Crnjanskiétől távol.

Barátom Goethe s Crnjanski mellett írhatta volna alá a vendégkönyvet, de hogy kidolgozott és lendületes kézjegyét odafirkantotta-e, vagy talált valami aktuális okot jelen nem lenni, azt nem figyeltem meg. Nem érdekelt.

hozzánk

tartozik egy könyvtár, amely már a személyiségünk része. A városhoz is tartozik egy könyvtár, amely legalább olyan terjedelmes, részletező és bonyolult, mint maga az évezredes, áttekinthetetlen rendű település, és ez ésszerű is, hiszen meglehetős pontossággal azt a káoszt követi, ami abban a helyben van, amelyet maga is mintáz.

A saját könyvtárunk és a város könyvtára néhány könyvben azonos.

Ha pedig a személyiségünk és a város is átfedi egymást, vagy legalábbis itt-ott határos, s egy-két napja néhány ponton éppen azonos, akkor már nem is kell sok új szempontot felvenni – holott akadnak még, pl. a tájé, az élővilágé, netán a szövegszervező kultúrájáé vagy éppen az előttünk jártak néhány hátrahagyott utalásáé – ahhoz, hogy megvalósuljon az az útvesztő, amelyben olyan jókat szabad tévelyegni, hol rátalálva a biztos útra, hol pedig nem, elvégre ez a *nem is lehet* az alkotórészünk.

akkor

leszek nyugodt, ha meg tudom majd írni, hogyan lett vége a barátommal való barátságnak, vagy akkor, ha, amíg csak tehetem, elodázom a számvetést, annak ellenére, hogy olyan mondatokat hadarok, amelyek végén rendre ott vannak a gondolatzáró írásjelek, miközben úgy hadarok, nehogy kihallatszanak belőlem ezek a központozások?

Meddig szabad elodázódni, elsemmisítődni? Ha megnézhetem ismét – mondjuk a Tiltott Ábrázolások Könyvében – azt a galambot, amely a Condotti utca fölötti röptében halt meg, s már élettelen, múltjától megfosztott tárgyként zuhan a kávéházból kilépő házaspár lábaihoz, akkor egy időben jelöltként és jelölőként is ugyanarra lehet majd vonatkozni, és az fog megnyugtatni; mindehhez illő keret és tér a Tiltott Ábrázolások Könyve.

tábla

jelöli a házat, ahol néhány évet élt Lénárd Sándor (de a közeli utcában azt az épületet senki nem jelölte még meg, ahol Csikász Imre, a fiatal veszprémi szobrász lakott, s ahol mindkét megmaradt bronzszobrát alkotta).

Lénárd lakásának nagy teraszát most drótháló fogja körül, golgotavirágok, jázminok, loncok és piros levelű szőlő futja be, de kétséges, hogy árnyat és csendet nyújtanának az új lakónak, olyan szakszerűtlenül gondozták a dézsákba ültetett növényeket.

Egy cserépben lábjegyzetnyi málnabokor, hüvelyknyi bogyókat érlelt, még rajta maradt néhány, nem szedték le – talán nem szabad megenni azokat. Ugyanúgy, mint az országutak mellett nőtt zsályát, kakukkfüvet, szurokfüvet és egyéb gyógynövényeket, hiszen mérgezőek azok, magukhoz ragadták a levegőből és testszöveteikbe megkötötték az ólmot, cinket, magnéziumot.

Lénárd szerette a málnát. Dél-Amerikába maga után küldetett málnatöveket – de egy sem maradt meg neki. Az Egyenlítőn túl, ahogy nem hajlandó élni a tölgy, a rózsa, a bükk vagy a liliom, úgy a málna sem érzi jó magát. A málna talán csak az északi félgömb mérgeire rezisztens?

rendben

hogy Krisztina leszbikus volt. Csak azt is magyarázza meg valaki, hogy akkor miért tudott a Farnese-palota liliomaival együtt élni, hiszen azoknak, annak ellenére, hogy markánsan maszkulin a jellemük, rémes szűzlányszaguk is van.

Róma egyébként leginkább androgyn.

a szárnyak könyve

is elkészül egyszer; hiszen volt már veszprém-, rovinj- és róma-könyv, aztán magán-, felhő- és íriszkönyv is; megmondtam, van olyan ember, s vélem, magam is ilyen vagyok, aki képes könyvtárrá rendeződni. Most már lesz *Szárnyak könyve* is.

Egy fejezetét hozza a milánói rendszámú, ütött-kopott, rozsdás karosszériájú Volvo. Magyarországra Ausztriából vagontetőkön érkezik a

tél, Rómába tetőcsomagtartón jön az angyal. S éppen egy sajtbolt előtt pihen meg, az üzletből kipárolgó, zsíros sajtszagban, átellenben a vasbolttal, ahol nyolcas franciakulcsot veszek az akkumulátor szereléséhez.

Az angyal vállán lecsatolható szárnyak, szíjakkal, karabínerekkel és rózsaszín patentokkal van a szerkezet fölerősítve, ettől aztán olyan lidérces, mint maga a délután: ritkásan, csenevész pelyhekkel esik a hó, de mire a földön megülnének a kristályok, el is olvadnak.

A római hóesésnek hangja van. Az, ahogyan az angyalszállító autó kereke surrogva–cuppogva szétcsapja a fekete, olajos, kásás latyakot.

ha e lopótököket

de lehet, hogy bunkós végű szalámirudak – ahogyan szabadon lógnak az üzlet kirakatában – leragasztgatnám a helyi újságból kivágott szavakkal, bizonyosan műtárgyakká – képversekké! – válnának. Talán túl erős munkákká: a forma elvonná a kollázstechnikáról a figyelmet.

hasonló

a dolog, ha a feliratozott narancssárga–csontszín turbántököket fekete neccbe ejteném. Láss egy tökökkel kitömött neccharisnyát; jó kis erotika!

délután

a tetőteraszon csupa fél méter átmérőjű, ínfehér porcelántányérokat festegetek, pasztell és japános írásjelekkel, itt–ott megcsorognak, szertefröccsennek, de valamennyi dekoratív lesz és mégis használati tárgy marad. Nagy tányérversek – hogy azokból kanalazzuk ki az ételt.

Mire sötét lett és hideg, s az égből fénybúra ereszkedett alá a városra, meguntam a munkát, s a képzeletem elengedte valamennyit, hát csörömpölve estek le s hulltak darabokra a kőlapokon, a tárgyak.

a betűkfoltokból

nehezen olvasható betűtömbökből olyan lapokat is lehet készíteni, amilyeneket minden éjszaka csinálnak a rakpart óriásfalain a plakátragasztók: de a csiriz, az otthoni lisztből készülne.

oltár

is kell, széles hely, a vatikáni múzeumban összegyűjtött állatszobrok kirakásához.

Róma, 1993. december 21.

legyen

hogy beleharapsz a félkilónyivá terebélyesedett, lisztes gyümölcshúsú, sárga óriásalmába, legyen, hogy dérütött vadszőlők között sétálsz a mély úton vagy áthaladsz a kipufogógáz–büdös és olajtól, szennyvíztől, állati–emberi hulladéktól mocskos belváros sikátorain, legyen kedd, nyugalom, lassú december vagy hajadat homlokodból hátravetve nézz föl, ott sem találsz mást, mint magát az Urat, kék hálóingben.

megnézted

és elámultál a hosszú combú táncosnők szobrocskáin, a kerek képű, merev nyakú, sokkarú asszonyokon: fényes, fekete szénből faragták ki valamennyit, az arcod is felsejlett a hálósra törött, tükrös felületeiken. Antracitból készült edények, eszközök: asztalok, székek, ágyak és szekrények, dísztárgyak – sehol semmi fém, egyéb kőzet, ásvány.

Megnézted, amint meg lehet egy mondatot nézni, aztán odakuporodtál a rosszul megvilágított kiállítóhelyiség ülőpárkányos ablakába, erős cukorkát szopogatva bámultad a vitrinek föld alatti világot idéző, ismeretlen szerepű tárgyait, dermedten figyelted azt az idegen és megfejthetetlen és a rendbe be nem vonható kultúrát; azóta se tudod, hogy hol terült el az a fekete Oxus?

És beszélni se tudsz már nagyon róla, hiszen senkit sem találsz, aki számára érvényes lenne az, amit mondanál.

azt

azonban mégiscsak hasznos elmondani: a könyökmagas, 11–12. századi terrakotta szobrocskánál („Róma valójában a saját helyünkre tesz minket – idéződik be a helyzetbe –, miközben az a hely, amelyet egyébként akár belsőleg is elfoglalunk, igen gyakran egyáltalán nem a sajátunk, hanem osztályunké, egyoldalú sorsunké, előítéleteinkké, önző illúziónké") határozottan érezted a gimnáziumi latinóráid szagát.

s még

azt is, hogy az antarcit táncosnő a hetedik századtól őrzi a lábához vetett rókabőrt.

(Mérjünk hozzá kanálnyi fagylaltot, csokoládédarával, kandírozott gyümölcshasábokkal, omló gesztenyével szórjuk meg s megbillenő fejjel,

becsukott szemmel hallgassuk a teraszon a finom hangú ütőhangszerek zenéjét, szimatoljunk és éljük a lágy időt.)

Róma, 1993. december 22.

rézből

van az a sok átlós dicsfény az alakod körül: és ettől nem veszi észre senki, hogy ugyanúgy fel vagy te is szögezve a falra (miként a diadaltól élveteg pofácskájú angyal is, kezében azzal az éles hegyű nyíllal), amint a körülményeid: alattad meg olcsó barokk oltár, művirágok, karácsonyi angyalhaj, egyéb festői kellékek.

Nem, itt szó sincs a lebegésről; a lebbenő, sok ráncot vető ruhát test tölti ki, annak pedig az élvezéskor van súlya.

s

másfélszáz éven át Európa–szerte mást sem lehetett látni, s még a fából készült szentek se voltak ez alól kivételek, mint a Szent Péter–székesegyház kupolatartó pillére alá állított (négy márványból faragott, négy és fél méter magas) Szent Longinus kitárt karját, bő redőjű ruháját, erotomán éghezfordulását.

a nagykövetségen

lassan már otthon vagyunk, köszön a hol kertész, hol pincér szerepet kapó portás; az éppen telefonközpontos–köpenybe öltözött kalandornő, irodalomtörténész és sugárzó boldogságú anya kávéval kínál, Erika pedig – asztaláról lekotorva a másfél köbméter könyvet – tisztes mindenes titkárként és gondviselőként baccardival (az esti vendéglátáshoz vette volna); és az épületet körbekerítő díszes koronájú fák között semmi baja nem történt az akadémia udvaráról igazgatói körlevéllel kitiltott gépkocsinknak.

Megnyugtató, habár különös érzés ott lenni, ahol tudják, hogy vagyunk.

át

– és fényes karosszériájú kocsival! nem pedig gyalog, nem pedig busszal – a forgalmas városon, ugyanolyan rendben felvenni és elengedni az utcákat, az útszélre kiállt műemlékeket – a porta Pia, a Termini s előtte Dioklétiánus thermái, a S. Maria Maggiore, majd a Via Cauvoron át a Fo-

rum Romanumra, éppen Kozma és Domján temploma, az elkerült Colosseum, Constantin diadalíve, a porta Capena a Circus Maximusszal, a S. Maria in Cosmedin, a Vesta-szüzek templomának maradványai, s végül a Lungoteverén, a zsinagóga mellett gyorsan elhaladva, az egyirányú utcák forgalmi rendjét nem mindenhol betartva, haza –, ugyanúgy látni mindent, mint Fellini Róma-alkotásában. És az érzés (bókoló virágú törperózsa az Augustus fóruma sarkán terülő virágágyásban; tört, mézsárga oszlopfő a Palatinus alatt; zárt, zöldektől dús kert az Alessio tövében; leszerelt kipufogódobú motorkerékpár, bőrruhás fiúval, zihereistű-fülbevalós lánykával), hogy nem tudni, s talán nem is érdemes immár miatta aggódni és kutakodni, hogy ki a teremtő és ki az, aki megteremtetik.

el kéne

azt is mondani, hogy a késő délutánban mi minden van még a bazárokon, az utcai ruhaárusokon, a virágstandokon kívül még a Trastaverét kettészelő Trastavere úton.

A Standa áruházban pedig azt a kongói – magas, olajos bőrű, szénfekete, atletikus, göndör hajú, a szokásosnál kevésbé kifordult ajkú és lapított orrú – néger párt, népviseletben, ahogyan tömött bevásárlószekerükbe újabb és újabb – láthatólag felesleges és olcsó – holmikat halmoznak. S azt is, ahogy bennük magamra, magunkra ismerek.

Másra se fájt a szívem, mint egy kézben tartható, remegésálló videokamerára.

a Cosimato

utcában, az araboktól zsúfolt – neve nincs – katolikus templomba betérve: táncmulatság, kórusbemutató, tömjén- és mirrha- és ánizsillat, majd a zsemlényi (óriáspogácsányi) kenyérke – a tetejébe vágott metszett kereszttel –, mellyel megajándékoznak a hívők, amiért részt vettem a szertartásukon.

De előtte: hinni. S: bennük.

a másodiknak

ugyanaz a hangulata, mint az elsőnek. Boldog, nagy pelyhek keringenek s lassan lehullnak a járdaszélekre, betonkockákra és márványperemekre, s ott egyre vastagabbakká híznak. A város – mindenesetre – elcsendesül, nem rikácsolnak a kofák, a Mikulások nem sikoltoznak, az autók leállnak vagy legalábbis lassítanak, s az embertömeg zajtalanul fülel a hóhullásba. S négy óra körül meggyújtják az utcai kapuk fölé kinyúló mécse-

sekben a gyúanyagot, egyre több arasznyi lángocska áll őrt s mutatja a helyét a havazásnak.

tapétakönyvet

zabrált – mondja – s vinné haza, a háború miatt egyre több menekülttől zsúfolt Újvidékre – s máris ellapozgatja otthoni élvezetét a szálláson –, táskányi gyűjteményt arról, hogy milyen szobaburkolatok nem kellenek itt; már nem vásárolják a selyemnyomásúakat, a halavány árnyalatok közötti átemenetiket, a textileket és a szövetutánzatúakat, a napfényes tengerpartiakat és a hars kuplerájvörösöket a nagypénzű helyiek.

Róma, 1993. december 23.

a második

emeleten van valahol egy Paulina, de hiába olvastam ki a rávonatkozó szakirodalmat, képtelen vagyok megtalálni. Minden szobába benyitok, átlapozom a portól súlyos függönyöket, de mást sem találok, mint nagyképű szorgoskodást, telefonhívás–számláló készüléket, whiskys üvegeket, nyüzsgő unalmat és hiányosan megfestett falképutánzatokat.

Huzat szaladgál, hideg fogsorában sült csirkeszárnydarab, rejtekhelyet keres, de már minden zugot ellaktak előle, mindenhol van egy házi hóvihar, kivérzett hulla, családi terror vagy bővített mondatokban élő rendező.

nincs

magyar neve: ezért egyenlőre *quum quat*. Ott terebélyesedik a Via Appia nádfonattal körbekerített kertészetében, datolyaszilvák, gesztenyefák, nagy gyümölcsű szilva–, cseresznye– és naspolyafa–csemeték között, a csendes vértanú–templomok és a hideg leheletű katakombák közében. S azért olyan napszívű minden gyümölcse, mert azok magukba szívták a konzuli út tartózkodó fényét, dekoratív tragédiáját, de ezért is olyan közömbösek. A mélyben húzódó, hajdani cementbányák rekeszekbe rejtett korakeresztények maradványai se hivalkodnak, mintha százezer napsárga galambtojás hűsölne a falakra festett mécsesek, galambok, halak stukkóábráival együtt a hűtőkamrákban.

a nekropolisz

mindenféle szentségtöréshez alkalmat kínál, ugyanúgy, mint Quintus Metellus lányának mauzóleuma. Homonimok tolakodnak, szétnyüzsgik a helyszíneket, hol egy Jó Pásztorlányba, hol egy Szent Petronillába lehet beleütközni, puha a húsuk, mentaszagú a leheletük, csak ne lenne olyan időtlen az arcszínük és mohó a tenyerük!

az antik

végen, az esernyőfenyvek, szobortöredékek és vízvezetékromok között tevékeny kurvák, mind fényes műanyag ruhában, fémmel kivert bőrszíjakkal összefogottan. Szépek és kihívóak, mutatják, frissen borotvált a pinájuk, sima és feszes a mellük, és a fű is zöld, amelyre lefekszenek, a százszorszép is élő, kiszednék a hajkoronájukból s odatűzik a fanszőrzetedre.

gallyat

kétszer török. Az egyiket a kőkerítés elé döntött fáról, a másikat a kertnél őrt álló fenyőről. De mindkettő mandulafenyő, fejlett tobozokkal, hosszú tűs hajtásokkal. Legyen mit feldíszíteni a szentestére, legyen mire aggatni selyempapírba csomagolt cukorkát, csillagszórót, lépcsőházi fácskákról lelopott ezüstdiót, pamutangyalt, párnás szívet.

A kertre vigyázó fa alatt kibelezett patkány, hosszú farka ezüst pikkelyes. A másikban celofánszalagok laktak, használt, búbos taréjú rózsaszín kotonok és döglegyek.

otthon

áprilisi időnek nevezem; szélárnyékban ereje van a decemberi napnak. A szobortörzsek alatt küllős fehér és rózsaszínű virágok, a kőredőkben hatásos mellényben villogó vörösbegyek.

nehezen

találtunk ki, s nehezen találtunk vissza a városba. Rejtett utakon, zöld liánok alatt, kietlen kertek, hatalmas ciprusok közén zötyög az autó, ember nélküli, kihalt vidék. A termetes kertkapuk előtt mindenhol kardviráglevél–csomók, pálmalevélcsonkok, lefejezett dáliák és hulladékkal teletömött műanyagzacskók.

Barátom verset gondol ki, a hátsó ülés két asszonya (egyik fáradt ciklámenben, cigarettaszálat gyúrogatva, a másik bakelitfeketében) szurkol neki.

Egy útkereszteződésben, ahol hosszan állunk, narancsot szállító teherautókonvoj vonul délnek, a nyitott platókon ömlesztve utazik a gyümölcs, van időm nézni, miként mártja a fénybe a pofáját egy kapufélfán álldogáló kőoroszlán, s a fény elhaladtával hogyan billenti meg busa márványfejét, hogy egy kicsit tovább melegítse a sugár.

Róma, 1993. december 24.

a karácsony

a piacon kezdődik, s ez a kezdés délig tart. Soha nem volt a téren ennyi áru és soha nem volt itt ennyi kopott ruhás, fogatlan, rossz ruhájú, vásott testű vásárló: az egybe levágott csirkeszárnypároknak rajtunk kívül mégsincs vásárlója, pedig késével a hentes úgy kanyarítja le, hogy a mellhúsból is hozzávágjon keveset; a klementint, ezt a diónyi, zöld levéllel és ágdarabokkal együtt mért mandarint se viszik, a kemény bőrű, paradicsom kinézetű, de sárgabarackízű kakiszilvát még annyira se. A konyhafelszerelések között szürkemárvány sajttálak, tégelyek és tálcák, a halasnál mélytengeri szörnyek.

Nem lehet tudni, kinek a cipőtalpa alatt robban fel majd a petárda, ez a nagy hangú, sötét füstű, pattogó, sok irányba szaladó szikrákat vető játékszer, amely mégis ijesztő: kölykök lesik a csukott zsalugáter rései mögül megrettenő áldozataikat.

Nagy szatyrokkal közlekednek az angyalok, a máglyahalált halt szerzetes szobra alatt öt Krisztus veszekszik, vitatják kinek hány lépésnyi placc jutt a jókívánsághoz, Mária Magdolna egyelőre krémsárga mikulásvirágot árul és konténeres fenyőfácskákat.

Így érkezik a boldogság.

egyébként

a reggel egy szem szaloncukorral jött. Tisztességesen becsomagolt, fénylő aranypapíros, marcipánízesítésű cukorkával, amelyet, hiába tudta, hogy a felesége helyezett számára az ágyfőnél felhalmozódott Róma–könyvekre, mégis a reggelnek tulajdonított. Mert csak az lehet ennyire kedves.

S már nem facsarta meg a szívét, hogy semmit sem akar erről a reggelbe csomagolt szaloncukorkáról közölni a velük egy szobában lakókkal. De nem volt más sem, amiről bármi – legyen bár szikrázó ellenkezés vagy hisztériás énmegkülönböztetés – közlendője maradt volna.

már

a hónap eleji napoknak is volt valami karácsonyszaga, különösen esteledés után, amikor felgyulladtak a kirakatok neonjai, s hogy elindult, hol magányosan, hol – ha pénzt kapott a múzeumi belépőre – útitársával, kiállítást nézni: mert nem volt nap, hogy ne sóvárgott volna valami hellén, gót, modern után. Szégyen ide vagy oda, tele volt a cipője az antik rómaival, a reneszánsszal és a barokkal, úgy, ahogy vannak, úgyhogy egyre gyakrabban tért be a magánszalonokba, a várostörténeti bemutatókra vagy bármely galériának nevezett helyre: érezhette, hamarosan megérkezik az ünnep.

ami

pedig a nyelvben mozog – lásd a lottóban az öttalálatost –, az meglehetősen kétséges. Hát még az ember, aki a nyelvet használja! Ráadásul: ha költő.

a Minerva–

templom fölött épült Mária–templom Róma egyetlen gótikus temploma, bár húsz oldalkápolnájában mindenhol ott kuporog a térdelőzsámolyokon a sokalakú barokk. De a főhajó misztikusan magas, a pillérei karcsúak, az ívek hálószerűen megrajzoltak, a zárókövek pedig tipikusak! S bár a szenteltvíztartó két medencéjét jóllakott, pufók, vigyori angyalok tartják, s bár az oltártól balra egy kisfejű, de annál nagyobb testű Krisztus kapaszkodik a keresztbe (Michelangelo szobra) – itt mégis a gótikus a fontos. És azok a gótsovány néger gyerekek, akik a fényes kőlapokon visongva csúszkálnak, visítva kergetik egymást a jóindulatú dömés apácák helyeslése mellett.

a Pantheonra

esik a hó: a kupola nyílásához nagy szemű, krémsárga pelyhek érkeznek, néhány kört húznak a levegőben, mielőtt eldőlne, visszalépnek és a város levegőege felé veszik–e az útjukat vagy a kupolán belül folytatják idejüket.

A padló közepén vésett kőrózsa, annak a nyílásában tűnik el a hólé; de a kupola– és a lefolyónyílás között történik annyi, amennyi akár egy emberi élethez is viszonyítható, avagy éppen a kagylóárus fals kántálásához, amely a bejárat előtti oszlopcsarnokból hangzik fel és a pogány isteneket dicsőíti.

a nő

nyakában piros–paprikalábú kagylókból fűzött lánc, amely akár nemes korallnak is tűnhetne: de nem, csak ezek a puhatestűek képesek reszelőnyel-

vükkel lyukat fúrni a bőrben s szívószálszerű szájukkal onnan nedveket lopni. Igen, a nő akár szúktól szétfúrt nyakú is lehetne, de őt a piros lábú kagylók pocsékolták meg, s annyira riasztó, hogy senki sem vásárolja selyemhengerbe csomagolt rózsaszáljait, senki nem tapogatja fonott bőrszíjait, senkinek nem kell az a tucatnyi, olcsó pénzért ajánlott rókaszőr nyakbavető.

lópokrócba

csavart asszony, de ahol kilóg a lába, ott látható: a pokróc alatt nylonzacskókból, reklámszatyrokból és hullámpapírosból áll a ruházata, befőttes gumikkal meggyűrűzve, festékes raffiaköteggel összefogva – de amilyen önfeledten fuvolázik, s amilyen tiszta hangok bújnak ki a hangszeréből, mindez feledteti azt az undorral elegy irtózatot, amelyet a reá nézőkben kelt.

Az asszony szaga azonban elviselhetetlen, holott csupán a diós lépesmézére emlékeztet és a savanyú káposztáéra.

megkerült

a tavaly elvesztett templom: a Lucina asszony háza fölé épített, a Szent Lőrincnek szentelt. A gránitoszlopok azóta hűsek.

üreges

embernagyságú, átlátszó műanyagbábu. Keresztre feszített Krisztus, belülről, valahonnan szív– és gyomorszájtájékból kivilágítva. Látható, hogy a szájüregben valami apró, ügyes motor van, az billegteti a fejet és szabályozza a fel–felnyíló, rózsaszínre festékezett szemhéjakat.

Nem látok senkit, aki ne vetne keresztet a sarokvitrinbe kirakott *esemény* előtt.

lizáékhoz

gyalog, a városközponton keresztül, a szürkületben. Rajtunk, két könnyen öltözött, autóba gyűrt magyaron kívül senki sem kóválygog: az ablaktámlák becsukva, a vendéglők zárva, fény sehonnan se szűrődik ki az utcára: mintha vérengző fenevad elől menekült volna el mindenki.

A Fórumon új kereszt, villódzó kék fényben.

Hiányzik az ünnepszag.

Aztán az lesz: a lépcsőházában műfenyő, flakonból szertespriccelhető, valódi fenyvesszaggal. A lakás, a falra aggatott gyűrt–égetett, kísértetiés festmények, a gyümölcsök, az édességek, a gyertyák és a kelt kalács illata – de mire mindezeket észreveszem, már nagy csattanással bezáródik mögöttem – a pokol kapujaként – a sok zárral fölszerelt ajtó.

segítség

gyanánt a sütőbe raktam a darázsfészket. S mert senki nem tudta, én pedig elpisztáciáztam az időt: szénné égettem.
Ez lett volna az ünnepi vacsora vége.
Holott ezzel kezdődött.

mindenki

megkapta a maga ajándékát.
Nem lehet semmissé tenni.

a rézpárkány

a fekete alakokkal benépesített falú, szemközti reneszánsz-utánzatú házon!

éjfél után

át az esős városon. Részegen, sértetten, vérző öntudattal.
Amikor kinyitom a kocsi ajtaját, káromkodom.
Ismét kubai fehér rum és gyomorsavval keveredett bor szaga tölti meg az autót. A kicsi, részeg csapat!
Csapkod az ablaktörlő, szúrós, madárszemű eső permetez, a rájuk vetődő kúpos reflektorfényben látni, végig az úton, a Santa Maria Maggioretól a Colosseumig, majd a Circus Maximustól az Isola Tiberinaig, ágyásaikban hogy hullajtják le szirmaikat a törpe növésű rózsák.
Via Giulia torkolatánál, a csupasz villanykörtével kivilágított utcasarkon feltépi az ajtót – ismét ő –, kiront az éjszakába. Sötét kabátja, mint a szivacs, magába szívja a fényes nyirkot.

Róma, 1993. december 25.

apró

seb, falevéllel letapasztva. De valami oknál fogva látni – mint vasreszelék által a mágnes körüli erővonalak –, hogy az a pont a fájdalom lakhelye, abban mindenféle szenvedés lakik s időnként vergődik is, rúgkapál, szenved.
A kis palota előtti kert télszagú földjén platánlevelek ragtapaszai, a Lungotevere is tele van leragasztásokkal.
Ennyi.

Na és a sarki énekes állán, tarkóján, nyakán is fehér célkeresztek; mutatja, milyen hőstett egy vagy több találat befogadójaként létezni. (Holott az éneke: szentséges.)

bab

csirkeszárnysütés, a másnaposság fejgörcse ellen, mivel az első napon nincs nyitva a borkimérés, hát a két literes palack alján maradt bor, felvizezve.

csendélet

a szemétlerakó helyen: Morandi sok deformált üvege kórusba áll, csillognak a vidám napfénytől, csilingelnek, ha hozzájuk csapódik valami kóbor papír, fémhártya, falból lelógó drót vége. A városnegyedben egyébként ügyes kis csoportok, hogy embernélküliek az utcák, előtérbe tolakszanak az ereszcsatornák, befalazott ablakok, kopár bokrok, hangsúlyra tesznek szert a részletek, de azért ügyelnek arra, hogy megmaradjon a harmónia, ahogy a kirakatban fejlett tőrön ott a vércsatorna, az eldobott almán a harapásnyom, ahogy a kóválygva hazatérő börtönőr övéről lelóg a karikára fűzött sok cellakulcs.

az ablakvédő

lapok, spaletták, redőnyök – amelyek máskor, pl. éjszakára vagy szieszta idején odaállnak az üzlet elé – az ünnep idejére nem zárnak tökéletesen, vagy kis ablak nyílik rajtuk: mögéjük látni.

Mindegyikben: ugyanoda.

A szegényes jászolt körülülő szent családra. Akikhez, mily teátrális! éppen megérkeznek a hullócsillag által vezérelt, bíborba, aranyba, ezüstbe ültözött, pompázatos kinézetű háromkirályok, kosarukban illatos szerek, ízletes étkek és csillogó ékszerek. Mária arca – mindenütt! – árnyékban marad, a kis Jézus – felhúzható, rugdalózós játékbaba, folyamatosan mozog – azonban a gyertyák fénykörében.

Benéztem egy bankba, korábban pénzt váltottam ott, s minden mozdulatomat kamerákkal figyelték, fegyveres őrökkel ellenőriztették: a jászol mellett, mohapárnára dőlve féldrágakő tehenek kérődznek.

a kisállatboltban

(előző évben virágmag–kereskedés: a paloznaki kert erdei szellőrózsája onnan való) szénával kitömött jászol. De a bibliai alakok (mindegyiken ott az atribútuma!): kitömött macskák.

a cipők

bőre ránctalan. Nem tűrik a *vagyokat*, legfeljebb az *éseket*, korszerűségük és korszerűségük látszata talán innen ered. A cipők és a tiszta, feszes szárú pamutzoknik; a cipők és az éles peremű pantallók; a cipők és a műanyag fényű patentok, csattok, gombok – ezek így *együtt*, hangsúlyozottan szenvedélyesek. A karácsony szenvedélye bennük, makulátlanul; bokamagasságban ugyanazon képek után kapdosnak, ugyanazokat a tárgyakat tükrözik vissza, s ugyanazon pocsolya fölfröcsenő vizét pergetik le magukról. Ez a szenvedélyesség homogenizál, mint a kollázst a gyűrögetés, a plakátokat a tépés, az ablaksort a párkányok vastag rétegű galambszara.

a tükör

elnyeli a visszhangokat – és ezt jó látni. Holott a teremben, a sarkokban, a radiátorokhoz futó csövek homályos hajlataiban, a fölrebbenő falpávák vakolatában újabb és újabb neszek ébrednek, s ijedten futnak szerte, mint a pontból a repedés, hogy aztán,torkon ragadja őket a tükör s egy mozdulattal belevesse abba az ásítás–nagy, ezüsttel bélelt szájába.

A teljes és kopár Circus maximus is így semmisül meg, így lopódik el a városból, hogy idekerüljön, s itt váljék – ha kicsit párától homályosan is, s a szállítástól megkopott–megrepedezett széllel – vizsgáztathatóvá:

– miért, hogy körvonalaira csupán a földgyűrűből lehet következtetni;

– miért, hogy faépítmény volt, amint a versenykocsik indító kapuja is fából, vagy a tér közepén húzódó gerinc vagy spina is, amely nem csak a versenyt terelő építmény volt, hanem egyben a völgyben folyó patakot is szabályozta és lefedte;

– s miért, hogy bár Flacchus és Albinus cenzorok mindezt kővé változtatták, amire visszaemlékezünk, az mégsem a kőből, hanem a fából levő.

Vagy mindez a tükör trükkje?

Hogy valamit – csak úgy! – be lehet zabálni. És kihányni, csak éppen másként?

1. búcsú

körsétával, általában ismét ugyanúgy, ahogyan egymás után bejártad: *Róma; Goethével; a svéd templom; 1,5 liter; a virágpiac; hogy; te; zokog; éjfélzaj; napokig; a via giulia; miközben; mégis; ne feledkezzem el; ideje; hátrább; ilyesmi; senki; ha a fény; van; a térd; a homokóra; színpadunkon; ki; a folytatás; a sarlósfecskék (Apus apus); elől; a húgyszag; kívánatos; belátható; egy ház; ilyenkor; meg nem mondom; nézzük; eltűntek; fürdik; orchidea; négy; márai; a bőséges; teakorrekció; a főház; felhő; zsebes; a rakparton; a motívum; lop; vissza; a másik; vak cholnokyk; fáraóhangyák; reprint; megmondtam; jugoszláv; volt albán is; zalán; nézzük; amúgy; mondjam; szívesen; kele-*

menről; az én; a narancs; Stendhal; istenben; alaposan; a tegnapi nap; az éjszaka; az utca; etruszk; szandál; azúr; daimonok; a piacon; máshol; érkezik, vonul, elhalad; nem tudom; a kőkutya; összevagdalták; a kora esti; szerda; a só; genovéva; a; a régi; hová; a dicsfény; a pápahiányos; a párna; második harmad; forgatom; aki; ismert; megérint; a gyöngyök; gyöngyök; nem tudhattam; janus pannonius; a hosszú séta; egy kevés; lágy; légyszárnyú–e; egysor; én; kollázstér; a mondata; 139.; mielőtt; az se rossz; V.; identitása; a dombról; pillangók fala; dagadt; a nagykövet; dió; fogadásra; a kertész; azért; hiába, szívritmuszavar; mikor; az utolsó előtti; édesköménygumó; miféle; mindenkinek; az atya; piros; hárman; azzal; ördögh atya; szélesvásznú; kedd; találkozni; ne; az én; ott van; volt; a doboz; a kreol; harangok; három; ocelotbundák; ciklámen; olyan; az istenben; állapodjunk; most; elveszítettem; felírtam; a porta portese; keleti; az igazgató; márvány; dippold; lesz; diópáccal; homlokán; sejteni; oda és vissza; az etruszkháza; messina; mindabból; az emlékmű; valóban; itt sétál; gyűlnek; a Via della Conciliazione; az emeleti loggia; a pókháló; jelenbővítés; zabzsákkal; az időben; elképzelem; a vásárcsarnokban; talán; a Casino Borghese; találtam; szintén:; Ostiába; békés; a bitang; hetek óta; a kavicssúrolás; fülpucoló; kecske; a plafon; nem; goethe és stendhal.

Mitha mindez a második első része lenne.

az aventinus

rózsakertjében zuhog a hó. A hóesést egyetlen csupasz izzó világítja meg: a fény zuhanyrózsájából örvénylik elő a fehér vihar. A kert rózsatövei nem adták át leveleiket a szélnek, a kert megmaradt sötétzöldnek. A lugas tetején, egészen magasban, ahol csak a búbos pacsirta hangja lakik, sőt, egy picivel fölötte, tovább ágaskodott egy rózsaszín tüskékkel zsúfolt hosszú ág, egyetlen félig megnyílt virágfejjel.

Ezt a sárga rózsát kikerülte a havazás, de engem lassacskán betemetett.

plundra

nadrág van rajta, s az ezer résből ugyanaz a rövid fekete szőrrel befutott pina villan ki. Attól lesznek a narancsok, amelyeket cekkerben lóbál, olyan kívánatosan gömbölyűek, illatosak, lédús sárgák.

Róma, 1993. december 26.

a városnak

kilátszik a bugyogója. Hússzínű selyem, itt–ott az eredetre utaló, kontúros, kétes foltokkal.

a koldusnak

saját rostélya van, azon kuporogva kéreget. A rostélyon át fújja az utcára az étterem a zsírszagú, füstdús levegőjét, amely arra is alkalmas, hogy a fázót fölmelegítse, s azt is elígérje, ami odabent zajlik: kacsasült, madeiramártás, nehéz vörösbor.

a félhomályos

sikátorokban lószar kiwibarna gömbjeit gyűjtik – az egyébként jól öltözött – gyerekek. Azokkal dobálják meg a szalonzenét hallgató kávéházi vendégeket.
Mulatságuk nem volt ellenemre.

a búcsúhoz

készülni illik. Be kell a sorsba varrni, hogy meg ne fázzon, hogy el ne apassza magát s bármikor rá lehessen találni. Azért is be kell bugyolálni, hogy ne járja át a szél s tovább egyedül szenvedjen.

lássuk

be, amit csinált, minha csak a dolgok burka lett volna. Ha a homorú terek öblének szökőkútjait nézte, kétségbeesve figyelte, mert nem volt képes megakadályozni, hogy romlik szét a barátsága, vagy a kínai holmikat leszállított áron kínáló boltban turkált, vagy csak akár festményeket tanulmányozott, akkor is mintha két dolgot élt volna. Egyszer a szökőkútnézést, a lemondást, a kényelmes vásárlást, a múzeumi sétát, másszor pedig azt, amihez rajta kívül senki másnak nem lehet köze, s amit talán az életnek is szabad nevezni, még konkrétabban – talán az írásnak.

hogy

ne láthassanak rá a benne rángó félelemre vagy gyűlöletre, etruszk mosolyúnak akart maradni. Whiskyt is öntött volna hozzá, amit nem fogadtam el. Kifizettem az összegyűlt telefonbeszélgetések díját, óvatos pillantást vetettem a Ferenczy–képre, elegem volt a felismerésekből, még inkább a tényekből, de nem volt sem bátorságom, sem pedig elég szelem ahhoz, hogy belefingjak a szobájába.

illatos

tea után, a bögrét még hosszan markolva bámultam az ablakra szerelt rácsot, s először vettem észre rajta a fekete olajfestéket, s azt, hogy régen mázolhatták le, hiszen az felhólyagzott, -pattogzott, s a repedésekből barna rozsdafoltok kezdték meg területhódításukat.

Az ajándékvárások és vásárfiák napját megédesítették a gonoszkodó megjegyzések, apró, mérges hegyű szurkák, megértő odahajolások – hiszen a rács, amelyet az írószövetségi lakás ablakára szereltek (s mint kiderült, korábban az elhárítás tulajdonát képezte), nem felejtette el a múltját.

a város

fölé emelkedő Pinchióról is természetesen azt lehet látnom, amit egyszer már megnéztem.

Ami új, az megnevezhetetlen.

A kolostorkert kőfalakkal körbevett temetőjében temettek. Bohócruhába öltözött emberek barna koporsót sülyesztettek a földbe. És a gyászolók is bohócnak öltözve, csupa fehér vagy fekete ruhás, gomb orrú, nagy szemű és szájú bohóc. A koporsó után, a gödörbe pedig gyümölcsöt dobáltak és élénk illusztrációjú mesekönyveket.

Róma, 1993. december 27.

utoljára

fel akarok fázni a Tervi-kútnál. Szárított fügét majszolók gubbasztanak a medencénél, egy Anita Ekberg locsolja magára a zöld vizet, döngve zúdul ki a falból a lovakra a folyékony sómáz, fényjáték villog és fel-felderengenek az erkélylakó, félfás törzsű dísznövények.

A feleségemnek fáj a lába, már akkor is fájt, amikor Rómába jöttünk, legszívesebben mezítláb járna, de az eldobált, égő csikkeken mégsem lehet csupasz talppal sétálni.

Lesz majd idő, amikor otthon húgycsövemben csíp a vizelet.

unisex

tréningruha, 15.000-ért. Ennyiért – mélyen az ár alatt, a föld alatti könyvesboltban – két albumot vehetünk, unisex festők, grafikusok vagy cserépkészítők munkásságáról.

özönvíz

az albumban. De a városban is.

Nem kellett a szökőkúthoz érnem, hogy tudjam, de miután láttam, már az okát is sejthettem, a Dunából, a főépítész leginkább idomtalan folyójából zuhog, ömlik és áraszt el mindent.

Bíró Yvette suhan át a képen, zörgő műanyagkabátban (a filmen enyhe fényű aurát ad majd az alakjának), indokolt idézni: A racionális logikának ugyanaz a gyengesége, ami egyben a legnagyobb ereje is: a minőségi érzékenység elmosódása, az érzékletes adottságok elszíntelenedése a strukturális összefüggések javára.

Ideje becsukni a könyvet. Lássuk be, nincs megoldás. Csak bevégzés. Csak bevégzettség.

éjszaka

városzárás után a palota emeletén, az ablakpárkánynak dőlve – lazán, s a tenyéren pohárka konyakot egyensúlyozva – fecsegni, könyvek, plakátok, nők és utazás, aztán a városok, majd a város, mint akinek már mindegy, mint aki már megtörtént volna s nem is sejti, hogy téved, hiszen később fog az bekövetkezni, amiért kerülgette a szavak romjait.

Róma, 1993. december 28.

hosszúlíra

1. az első ülésen alszik, nyitott szájjal
   álmától ősz lett és megöregedik

2. Saxa Rubra

3. borostakék a hold majd repcesárga

4. a ködbe futott autók fényszkafandere
   a ködbe lemerültek fénylő búvárruhája

5. egy–egy vers az út mellett

6. a kövek alatt fel–fel villan bosch
   és többé már nem tud visszahalni

7. fehér vonal rákja

8. Orvietónál tűnik el a Hold
a savini hegyeknél kél fel a Nap

9. repülőgép a kivakart Hold helyén

10. betlehemi csillag a hegycsúcson

11. amit előre jelzett a stüszi ász
lányka felé hajlongva
megjött 80 km után a havazás

12. tűz a szőlőskertben

13. 150 km fölött, Toscánában
a választóvonal s a gumi együtt
Gigli hangján énekel

14. a fény olyan alacsony
hogy belecsúszik az alagútba

15. Firenze: kiszáradt benzines tank

16. 0–ás géppel nyírt a hegy tarkója
máshol fehér és sünpuha a táj

17. a napos völgyön át
kamiontetőkön utaznak a havak

18. Bolognában
ciprusok mutatták
bennük még nyár van

19. 3 x 2 pínea Velencéig az útsávok között

20. barna rétihéja

21. a Pó–völgyben Carra lazacvörös gátőrházai

22. kadmium és bíborszínű fű

23. karcsú kőtornyok, kőfedett tetők

24. lombvesztett, gyümölccsel rakott datolyaszilvafák

25. szemben. Júliai-Alpok

26. innen: hószublimálás

a

költészet arra való, hogy olyan kapcsolatokat teremtsünk a dolgok között, amelyek addig – éppen, mert nem gondoltunk rá, vagy mert aki elgondolhatta volna, mielőttünk nem létezett – nem voltak. Az új összefüggések tartják össze a világot, ezért tapasztalhatjuk azt kompaktnak és biztonságosnak.

megjöttem

és máris körém sötétedtem.

szent te

réz

másról

sem fogok ezek után beszélni, csak arról, hogy olyan próza nem létezik, amelyből bárki szerencsétlen szerzőt megkísérthet hősének daimona. S egyébként is! Én, az eseményben bár helyet foglaltam, nálánál – jóval, legalább is négy lépéssel – távolabb álltam. S nem véletlenül állapíthatom meg, hogy nem vagyok azonos azzal, aki ezt a sok betűt leírhatja.

kiállítások jegyzéke

Egyéni és csoportos kiállítások

1979.
Veszprémi Tárlat, Veszprém, G. Dimitrov Megyei Művelődési Központ

1980.
Fotóregény (Molnár Lászlóval), Veszprém G. Dimitrov Megyei Művelődési Központ

1982.
Tér/Kép/Vers, Hatvan, Cukorgyári Művelődési Otthon
Veszprém, Vegyipari Egyetem
Szombathely, TIT Székház
Zalaszentmihály, Új Tükör Klub

1983.
Madárház, Veszprém, Fiatal Alkotók Stúdiója
Budapest, Népstadion
Tér/Kép/Vers, Békéscsaba, Ipari Szövetkezetek Gyopár Klubja
Orosháza, Városi Kiállítóterem
Budapest, Kassák Klub
Veszprém, Vegyipari Egyetem

1984.
Képversek, Zalaszentmihály, Új Tükör Klub

1985.
Mexico – Primera Bienal Internacional de Poesia visual y Experimental en Mexico

1986.
Képversek (Zalán Tiborral és Török Lászlóval), Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem

1987.
kép-vers/vers-kép, Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum
Zalaegerszeg, Szakszervezetek Művelődési Központja

1988.
Székesfehérvár, Videoton Művelődési Központ

1989.
XXV. Veszprémi tárlat, Veszprém, Bakonyi Múzeum

1991.
SZÓ/KÉP, Tatabánya, Kernstock terem
concrete, Veszprémi Egyetem, aula

1992.
Veszprémi Tavaszi Tárlat, Veszprémi Egyetem, aula
Laczkó Dezső Múzeum gyűjteménye, Tihany

1993.
Veszprémi Tavaszi Tárlat, Veszprém, Csikász-Kis-Várgaléria
Bagolyvári Galéria, Balatonfüred (Fenyvesi Ottóval közösen)

1994.
Roncsok (kollázsok, xeroxok, fényképek), Székesfehérvár, Vörösmarty Terem
Veszprémi Művész Céh Tavaszi Tárlat, Veszprém, Csikász-Várgaléria (Nívódíj)
Veszprémi Művész Céh Tavaszi Tárlat, Pápa
Veszprém, a Bakony főváros, Veszprém, Magyar Honvédség, Veszprémi Helyőrségi Klub
Roncsok II., (kollázsok, xeroxok, fényképek, plakátok), Veszprém, Várgaléria
CÉH-tárlat, Porto Maggiore (Olaszország)
Veszprémi Képzőművészek, Sibenik (Horvátország), Városi Múzeum
Auer-emlékkiállítás, Veszprém, Csikász Galéria

1995.
Róma, tépések, Érsekújvár (Szlovákia), Bar-oco
Roncsok III., (kollázsok, xeroxok, fényképek, plakátok)
Kaposvár, Városi Művelődési Központ
Vizuális költészet 1985-1995, Magyar Műhely
Keszthely, Balaton Múzeum
Kaposvár, Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, aula
Róma II. (18 hasítás) Veszprém, Petőfi Szinház
Róma III. (18 hasítás) Budapest, Fészek Klub

1996.

Vizuális költészet 1985-1995, Magyar Műhely
Vác, Művelődési Központ

Veszprémi Tavaszi Tárlat,
Veszprém, Csikász–Kis-Várgaléria

Tartalom

Zalán Tibor:
Egy költő magánútjai 7

Tandori Dezső:
Széltorony, hús-vér beton 15

Bohár András:
A mű-egész alakváltozásai 21

Mányoki Endre:
A tárgyiasult idő 25

Róma – képversek 33

Tiltott Ábrázolások Könyve 135

Róma, 1993. december 2. 137

Róma, 1993. december 3. 138

Róma, 1993. december 4. 144

Róma, 1993. december 5. 148

Róma, 1993. december 6. 151

Róma, 1993. december 7. 154

Róma, 1993. december 8. 158

Róma, 1993. december 9. 161

Róma, 1993. december 10. 165

Róma, 1993. december 11. 168

Róma, 1993. december 12. 174

Róma, 1993. december 13. 178

Róma, 1993. december 14. 180

Róma, 1993. december 15. 182

Pompeji, 1993. december 16. 185

Róma, Ostia, 1993. december 17. 188

Róma, 1993. december 18. 192

Róma, 1993. december 19. 195

Róma, 1993. december 20. 199

Róma, 1993. december 21. 203

Róma, 1993. december 22. 204

Róma, 1993. december 23. 206

Róma, 1993. december 24. 208

Róma, 1993. december 25. 211

Róma, 1993. december 26. 214

Róma, 1993. december 27. 216

Róma, 1993. december 28. 217

Kiállítások jegyzéke 221

Készült az Arculat Nyomda Kft. üzemében
Felelős vezető Csuvár Zoltán

Géczi János képverseket is tartalmazó művei

Léghajó és nehezéke
(versek, Magvető, 1983)

Elemek
(versek, Szépirodalmi, 1986)

Gyónás
(versek, Magvető, 1988)

Látkép a valóságról gepárddal
(versek, Szépirodalmi, 1989)

concrete
(képversek, Magyar Műhely, 1992, Párizs–Bécs–Budapest–Veszprém)

[fonalvers, figurával]
(versek, Vár ucca 17., 1994)